

มณฑลนคร

895.9112

ขบ6721

พระราชวังศุโขทัย
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

ก น ก น ค ร

พระนิพนธ์

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

จัดพิมพ์

เพื่อการศึกษาศึกษา

ศึกษา บรรณการ

ผลิตขึ้นเพื่อประชาชน
ตึกเลขที่ ๗๑ ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร

โทร. ๒๒๗๑๓๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กมลพิมพ์

ราคา ๕๐ บาท

วรรณกรรมชุดของ 'น.ม.ส'

๑. จดหมายจากวางหระ	๒๐	บาท
๒. สามกรุง	๕๐	”
๓. นิทานเวตาล	๓๕	”

กษัตริย์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สจ.
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สจ.
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สจ.

พระราชวังวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนพิตยาสงคราม

คำนำ

นิทานนมเคาเดิมในหนังสือสังกฤตช่อ กถาสวัสดิสาคร ซึ่งเป็น
สมุดรวบรวมนิทานไวเป็นอันมาก กถาสวัสดิสาครนั้นพราหมณ์ช่อไสม
เทวได้แต่งระหว่าง พ.ศ. ๑๖๐๖ กับ พ.ศ. ๑๖๒๔ สำหรับเป็นเครื่อง
สำราญของนางพระยาทรงนามสุรยวดี มเหสีของพระมหากษัตริย์ทรง
นามอนันตเจ้าแผ่นดินแคว้นกัมมิร แต่ไสมเทวกล่าวว่านิทานในกถา
สวัสดิสาครนี้ได้มาจากสมุดอีกเล่มหนึ่งเรียกพฤตัทถกถา ซึ่งเป็นหนังสือ
เก่าขึ้นไปอีกหลายร้อยปี ส่วนพฤตัทถกถานั้นเล่ากคตเขาเนื้อเรื่องนิทาน
มาจากหนังสือเก่าขึ้นไปอีกขึ้นหนึ่ง จนไม่มีใครทราบจำเก่าเพียงไรแน่
นิทานมาจากหนังสือเก่าเช่นนี้ วิธผูกเรื่องย่อมจะผิดกับวิธ
ของเราในสมัยนี้ แลนิทานในสมุดที่ออกชอมาฉนั้น พราหมณ์เป็นผู้แต่ง
ตัวเฟื่องฟูในเรื่องนิทานจึงมีชาติเป็นพราหมณ์อยู่บ่อย ๆ เช่นในเรื่องนี้
ซึ่งในกถาสวัสดิสาครเรียกเรื่อง "เมืองทอง" นั้น ก็มีพราหมณ์เป็น
นายโรงเอก ได้ลูกสาวท้าวพระยาเป็นภริยาว่าไป การยกย่องตระกูล

พราหมณ์ถึงเขื่อนนน เราท่านที่ไม่ได้อยู่ในศาสนาพราหมณ์ย่อมเห็น
 รั่มร่าม เพราะนายโรงเอกในเรื่องชนิดนี้ต้องเป็นกษัตริย์จึงจะงดงาม
 ตามความเห็นของเรา

ถ้าท่านได้อ่านเรื่อง "เมืองทอง" ในกถาสวัสดิศครท่านคงจะ
 เห็นว่า จะเอาเรื่องมาแต่งเป็นกถอนไทย ควรต้องแก้รูปเรื่องไปจนแทบ
 จะจำไม่ได้ เรื่องกนกนครนกกมเรื่องเมืองทอง แต่วางโครงเสียใหม่
 ตามรูปที่ผู้แต่งเห็นวาดชน

เมื่อตอนกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ข้าพเจ้าได้แต่งพระนลคำฉันท์
 เสร็จแล้ว เวลาว่างก็จะลองแต่งภาพยกถอนอย่างอนดูบ้าง นึกว่าเมื่อ
 ได้แต่งฉันท์ยดยาวแล้ว จะแต่งอะไรอื่นเห็นจะง่ายแสนง่าย แต่เมื่อ
 ได้ลองแต่งอะไรสักซึกจะวนไปเป็นฉันท์รำไป ภาพยกถอนอันกถบจะ
 ยากกว่าฉันท์ไปทรงนน อนทจริงเราท่านย่อมเห็นกันว่าการแต่งฉันท์ถูก
 ครุดห้อยอย่างบริสุทธิ์นน ยากกว่าแต่งภาพยกถอนชนิดอื่น ๆ ทั้งหมด แต่
 ถ้าท่านลองแต่งฉันท์ดูสัก ๓,๐๐๐ บทจน "เฟื่อง" แล้ว ท่านคงจะ
 เห็นว่าแม่แต่กถอน ๘ ซึ่งถูกหม่นว่างายจนถึงได้ชอว่ากถอนตลาดนน
 ก็แต่งไม่ได้คล่องเหมือนฉันท์ เมื่อลองจับแต่งดูบ้างก็กุกกักไม่ใคร่พอ
 ใจตน ดูเหมือนเรายังไม่ทันรู้ตัวมันก็กลายเป็นฉันท์ไปเสียแล้ว วันหนึ่ง

ข้าพเจ้ามีภาระต้องการโคลงสักบทหนึ่ง จึงจับแต่งเป็นโคลงสุภาพ
 อันเป็นกาพย์กลอนชนิดซึ่งข้าพเจ้าเลิกแต่งมานาน เพราะทงว่าแต่ง
 ได้ดีพอตัวแล้ว ในวันนี้กลับนึกจะจับแต่งโคลงสุภาพ จึงขมต้น
 ได้ ๒ บาทแล้ววกซังกอยู่ อีกประเดี๋ยวเดียวโคลงที่แต่งแล้ว ๒ บาท แล
 ทียงไม่ได้แต่งอีก ๒ บาทนั้นกลายเป็นฉันทสัททูลไปถึง ๕ บท โคลง
 ๕ บาทกับฉันทสัททูล ๕ บทนั้นผิดกันมาก แตกเป็นไปได้ ข้าพเจ้าเคย
 เป็นเช่นนี้อยู่พักหนึ่ง จนนึกวิตกว่าจะแต่งอะไรนอกจากฉันทไม่ได้
 ต่ไปอีกกรรมัง การเป็นดังนั้นทำให้มีมานะคิดว่าจะขึ้นแต่งกลอนให้จน
 ได้ จึงจับหนังสือกถาไตรศรคำแปลเป็นภาษาอังกฤษชนอ่านหาเนื้อ
 เรื่อง พบเรื่องเมืองทองเห็นเขาทวงทว่าจะใช้ได้ แต่มลक्षणะรุ่มราม
 ทศวรรตต์แปลงหลายอย่าง จึงจับเอาเรื่องมา "วาด" ดูใหม่พอเป็น
 เค้า ยังไม่ทันจะจับแต่งเป็นกลอนก็พอได้หนังสือมาใหม่ออกชุดหนึ่ง จึง
 ลองจับอ่านดู ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแรก ก็พบเรื่องเมืองทองแปลงรูปไว้
 เสรีจ อย่างที่เราคิดแล้ววาดชนไว้ แต่บรรยายไว้เกลยงเกลดากว่าโคลง
 ของเราซึ่งยังมีบทบรรยายนั้นเป็นอันมาก หนังสือนี้เป็นภาษาอังกฤษ
 กล่าวว่แปลมาจากสมุดสังกฤตชื่อ ตูริวิกรมมา โศคาศูระ อันเป็นหนังสือ
 ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยได้นชอthonเลย

เมื่อมาสบเหมาะเขาเขนนกนบว่าโชคดี เป็นอันลงมือแต่งกลอน
 ได้ แต่เรื่องกนกนกรนมมีใช้เอามาจาก ตริวิกรมมาโอคาศรีระอย่างเดียว
 ต้องกล่าวว่ประกอบชนด้วย (๑) เรื่องเมืองทอง (๒) ตริวิกรมมาโอ
 คาศรีระ (๓) น.ม.ส. ทั้งสามนรวมกัน ถ้าถามว่าส่วนไหนมากส่วนไหน
 น้อย ก็อยากจะตอบอย่างตำรายาวว่ที่ (๑) กับที่ (๒) เสมอภาค
 ที่ (๓) เท่าๆหลาย

ผู้อ่านพึงรำลึกว่า นิทานนเนอเรื่องเดิมเป็นเรื่องแขกฮินดู ผู้แต่ง
 เป็นไทยแต่งกลอนไทยให้ไทยอ่าน แต่เป็นผู้รู้ภาษาอังกฤษ นักใน
 ภาษานนได้ เหตุฉนนความคิด ความเป็รียบ หรือเชิงความและสำนวน
 ทกลาวกต อาจเป็นไทยๆแขกๆฝรั่งๆปะปนกันหลายขนาน ข้อสำคัญ
 อยู่ทว่า ถ้าท่านเห็นว่าได้ปรุงเข้ากันกลมกล่อมดีแล้ว ก็เป็นอันใช้ได้

หนังสือผู้แต่งเป็นผู้ร้องเพลงไม่เป็น และรำลครไม่เป็น จึงมิ
 ได้เอากการร้องและการรำมาค่านิ่งในเวลาทแต่งนนเลย ตั้งใจจะเล่า
 นิทานเป็นกลอน ๖ ซึ่งเพียรจะให้ไพเราะเท่านั้น จนหนังสือถามข้าพ
 เจ้าว่า เรื่องกนกนกรของข้าพเจ้านนจะขอเอาไปเล่นละครได้หรือไม่
 ข้าพเจ้าตอบว่าไม่ได้เป็นอันขาด เพราะผู้แต่งไม่เคยเอากการเล่นละคร
 มาค่านิ่งเลย ท่านผู้นนตอบว่า ไม่เป็นไรตอก ถ้าเนอเรื่องใช้ได้แล้วขอ

เขาไปแก้ไขสักสองสามวันก็ใช้ได้ ข้าพเจ้าร้องขอทันทีว่าอย่าให้มีใจ
 ทรายเป็นอันอันขาด เพราะกลอนนของข้าพเจ้า ถ้าท่านแก้ไขถึงหาก
 จะดีขึ้น ก็จะมีคนอ่านจนใจของไป ถ้าท่านอยากจะเล่นละครก็จงหาเรื่อง
 ทอนเถิด ข้าพเจ้านำเอาความชอบมาเถาเพื่อจะกล่าวคำร้องขอจนหน้า
 ไว้ในท่อนอกครึ่งหนึ่ง

กลอนนเคยถูกทักท้วงในเวลาที่ยังเป็นร่างว่าง ก็เมื่อมีได้ตั้งใจ
 จะแต่งเป็นบทละคร เหตุใดจึงมี "เมื่อนน" "บคนน" อย่างที่ใช้ใน
 บทละคร แลทงมลกษณะแปลก ๆ อีกหลายทางที่ไม่เคยมีเยี่ยงอย่างใน
 หนังสือเก่า คำทวนกคงถูก แต่ผู้แต่งชอบอย่างนั้นจึงมีได้แก้ไขข้อที่
 เป็นตำหนิ

หนังสือนี้ได้เริ่มแต่งในตอนกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๗ พังจบเมื่อ
 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ นี้เอง ที่ใช้เวลาเกือบ ๗ ปีนี้ เพราะได้
 แต่งบางตอนแล้วทิ้งทอดไปตั้ง๒ปี จึงจับแต่งต่อกัน พอกล่าวเป็นเลา ๆ
 ได้ว่าตั้งแต่ตอนต้นมาเพียงทกล่าวถึงนางแททย์ ได้แต่ง ๆ หยุด ๆ อยู่
 ประมาณ ๖ ปีครึ่ง ตอนนั้นมาจนจบได้แต่งเสร็จในราว ๓ เดือนเท่านั้น

อนึ่งคากลอนนได้ตั้งใจแต่งอย่างพิถีพิถัน ผู้ชำนาญกลอนอาจ
 สังเกตได้ว่าผู้แต่งได้ตั้งใจชอบบังคับตัวเองหลายอย่าง เมื่อทำตงนนักเสีย

เปรียบทำให้แต่งยาก จึงจำเป็นต้องใช้ศัพท์มากขึ้นแต่แปลกกับศัพท์
 ใช้ตามธรรมดาในกลอน อย่างเดียวกับผู้แต่งฉันทอรรถกถาที่แต่งคำ
 คำเบาตามคณะ จึงต้องใช้ศัพท์สูง ๆ จนคนสามัญอ่านไม่ใคร่รู้เรื่อง
 กลอนกนกนกรกกระเดียดจะเป็นอย่างนั้น ถึงจะยังหย่อนกว่าฉันทอรรถกถา
 มาก ก็ไม่หวังว่าผู้อ่านทุกชั้นจะเข้าใจซึมซาบได้ นี่เป็นข้อบกพร่อง
 ซึ่งผู้แต่งพยายามจะให้ลดน้อยลงไป โดยที่เขียนขแรงคำแลความที่ควร
 ขแรงไว้ในภาคอธิบาย ซึ่งมีไว้ข้างท้ายสมุดนี้

พิเชษฐ อรรถกถา

วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๕

สารบัญ

คำนำ		หน้า	ก
เรื่องกนกนคร	ภาค ๑	บทนำ	หน้า ๓
	ภาค ๒	บทดิน	หน้า ๒๖
	ภาค ๓	บทยอดไถลาค	หน้า ๓๕๑
ภาคอธิบาย		หน้า	๓๕๓
ปทานุกรมสังเขป		หน้า	๒๑๑

๐ ๕ คำชี้แจง

บันทึกทมอักษรแลตัวเลขหมายไว้ข้างๆเช่น "๐ ๑" นั้นหมาย
ความว่าบันทึกนนมค้ำขแจงในภาคอธิบาย เช่น "๐ ๑" คืออธิบาย
หมายเลข ๑ เป็นต้น

ก น ก น ค ร

นิทานเรื่องกนกนคร

ภาค ๑

บทนำ

๑ มาจะกล่าวบทไป
กระเดื่องเลื่องชอภาษา
ยิ่งใหญ่ในสกลคนธรรพ์
อาภรณ์ออาภาอ่าองค์

ถึงพญากมลมิตรฤทธิกล้า
เลิศศักดิ์รักษาสัตย์ทรง
ผองพรรณพึงพิศพิศวง
เพราพร้งยังยงทรงลักษณ์

๑ เธอพราทำพรตกฏกล้า
แรงเรียวเขี้ยวฉานน่านนั้ก
แจ่มใจในพรตปลดบาป
ร่อยฉนำสำรวมโยคะ

บุชาพระศุติมศักดิ์
เพ่งพักตร์ภักดีศวะ
กำหราบโทโสโมหะ
แรงตบะบ่มรั้กภักดี ฯ

๑ เมื่อนน
 เอี่ยมอาสน์ไเลลาศกร
 แลเพลงเลงพิศพิศทศ
 ถ่ายเนตรทศนาปรารภ
 บมตบะบาเพญเห็นชด
 โดยแบบดาบสพรตพร้อม
 มเหศวรหวนทรงสงสาร
 หมายเอื้ออุปถัมภคาคณ
 จงเสด็จจากหลาฆาขาว
 เอยมองค์ทรงรูปโยค

พระวิศเวศวรเรืองศรี ๑ ๑
 เอมอทธิทฤษฏีทรภ
 ปรากฏทุกแห่งแจ้งจบ
 แลพบกมลมิตรจิตตนิม
 บันทศธรรมบถอดมอม
 หวานล่อมน้ำใจในบุญ
 ชมฉานเข็ดเนองเคืองหนุน
 คัจฉนจินตนาหาร
 ดั่งดาวดูเด่นเพญศรี
 ศศเสียบเฝ้าเพราพราย ฯ ๑ ๒

พระอิศวรตรัสแก่พระยาคนธรรพว่า

๑ ฮ้าพญากมลมิตรจิตตแม้ว
 โไพบุลย์คุณธรรมกำจาย
 กอบกรวมทากิจพิธิ
 จักให้พรเจ้าเรามา
 อยากรได้ย่างใดให้ขอ
 ศกตสทอฤทธิลาราววย

คือแก้วก้องเกิดเฉิดฉาย
 ชนหลายรูเฟื่องเลื่องฟ้า
 ภักดีต่อเราเจ้าเหล่า
 ปรารภนาฉันไหนใครอวย
 อย่าท้อใจเสทินเขินชวย
 อำนวยไม่ห้ามตามใจ ฯ

พญาคณธรรพทัตตอบว่า

๓	๑	ข้าพระธำรงคองคา	พระคุณกรุณาหาไหน
		ข้ามาเพญบุญคุณมัย	โดยใจจงรักภักดี
		ใช้เลศเหตุใครได้ลาภ	เอิบอาบอิทธิกลากว่า
		ขอคุณกรุณาปรานี	ข้าทาตบาทอัสดับไป
		ไหนงตงจตตคตกรก	อยู่หน้าสามภักดีใกล้ ๆ
		เทานมสุขปลุกใจ	แดนหม่นอนไม่หมายดล ฯ

พระอิศวรตรัสว่า

	๑	ข้าพญาคณธรรพบรรเจิด	เซาวัเซตชูเฉลิมเพิ่มผล
๔		เหมาะหมดพจมานบานมน	จักถกถกเกียรติไกรใหญ่หนัก
		เรานีจางาว่าไว้	ว่าให้พรเธอเด็ดศักดิ์
		จักขอเร่งขอขอรัก	ขอจักรจวบนัยใจจง ฯ

พญาคณธรรพทัตว่า

๕	๑	ข้าแต่พระศศิเศขร	อาทรอุปถัมภ์ดามอง
๖		พระหทัยใฝ่มุ่งทรงปอง	โดยคดองการบุญบุญมัย
		ประโยชน์โปรดใหญ่ให้ซ้ำ	ผู้ผ้าบทศรีขัตติย
		ขอนางพางจันทร์ขวัญใจ	งามใสเนตรสองส่องฟ้า
๗		เหมือนนสพระศอทรงศักดิ์	เหมือนจันทร์อนันต์กเกศา
		ได้แนบนางควาญกานดา	ภริยาเยาว์ยวนควรรครอง

ขามพิศเนตรนางพางเห็น

คัมภีร์เป็นเจ้าของ อ ๖

จักรนอวรมณสมปอง

เพิ่มภักดรกลของบทมาลัย ฯ

๑ เมื่อนน

พระศุขยงค์ราชาน

เห็นเรื่องเบองนำชานาน

ทราบการณแน่หนักจกม

ตรัสวาทาเจ้าเมามันท์

ชงสรรภรยาอาศวี

แสงเนตรสินธุจ

รังสเลทแสงศศิธร ๕ ๑

ส่อเชิญเป็นภัยใหญ่หลาย

ยอมรายยงฤทธพะศร

เรงรวงตงตวกลวอรอน

สังทรณเห็นเหตุเภทภัย

จงสมจิตตหวังตงมาต

ไต่คลาดบรรหารชานไซ

ตรัสเสด็จเสด็จกลับฉับไว

วับไปจากหน้าคนธรรพ์ ฯ

๑ เมื่อนน

กมลมิตรปรีเปรมเหมหรรษ์

บังคมกมราบกราบพลง

คณจากพนารัญทนต์

อนคความเห็นดเห็นอยเมื่อยลา

หน้าตาชดชวุมวศร

เหตุเพราะทรมานนานปี

ในท่มวหม่นมนทิน

เดชะพระอิศวรทรงยศ

เคลอนกายหายปลดหมดสิ้น

เรื่องรองมองพกตวเพียงอนท

อนสนไปเปรียบเทียบท้น ฯ

๑ คินสูนเวศน์วิจตร

โคภิตพรายแสงแสรังสรร

คิด โฉมชายาลาวลัย

ศรจนทรคอคศรณยนา

๑๐๐ เคว่าใครได้เคลือบเมี่ยมิ่ง

บ้วนใจไม่ชวัญกันดา

๑ หยุดนงยงนอนหอนไต่

ออกห่างปรางคำอำพน

๑ เห็นนางนวดศรีมีโฉม

๑๑๑ เนาวเรือเหนือสรวด์บัทม

พายนงงามเงาเพราพราย

เรือน้อยลอยนำชากม

งามนางงามนางกลางชล

สระโรขนงงามงามเจือ

พิศรูปเพदनลักษณศกตศร

นวดนงคองคดของของโย

๑๑๔ คิตเจ้าคองจันทรครรพิต

เสมอเสมือนเดือนเด่นเพญเพรา

๑ เล็งโฉมโฉมนางห่างนุช

ใคร่เคล้าคดิงชวัญบรรจง

นางเหลือบนย่นามาแล

สบเนตรนางยมพรมพกตร

นงนงเต็มทรรษัณหา

นิกหน้านวดโยใคร่ยล ๗

วนไปเวียนมาสับสน

เดินคันสูสวณมาลี ๗

ตั้งไสมตองหล้าราศี

ตรณจันทรนวดชวณชม ๑๑๒

นวดฉายยัดด้ามงามสม

บัวฉมชูดอมหอมเรือ

งามกมุทอตุบลดนเหลือบ

งามเรือลอยนำอำไพ

งามฉวีคองชวานำใคร่ ๑๑๓

รูปดไมแลดม่อมพร้อมเพรา

งอนจรตงามแจ่มแสดมเฉลา

นำพเน้าพนอนนอมอมองค ๗

ไกลสุดกลางสระระหง

๑ เออมหอนถึงองคณงลักษณ ๑๑๕

คองแสดองสรววงดวงจกษุ

๑๑๖ ยวรกยงเรงใจรอน

๑๖ พิศเนตรนวดนางกลางสินธุ์
แสงคอแสงโฉมศศธร

คือนิลสีศอมหิศร
ในเนตรบังอรรวมพร้อม ฯ

๑ โฉมเฉลา

รูปเข้าใจยวนหวนนหอม

ได้น้องแนบกายหมายหอม
เนตรนางอย่างนมนนใจ

จักถนอมใจสนิทชิดเชอ

พระศูลอวยให้แกเผื่อ

เชิญเจ้าจากสระละเวอ

นมเนอแน่นนอยกลอยใจ

จนนพเฝ้าพระศิวะ

ได้ชมเดชะอดิศัย

๑๗ คอนิลป็นจันทร์พรรณไร

จำได้ในเนตรนางน้อง

เจ้าจงมีใจใสศข

ปราศทุกข์ปลดทงสิ่งหมอง

ผิวน้องผองฉายายอง

หวังครองเวียนเกล้าเมารัก

อุ้นแนบแอบเนอเหนือหมอน

บังอรณแทนค้ำจ่าหลัก

บรรเทงเรงรมย์ชมพักตร์

พิชรักพรอนหอนคฉาย

อีกชอชอถามนามนาง

ล้ำอางเอยมองคทรวงฉาย

ชยาคัดจตตเอยมเบอนอาย

เคอองคายชุนชองหมองใจ ฯ

๑ เมื่อนน

นางอนุศยนิศวีใส ๑๘

สู่ฝั่งบังคมทูลไป

ข้าไซริเป็นข้าบาทมาลัย

นามอนุศยนมจตต

มานิตภวนัยใสศานต์

เคารพนบน้อมจอมปราณ

ภูบาลกรรณาปรานี ฯ

นางในไตรภพจวบชั้น
เมียท่านเมียใครไหนดี

๑ เทียวอวดเทียว โอ้ โอหัง
กำเรียบเอิบในใจตน

๑ วันหงสาเกลียดคนธรรพ์
เป็นทเหิมเหิมเปรมปรี
บางองค์ทรงรำทำเพลง
บรรเทิงเรงรินชนบาน

๑ ฝ่ายพญากมฉัตรจิตต์โอ
รบเฉดยเอียนามทรามวัย
เกิดกล่าวเป็นปากเป็นเสียง
อันนางอนุศยนี้

ใครกล้ามาแก่งแข่งบ้าง
เนตรนางพางจันทรพัลลภ
ใครพิศพิศวงนงนุช
แจ่มเจดเจดคล้ายของ

๑ เมื่อนน

ยมเยาะเคาะคตขัดไป

มาแข่งชั้นน้องตองหน
หาเช่น โฉมศรีสุดคณ ฯ

ใครฟังหมั่นใส่ทุกหน ๑ ๑๙
ใครยลยอมมदनยนต์ ฯ

พร้อมกันสังคตตต

ต่างมีสขลาสำราญ

บังคลบรรเลงศัพทสาร

ในวารอิมเอมเปรมใจ ฯ

มาถึงซึ่งสโมสรใหญ่

อวดนัยะนานาวี

โต้เถียงดงดงองมี

งามดียิ่งใครในภพ

คือนางองค์ไหนใครรบ

ไตรภพหอนเปรียบเทียบน้อง

ศรีสุดทนต์สงไสไธสง

เนตรน้องคมขำอำไพ ฯ

เพื่อนพญากนธรรพ์หมั่นใส่

โรคในโลกนมียา

พอแก้พอไขได้บ้าง

งกตรตรงตรงตรา

ยังหาโอสถปลดได้

แรงฤทธิ์ปลดพลันบนเทา

แต่ชายอนัพิษความสวย

โรครักโรคหลงทรงกาย

ท่านจงแจ้งใจไว้บ้าง

นัยนาทาครามงามดี

ตางามตามจิตตคตเกิด

แต่องค์นงคราญกานดา

ภาคอนดนอยดบ้าง

นาสิกเกศานารัก

เราอ่าางนางหนึ่งฟังชม

อีกนางว่างจุมกถูกใจ

บางนางงามเหลือเมื่อนิ่ง

อีกองค์ทรงศรตนก

บางนางสอางเฮอร์อนแดน

หนึ่งความงามจริตตดองค์

แยบอย่างเของยกรักษา

กลดกล้าเพราะฤทธิ์พิษเรา

มีมารากไม้ใบเถา

งูเห่าพิษร้อนมอกราย

กदनนจักบ้วยทอนหาย

จักคลายความร้อนทอนมี

อันนางภริยาอาศรี

รังสคจันทรชวัญตา

งามเลิศแลเพญเชนว่า

ใช้ตาทงองค์นงลักษณ

แก้มคางโฉมยงทรงศักดิ์

พร้อมพรักแน่นแล้วฤาไร

เพราะผมเพญทงผ่องใส

ไฉไลแลรับกับพักตร์

บางหญิงหวงเราเพราะหนัก

นางหนึ่งพวงรูปทรง

อีกองค์วงแขนแดนสง

ใครเห็นเป็นมงคลตา

จักว่างามเนตรงามยิ่ง

ถานางเสียงหวานกานดา

นงรามงามเกล้าเผ้าตัก

ฤาความงามแก้มงามกรรณ

ต่างนางต่างงามยามยวน

จักว่าใครงามกว่าใคร

๘ ๕
๑ เมื่อนน

เนตรงวางพลางตอบคำปล้น

ความงามตามภพจวบสิ้น

ประมวลด้วนไซ้ไร่ไ้ป่าน

นางไหนใครกล้ามาชน

โฉมศรีไ้สภาน่าดู

ย่อมว่าหาใครไม่เปรียบ

เพราะเขลาเจ้าหาญค้ำตั้ง

๘ ๕
๑ เมื่อนน

ความงามหลตามหลากมากล้วน

งามนวลงามเนตรงามหน้า

อาสมิคำชดทัดทาน

กว่าหญิงซึ่งงามนาสา

งามกว่านางอื่นหม่นพ่น

จักยกกว่ายังดังสรรพ

งามกว่าอนนนั้นใด

ต่างนางต่างนวลแจ่มใส

ช้าไม่เห็นด้วยทงนั้น ๆ

กมลมิตรคิดชุ่นหุนหัน

พูดเล่นเชนนนบ่วยการ

ทุกถนทพิศัยไพศาล

เนตรงเจ้าเยาวมาลย์เมี้ยตุ

จักอนทวหตอดตุ

ใครรู้จักความงามจริง

เทียบเนตรงนงรามงามยิ่ง

ไ้กริ่งกล่าวจำสำนวน ๆ

๘ ๕
เพื่อนพญาคนธรรพ์ปล้นสรรพ

๕ ๘
ตงชบวนเป็นแท้แลแดน

๕ ๘
ล้วนเป็นวาจาของท่าน

๕ ๘
หาพยานยื่นปากยากถน

ความงามอันเกิดแต่ปาก

หอนมหลกคาคาตน

๘ ๕
๐ เมื่อนน

สู่อยาเยาะเย้ยโยไฟ

หยิ่งแล่วยังแถมแถมง

อันเนตรนงรามงามตร

ออย่าว่าแต่ชายสามาดย

บมตบะน่าเบือเหลือเกิน

๘ ๘ ๖ ๖ ๖ ๖
เบนนทหวาดทวนพรนจิตต

๘ ๖ ๖
ย ๒๑ จงจิตจรจรวายาม

๖ ๘ ๘
ยยวเวชวนชนรนรต

ไปสมประสงค์จงร้าย

๖ ๖ ๖ ๖ ๖
แมนไทภรรยาชายว

๘ ๕ ๘
เหลืออนเหลืออดลดละ

ทนเนตรบังอรหอนได้

โฉมศรีโคภาลาวลย์

๘ ๕
๐ เมื่อนน

๖ ๖ ๖
ตบหัตถ์ตรัสตอบวาจา

แห่งผัวพุดมากร่อยหน

๖ ๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ปวงชนไปเชอเบือใจ ๆ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
กมลมิตรติดอกหมกใหม่

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
เจ้าไซ้รตาบอดสอดรู้

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
พุดไปพุดปดอดดู

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
ใครดย่อมพวงหลงเพลิน

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
แม่มนมฉานหาญเหิร

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
จำเริญโยคะละกาม

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
วาสพสุรฤทธิคตชาม ย ๒๐

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
กวนกามกอบกรรมทำลาย

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
เพอพรตหลนแหลกแตกหาย

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
สนหมายหมดวายามะ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
คงขรวณานแตกแหลกหละ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
โยคะจักดับดับพลัน

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
เราไม่กลัววแกล้งแสร้งสรร

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
ดวงจันทร์คือดวงนัยนา ๆ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
เพื่อนพญาคนธรรพ์ทรรษา

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
ไม่ช้าได้เล่นเห็นจริง

ที่ใกล้ไหลเขาเราช

เขยวณนานไม่ไหวตั้ง

ท่านใครสำแดงวนิดา

ผู้ไหลครทพก

เขยวณชวนให้เออหลง

แม่นางต่างกิจพิธ

จึงจักประจักษ์หลักอ้าง

เราไซ้ไรไม้หาญคานตั้ง

๘ ๕
๐ เมื่อนั้น

ฤาคิดรอบคอบตอบความ

ท่านท่าชาไซ้ไรไม้พรัน

อาจล้างพิธไฟ

เราปองลองเล่นเช่นท่า

ดวงเนตร ไฉมยงองค์เดียว

ให้ตบะหล่นแหลกแตกทั้ง

จักเกิดเสยวศัลยทัณฑ์

แม่นมสมหวังตั้งว่า

เป็นเครื่องบูชาตราไว้

โยคีพรตกล้ามาตั้ง

ปราศสิ่งยวณชวนชัก

จงเชิญกถยานทรงคักค

เยองยกยวเขาโยคี

นัยนานวลงทรงศรี

ของมหามนได้จริง

ว่านางงามปลอดยอดหญิง

ทุกสิ่งนอบน้อมยอมตาม ฯ

กมลมิตรเจบชาคาหยาม

ในยามหันหมุน่มใจ

อันนางพางจันทร์แจ่มใส

แน่ใดตั้งจิตตคตเจยว

ใจชาไปพรันทวนเสยว

อาจเหนยวพรต ึง โยคี

หอนนึ่งอยู่ใดในที่

วาคกาหนัดกลดใจ

เคียรชาจกบ้นหันให้

ทในแม่นาคงคา ฯ

๔ ๕
๑ เมื่อนั้น

อย่าชลาเกล้าเล่นเจรจา
จกตัดเคียวเส้นเช่นว่า

เพื่อนพญาคนธรรพ์พลันว่า

พุดบ่าบ่มไปไต่
เชอไซ้พระมหาฤาษี

๒๒ ทรงนามทักษะโยคี

เคียวขาดแฉวมมาเปลี่ยน

พระประชาบดีเตชิต

เคียวท่านไซ้เคียวนักสิทธิ์

หัวขาดจกขาดชวต

จกตัดหัวใหม่ได้ฤา

พุดพลางหัวเราะเยาะเย้ย

ท่านเอยฮุตสาหอยาตอ

เราว่าจงฟังขงมอ

ผอนปรีอคนค้ำจำไว้ ๆ

๔ ๕
๑ เมื่อนั้น

จากขมมุมพลันทันใด

กมลมิตรหันหนมุ่นใหม่

รีบไปยังองค์ชญา ๆ

๑ พบนางกลางสวนยวนจิตต์

ยังพิศมุกพันธ์หรรษา

เสาวภาค ไศภิตติตตา

นัยนาคมขำดาลบ

แจ่มลกษณจมลมวิมสระ

บัทมะคนธนกลนกลบ

ฤาษีไซ้ไพรในภพ

แลสบเนตรนธองตองรัก ๆ

๑ พิศนางพลางกล่าววาจา

ดูราโฉมยงทรงศักดิ์

มีชายใจพาดหาญนัก

ลบหล่นงลกษณเลิศฟ้า

กล่าววาจาเจ้าเพราพรง

เลิศยงนางใดในหล้า

เชิญองค์นงควาญกานดา

ยังไหล่ภูษาข้างโน้น

ขวนองค์ โยคมีฌาน
 วัฒนราควาไฟไหม้โซน
 แม้นนางทำได้ประจักษ์
 นำแคนค่าเขาเขลาจริง
 พทาวาองค์นงลักษณ์
 แม้นไม่ได้ดังหวังใจ
 หงในแม่นาคงคา
 ขอเชิญนางน้องลองค์
 ไซเนตร โฉมยงทรงฉาย
 ให้สมครททาดามี

๑ เมื่อนน

ยินตรัสชดชอกตกใจ
 ออองตลงแลแดลาญ
 ชดชดชดแซมเต็มดวง

ให้อ่านรมในใจ โผน
 เอน โอน โยคะละทง
 จักวานงลักษณียอดหญิง
 คานตงความงามทรามวัย
 จักให้ประจักษ์จนได้
 พิไซร์จักตดเคียวตุ
 บธาเพอปลดอดต
 คาชขอทาวาท
 ทาดายพรตตอถาษ
 ดงทไดกล่าวทำไว้ ฯ

นางอนุศยนีศรีใส

หฤทัยหวาดหวอนพรนทรวง
 เขาวมาดย์ทกชเท่าเขาหลวง
 พกตรเือดเดอดดวงแดร์อื่น ฯ

นางอนุศยนีกล่าววว่า

๒๓๓ ๑ ข้าแต่พระปิ่นปราณศ
 เกรงผิดจตตชาอาวรณ์
 บาปนักจักลอนนกรวม
 เชอบ่าเพญบุญหนุนกาย

ทรงเดชจงยงฟังก์อน
 โทษกรณก่อกองกร้าย
 เพอตาบสกรวมรสารสาย
 มนหมายกุกศผลต

แม่นเรือนอกวัดกตชวาง

ทางคท ไต่ ไต่

บาปกรรมทำทุกแม่นมัน

กริ่งกยใจข้าอาวรณ์

มุ่งร้ายหมายล้างญาติ

อคคลวกเราเราวอน

โทษทัณฑ์เราเชื่อเหลือนอน

ชากอนจงฟังยงคต ฯ

๑ วอนพลงนางเพ่งเล็งพักตร์

เพียงเพลิงเรงไล้ใกล้ขีด

วาจาบังอรวอนว่า

พจนนางแพ้นेत्रนงลักษณ์

กมลมิตรพิศเนตรนวลนุช

หอนยินวาทาธิบาย

ยงนกกยงแน ในจิตต

ตาเพญูเชนนมนใจ

นางวอนหอนเป็นประโยชน์

ไต่ยงฟังคำสำเนียง

เหตรักให้ร้อนถอนจิตต

ยงคตยงครามขามนั้

นัยนาตองคทรวงคกต

ยงชมยงชกให้ร้าย

แสนสุดใจรักฤาหาย

ชมเนตรโฉมฉายเพลนไป

นกกสทอไปชงองคได้

อาจพรวาพรตให้เอนเอียง

เพราะเนตรนงโพธเออเถียง

บายเบียงว่าวอนออนใจ ฯ

๑ สามมีฟังตั้งว่า

ชอน ๆ รอนตวกลวักย

ความจริงในใจใครรู้

นกกสทอคงใครในคดอง

กถยานพรงพรงนหวนไหว

หฤทษนงนกกตรกตรอง

ยวตแต่สองต่อสอง

รติกรรมทำนองทางใน

เรางามยิ่งตามโลกกว้าง

จกัศโทดมหวังตั้งใจ

ใคร่ทราบก็เหลือจะใคร่

กริ่งโทษเทียมไฟไหม้ภู

๑ เชอวอนทราวม้วยใจตน

จงกรพาทันครวไล

แลหาตาบสพรตกล้า

พบโยคียงชงตน

คือหลักปักไว้ไปเคลื่อน

ฝูงปลวกทำรังยังปราณ

หนวดเชอทอดไปในพน

ผมขาวยาวเพื่อยเลื่อยดิน

กังกาเพศหญิงวงหน

กังกาเพศชายไล่กราย

ตาบสอดแต่แน่นิ่ง

ฉมาณเพ่งภาพลงวงรอร

ลิมเนตรแลไปในหา

ไปเห็นอันใดในดิน

อาจล้างตาบสพรตใหญ่

ถ้าไม่สำเร็จอยากรู้

อายใจก็เหลืออดต

โฉมตรูลงเลหฤทัย ฯ

นางซันคำวอนท่อนไหว

มุ่งหน้ามาในไพรพน

แทบใกล้ไหลมาปลายหน

ฮานนึ่งแน่นแลนาน ๑ ๔๒

แม่นเหมือนต้นไม้ไพศาล

ตำราญอยู่รอบโยคิน

ปลิวไปในหนบนหิน

มุรินทร์ท่อนไหวใจกาย

บนตัวฤๅษชอนหาย

เวร่ายตัวหญิงวงลือ

มันวิ่งบนกายลือ ๆ

เหมือนตอปักไว้ในดิน

จักษุใสขาวคือหิน

ไปยีนอันใดในภพ ฯ

๑ สององค์ทรงเห็นนกกตอ

ไทร่ตรองถองถวนทวนทบ

เปี่ยมอาณาปานนพรนนก

จะยั่วโยคะระแวง

สงสัยใจทรกนกพรน

กอบกอกองกรรมทำลาย

๑ ฝ่ายพญากมลมิตรพิศนาง

บังเกิดกำเรบเอิบองค์

มุ่งร้ายหมายมาน่าจะ

คิดแค้นคำทำวาท

๒๕ ข เซอญชามารศรี

อัญเชิญโฉมเจ้าเข้าไป

เชิงชวนวนนวนยั่วโยคะ

พิจกแฝงไม้ในเงา

๑ สองกรทรงกอดขอรัก

เกี่ยวกวัตรัดโลมโฉมตรู

๑ เมื่อนน

หอนชดภัดดาวาวาน

โหดเคลือบแคลงแสดยงสยบ

คอคบเพลิงเร้าเผาแรง

ทรงศกตเลศสาคราแหง

เรี่ยวแรงบาปกรรมร้อนร้าย

โทษทัณฑ์จกมากหลากหลาย

จักสลายสุขสันต์มั่นคง ฯ

พิศพลางพิศมัยไหลหลง

นัยนาโฉมยงเข่นน

ดำเรจเด็ดตบะฤาษ

ยังมีจางปลงใจ

ยวดีลายองผองใส

ล่อให้เห็นองคณงเยาว์

ดาบสปลดตบะเพราะเจ้า

อยู่เฝ้าไม้ยงพงดู ฯ

จุมพิชิตพัคตร์ในผดู

เหมือนคู่จกร้างห่างนาน ฯ

นางสุโลจนากล้าหาญ ๒๖

เยาวมาลย์มุ่งเข้าเข้าไป

ย่นตรบขบขยงสงเกศ

มุงเขม็งเลงแลแต่ไกล

เข้าไปไกลหน้าดาบศ

จกยวจกยวณชวนอิง

๐ ๒๗ เชอบงนงรามทรามว้ย

นางเขาะเฉพาะพกตรนักรพรต

๐ เมื่อนน

ทรงณานนายนหมันบี

ลิมเนตรทอนเห็นอันใด

โยคะยงลาท่ากาย

๐ วันเมื่อโฉมยงทรงฉาย

องค์พระปาปะนาคันมุนี

รูสึกมายามายวน

โยคมีใจร่าคาญ

น้อย ๆ คอยรูสึกตน

นัยนานิลนวลยวนแต่

ทวงททำทางอย่างล่อ

นักสทอคคตหลากฤททัย

เห็นเนตรลมอยู่ดูไค

ปราศไหวหน้าทวนพรั่นจริง

ทรงพรตแข่งชยันนึ่ง

หอนทั้งโยคะละลต

ฤาไม้ก็ไม่ปรากรฎ

ช้อยชตเชิงชวนยวนนัย ๆ

ปาปะนาคันมหาฤาษี

ไปมีใครกล้ามาราย

กรรณไชรทอนพงทงหลาย

กระดบักระสายฤามี ๆ

มุงร้ายตอตปะฤาษี

สารวมอินทรยงนงนान

ทบทวนท่านองปองผลาญ

เหตุการกลใดใครแล

เห็นนางโคภนเพ็ญแข

ยงแลยงลาอำไพ

ใครหนอนำชิตพิศมัย

เหตุใดมาเพ่งเล็งพิศ

แม่มนับบุญอาณา
ทราบเหตุเลศกลตหนัก
มุ่งร้ายหมายผลาญอาณา
กำเรบมาเดินเห็น

โยคะเคร่งครัดจัดจิต
ม่นกวนชวนชดทงน
สู้รังไรไร
มนเอบม่งนยนา ฯ

๑ อนนางอนุคย
เขี้ยวเขม็งเลงคกานดา
หวาดหวนพรนทรวงดวงจิต
เชชวนชดสลดบชบไป

เห็นเนตรโยคีซ้ายขวา
ประหม่ามุ่นอกตกใจ
สึดคิดจกชงองค์ได้
ล้มในพนารัญทันที้ ฯ

๑ เมื่อนน
วิ่งไปไกลองค์มุน
กอดทับกับฤทัยไหวหวน
รักรวกถลวกรรมนำพา

กมลมิตรเห็นเมยเสยศรี
โอบอุ้มยวดีชชยา
องค์สนบนแผ่นภุม
เกรงเดชพระมหามุนี ฯ

๑ เมื่อนน
รู้เรื่องเคืองใจโยคี

ปาปะนาคันมหาฤษี
จึงมวจาสาบไป ฯ

ฤษีสปาว่า

๑ ดุราเมยผัวตัวเอิบ
อนเนตรนงรามทรามว้ย
นางยวโยคะละเมียด
กมลมิตรผู้พญาสาม

กำเรบใจบาปหยาบใหญ่
จกได้รบผลบัตน
จงเกิดเป็นมานุษี ๒๒๘
เห็นตรูตววยชวยกัน

จงมีกาเนตมานุษ
 สองมุ่งใจสมัครรักกัน
 รันทมกรรมกรรมทำน
 จนสิ้นบาปกรรมทำไว้

๘ ๕
 ๐ เมื่อนน

เจ็บหนักจกจากตราบตรา
 ยิงพิศภริยาอาตุร
 ก้มวอนกรไหว้ใจตรง

ผองบุตรเพญดกษณรังสรรค์
 ให้พลันเรศร้างห่างไป
 ล้างตนในห้วงทุกข์ใหญ่
 จึ่งให้สนสาปหลาบจำ ฯ

กมลมิตรพิศเนตรนางข้า
 คราวกรรมจางร้างห่างน้อง
 ยิ่งภูลทุกข์ทนหม่นหมอง
 พลาจสนองวาจาว่าไป ฯ

กมลมิตรกล่าวแก่ฤาษีว่า

๐ ข้าแต่พระมหารามุนี
 ลวงลามความผิดติดใจ
 ผ่อนโทษโปรดเกิดโยคี
 รู้เขตค่าแข่งแบ่งลด

๘ ๕
 ๐ เมื่อนน

ซึ่งเจ้าเนาเชษฐเห็นภัย
 จักสมโดยหวังตั้งใจ
 เมื่อใดได้ทลวงจ้วงพัน

๒๕๐
 ขานทาบาปอยาบใหญ่
 หลุ่ยหวาดหวนวันทด
 จงสาปให้มิกำหนด
 เปลื้องปลดทุกข์น้อยถอยไป ฯ

ปาปะนาศน์บรรหารชานไซ
 คิดใคร่คินสองครองกัน
 โดยนัยที่เราสาปสรร
 จวบจาหาหนก้นลง

๔ ๕
เมื่อนนกำหนดปลดบาป
กล่าวพลางตาบสพรตยง

๔ ๕
๐ เมื่อนน
พิศเนตรนงงามทราวม้วย
นางใคร่จำพักตร์ภรรยา
จักพรากจากพลันทันที

๐ ตกจากปากฟ้ามาดิน
ฟังหลาบบาปเชื่อเหลือดวง

๐ นางเขาสู่ครรรภ์หษ์
ทรงนามชยทตภูบาล
๒๓๙ ครอบอินทราลัยไกรเกรียง
ปราศบังจามิตรคิดคด

๐ กมลมิตรสู่ครรรภ์หษ์
๒๓๐ ทรงนามธรรมราชภูธร
ไพร่เช็ดนามชามยศ
สำราญบานใจไพร่ฟ้า

๔ ๕
๐ เมื่อนน
เนาอาสน์ไกลาสคร

๕
สิ้นสาปไปคลาตมาตมั่ง
เธอสำรวจมองค้ต่อไป ฯ

๕ ๖ ๖
กมลมิตรจิตตสนหวนไหว
อรไทยพิศหน้าตาม
เธอใคร่จำหน้ามารศรี
สองมีใจเศร้าเปล้าทรวง ฯ

๖ ๖
พลัดถิ่นอาศัยในสรวง
ผาหลวงสูงใหญ่ไ้ปาน ฯ

๖ ๕ ๕
พระนราธิบดิ์ไสคานต์
ตระการเกียรติองค์ทรงยศ
สำเนียงภาษาปรากฏ
ยงยศเยงสนดินตอน ฯ

๖ ๖
พระนราธิบดิ์ชาญศร
เธอครองนครอลงกา
ปรากฏเดชเดอเงเลอหงหล้า
ทวหน้าสุขเกษมเปรมปรี ฯ

๕ ๖ ๖
องค์พระมเหศวรเรืองศรี
๕ ๖ ๖
เบนนทอมเอนเปรมตา

พิศเพ่งเล็งดู^๔แจ้^๒
ขบ^๒

เห็นพญาคนธรรพ^๔ภรรยา

ตกจากฟ้า^๕พามา^๒ดิน

ทราบแจ้^๒แห่ง^๑เหตุ^๑เภท^๑พาน

นั่ง^๑นกร^๕ทร^๕กร^๕รอง^๕คล^๕อง^๕ธ^๕รร^๕ม

เพราะ^๑เหตุ^๑เน^๑ตร^๑นาง^๑พาง^๑จัน^๑ทร

โดย^๑เด^๑มิ^๑ต^๑เก^๑ิด^๑ก^๑อบ^๑ก^๑อง^๑ท^๑ก^๑ษ์

อัน^๑กาย^๑โ^๑ฉ^๑ม^๑ย^๑ง^๑น^๑ง^๑เข^๑าว

นาง^๑ไซ^๑ร์^๑ไป^๑เก^๑ิด^๑ใน^๑ดิ^๑น

เรา^๑จ^๑ก^๑อ^๑บ^๑ถ^๑ม^๑ภ^๑น^๑า^๑พ^๑า

เหตุ^๑ศ^๑ร์^๑แห่ง^๑ค^๑อ^๑เร^๑า^๑ไซ^๑ร์

จ^๑ก^๑ท^๑อ^๑ด^๑ท^๑ง^๑ท^๑ร^๑า^๑ก^๑ต^๑ร^๑า^๑ก^๑ต^๑ร^๑า

อัน^๑พ^๑ญา^๑ค^๑น^๑ธ^๑ร^๑ร^๑พ^๑ัน^๑น^๑ไซ^๑ร์

พ^๑ุด^๑พ^๑ล^๑อ^๑ย^๑เส^๑เพล^๑เร^๑ว^๑น

อ ๓๑ ศ^๑ร^๑จ^๑น^๑ท^๑ร^๑ศ^๑ร^๑ค^๑อ^๑ศ^๑ร^๑ค^๑ย^๑า^๑ม

เ^๑อ^๑เ^๑เห็น^๑ส^๑า^๑ว^๑น^๑อ^๑ย^๑ล^๑อ^๑ย^๑เว^๑อ

ค^๑ิด^๑ไป^๑ไม่^๑เป็น^๑ค^๑ว^๑า^๑ม^๑ฉ^๑ิด

อ ๓๒ ฤ^๑ท^๑ธ^๑อ^๑น^๑ง^๑ค^๑ห^๑ล^๑ง^๑โ^๑หล^๑ไ^๑ค^๑ไ^๑ค^๑ล^๑ง^๑

ท^๑ก^๑แ^๑ล^๑ง^๑ใน^๑ส^๑ว^๑ร^๑ร^๑ค^๑ช^๑น^๑ห^๑ล^๑้า

ช^๑า^๑ย^๑า^๑ย^๑พ^๑ย^๑ง^๑น^๑ง^๑ค^๑ร^๑า^๑ญ

ท^๑ง^๑ถ^๑น^๑ท^๑ี^๑พ^๑า^๑ศ^๑ย^๑ไ^๑พ^๑ศ^๑า^๑ล

เก^๑ิด^๑ท^๑ก^๑ช^๑ร^๑ุ^๑ก^๑ร^๑า^๑น^๑ป^๑า^๑น^๑น^๑ัน

โ^๑ห^๑ษ^๑ก^๑ร^๑ร^๑ม^๑เก^๑ิด^๑ก^๑อ^๑ส^๑อ^๑ค^๑ล^๑ย^๑

เช^๑น^๑ก^๑ัน^๑ก^๑ับ^๑ส^๑ค^๑อ^๑เร^๑า

เพ^๑ล^๑ิง^๑ล^๑ก^๑ร^๑อ^๑น^๑ย^๑ิง^๑ผ^๑ิง^๑ผ^๑า

ย^๑ัง^๑เ^๑า^๑ใน^๑ส^๑ว^๑ร^๑ร^๑ค^๑ช^๑น^๑พ^๑้า

ก^๑ร^๑ง^๑อ^๑น^๑ท^๑ร^๑า^๑ล^๑ย^๑ไ^๑ห^๑ล^๑้า

ร^๑ัก^๑ษ^๑า^๑ท^๑ร^๑า^๑ก^๑ไ^๑ส^๑ไ^๑จ^๑ำ

แบ^๑่ง^๑ส^๑ว^๑น^๑ไป^๑ใน^๑เน^๑ตร^๑ช^๑ำ

ห^๑ำ^๑ง^๑ห^๑า^๑ย^๑ห^๑ล^๑า^๑ย^๑จ^๑น^๑ำ^๑ถ^๑า^๑ค^๑ว^๑ร

ห^๑ฤ^๑ท^๑ย^๑ช^๑ว^๑น^๑เช^๑ห^๑เท^๑ว^๑น

บ^๑ัน^๑บ^๑ั^๑ว^๑น^๑เพ^๑ร^๑า^๑เ^๑า^๑เ^๑า^๑เ^๑จ^๑เ^๑อ

ใน^๑เน^๑ตร^๑น^๑ง^๑ร^๑า^๑ม^๑ง^๑า^๑ม^๑เ^๑ล^๑เ^๑อ

ห^๑อ^๑น^๑เบ^๑อ^๑น^๑ย^๑น^๑า^๑บ^๑ำ^๑ฟ^๑ง

แ^๑ห่ง^๑พ^๑ญา^๑ก^๑ม^๑ล^๑ม^๑ิ^๑ตร^๑จ^๑ิต^๑ต^๑ย^๑ุง

ค^๑ว^๑ร^๑เร^๑า^๑เ^๑า^๑พ^๑ย^๑ง^๑เ^๑อ^๑ไ^๑ว^๑ ๆ

๑	ตริกพลางพระมหาเทวะ	โดยพระกรุณาอาศัย
ย ๓๓	หีบดอกอัมพูช้ำไฟ	พลางบักลงไว้ในดิน
	กลายเป็นเกาะน้อยลอยอยู่	แลดูสำอากกลางดิน
	มีเมืองเรืองแสงแห่งอินทร์	โศภนไฟจิตรพิศพราย
	ปราสาทราชฐานกาญจน์แก้ว	เพริศแพรวจาวด์เรืองฉาย
	หอนมีชนใดใกล้กราย	เมืองหมายอยู่ร้างกลางชล ฯ
๑	จัดเสด็จพระอศวรทรงเดช	ปล่อยเหตุให้เกิดเป็นผล
	กมลมิตรกับน้องสองตน	อนุสนธิศาสาปมุนี ฯ

จบภาค ๑

ในนิทานเรื่องกนกนกร

นิทานเรื่องกนกนคร

ภาค ๒

บนดิน

๑ มาจะกล่าวบทไป

ถึงท้าวชัยทัตเทียมสัท

๑ ๓๔ แกล้วกล้ามหาฤทธิ

ราชาธิบดีเดชะ

๑ เกดอนพลก่ด้นแสนยาก

เพียงพลสุรามรมาสถิต

วิบุฎาปองดองฤทธิ

แม่มิตรมั่งร้ายวายปราณ

องคศวานกกรกกรน

เริงเหล่าพลบันหันหาญ

แรงรณพลคชชัยชาญ

เช่นช้างโลกบาลบ่มมัน

งามสง่ารธาธก๊กก๊กอง

แคล้วคล่องเริงแรงแข่งชน

บรรชามนามพลสพรศักดิ์

ศรขรรค์แข่งคาราบาญ

๑ ชนลือชื่อเวียงเกรียงไกร

กรุงอินทราลัยไพศาล

หล่นลตปรากฎปการ

ตระหง่าเงง้าอำไพ

หอยทอเชิงยวนชวณยทอ

เค็กสุดใจสั่นหวนไหว

รายเคียงเวียงคนหล่นไป

เซียงชัยชโยดมช่มยทอ

งามพลบนบ้อมพร้อมเพรียง

คูเวียงแมนแมนแมนขด

ลมชายปลายปลิวทิวช

แสนสุดสำราญบานรมย์

มณเฑียรเทือกทองก่องแก้ว

เพ็ชรแพรวเวียงอร่ามงามสม

ชอฟ้าเขตพานาชม

เกลียวกลมแลรับกับฟ้า

นพคุณสูงเยี่ยมเทียมเมฆ

รุจเรขเวียงรองทองคำ

ปราสาทมาศแก้วแจวตา

ฮาภาผองคาอัมพร

ภาพครุฑสุดสง่าสามารถ

ขคราชเรืองแรงแข่งขร อ ๓๕

อ ๓๖ อรุณคฤทธรลาภาธร

ผกทองแผงอำไพ

ภาพสิงห์หยั่งย่างอย่างสิงห์

มมิงหมายเหมือนเคลื่อนไหว อ ๓๗

เทพนมชมเห็นเป็นไป

ตั้งเทพทในเมืองฟ้า

ก่องเงาเพชรรัตนรุ่งเรือง

โชติช่วงแวววับจับหล้า

แสงทองส่องสุกมุกดา

งามสง่าวงเวียงเพียงแมน ฯ

๐ สำนมสมสนองรองบาท

นวดนาฏนบนิอมหอมแทน

เฝ้าไม้ไผ่คลาดขาดแคลน

แมนแมนสุรนาถเนาฟ้า ฯ

๐ ท้าวมมหัสยทรงลกษณ

งามพกตรเพญูเล่ห์เดชา

โฉมตรู่คู่ปราณนานมา

นัยหนึ่งนัยนาฏวนัย

สององค์ทรงครองกันมา

พระด้นัยตนยาหาไม้ อ ๓๘

ทรงศักดิ์หนักอกหนักใจ

รอยกรรมทำไว้ในบวรพี อ ๓๙

อ ๔๐ ไร่บุตรสุดบาปปลาบจิตต์

หงุดหงิดทฤทัยไหวหวน

อ้ารงทุกข์หลวงทรวงต้น

จักได้ไปสวรวิคฉันใด ฯ

๑ ชอกช้าว่าคาญนานบี

เปล่งปลั่งดั่งจันทร์พรรณ์ไร

ปางกษัตริย์กตดาปราเนศ

จงถนอมจอมนางพางจันทร์

ราชแพทย์แวดล้อมพร้อมพรัก

พงศ์เฝ้าเฝ้าแก้แค้นงาน

จวบวันฤกษ์งามยามบุญ

กัลยาณเจบครรภรันทด

ราชาอาทรร้อนจิตต์

ชชอบปลอบโฉมโฉมแล้ว

๑๔๒ ๑ นางคลอตชาดาฉนวนย์

พิมพ์กตรลักษณ์ลาอำไพ

ล้วนเลิศเฉิดฉายหลายหลาก

โฉมยงนงรามงามทิพย์

๑ บदनน

๑๔๓ เห็นราชทวาริกานาวี

หลากจิตต์พิศขนนงลักษณ์

เหมือนเมษย้อยอยู่ดูเพลิน

จวบพระมหษีศรีใส

อรไทยโฉมยงทรงครรภ

ทรงเดชธาร่างท่างขวัญ

สาวสุวรรณค์เสวยสุขทุกวาร

พิทักษ์อรไทยใสคานต์

บริหารมหษีมยศ

เพ็ญชุณห์แจ่มวงทรงกมล ๑๔๑

ไม้ปลดปลิดปวตรวดเร็ว

เพียงพิษเพลิงใหญ่ไหม้เผา

อ้าเจ้าจงสกดอดใจ ๆ

คือจันทร์แจ่มห้องผ่องใส

โฉโฉแลปลมปลมพริบ

แสนยากสาธกยกกหยับ

ลอยลบลงมาอาตวี ๆ

ราชแพทย์แวดล้อมมหษี

ทรงฉวเลิศลาจาเวิญ

แปลกนักพากันสรรเสริญ

ลอยเหิรบั้งพระศศอร

บัดเดยวเอดลมนัยนา

ดวงจันทร์เยมยอค้อมพร

รัศมีดินดกลบห้อง

ต่างคนต่างตลงองพลัน

จักษุแสงฉายพรายแพรว

สายส่องผองพนมดทิน

โชติช่วงตงดวงเดือนฉาย

เป็นที่จาเวญเพลิงรัก

ชนบวงไبرแวงแจ้งจิตต์

ว่าได้เห็นศรีพระศลิ

ต่างคิดพิศวงสงสัย

แลเพ่งเล็งพิศติดตา

ชมพลางต่างถวายอภิวาทน์

บุชาบารมีภูมินทร์

๐ บदन

ก้มเกล้าทูลองค์ทรงชัย

อันพระบุตรนไชว

แสงเนตรนางไหนใครมี

เหมือนเมฆในฟ้าเปิดถอน

สองนิศากรพร้อมกัน

ใสส่องคือ โคม ไสมสรร

ฤาจันทร์ดองฟ้ามาดิน

สองแก้วใสจริงยิ่งสินธุ์

แสงเนตรดินดแปลกนั้ก

แลดม้ายพระศคัมคกต

ต่างนงตงพกตรรกต

ยามพิศเนตรเรืองรังดี

อันมีปนโนนัยนา

อำไพเพญพักตรนั้กหนา

โศภายิ่งคนบนดิน

พระนราธิราชเรืองศิลป์

รัศมีดินดกลบไป ๆ

อำมาตย์ประมุขผู้ใหญ่

ชำไม่เคยเห็นเขนน

อำไพยงมานุษย์

รังตดงเขนเห็นชด

ข้าอยู่ในแดนวิคัม	นัยนาตรุณจำรัส
จักเปรียบเทียบใดไม่ทัด	ความสัตย์สงสัยใจจริง
เหมือนใดเห็นกลิ่นการบูร	จำบุญจำเวญเพลินยิ่ง
จกยกตัวอย่างอ้างอิง	หาสิ่งเปรียบยากหลากใจ
หนึ่งเหมือนใดเห็นกลิ่นจันทร์	หอมหรรษเหมจัตตพิศมย์ ๐ ๔๔
แปลกนักจกชณฺ์ใด	นึกเห็นเป็นไปเช่นนั้น
อันองค์พระราชชาตา	เห็นได้ไซ้มานุช
นางฟ้ามาในธานี	เกิดเป็นบุตรภูบาล
ขอจงทรงพระจำเวญ	เพ็ดเพ็ดนผาดทุกฐาน
บุญใหญ่ได้องค์นงคราญ	เกิดในวงศ์วารภูวนัย ฯ
๐ เมื่อนน	พระนราธิบดีอดิศัย
ตำราญบานราชหฤทัย	ตรัสให้กำหนดกฎการ
สมโภชบุตรศรีแก้ว	ทั่วแดนกรุงไกรไพศาล
ผ้าเสอเหลืออกะปริมาณ	ประทานเป็นทานมากมาย
เหล่าพราหมณ์ตามกัณมารับ	สินทรัพย์บริจาคหลากหลาย
เงินทองกองแก้วแพรวพราย	งวควายมาช่างรางวัล ฯ
๐ ตรัสให้หาโหราจารย์	ไวชาญวิชชากล่ากถัน
อีกพราหมณ์ความรู้สำคัญ	ทรงธรรมให้เขาเข้ามา

เลือกนามประธาน ไฉมยง

โพยภัยไม่มีบิศา

๑ ได้ถูกโดยหวังตั้งจิตต์

แจ่มใจใสสุขทุกวัน

ปวงราชร์ปราศเศร้าเปล้าโศก

ทิวเขตเทศคามพราหมณช

ครอบครองคดองธรรมบำรุง

ตั้งร่มไทรใหญ่ใบบาน

ทนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงองค์

ปราศช้อชุนเคืองเนืองนิตย์

๑ ฝ่ายพระบุตรนิรมล

ชายยล ไฉมยงทรงยศ

ได้เห็นตั้งถูกทำโทษ

ยั่วให้ใจงานพล่านพลุก

รุ่นสาวราวโสม ไฉมฉาย

นัยน่าน่าเพลินเชิญใจ

๑ เมื่อนั้น

เห็นราชชาดานารี

ว่าองค์กนกเรชา

โศกาเพียงแก้วเพชรพรรณ ๖

ทรงฤทธีปริเปรมเหมหรรษ์

จงถนอมจอมขวัญบุตร

ชูโฉลกเฉลิมเดื่องเรืองศรี

ต่างมีสุขล้ำดารานู

เกียรติฟังเฟื่องไปไพศาล

บังแสงสุริยฉานมิตชิต

ไฉมยงชาดาयाจิตต์

เกริกกิตต์เรื่องลือฤาลด ๖

โคกนอภาพปรากฏ

วันทวันทมกรรมทุกซ์

ร้อนโลดราวไฟไหม้สุข

เพลิงลุกกราคเร้าเผาใจ

ศรีฉายแสงส่องส่องใส

ให้ไปเป็นทาสเทวี ๖

องค์พระนเรศวรเรืองศรี

เป็นทสธาราญบานตา

เหวองค์ทรงลักษณะพกตรพรม
 รั้งสีแสงไสนัยนา
 สมควรเชกสาวบ้างดม
 สยมพร โฉมยงทรงวรรณ
 บำเรอภรมย์สมสู่
 สมคักตดมวงศ์ชาติ
 ตรีกตรองคดองอรรมนำท้าว
 ตรัสเรียกมทษยอตรัก

ยามยมยวแยมแจ่มหน้า
 ไต่หล้าปราศเปรียบเทียบทัน
 ชัดชมเชยคู่ชชวัญ
 ให้สรรเกศกษัตริย์ภักดา
 ได้คู่ดังใครใจหา
 คงสมปรารถนานางลักษณะ
 จอมตัวอ้อมในใจหนัก
 เพียงจักษุเจ้าบสูพี ฯ

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

๑ อ้าเจ้าเขาวมาดย์กานดา
 อ้นกนกเวธาเทวี
 สมควรอภรมย์สมดอง
 ทรงลักษณะคักตเลิศเพริศแพรว
 พมงบงกจพิธิ
 ส่งข่าวบ้างคำกำจาย
 โฉมเจ้าดารหัตถ์นไค
 ประสงค์องค์นางพางเพญ

แก้วตาผู้มิ่งมารศรี
 ยุวดีทรงวัยใหญ่แล้ว
 ลึงสุคคกรองผองแผ้ว
 เหมือนแก้วทงคตพราย
 สรรหาสวามิเฉิดฉาย
 ลมเกยรตฤาฉายวันงวัน
 อรไทยกล้าวความตามเห็น
 คงเช่นเดียวก้นม่นใจ ฯ

๑ เมื่อนน
 อภิวาทน์บาทมุดทูลไป

องค์พระมหษีศรีไค
 โดยนัยช้อความตามจริง ฯ

พระมเหสีทูลว่า

๑ ข้าแต่ovníนทรปิ่นขตย
 ใคร ๆ ไปหาญค่านตึง
 ทรามว้ยไม่คตมคู้
 เกลยตมวกกลวยงจรงเจยว
 ชาไตชแจงแจงเหตุ
 เสาวรสพจมานหวานลอม

ดาวสระเบอบชอมยั้ง
 เว้นแต่ลูกหญิงองคเตยว
 ตงจตต โฉมตรอยเตยว
 จกเหนยวจกรงถายอม
 อุปเทศค้ำชานหวานหอม
 นงเขาวถายอมอย่างคิต ฯ

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

๑ อ้าองค่นงคราญกานดา
 ไม่คตมคู้ชชิต
 หญิงไม่อยากมีสามมี
 อันพวงบอบผามาด้ย
 ๒ ๔๕ ควรจ้ำอรรมดاناไร
 ฉันไตชาดานาร
 อันกนกเวชาทรามว้ย
 ไปพงรงเกยจเกลยตกล้ว
 บัญหามแต่จกหา
 หาไตไชงายชಾಯตี

อันกนกเวชಾಯาจิตต์
 กล้าวเกลอนเบอนบิตผิตไป
 หาในโลกนหาไหน
 เกลยตแมดงภูไชรฎามมี
 จักไม่รับไตไชท
 พงมีสามแนบตว
 เตบใหญ่สมควรรมผ้ว
 ตอกบวเกรงผงหอนม
 ภรรตาสมศกตสมศร
 สมกบ้เทวีลูกเวา ฯ

พระมเหสีทรงว่า

๑ ข้าแต่พระมหารราชา
 นางนิกแน่ในใจเขาว

ชาดาตวงใจไชเนา ๒ ๔๖
 ไปคิตชิตเคล้าคู้ครอง

พระองค์จงโปรดคำรัส

ขแจ่งแจ่งอติถทอง

ไทนางทราบความตามคลอง

ท่านองซึ่งทรงจงใจ

นางกลาวแก่ชาจามัว

กรังกลวรวงเกยจเกลียดไก่อ

แม่ในความผันทราวม้วย

ก็ไม่ขอเห็นสามี่ ๆ

๐ เมื่อนน

มหากษตริยเรองศรี

ยนิพระมหษเทว

นรตทสนเทหัททัย

๐ ๔๗ ตรัสให้หาราชพาลา

ชาดาตวงจิตตพิคมัย

คิดหวังฟังความทราวม้วย

พิควงตงสยจินดา ๆ

๐ เมื่อนน

โถมยงองค์กนกเวธา

ทราบคำดำรัสราชา

ตูกคาชนเผ่าภูมิ ๆ

๐ วาดวงองคอรอนนแฮน

งามแซนคองวงครสัท

เรองรามงามจวิตจรวล

ทรงฉวมองมุตตใจ

๐ ๔๘ มัธยมกลมเกลาเพราเพริศ

ลาเลศรังสศรีไส

อุโรชโชติชุตไป

คณนไกลกลงสมุทรรคจกน

มยวยาตรนาคกรอนนชอย

ตงยอยจากพามาณ

ตริศรหลาดาวลย

หาเทียบถาทันเทว

ถงทประทับภูธร

บงอรชตองคमारศรี

แยมยมพรหมพกตวรภกต

อญชตบิตเรศรเลอดลักษณ ๆ

๘ ๕
๐ เมื่อนน

๘ ๘ ๕ ๘ ๘
เห็นพระดุกหญิงพรังพักตร์

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ภูบาลตรกไตรในจิตต์

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
หาไหนไปเทียมเทวี

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ชายใดได้เห็นโฉมยง

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
แมกผู้เป็นบิดา

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
เห็นนางพางสบนางสรวง

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
แม่ใครได้คู่คลี

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ชายหนุ่มไหนเลยเฉยได้

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ราคกำหนดกมลดพลัน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
นางอนงามเพญูเชนน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
หนุ่ม ๆ รุมใจใครเคลัน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
นางเป็นยชดหญิงมิ่งภพ

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
จักเห็นเช่นใดอมฤต

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ลาวดัยบรเวจิตเลิศหล้า

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
แม่นไม้มีคู่ชพักตร์

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
พระนราธิราชเวียงศกค

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
เพียงจกษเจ้าบุสูพี

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
นงรามงามจวิตเลอศรี

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ใครเห็นเป็นที่เพลิงตา

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
หอนจิตใจจงใจหา

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ชนม์ชรามานานปานน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ในทรวงปลมเปรมเต็มท

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ล้านกนกมเชนกัน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
จักใครจักควญทวนผัน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
บ้วนบั้นใจร้อนหอนเวัน

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ไหนมีคือใครได้เห็น

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
คดิงเคลาเขาเยนเป็นนิตย

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ใครสบไซคชนรณจิตต

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
ค่าเขาเฝ้าชตเชิงรัก

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
เกิดมาในวงศ์ทรงศกค

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
น่าเดี่ยตายนักเชนน ๆ

ทำวชยหัตตรัสว่า

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
๐ ถ้าเจ้าเขาวมาลัยกานดา

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
โฉมเฉลาเสาวภาคพรณ

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
แกวตาผู้มิงมารศรี

๘ ๘ ๘ ๘ ๘
เจานทรงวัยใหญ่แล้ว

สมควรวรกรรมยสมสอง

มีคู่อยู่ครองผองแพ้ว

ทรงลกษณศกตเดศเพรศแพ้ว

เหมือนแกวทงคตพราย

พอมงบงกชพิช

สรรหาสวามีเจตฉาย

ส่งข่าวบ่าวค้ำกาย

ลือเกียรติฤาวยทวา ฯ

๐ เมื่อนน

โฉมยององค์กนกเวชา

ย่นคำดารัศราชา

กัลยาณกัมกราบทุลไป ฯ

นางกนกเวชาทูลว่า

๐ ข้าแต่ควนนทป็นราช

ภพนาถเลอฤทธิอดศัย

ซึ่งทรงรำลึกตรึกไตร

จักให้ข้าหาสามี

เพราะเหตุเมตตาการุญ

พระคุณเปี่ยมเกล้าเกิด

แต่วาชาผู้บุตรตร

ไม่รักจกมีภรรยา

อยู่เดียวเบ็นสุขทุกเมื่อ

พระองค์จงเชอคำข้า

ให้เป็นเช่นต้อยมา

ไม่เป็นภรรยาชายใด ฯ

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

ดูรานงเยาว์เสาวลกษณ

ดวงจกษผู้พิศมัย

เจ้าตรัสอดถนนั้นฉันใด

ใครฟังตั้งไรความคิด

นงเพญเบ็นราชกัญญา

เกิดมาในวงศ์ทรงกิตติ

แมนไม่มคู้ชชิต

ชีวิตไรผลช้นแค่น ฯ

นางกนกเรชาทูลว่า

๑ ข้าแต่บิดุราชเลอศักดิ์

แม่ชชายฉายเจ็ดเลิศแมน

หมายมาเป็นสามลูก

ขอพระนรเทพทรงธรรม

ไม่ขอมืออยู่ข้าง

ชาตธรรมดานาร

นางสนดินแดนแสนหมั่น

พระองค์ทรงฤทธานุภาพ

๒ เมื่อนน

ย่นคำสำคัญมนน

หานางอย่างนหาไหน

ชาตามานุษสุดทิศ

นางเกิดเป็นลูกเราไซ้

นางฟ้ามาเป็นลูกเรา

จงทรงรูปลักษณะนันทนา

ไม่รักจักมีสามี

ลูกแน่ใจหนักจิตแน่นอน

สดงามสามแดนฤาถัน

ลูกไซ้ไปผูกใจสร

พวงคำสำคัญวนน

หมายหมายใจเกลียดเสียต

ภุมอย่าเผด็จเมตตา

ใครอื่นไปเป็นเช่นข้า

จงเชอวราจาถูกรัก ฯ

องค์พระวิรวงศ์ทรงจักร

ทรงศักดิ์ราฟงองค์ด

ในแดนแน่ได้ไม่ผิด

หาไหนชนิดนงเยาว์

ลูกเราฤาใช้ลูกเล่า

ตุเค่าจกเป็นเช่นน

งามจริงยังมานุษ

ผิดแบบนารีธรรมดา

๑ องค์พระภูวนัยไตร่ตรอง

คำเช่าเฝ้าปลอบกัญญา

จนองค์ทรงเดชเกศรัฐ

อาวรณ์ร้อนราชฤทัย

ให้หมองใจหนักหนักหนา

สุกคาย้นคำรำไป

เคืองขัดชุ่นอกหมกใหม่

ภูวนัยออกอัสถ์ตรัสไป ฯ

ท้าวชัยทัตทรงกล่าวคำแก่นว่า

๑ ถ้าผู้ใจไร้สุข

เคราะห์เรื่องเบองบรรพอันใด

เป็นบาปตราบในชาตินี้

ดอดงขงเคียดเกลียดชาย

ผิดแบบแผนแสนร้าย

กูในชาติก่อนหนอดี

หมายมุ่งรุ่งเรืองเบองหน้า

เพราะกรรมทำอชยาบบาปชด

เจ็บทุกข์จากหนหม่นใหม่

กรรมในชาติก่อนร้อนร้าย

มีราชบุตรเจตฉาย

มุ่งหมายไม่หาสาม

เคืองคายชุ่นช้องหมองศรี

ชาตินชกเชญเห็นชด

เห็นแน่แก่ตาว่าชด

รัตนดเลहनมนนกก ฯ

๑ เมื่อนน

ยนิพนราชบดชชก

สงสารบิตรงค์ทรงเดช

เคารพนบนอมจอมชัย

องค์พระบุตรมศกต

นงลกษณสร้อยเศวราเปล้าใจ

ภูธรเตรอนรนนใหม่

อรไทยทูลความตามจริง ฯ

นางกนกเรชาทูลว่า

๑ ข้าแต่บรูห์พนทรีปิ่นเกศ

เป็นที่ปกปักพิทักษ์

ข้าไซ้ไรไซ้เกลียดดมมัว

แท้จริงใจข้าอาวรณ์

สำคัญทตรงองค์ชาย

มานุษย์สุดภพจบทิศ

ทรงเตชากาญจนคุณยิ่ง

ทุกสิ่งเมตตาอาทร

ไซ้กล้วชายกริ่งยั้งศร

ใครสู้คู่ชอนชอนชิต

มีหมายในใจไม่ผิด

องค์เดียวข้าคิดใครรัก

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

๑ ข้าเจ้าเผ่ารัตนชาติเขต

ชายใดไหนเล่าเสาวลักษณ์

เผ่าพงศ์ทรงราชย์แหล่งไหน

เหนือใต้ให้ตรีพิศ

นรเคษสูสูงวงศ์ทรงศักดิ์

ซึ่งเจ้าเพราพิภพตรึงพิศ

กุดงามนามใดไกรกิตติ

ประจักษ์จักคิดตามควร ฯ

นางกนกเรชาทูลว่า

๑ ข้าแต่พระมหाराชา

แสนยากหากจักชักชวน

เหตุว่าข้าไซ้ไรไ้ไม่รู้

ยรรยงพงศ์เหล่าใคร

เมตตาเชิงชอบสอดสวน

โดยชวนเบี่ยงแบบแยบใด

ชายผู้ใดภนคนไหน

อยู่ไหนในถิ่นดินดอน

ทราบเพียงว่าชายนายหนึ่ง

กรุงนามกนกนกร

ชายโหนมาจากเมืองนั้น

ใครอื่นหมั่นแสนแน่นมา

ข้าพกรวมบังอรณ

แทเทยงเวียงอมรแมนฟ้า

ชายนั้นคือสามีชา

ลูกยาฤาปลงฤทธิ์ ฯ

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

๑ ดูรานงเยาว์เสาวภาค

ทราบความนามเวียงเกรียงไกร

รอยพรหมณถามเทยงเฉยเฉาะ

ฟังคั่นหนโหนใครรู้

จักยาก โดยเลิศเหตุโหน

จักให้สืบต้นคนดู

สืบเสาะสอดความตามผล

โฉมตรูจงบอกบิดา ฯ

นางกนกเรชาทูลว่า

๑ อ้าพระพิรพงค์ทรงศักดิ์

ลูกไซ้ไม่แจ้งจินดา

จักสถิตทิศโหนในดิน

เมืองนาคในมหาบาดาล

ข้าทราบในยามคัยยา

ว่าพระภักดาชาอัน

หอนชาจักสู้อยู่สม

จักเสด็จจากเมืองเวียงรอง

ยากจักสืบเสาะเฉาะหา

อันว่าเวียงทองก่องกาญจน์

ฤาถีนตรีทิพไพศาล

ฤาสานถิ่นเหล่าอาเนนัท

พระอศวรเสด็จมาเข้าฝัน

ชาติบรรพเคยอยู่คู่ครอง

สุชาภิรมยรวมห้อง

งามก่องกาญจน์แก้วแพรวพิศ

ชายอินไซผู้ชุน

ขอพระบิตรงค์ทรงฤทธิ

ให้บ่าวชาวรวงรวงแห่ง

ชายโตโตเรือเมืองงาม

ให้รบมากล่าวชาวสาร

ย ๙๔

มาตรแมนมวรรณอันเป็น

ทรงศักดิ์จกอวยชาดา

ชายโตในภพอลตรี

ยินข่าวบ่าวคงตรงมา

จักแจ้งโดยคำสำคัญ

แดนหม่นไ้มิ่งปลงจิตต์

มีประกาศิตสงความ

ทุกแหล่งกระหัดบภพตาม

อนนามเวียงทองผ่องเพ็ญ

ยกข้อสอพยานให้เห็น

ชายเช่นควรรคุดน

ให้เป็นภริยาเสริมศรี

รุทรเรือเมืองนน

ข้าทราบสัญญาแม่นมั่น

ความานพนนสามมี ฯ

ท้าวชัยทัตตรัสว่า

๐ อ้าเจ้าสาวภาคเพ็ญพักตร์

มานพเช่นเจ้าเล่าน

เจ้าจกแจ้งจตตคตมน

พอทราบสำคัญนไนไซ

ดวงจกษผู้ภดศรี

อ่าจมีมากยากใจ

เพราะสัญญาามทไทน

จกไหลสบทวธาตรี ฯ

นางกนกเรขาทูลว่า

๐ ข้าแต่พระองค์ทรงภพ

ทรงชัยให้ทูลเช่นน

พระคุณลาลบเกิด

เหลือทูลกกล่าวยาม

พระวิศเวศวรบอกข้า
 มิให้พรายแพรงแจ้งความ
 พระองค์จงโปรดโทษให้
 แม้นทูลมุลความตามมี

แต่มีวาจาว่าห้าม
 ลูกเจ้าทำตามศูล
 แก่ตผู้ไต่บทศรี
 เกรงอุมาบดีเดชะต ๗ ๕๐

๐ เมื่อนั้น
 คานงองอดขัดคต
 ขอความตามผ่นนั้นไซ้
 สงสัยในจิตตอดแต่
 เมืองไหนในถิ่นดินดอน
 ไปเคยยนชอลอกัน
 ยากนกกจกนึ่งเลยเล่า
 จักเลยเฉยไปไ้ดี
 จำใจให้ข่าวบ่าวร้อง
 หาไม้ไหนเจ้านวลจันทร์

พระนราธิราชเรืองกิตต
 แปลกจิตตเห็นยากหลากแท้
 ความเชอฤาไม่ไม้แน่
 ถึงแม้จริงตามความนั้น
 คือกนกนครในผ่น
 บอกเบองเมืองอันอาจมี
 โฉมเจ้าไรคู่ชูศรี
 นารีไรผ้วมัวพรพรรณ
 ทำนองนงเยาว์กล้าวสรร
 จักหันหาคู่ชูพักตร์ ๗

๐ ทรงธรรมดาร์หเลहन
 โปรดให้โฉมยงทรงล็กณ
 ตรัสเรียกอำมาตรมนตรี
 สูจงตรงรีบเร็วไป

พลาางพระภุมิมศกต
 คินสู่ตาหนักนางใน
 พลาางมีบรรหารชานไซ
 ส่งให้ประกาศธานี

๒ ๒ ๒ ๑ ๑ ๒
ถนนของรองขาวบ้างทั่ว

๒ ๒
ไหว้ วุฑูร บก รุง ศรี

๒ ๒ ๒
ชายใดได้หล้าฮาตรี

๒ ๒ ๒
ทราบททราบเรื่องเมืองทอง

๒ ๒ ๒ ๒
แม่หน้าชาติชুবวรณควรรอยู่

๒ ๒ ๒ ๒
ผิงปลุกปลุกกู่ค้อง

๒ ๒ ๒
จักแบ่งราชย์ให้ครอง

๒ ๒ ๒
ท่านองราชบุตรสุดรัก

๒ ๒ ๒
ทรงจักยกราชชาดา

๒ ๒ ๒
ให้เป็นชายายศศักดิ์

๒ ๒ ๒
ให้เขาเข้ามาอย่าพัก

๒ ๒ ๒
กู่จกอุปถัมภ์ดากล ๖

๒ ๒ ๒
๐ บัดนั้น

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
คณามาตย์หล้ากจิตต์คิตตงน

๒ ๒ ๒
รับส่งพระองค์ทรงพล

๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ต่างคนคลานคล้อยถอยไป

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
จัดให้ตมของรองบ้าง

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ย็นชาวไร้ผู้ไร้ได้

๒ ๒ ๒
โทษจรรกนทั่วกรุงไกร

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ต่างใคร่ทราบเรื่องเมืองทอง

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
๐ ฝ่ายราชบรุษสดเสียง

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
บ้างไปในเวียงทงผอง

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
เสียงคนไปเคียงเสียงหมอง

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ส่งชาวบ้างร้องก้องไป ๖

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
๐ เจ้าเอยเจ้าชา ใครย็นอย่าชา เร่งมาเร็วไว พังคำประกาศ
ตั้งราชฤทธิย์ ถ้อยคำจำไป สืบสอดตอกัน ๖

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
๐ ชายดิมชาติ ครอบคู่ราช ชาดาดาวลัย เคยเห็นเมืองทอง
งามผ่องเพียงจันทร์ จงเฝ้าเจ้าอนัน ทรงแสทฤทธิ ๖

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
๐ ท้าวจกยอยศ ลือชาปรากฏ เกียรติแคว้นแดนตร จดสรรบันให้
ราชไชศวรศรี สารพรรณอนัน แบ่งมอบครอบครอง ๖

๐ หนึ่งจะประทาน ยพยงนงคราญ ดกษณลาลายอง
 องค์กรกนกรธา บบผาฉิวทอง ประคั้บประคอง เป็นคู่ชู้ใจ ฯ

๐ ชายตมชาติ แจงเรื่องเมืองมาศ ลู่ราชเร็วไว ๐ ๕๐

รางวัลอนันย์ ทุกสิ่งสมใจ กอบโกยโดยนัย ที่ประกาศเฮย ฯ

๐ บัดนั้น

ทวยราชภูริย์นเค้าเขาเฉลย

แปลกมากหลากหลายไม่เคย

ยินข่าวข่าวเผยเข่นน

ต่างคนเอมอสมยของ

สืบเรื่องเมืองทองผ่องศรี

บ้างออกเดินตงพงพี

ทุกทีคลาไคลไปมา

บางคนตนเดี่ยวเที่ยวเดิน

ในแถวแถวถิ่นเนินผา

พบดังพบค่างช้างม้า

หุหุมาเหลือหลากหลาย

ไม่พบเมืองทองรองเรือง

พบเมืองเลว ๆ เหล่หลาย

กระทั่งสิงห์โต โคควาย

ไม่หมายอยากพบ ๆ มัน

บางคนค้นไปในป่า

นิกหน้านางเลิศเจ็ดฉัน

มัวเหม่อเผลอผ่าอาวณัย

พบเสือ ๆ มันกัดเอา

บางตนบ้ายตนบีนผา

พลาดท่าหัวหกตกเขา

ลำบากยากเข็ญเข่นเขา

ไต่เต้าเสาะเรื่องเมืองทอง ฯ

๐ บางพวกเกลื่อนกลุ่มกลุ่มกัน

พล้วนยัดเขยตเสียดถอ

สืบข้อต่อความถามลอง

แซ่ซ้องในถนนกล่นไกล

เด็ดจิตตคติใครได้ความ

ต่างคนถามกันล้นไป

โจษจรรบรรลอรอบตัว

ทวกันบรรดาธานี

ต่างใครได้เรื่องเมืองทอง

แตกตนคนหน้ามานพ

ทุกเมืองเนืองมาไม่หยุด

ระเบงเซ่งแซแจจรร

ละการละงานตาลเด็ด

ทงถนเทยวเตาเขาเขน

ฉวางทบาดเทละเบาะแจง

กลุ่ม ๆ กลุ่มเทยวเกรยวกราว

ทงอาชวะละหมด

อาการบ้านเมืองเคองแคลน

๐ เมื่อนน

รอนราวคราวเชญเป็นควัน

หฤทัยราชาอาวรณ์

สงสัยใช้จริงกริ่งใจ

เมืองงามโสภิตทิศไหน

หาใครจักรู้ถาม

ยินข่าวยพยงทรงศรี

ทุกทีใกล้ไกลในภพ

เที่ยวท่องสืบไปไม่สบ

ปรารภได้เลียงเถียงกัน

อดลตรอบเวียงเสียงลัน

กลางคั่นกลางวันฤาเวิน

ไปเหือดตกตนตนเตน

ชุกเชญลอลเองเครื่องราว

ตรนพ่นแทงกันฉาว

เป็นคราวจราวจลันแค้น

ปรากฏความเสอมสุดแสน

ทวแดนอ๊กอ้วนบ้วนกัน ๆ

องคทาวชยทตรงสรวัด

บ้วนบ้นปวงราชฎีรหวาดไป

เมืองกนกนกรอยู่ไหน

อรไทยเล่นหลอกออกกกล

ดวงกมลพ้อล่อให้
นำห้วงวเมอเผดอตน

จักจริงจริงฤาเช่นนิก
ไ้เห็นเป็นผลกลใด

ผู้คนเนืองแน่นแสนหม่น
บัวบนบกนทวฮาตร

๐ พระมหाराชาอาทร
ดงมดกรวดเชือดเผือดพักตร์

สืบข่าวข่าวไปในหน
ให้คนฟังชานตาใจ

รู้สึกแสนเลวเหลวไหล
เมืองมาศคาดได้ไม่มี

แตกตนมมาสู่กรุงศรี
เพราะราชตรณนงลกณ ฯ

เราร้อนทุกข์ทรวงศกิด
โคกลักทรวงท้าวร้างราน ฯ

◎

◎

◎

๐ มาจะกล่าววบทไป
ครอบครองอดะกามานาน

ไพร่เช็ดนามชามยศ
ทรงเดชเขตรอบขอบฟ้า

๐ ท้าวมีโอรสเลิศศักดิ์
โคภาอาภรณ์งอนงาม

คือพญากรมมิตรมาเกิด
องอาจชาติพากล้านัก

ศึกษาศรศาสตร์อาจสุด

ถึงท้าวธรรมราชอาษา
ตำราญเลื่องชอโลหชา

ปรากฏรูปร่างทงกล้า
แกลวกล่ารณร'ควงศราม ฯ

ทรงลักษณะเลิศลภพสาม
ทรงนามอมรดิ่งห่พรงพักตร์

ชนเช็ดชวงศทรวงจักร
สมศักดิ์สมศรีมชย

ยงยุทธทกาทองนแดนไหว

เข้มแข็งแรงกล้ากำไ
แสงขรรคบนเคียวเสียนเค็ก
แคล้วคล่องคล่องรงค์สงคราม

ริบรีไปใจคร้าม
เอ็กเกร็กเลองชอดอชาม
ห้าวหาญชาญสนามนำชม ฯ

๑ นารมีใจโครหา
เพลิงร่ามากไหม้ใจกรม
ตามตอมตอมเมียงเอียงอาย
ถดถอยขม้อยขม้ายกรายไป
ท่าเข้ทยจนชวนชด
รักเธอ ๆ ห่อผอนตาม

อาศาเป็นคู่คู่สม
วันทมทกขเร้าเผาใจ
ลอมรายเวียงลุมกลุ้มไถ้
หฤทัยรัญจนนวนกาม
ครวญใคร่ในจิตตวับหวาม
นางงามพระไม่ไยดี ฯ

๑ ปางท้าวธรรมราชเลอเดช

๐ ๕๒ ยรรยงทรงลักษณรูปี

๐ ๕๓ คัทรุคัสดรหันหน้า

แสนสง่าอำโฮโอพาร
ทนุณนอมกลมอมเกลยงเลยงมา

หมายไว้ได้สมใจตน

ยพราชชาติคู่ชชน

ว่าลกตรรกทานาว

ควรส้อยอยู่ห้องครองคู่

สังเกตโอรสเรืองศรี
ไม่มีใครเทียบเปรียบปาน
ไต่กล้าปองร้ายหมายผลาญ
องอ จชาติทหารเต็มรณ
นับวาสาเรจเผดจผล
ปวงชนจงรักภักดี
เวียงนอวรมณัสมศรี
ครุณิลูกท้าวดาวไ้
ลูกกบฏหนักศกตใหญ่

ตำรวจจตรวจตรกนึ่งไป

นักไดหนงหนานาร

ลูกสาวท้าวใหญ่ไกรยศ

จิตรรทราชาอาคร

จอมแคว้นแคว้นกลลาราว

ไพร่เช็ดฤทธคตทอ

มีราชตรณศรศกต

กุกักจัดให้ไปขอ

สมพงศ์สมเฝ้าเหล่ากอ

คงยอทรามว้ยให้พลัน ๐ ๕๔

ได้สาวสะใภ้ไสศรี

ตั้งมีน้ำใจใฝ่ฝัน

จักสบจิตตสุขทุกวัน

แม่นมนสมมาตปราครอื่น ๆ

๐ ทรงเดชเกศกษัตริยตรัสสั่ง

เขาฟังคำองค์ทรงคร

จัดทูตไว้ให้จร

สอสูภอรจิตรรท

ขอองค์อรรคราชชาตา

คือเพญเณพ้าปรากฏ

เชกสองครองคู่ทรยศ

กำหนดการในไม้ช้า ๆ

๐ ปางท้าวธรรมราชเรื่องรัตน

ตำรสสั่งไปให้หา

องค์ราชโอรสเข้ามา

ราชเอออกอถตถตรัสพลัน ๆ

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๐ ดราอมรดงหยงยศ

โอรสผู้เลิศรงสรรค

เจ้าไรชยาาลาฉนัย

รวมห้องครองกันฉนัยจิต

ทรงลกษณศกตเลิศเชตหน้า

แกลวกลาสมวงศทรงกตต

สมควรมัคชชิต

โดยหวังตั้งจิตตบิตา

พ่อตริกนิกในใจมัน

นางหงษ์ชงเป็นชาตา

โคภาอำองค์นงลักษณ

สมปองสองราชธานี

๐ เมื่อนั้น

ยินตวิสบิตรงค์ทรงธรรม

จักสรรสมบุญสุณหา ๐๕๕

จิตรรณราชาธิบติ

สมศกตสมทรงพงศสท

เป็นแผ่นบัฐพีเดียวกัน ฯ

ยุพราชฤทธิเลิศเจตฉน

เออพลันก้มกราบทูลไป ฯ

พระอมรสิงห์ทูลว่า

๐ ข้าแต่พระมหाराชา

การุญคุณดบภพไตร

ชานมค้อยแฉว

ไปคิดใครหานารี

วาจาภูบาลชานไช

หาไหนจักเหมือนนถาม

คือพระขรรคแกวชยศรี

ภูมิจงทราบบทมาลย์ ฯ

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๐ ดูราลูกเราเผ่าชตย

วานำรกำร่าคาญ

เจ้าลูกคนเดี่ยวของพ่อ

ไม่คิดมีคู่ชิต

เผ่าราชแหล่งนจกสุญ

อย่าชนยนค่างานง

เจ้าตริสไม่เป็นแก่นสาร

ชายชานญเหตุไหนไว้คิด

จำตอเผ่าพงศทรวงสทอิ

เหมือนจิตตจกสลดตตวงศ

ประยูรยบยู่ยผยผง

เจ้าจงตริกไตรให้ดี ฯ

๐ เมื่อนน

ย่นพระบิดาพาที

หอนรบค้ำพระบิดรงค์

บังคมก้มลาคลาไคล

องค์พระอมรดังทเรืองศรี

อัญชลนรราชเรืองชัย

หอนชดค้ำองคอดิศัย

คินไปสูทศยยา ๆ

๐ ปางท้าวธรรมราชรังสรรค์

องค์ราชโอรสเข้ามา

อมรดังหย่นค้ำราไป

พระนราธิบดชชก

ตามวันรบสงให้หา

พลางมีวาจาตรัสชัก

ภวนัยพกตรนวกกรวหนัก

ทงรททงรอนถอนใจ

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๐ ดูก่อนกุมารหาญตอ

คิดความตามเลศเหตุไว

จักเสียค้ำตม้พ้อ

ลูกสาวท้าวพญาธานี

เจ้าตอคือเจ้าจระวิ

บ้านเมืองเคื่องเขญเป็นไป

เจ้าตอเขียงแยบแบบไหน

จักไม่ชนชมรมณี่ อ๕๖

ส่งข่าวกล้าวขอโฉมศรี

ทรงสัทฤทธิเกวียงไกร

ต่อราวสาวอรเรืองใหญ่

เพราะใจเจ้าตอคือตง ๆ

พระอมรสิ่งทูลว่า

๐ ข้าแต่บิดรงค์ทรงภู

เพียบพยุห้คนพลอง

แมนกษัตริยศตรูจถง

ไปพงรอนจตตบตา

๒๕ ๒ ๒
ชานแกลวกกล้าอาวอ
ไพโรนหนกนมา

๓ ๔ ๕
ชาญสุดเชิงศึกศึกษา
ลูกยาถาย่อต่อฤทธิ ฯ

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๑ ดูก่อนกุมารชาญศึก
เค็กกล้ามาแหวดแปดทิศ
รู้ดอกเจ้าทรงฤทธิ
หอนคิดยาแยงเกรงใคร
แต่เจ้าจงรำลึกว่า
เลอะเลือนเหมือนนปดคดงอ
กลาวแล้วแคลวขอสัญญา
๕
อดฉาวกล้าวไปใครยิน

๓ ๔ ๕
หาญฮักรณรงค์ทรงอิทธิ
เจ้าคิดไปกริ่งชิงชัย
๒ ๓ ๔ ๕
ชอนันไม่มีสงสัย
ศัตรูผู้ใดไปรือ
๑ ๒ ๓ ๔ ๕
คำซาซงไปสู่ขอ
อันพ่อเป็นใหญ่ในดิน
๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
เสอมเสยยิ่งกว่าเสยสิ้น
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
จกนันทาทวชวจริง ฯ

พระอมรสิงห์ทูลว่า

๑ ถ้าพระธรรณินทร์ปิ่นเกศ
ใครกล้ากล่าวหาญคานตึง
ผู้อาจนันทาว่าร้าย
๒ ๓ ๔ ๕ ๖
แมนตามาदनหมนพน

๑ ทรงเดชเกรียงไกรใหญ่ยิ่ง
๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
ลูกรักจกชิงชพมัน
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
จกวายชนมมวดยตวยชรรค
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
เคยม่นจกชาติตาศตา ฯ

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๑ ถ้าเจ้าเฉาจตคคตตน
คนกล้าวข่าวฉนินนทา

๑ ใครนหอนเห็นเช่นว่า
๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙
จกเทยวเคยวฆาตงฎา

อย่าทำกำเริบเห็บจิตต์
พอกกล่าวเจ้าทอนผอนปรีอ

เหิมคิดคำนึงตงตอ
ได้ชอว่าชวมวมนท์ ฯ

พระอมรสิงห์ทูลว่า

๐ ข้าแต่พระองค์วงศราม
ครงนอภพอบจน
ชามนางหน่งในจิตต์
นางอนหมนหนานารี

ข้าเคยทำตามทุกหน
ทรงพลจงโปรดปรานี
เป็นนิตยนักหามารศรี
ลูกไซร์ไม่มีใจรัก ฯ

๐ เมื่อนน
ยีนคำพระตนชุตทอลักษณ
ตรัสว่าอาเจ้าเอารส
นายไหนดายเจ็ดเพริศแพรว
ตำแหน่งแหล่งไหนไต่หล้า
ลูกสาวท้าวโตในทิศ

พระนราธิราชเลอศักดิ์
เห็นจกสมใจไปแคล้ว
ยงยศภษาเกล้าเกล้า
ลูกแก้วตรึกไตรใคร่ชิต
ราชาธิบดีมกิตต์
จงแกลงแจงจิตต์บิดา ฯ

พระอมรสิงห์ทูลว่า

๐ ข้าแต่พระชนกภูวนัย
เหลอรุตจนบัญญัติ
สองเดือนตอครงชาผัน
ลักษณลานานวลยวนแค

ทรงชยตรัสตงปัญหา
จิตต์ข้าเห็นยากหลากแท้
เห็นน้องผองพรรณเพญแซ
ยงแลยงลาอาไฟ

เรือจันทร์อนกดินกมลบท

อน้องคณกรามทราวม้วย

พวยเงินงามเงาเพราพราย

เรือนอยลอยนาชาคม

งามพักรตร์เพียงไหนไม่เห็น

ใครดึงอิงแอบแนบเนื้อ

นงรามนามไรไม่แจ้ง

ฤาแหล่งแห่งใดใต้ฟ้า

ซงจิตตเชอใจในฝัน

จักสถิตทิศใดในภ

นิกมนวันใดวันหนึ่ง

คงสู่คู่สังจริงตาม

ชาคอยยพยงองคณ

หญิงอนหม่นแสนแม่นแต่

๐ เมื่อนน

สรวลเย็นเหยยเจ้าเมาม

นางไหนเสาวภาคหลากเหลือ

งามทวกลวทองทงตว

สรวบวศรตองมอองไต

เนาในเรือนवलชวณชม

นवलนายยึดตามงามสม

บัวฉมชูลอมหอมเรือ

รูปทรงนงเพญงามเหลือ

หอนเบือตาพิศตตตา

ตำแหน่งสรวงสรวรชนหล้า

ลูกยาหอนแจ้งใจตุ

นางนนนักเห็นเป็นค

เหลือรูเหลือคคตตตาม

นางชงงามลบกภพตาม

ในความชงผนนแท

แม่นมนเป็นครุแน

ถึงแมมาไกลไม่ชม ฯ

อนนทรยนหอนเห็นสม

โสมมมันเมอเผลอมัว

ลอยเรือโคภาหามัว

แหวกบัวมอกวักพักรพรง

๒ ๒ ๒ ๘ ๑ ๑
 แมนเจ้าผนเห็นเช่นว่า
 ๒ ๒ ๒ ๑ ๑ ๑
 เฉาเหลือเชื่อเด่นเป็นจริง
 ๒ ๑ ๒
 หรือหลอกออกมาว่าผน
 ๑ ๐ ๕
 กล่าวก้ากลาคความตามใจ
 ๒ ๒ ๒ ๒
 หากเจ้าเฉาเชื่อความผน
 ๒ ๒ ๒ ๒
 เจ้าจงปลงเปลี่ยนศรัทธา
 ๒ ๑ ๑ ๑
 หากเจ้าลวงพ่อล่อหลอก
 ๒ ๑ ๑ ๑ ๒
 เปลี่ยนคิดเถิดเจ้าเบาแด

๑ ๒ ๒
 ๑ เมื่อนน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 เฉยวคุณขุนช้อพาที
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ขาทุลมูลความตามจริง
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 บदनทาวเห็นเป็นไป
 ๑ ๑ ๒ ๒
 ลวงพ่อล่อผู้มคุณ
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ดูกกลูกองค์ทรงฤทธิ
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 วาจาชาทุลนนั้นไซ้
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 จกเขอมเขอตามท
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 อันนางชิงไปสู่ขอ
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 เชิญพระบิตุรงค์ทรงชัย

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 เป็นบ้าเพราะเขลาเขาสัง
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ไบ่กริ่งเกรงผู้โยไฟ
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ทนายมันให้พวงหลงไหล
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 หวังไม่ตามจิตตบิตา
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 เช่นนนจริงจึงตั้งว่า
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 มีฉนวนเป็นบ้าเป็นแท้
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 จักบอกจงเชื่อใจแน่
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 หลอกพ่อล่อแม่ไม่ตี ฯ

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ๑ มรดงห์เคองของหมองศรี

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ทุลนราธิบัตันใด
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ไบ่กริ่งจักทรงสงสัย
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ว่าตผู้คนัยไว้คิด
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ทารุณยงสุดทจริต
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 แคนจิตตมาเป็นเช่นน
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ภูวนัยจงทราบบทศรี
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 ฆานไม่เห็นเป็นไร
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 มาตรแมนแม่พ่อยกให้
 ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
 เอาไว้เป็นราชชายา

ข้าไซ้ไม่มีจาง

ใครได้ดวงมาลัยกานดา

หญิงอันหมั้นแสนแน่นมา

ไม่ขอสู่สมกมลเกลียว

๐ เมื่อนน

ยื่นคำสาบานवलลวณลาม

ท้าวธรรมราชตรัสว่า

๐ พุดจาฉนเฉยวเจยวสุ

หลกผู้เบนนบิดา

ดีหละจะไตเห็นกัน

พุดหยาวกล้าวพจน์คตงอ

๐ ตรัสพลางเรียกราชตำรวจ

เชิญพระกุมารชาญชัย

ตรีกไตรในราชหฤทัย

แม่นสละละพยดลตลง

จงถอดคนมาตงแต่ง

เชกสองครองกันพรพรรณราย

ตราบไตตงคตถอดณ

ใ้หาโฉมฉายพรายแพรว

ตงซงท้าวทรงปรารภนา

นางในฝันข้าองค์เดียว

หมดในไตหล้าฟ้าเขียว

จักเห็นยวจกรงฤาตาม ฯ

๐ องคท้าวธรรมราชเรื่องสนาม

ดูวามคือไฟไหม้ฟ้า

๐ ดตบงอากจากกล้า

ไม่เกรงอาญาขอต้อ

๐ เชอผนยงกวาเชอพอ

ไม่้อเห็นงามตามใจ ฯ

๐ ตำแดงแรงดวงเสื่อใหญ่

ให้ไปทิงขังคุมองค์

คองไม่แคล้วคลาตมาตมิ่ง

แปรปลงเปลียนปลดพจน์ร้าย

๐ อยู่ในตำแหน่งเฉิดฉาย

สมหวังตั้งหมายไม่แคล้ว

๐ โม่หันอเห็นวากกล้าแกลว

นางแก้วในฝันนั้นไซ้

ตราบนันไม่ถอดจากจำ

มีฝันเป็นเพื่อนเตือนใจ

๑ เมื่อนน

คิดแสนแค้นเจียนจาบัลย์

ตุดังใจตรงองค์นาง

เป็นครูแจ้งจริงใจ

๑ อ้าเจ้าเสาวภาคเพ็ญโฉม

แจ่มลักษณเลิศหล้านารี

ลอยกลางอ่างบัวยวจิตต์

เรือจันทร์โคกาทาทอง

งามบัวชูหอมล้อมเฝ้า

หมายโลมโฉมเฉลาเสาวคนธ์

หวังไว้ไม่สมดังปอง

อันพระบิตรงค์ทรงภู

คุมขังดังไฟโรใจร้าย

จกลดหนออกชอกชอน

สืบตามทรามวัยในฝัน

เคราะห์ทดผทนนบุญนำ

ให้มันครวญคร่ำรำไห้

ทนได้ทนไปช่างมัน ๆ

อมรสิงห์สุริยวงศ์รังสรรค์

บิตรงค์ทรงธรรมฉันใด

อยู่ห่างในแห่งแหล่งไหน

จึงได้เวียนผันฉันนี้ ๆ

ดั่งโสมส่องหล้าราศี

ไม่มีพรรณเพ็ญเช่นน้อง

ทศทิศหาไหนได้สอง

พวยเงินด้ายของพิงยล

งามเจ้าแจ่มทวงเวทน

นิรมลอยู่ไหนไม่รู้

คิดใครได้น้องครองคู่

เชอว้ความโกรธโทษกรรม

แสนอายอกเบอเหลดถอน

เดินบ่าผ้าตอนโดยกรรม

บุกบนแข่งชนคนคา

คงสาเวจจิตตคตปอง ๆ

๑ อมรสิ่งหนึ่งนึกตรึกไตร

หงุดหงิดจิตตั้งใจใช้ครอง

เล่าเหตุระหัดให้รู้

ภักดีศรราชกุมาร

เขอแจ่งจางงทรงหมาย

เขาทำไม่รู้ดี

พระเสด็จเตร็จหนทาง

จรजूลำบากพาพน

๑ บदन

รุ่งเช้าบ่าวก้นเดินไป

แสวงคนตนาหาหน้าตน

ทุกแหล่งแบ่งเที่ยวเกรียวกรู

๑ บ้างเขาเฝ้าพระภูวนาถ

ทูลว่าราโชรสอัน

หายไปในเข้านั้น

วัยนตัวกลัวราชอาณา

แท้จริงกริ่งใจไม่ขาด

ทุกวารทีวารাত্রี

ข้าในอกอึดกอดหนอง

ขัดข้องขุ่นล้าราคาญ

จึงผู้คุมคิดสงสาร

ยิ่งกว่าภูบาลนฤบดี

อุบายปลดปลิกหลักหน้

เหมือนมีใจเผลอเมอมนั้

มุ่งตงพักตร์ไปในหน

คนคนหลักกอดหน้ไป ๆ

ผู้คุมแสวงรับหลักไหล

เขอหน้ทางไหนไม่รู้

รายเหลอเมอคนยังอยู่

เที่ยวดูเที่ยวตามหลามก้น ๆ

องค์ท้าวธรรมราชรังสรรค์

คุมไว้ในพันทศาลา ๑๕๑

ภูมิจงโปรดโทษข้า

รักษาเขอไว้ไม่ได้

ว่าอาจหลักเคียงเบียงหน้

ไม่มีปล่อยปละละเลย

ยุพราชอาจลหนไค
 แปลกมากหลากใจไม่เคย
 แล้วแต่พระอาญาราช
 จักโปรดโทษการฐานไค

๐ เมื่อนน
 ยินข่าวราวจิตตภูมิ
 แหวตตวาทกราดกรวนวพักตร์
 ควรหนบนทวมังแทน
 ตุดใจให้เฝ้า
 พนเพื่อนเหมือนกบหลับตา
 กุจกตโทษโปรดก่อน
 ทุกทิศทุกทางห่างไกล
 ลูกก้อยไหในภพ
 เทยวตรับทุกตรอกชอกชอน

๐ ภูเรศร์อนรนมน์ใหม่
 เเนองนตยจิตตมุกลกยา

๐ เมื่อนน
 หลบหลหนพนคนปวง

อยู่ ๆ จู่ไปเฉย ๆ
 ได้เป็นเช่นเฉดยน์ไซร์
 แห่งพระภูวนาถเป็นใหญ่
 ตามแต่ภูวนัยปรานี ๆ

องคทาวธรรมาชเวองศร
 มั่นหน้ไปไหนในแดน
 แค้นนักน่าโกรธโทษแสน
 สับให้ไม่แค้นคอกา
 ลูกเจ้าเพี้ยมพักรักษา
 ควรเขยนควรฆ่าสาใจ
 จงหอนรบผ้าป่าใหญ่
 ทุกไคละสนดินดอน
 หากบอานัทชอน
 รับจรใจ ๆ ไม่ช้า ๆ

หฤทัยรัญจวนทวนหา
 อวนฮาตุรเคว้าเนาทรวง ๆ

๐
 อมรสังห้ทรงลกษณศกคทหลวง
 ในดวงแต่ชาล้าเคญ

ออกจากอลงกาธานี
 เปลาเปลียวเวเทียวเตาเข้าเย็น
 ซอกแซกแหวกไปในเหล่า
 ซอกซาลาบากยากจน
 เสาะหาโฉมยงนางเยาว์
 ละครบัวทิวไปในดิน
 คอยดูอยู่รอบขอบหนอง
 ทรามวัยในฝันนั้นไซ้

๑ เทียวไปในเมืองหงหลาย

ทกเทศเขตขอบธานี
 วนหนงถงเวียงเกรียงไกร
 ยินช้เวบ่าวค้ำกำจาย
 เสยงคน สยงซอองกองฉน
 ครอบชอตอความถามดอง

๑ อมรสึงหนึ่งไฉไม่เอื้อ

เบอียนวาจาพาท
 เบอชนชาวเวียงเกรียงไกร
 หาใครไม่บ้ำสามานย์

ยิงทว้ทุกข้แค่นแสนเขญ
 ปลอมเป็นชายตาทำกด
 ชนเผ่าพงศ้ทรามตามหน
 ดงตนเดรบ้ำหากิน
 ผู้เนาเรื่อน้อยลอยสินธุ์
 เอยนรืบมั่งตรงไป
 ไม่สบพบน้องผ่องใส
 หาใครจักเหมือนญามี ฯ

หอนหน้ายนักทามารศรี

สตรีใด ๆ ไปคล้าย
 กรุงอินทราลัยเจ็ดฉาย
 หาชายรู้เรื่องเมืองทอง
 พลวงนยตเยยตเสยตถอง
 แซซอองทว้หน้าธานี ฯ

๑ แดนเบอเสยงซอองกองมี

เบอนามยูนิงคราญ
 จักพุดกับใครไปชาน
 ในล่านไม่ถถึงกิงคน

เมื่อโลกเบอมชวต

คิด ๆ ไม่เห็นเป็นผล

จักทรงชีพไปไม่ยล

ประโยชน์แก่ตนสักน้อย

ชรรคนคมกลาสาทส

จักตัดเคียรอาจขาดผลอย

กาลเกากองกรรมทำรอย

ตามคอยด่างผลาญฐานัน ๗

๐ ชรรคชกจกเขอดเงอดเงอ

หมายเมอสูเบองเมองผ

พอแววยนชองรอม

ค้ำเบิดชาวบ่าวไป ๗

๐ เจ้าเอยเจ้าข้า ไครยีนอย่าข้า เร่งมาเร็วไว พังคำประกาศ
ตั้งราชหฤทัย ถ้อยคำจำไป สืบส่อดต่อกัน ๗

๐ ชายดมชาติ ควรส่คูราช ชาตาดาวณย์ เคยเห็นเมืองทอง
งามผองเพียงจันทร์ จงเฝ้าเจ้าอนัน ทรงส่ทอฤทธิ ๗

๐ ท้าวจกยอยศ ลือชาปรากฏ เกียรติแก้วนแดนตรี จัตุสร
บันให้ ราไชยศวรรศรี สारพรรณอนันมี แบ่งมอบครอบครอง ๗

๐ หนงจะประทาน ยุพยงนงคราญ ลักษณะลาดายอง องค์กนก
เรชา บบผาผิวทอง ประค้บประคอง เป็นคู่ชูใจ

๐ ชายดมชาติ แจงเรองเมืองมาศ สู่ราชเร็วไว รางวลอันยง
ทุกสิ่งสมใจ กอบโกยโดยนัย ที่ประกาศเอย ๗

พระอมรสิงห์ทรงคิดว่า

๐ อากูร์ชาวบ่าวร้อง

ท่านองทเชากลาวเผย

รอยคร้งไปผิดนัดเลย

เราเฉยเพราะเหลอเบอยิน!

ฟัง ๆ ยงใจได้คิด

เหตุมีใจจงปลงจันต์

จักเชือกคอตายวายชีพ

ใจปองลองเล่นสักพัก

เรื่องทตของรืองบัว

หาผู้รูเรื่องเมืองคำ

แม่นกจูเขาเล่าแจ้ง

ใครจักเป็นผู้รู้

อาจเลวีจสมหวังตั้งใจ

ใครเล่าเขาวัลันชนปวง

ได้ยศได้ศักดิ์หนักหนา

อาจยกกองทัพฉบับไว

พระชนกยกเมืองให้ใคร

จักเข้ารุกโรมโจมตี

ส่วนปรตยบันน่นเล่า

ใครจักชักความถามลอง

จักหลอกว่าได้ไปยล

ถ้าเลิกเน็ดฉายพรายเพรา

กุนชวตจกวัน

เกลียดสนเลอตเนอเบอนัก

ไปควรด่วนรีบเร็วหนัก

ใครจักรู้เท่าเราทำ

สืบชาวเวียงงามความข้า

จตุจามาได้ไม่มี

หลักแหล่งเวียงทองผ่องศรี

กุนกลาวบอกหลอกหลวง

จวบได้ตำแหน่งเขยหลวง

จักลวงคัดค้านฐานใด

ภายน่านักเห็นเป็นใหญ่

คนไปอดละกาธานี

ทัพใหญ่ถ่ายทอดอัน

ไพร่แพ้วเราเข้าครอง

กูเขาวนเขยวแล้วแคล้วคล่อง

ทำนองได้เลี้ยงเลี้ยงเรา

เมืองทองโคกนบนเขา

ผิวทองผ่องเงางามตา

ใคร ๆ ก็ไม่เคยเห็น
 ชักไซ้ไร้ไปพริ้นปัญญา
 หากจักจับปดกได้
 เหตุเวรมาจตตคคความ
 ราชทัณฑ์ฉันไหนไม่ว่า
 บรรดาโทษกรรมที่อนกถัว

กุอาจพูดเล่นเช่นว่า
 บัญหาตอบได้ไม่คร้าม
 โทษทัณฑ์อันใดไม่ขาม
 จักฆ่าตนตามใจตัว
 ไม่ยิ่งไปกว่าตัดหัว
 กูจักฆ่าตัวอยู่แล้ว ๆ

๕ ๔ ๔ ๔ ๕
 ๑ ทรงตรกนกเห็นเขนนน
 คินลงฝึกฉายพรายแพรว

พลางสอดแสงขรรค์คมแกลว
 คล่องแคล่วออกอึดถึตรัสไป ๆ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ ชาราชบรมสุดเห็นอย
 เมืองชอเวียงคำอำไพ
 เรวมาพาตไปเฝ้า
 เสอผ้าแพรวแพรวแกวกาญจน์

๔ ๒ ๒ ๔
 ตชองร้องเรอຍไปไหน
 ข้าได้ไปลู่อยู่นาน
 ทูลเจ้าตามชาวกล้าวชาน
 ประทานต่าง ๆ รางวัล ๆ

๑ บदनน
 พาทองค้อมรังทีไปพลัน
 ทลทาวชยทตภม
 เป็นผู้รูเรื่องเมืองกาญจน์

๑ ๔ ๔ ๔ ๕
 ราชบุรุษยนต์ขมขมน
 ลู่พระโรงอันโอฬาร
 ว่าชายหนุ่มนกล้าหาญ
 จงทราบบทมาดยภุม ๆ

๑ เมอนน
 ภูวนัยไดยนยนต์

๑ ๒ ๒ ๒ ๔ ๔ ๔
 องคทาวชยทตเทยมสัท
 สมททรงถวิลจินดา

พิศองค์อมรสังหพรังพกตร

แต่โฉนเปอนตาตาชา

จักพาหาองค์นงราม

นงเพญเห็นชอบสอบชก

ทวงทมศกตหนักหนา

เสอผาคว่าเคระอะเประอะนัถ

ไต่ตามโฉมยงทรงศกต

จงจกรูความตามการณั ๖

ท้าวชัยทัตพาพระอมรสิงห์ไปยังพระราชธิดาแลตรัสว่า

๑ อ้าเงาเพราพกตรศกตศร

ทราบเรื่องเมืองคำชานาญ

ไต่ความถามถ้อยดูเกิด

สอบชกหลกอนมนคง

ชายนมขาวกล้าวชาน

นงคราญจุงฟังตั้งจง

โชคเชตชูใจไชหลง

อาจตรงตามผ่นก้นตา ๖

๑ เมื่อนน

ยินคำดารัสราชา

ชายนลกษณะประจักษ์

เคยเห็นหนไตในทิศ

ตัวตอยยังวงน

โอกาสปราศแท้แนใจ

แต่ตรูสกนกเห็น

รูปร่างหน้าตาน่ารัก

จากรชกถามความลอง

มั่นเป็นคูครองของตุ

โฉมยงองค์กนกเรธา

วนิตานังเพงเลงพิศ

เหมือนจกรูจกแจจจตต

ยั้งคดียังหลากฤททัย

เคยเห็นชายนัทโชน

ไต่ได้เคยพบสบพกตร

เหมือนเชนว่าผู้ รุจก

ทกทกฤททัยใครรู

เมืองทองอยู่ไหนในผดู

อาจรูเร็วพลันทันใจ ๖

นางกนกเรชาตรัสว่า

๐ ดูราบรมษุดมือง
 ท่านได้เดินต้นหนใด
 หนักนกกานนไนไร
 บั้จฉิมฤว่าปราจีน
 ท่านจงชแฉงแฉงความ
 แฉนทชทางอย่างไร

๐ เมื่อนั้น
 เห็นราชบังอรรงอนงาม
 โคภาอาภรณ์อ่อนช้อย
 ผิวทองผองเหินเพญยวง
 งามกรรณงามแกมแฉมขม
 งามพระนัยนานาร
 รคมสนดสนภพ
 จะรทมหญทัยไม่วั้น
 พระรูปพระราชกานดา
 เคยเห็นเคยชมโฉมทรู
 กูไชไรไม่อาจได้เห็น
 แปะดกจิตตคิตมากิตไป

เมืองทองอยู่แฉล่งแฉ่งไหน
 มีพยานฐานไหนใครยั้น
 อยู่ไหนอย่างว่างกลางสินธุ์
 ทกษณฤหาเห่นอเมือไป
 เมืองงามไพจิตรทศไหน
 จริงใจจงแฉดงแฉงความ ฯ

อมรสังหกุมารชาญสนาม
 วั้บความใจบัววนอ้วนทรวง
 ดงยอยจากแฉวันแฉนสรวง
 นางปวงงามโกัดไม่มี
 พกตรพรมเพราองค์ทรงศรี
 รงสยงจันทรวันเพญ
 มาณพหนุ่มไหนได้เห็น
 คีอเป็นทาดนางอย่างกู
 ดคั้นกับตาเราอยู่
 ฤไรไม่รู้เมือไร
 รูปทรงนงเพญที่ไหน
 คิตไม่ตกหนอห้อคิต

นึกเห็นเป็นนางในฝัน
เสาวภาค ไศภาน้ำพิศ
ไปเคยเห็นเนตรเหตุน่า
จึงไม่สามารถคาดเดา

รคมลนลอย่างน
เหลือคิดเหลือชดช้อยใจ
ย่นถอยยพยงทรงถาม
วังเกยจเคียดคำทำนอง
จกทุกคำโตไซ้สัตย์
ชนชมอมปดคตเคล็ด

นางกษัตริย์ตรวดเตอนเหมื่อนกับ
อกอวนบวนบนพรนนาน

นวลจันทร์อำไพไพจิตร
เรือขำลำนิดนางเนา
ไปเคยเห็นหน้านวลเจ้า
นัยนางงเขาว้อย่างไร

ถาเนตรตรุณ้อย่างไหน
หฤทัยทก ๆ ตรีกตรอง
คิตขามใจชนหม่นหมอง
ซึ่งบองจกกล้าวชาวเทจ
อดอดหอนทาสำเรจ
พงเขตพงจาวราคาญ

ยพยงทรงสับด้วยชวาน
จมีพจมานทูลไป ๆ

พระอมรสิงห์ทูลนางว่า

๐ อ้าองค์พระราชตรุณ
เมืองหนงซึ่งชัคลาโคด
เวลาชาเรวฤาทราบ
ไต่เห็นอเหลือบออกชอกช่า
ทิศไหนทางไหนไม่รู้

ชานหอนแน่ทางไหน
ดำเนินไกลไกลไปจำ
ทลุ่มทราบเดินว่า
บนบกในน้ำลิมเลอะ
ใจตุหลงเลือนเบือนเปราะ

ดวงจิตตผิตเมล็ดขอเชอเชอะ
 เลื่อน ๆ เหมือนได้ไปถึง
 สิ่งอื่นจำได้ไม่มี

๑ เมื่อนน

ฟังบอกหลอกเล่นเป็นทาง
 พูดไม่เต็มปากหลากเหลือ
 ย่อนยอกหลอกเล่นเห็นพอ

เรานสพระวงหลงไหล

นกเห็นเป็นเหล่าเผ่าต

ข้างเป็นไปได้ใจตุ

รูปร่างอย่างนมนตา

พลาดผิดจิตตเราเฉาโฉด

เจ็บแสบแปลบแสบแค้นเคือง

เมล็ดจิตตพูดจาพาท

อันชนชาติชวบัวเบย

ครุหนิงนางแค้นแค้นเชญ

สำรวจลหจรตตรสอตถอน

งะเงอะโง่เห็นเขนน

เมืองหนึ่งเป็นทองผ่องศรี

เทวีจูงแจ่งใจนาง ๆ

ยุพยงทรงแคนแสนทมาง

ปราศสัตย์ชดชวางในคอ

บาเบอเขนนมหนอ

มาล่อหมายราชนารี

คิดไปว่าทรงศักดิ์ศรี

ผู้เยศด้อมปลอมนมา

นกเห็นเขนรุจกหน้า

เหมือนว่าเคยพบเนื่อง ๆ

ประโยชน์เปล่าปลดหมดเรื่อง

เป็นเครื่องคนพยายามเลียบ

ยอมเห็นเบนนทเสอมเสย

เหมือนเหยชนเรอนเปอนพลัน

อีกครูกลับเห็นเบนนัน

เยยหยันคำปดคดงอ ๆ

นางกนกเรชาตรีที่ว่า

๐ ตราบรัชสุดเป็รื่อง

ผาเสื่อเหลอคคลากการอ

นำเชอจรงหนอชอเลา

จกกลนชนเหลอเบออม

แม่นยาจำได้ไปถึง

สิ่งอื่นจำได้ไม่มี

ทางใกล้ทางไกลไปทราบ

หนเห็นอหนได้ไม่ดู

เรอราวไฟเราะนั๊กหนา

โสมมชมค้ำกำเตา

นั้แน่จกแน่ให้แจ่ง

เวียงตรูอยู่ใกล้ในแดน

กรุงทองผ่องพรรณนั้ไขว้

เล่าเรอเมืองค้ำดำเนา

มุงหนามาลอทงท

ควรบดให้ปลอดลลอดเลด

องอางอย่างนมหนา

เจ้าไขว้ตาชาสามัญ

พูดจาเป็นเรอเงยวหนอ

ดวงล่อเลอะเลอนเหมือนตม

พังเคาคาเทจเขดขม

มุตสาโสมมเขนน

เมืองหนังงามทองผ่องศรี

วิถทางไหนไม่รู้

ที่ลุ่มทราบในผลู

เมืองอยู่ทิศไหนไม่เตา

นำพังวาจาของเจ้า

มัวเมาไม่หมนทั้ชั้แค้

ชงแหลงเมืองทองผ่องแดน

แฉวนแฉวนความปดคดเค้า

อยู่ในมุตสาของเจ้า

เห็นเงาส่องงามความเทจ

ผูกเทจไมตเตยวเตจ

มเคลดตมชอตอกัน

เข้ามาดวงเลนเห็นชั้

กำเวบเด็บสันแฉนร้าย ๆ

๑ ตริศพลางนางฉินพัคตร์ทุด
 มาณพนไซริโรอาย
 ขอพระบิตรงค์จงได้
 หน้าขลาดหวาดทวนพรันทรวง
 โทษทัณฑ์พนเผื่อเหลืออติบ
 ยินดีในชวมัวเมา
 จักซำกเสียคมดาบ
 พระจงอวยชีพเป็นทาน
 ชับได้ไปจากวงษ์หลวง
 ปลดอยเขาคนเดี่ยวเที่ยวไป

๑ เมื่อนน
 ยินคำสุภคาพาที
 ให้เรียกตำรวจมาจับ
 มือหนักผลักได้ไต่กัณฐู

๑ เมื่อนน
 เชชวนทวนหันบั้นไป
 แลนออกนอกวงษ์ยังมี
 หลบหลหนลอบหมอบฟุบ

พระชนกนเรศูรทรงฉาย
 เป็นชายชวชามาดวง
 ให้ไปเสียนอกวงษ์หลวง
 จาบจ้วงมาบอกหลอกเรา
 กำเวิบสด ๆ ปดเจ้า
 โฉดเฉาพุดจาตามาลัย
 เป็นบาปไม่มีแก่นสาร
 อย่างลงโทษการฐานโต
 ชนปวงทราบบลันหมันได้
 หาใครจักคบบญามี ๆ

พระมหากษัตริย์เรืองศรี
 ภูบตดารัสส่งพลัน
 ได้ชับอมรสังหรั้งสวรรค
 แล่นถลันถลารับถีบไถด ๆ

อมรสังห ใจลันทวนไหว
 เขาเสือกเขาได้ไต่ทุบ
 ชนหลามตามตตบ ๆ
 บันอุบอุบ โกรธโทษตน

ถูกผู้ตลกทักท
ขุ ขุขุขุ
จกตอจกตอหม่มคน

คิดไปไปใครว โกรธเขา

ขุ่นชด้อตใจไฟฮือ

คิดไปใครจกชกชวรงค์

กิดอรรรมทในใจจินต์

๑ นิกองคอรไทยใสศรี

นิกชนงนงรามงามเงา

งามจริงยังคนบนดิน

แสงส่องส่องดากำจ่าย

นัยนายามยมพรมเพรา

ยามหมางนางเมินเพลินตา

๑ อมรดึงหึงคดียิ่งขุ่น

หลบคนตันทางห่างไกล

ไปถึงซึ่งสระระบือ

เป็นนามอันเหมาะเพราะพริง

๑ สันชยาสาชญาหัพถันเห็น

ส่องแจ่งแจ่งจันทรพรรณพราย

ศศอรสทองมองหน้า

ไล่ตบรุมตักทกหน

ใครเลยจกทนมมือ

เขาข่มเหงเราผิดหรือ

เสียชื่อเบือกบนมลทิน

ไล่หันหัวราชฎรชาติวัน

เราคิดผิดสันทุกเค้า ๆ

นิกหน้านาริหล่อเหลา

นิกเนตรนงเยาว์เพราพราย

รักมสันลเจตนาย

อบอายคนถนกลนฟ้า

เนตรเจ้ายาม โกรธโรจน์หล้า

ใจซำราวดับดับไป ๆ

หมกมุ่นตั้งเพลิงเริงไหม้

เจ็บใจเจ็บอกฟกจริง

เรียกชื่อว่าสระมีสัง

ชายหญิงมาโตตหน้าตาย ๆ

ศศพินท์มองเพญภูถนาย

งามคล้ายแสงเนตรนาริ

นัยนาสันลณหน

เพราะเรากล่าวไปไม่ดี

หมายใจใคร โลม โฉมฉาย

อุบายหมายปลดตลอดเด็ด

เคราะห์กรรมทำไว้ในก

เทพเจ้าเนาเบองเมืองแมน

เทยวเสาะนาง งามถนภพ

อกผ่าจราวแยกแตกพัง

คิดถอยยุพยงทรงหยาว

นึกเนตรนวลแซแลดู

จักอยู่ไปใยไซ้เรื่อง

พงศ์เผ่าเหล่าเล็กเกิดมา

จำจักใจนในสระน

พาสู่โลกหน้าการุญ

๑ อมรสึงหนึ่งคิดสักครู่

พอจักใจนลงคงคา

๑ เจ้าเอยเจ้าชา ไครยินอย่าช้า เร่งมาเร็วไว พังคำประกาศ
ตั้งราชฤทัย ถ้อยคำจำไป สืบส่อต่อกัน ๆ

๑ ชายคมีชาติ ควรสู่คู่ราช ชาดาลาวลย์ เคยเห็นเมืองทอง
งามผ่องเพียงจันทร์ จงเฝ้าเจ้าอิน ทรงสถิตฤทธิ ๆ

มารศรีอ้างขนางหมางเท็จ

ใจหมายห่อนทำสำเร็จ

ผลเผ็ดเป็นอนชนคน

ตามมีมาเห็นบเจ็บแสน

เชอแคนขงเคียดเกลียดขัง

ครนสบห่อนสมใจหวัง

จักยังชีพไปใยกู

คือหลาวเสียบแสรงแทงหู

อดสูทเยยมายา

เป็นเครื่องอับอายชายหน้า

ชวชาเสยชาติปราศคุณ

จงผเออเฟอเกอหนุน

ตามบุญตากรรมทำมา ๆ

เดินสู่สระพลางตั้งท่า

แหว่ยีนวจาบ่าวไป ๆ

๑ ท้าวจกยอยศ ลือชาปรากฏ เกียรติแก้วนแดนตรี จัตุร
บันโท ราโชศวรศรี สारพรณอนมี แบ่งมอบครอบครอง ฯ

๑ หนึ่งจะประทาน ยุพยงนงควาญ ลักษณะล้ำค่าของ
องค์กนกเวหา บุปผาผิวทอง ประค้ำประคอง เป็นคู่ชู้ใจ ฯ

๑ ชายตมชาติ แจงเรื่องเมืองมาศ สู่ราชเร็วไว รางวัลอันยิ่ง
ทุกสิ่งสมใจ กอบโกยโดยนัย ที่ประกาศเออ ฯ

๑ อมรสิ่งหนึ่งนิกตริกชา
หวดหนักนงรามทรามเชย

ถอยค้ำทเชากล่าวเมย
จักเลยไว้คู่อยู่เดียว

เวียงไรใครจรท่อนไต้
น้ำใจเสาะยิ่งจริงเจียว

เราไซรชชายชาติฉลาดเฉลียว
ไม่เทียบเสาะหาธานี

ชวหนักจกชาติตัวตาย
อันราชชาดานารี

เช่นชายชฉลาดบดส
พาทหม่นเรากล่าวเท็จ

จักเพียรจนพบเมืองมาศ
เทียบสับเทียบสอตลอดเด็ด

มุ่งเสาะเหมาะอาจสำเร็จ
ผลเผ็ดดสมใจไม่ช้า ฯ

๑ ตรีกไตรโนแดนแน่แล้ว
กวัดแกว่งโยนไปในฟ้า
ปลายชรรคชไปทกษณ
คุ่มดินเดินดงพงไพร

ทรงชกชรรคแกวคมกล้า
ตกยังพสุธาทันใด
เออณินพัคตร์ทางข้างไต้
มุ่งใจจักค้นจนมรณ ฯ

๑ ดังภมรจรชมบบผา
พระเสด็จองค์เดียวเที่ยวจร

สืบเสาะเลาะทางพลาถาม

บุกขลุ่ดไพรไต่เนิน

รอยวนพ่นคนชนเต่า

เวียงทองทิศไหนใครยิน

เดินทางพลาถนักรักตรอง

๑ ๕๔ ทุกราษฎร์ลดเลี้ยวเที่ยวดู

ไม้มทใครจักแจ้ง

มาตรแมนมเมืองเรืองทอง

หอนไซในเขตมานุษ

นอกจากบักษินบินไกล

๑ ตรีกพลาถพระพลันผ่นพกตร

บ้าใหญ่ไม้สูงยุงยาง

เสียงสังทขรม ๆ ครมควาง

แซกชอกชอกช เขาอ

คำคนชนไปในบ้า

จากผกาสุผาเวร้อน

จากนครสุนครชอนเดิน

ทุกคามทุกเขตเทศเขิน

แถวถิ่นภูธรตอนดิน ๑ ๕๘

คำเข่าบนบกทุกถิ่น

ชนสันถามใครไ้รู้

เราท่องเที่ยวไปในผดู

หาผู้ทราบเรื่องเมืองทอง

ซึ่งแหล่งเวียงสุดผดผอง

ตั้งชาวป่าวร้องนุ่นไซ้

เที่ยวสุดไปสบพบได้

เห็นไม่มีผู้รู้ทาง ๆ

เข้าสู่สำนักเสื่อสา

แมกกลางวันมดชดชอ

เสียงซ่างคอแตรแปรปวอ

ตมตอตงตนตนเดิน

ตงหน้าในแถวแนวถิ่น

เจบเนอเหลอนบยบเย็น

แสงจันทรัตนเมฆรำไร

ยางยงสูงร่มลมพัด

พนดนจกเดินฤาเห็น

ค้อยก้าวค้อย่างพลาจจร

หมายเดินมุ่งต้นหนขั้ว

ไม้ใหญ่ยอดเยี่ยมเทียมฉัตร

โบกบัตร์บังพวรรณจันทร

มืดเช่นในถ้ำสิงขร ๒๖๐

ลุ่ม ๆ ตอน ๆ เดินไป ๆ

๑ บัดเดยวเห็นแสงแปลบปลาบ แฉววาบอยู่ข้างทางใหญ่

พระชงกชกขรรค์ทันใด

ยืนนิ่งกริ่งไม่ไหวติง

มีผู้แลบदनยาวมา

จนสบนาสาอมรสังห์

เห็นคน ๆ แรกแปลกจริง

ยืนนิ่งอยู่ใต้ไม้โต

แต่งกายเป็นเพศโยคี

พระกमारเกิดมีโมโห

ฤาษชเกเดโก

แลบदनปลนโร้หลอกกัน

เขยขึ้นขึ้นใจไม่กรว

พกตรนวขมจตตคตชน

เราจำทำตตอมัน

หวังถามความอันใครรู้ ๆ

พระอมรสังห์ตรัสถามว่า

๑ ดราอาจารย์ฌมาณเขี้ยว

ท่านเทยวไปไหนในผลดู

กลางคนมตแท้แลดู

แผ่นภูจกเห็นทอนมี

ท่านบำเพญพรตในไพร

เป็นสุขหรือไรฤาษี

กองบุญหนุนกรรมทำดี

โยคีพรตแกลวแผ้วภัย ๆ

โยคีกล่าวว่

๑ ดูรามานุษสุดกล้า
กลางคนมืดจรงกริ่งใจ
ประสงคสังโตในดง
ไม่รักษาตัวกลัวตาย

ตั้งหน้าเดินต้นหนไหน
บ้าใหญ่สิงห์เสือเหลือร้าย
ไพรพงภัยหลากมากหลาย
ต้นปลายเหตุผลกลโต ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่

๑ อาจารย์ผู้รูธรรม
สืบเรื่องเมืองคำอำไพ
ตัวท่านชาญฉลาดรู้ทาง
ดูเดินดงดอนอ่อนแรง

ข้ามันบุกมาบ้าใหญ่
หาผู้รู้ในไพรแวง
อยู่บ้างหรือไรใครแจ้ง
โปรดแถลงให้รู้ลู่ทาง ฯ

โยคีกล่าวว่

๑ ดูราชายชาญหาญกล้า
สืบเรื่องเมืองคำสำอาง
เมืองทองส่องงามสามหล้า
น้อยนุกน้อยหนามานพ
ยากหนักจักโตไปลุ
ใครถึงเมืองคำอำพน
จักไปให้จนดลเมือง

เดินป่าชัดช่องหมองหมาง
โลกกว้างเที่ยวไปไม่พบ
ยากหากคนได้ไปสบ
เคยพบไม่มักคน
เวียงสุวรรณในไพรสณฑ์
น้อยตนที่ใดกลับมา
เป็นเรื่องยากยิ่งจริงหนา

เสอสมเสอนานา
 เหลอบยงบงรณกนเลอด
 ไครเดยวเทยวเวเซโซ
 จักกล่าวไพยภยในบ่า
 ภยหอยภยเห็นเดินดิน

แมวมมาเท่าข้างอย่างโต
 ราวเชอดด้วยมตกริตโหว
 มันให้กันลอมตอมกิน
 มากนั้กมากหนาหาหิน
 ภยบินภยบ้างต่างร้าย ฯ

พระอมรสิงห์กล่าววว่า

๐ ๖๒ ๐ อ้าวนี้สถายมีพรต
 ข่าไม่รักตัวกลัวตาย
 ลำบากยากใจไม่ว่า
 ไปรดด้วยชวยชเวียงทอง

ภยบ่าปราภฎมากหลาย
 มาดหมายสู่เมืองเวืองรอง
 บุกบ่าผ้าท่งมุงจ้อง
 ทานคล่องใจรู้ดูทาง ฯ

โยคีตอบว่า

ดรามานุษสทลक्षण
 มงเมอเมองศาสาอังก
 บัญญาชานมคา
 แม้นเจ้ามีใจให้ดู
 จงเอาความรู้มาแลก
 วิชาข้าไซร์ไซ้เดา

เราไซร์ไซ้จักขัดขวาง
 ไพรกว้างลาดเดาเรารู
 ไม่น่าไซ้ช้อตอสู
 บอกตามความรู้ของเรา
 ความรู้แปลก ๆ ของเจ้า
 มเคามเคลดเชบจชบวน ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๐ ความรู้อันใดใคร่แจ่ง
 ใคร่ถามเชญถามตามควร

จักแถลงโดยตถถวน
 เลิศล้วนความรู้ตลัน ฯ

โยคีกล่าวว่

๑ อาสูมมนบัญญัติ

ผู้ปรีชาอย่างจน

ที่หน้คอทางแห่งโลก

ที่สองทางหญิงม้งมาลัย

ที่สามนามทางนิรพพาน

แม่นเจ้าเลาบอกออกตาม

หมายมุ่งกรงทองผ่องพิศ

ดูอย่าอาวรณ์ร้อนใจ

ที่หน้ทางโลกอย่างไร

เมอตรัคคตายน

วัตถุทานค่านึง

อย่าคิดบดเบอนเงอนงาม

๑ เมื่อนั้น

ยื่นคำสำนวนโยคี

รากษสปลดไม้โอหัง

มุ่งร้ายหมายหลอกออกกกล

กุจกอดใจไว้ก่อน

ตริตรึกนึกในไปมา

ดูชาวชอถามสามหน^{๑ ๖๓}

จงค้นคำตอบตอบทาน

ดูชโคกอย่างไรให้ชาน

ล้ำราญญาเศร่าเลาความ

จงท่านอย่าพรางทางสาม

ช้อเคาเราถามนัชไร

เราจกชทศบอกให้

ความรู้แลกไตตั้งจินต

เจ้าจงวาไปทงสน

สมหวังตงถวิลสนความ

จกบอกให้หน้ในสาม

เราถามเรงตอบชอบท ๖

อมรตงหน้ฟงญาษ

อายนเห็นไตชอคน

กฟงรแนแต่ตน

เวทมนตรไม่พรนบัญญัติ

ยอกยอนแกกนบัญญัติ

พลาจมีวาจาทอบไป ๖

พระอมรสิงห์ที่ว่า

๑ อ้ามหามุนีเดช
ท่านตั้งปัญหาไซ้
จักบอกออกเบื่องเมืองงาม
ข้าจักซักความตามมี

อุปเทศบัญญัติหาไหน
โตใหญ่ยากเข้มนเต็มที
เอาแลกลงสามวิถี
ขอเชิญโยคีตรับฟัง ฯ

นิทานแสดงวิถีแห่งโลก

๑ ปางหลังยังมีวัดใหญ่
ชำระชดรวนจวนพัง
ในบริเวณวัดนั้นไซ้
คิงคาวแสนสนุกชกา
หอนตองทองเทยวหากิน
โสมมบ่มบ้ำชานาน
เหตุไม่เคยออกนอกแหล่ง
ความคิดตติงนัตนเงอะ

คือเทวาลัยริมฝั่ง อ ๖๔
ฝูงคิงคาวอยู่มากมาย
เกลื่อนกล่นผลไม้อเลื้อหลาย
ไ้ววายอิมหน้าดำราญ
นกกินคองเทวสถาน
ชมชานเช่อช่าหน้าเชอะ
จึงแสดงโง้ง่าหย่าเหยอะ
เลอะเทอะเต็มทชคราน ฯ

๑ วันหนึ่งในเมื่อคราวฝน
เดินรับหลบฝนลดาน
มุกเค้าแมวดวหนึ่ง
รับลหนฝนเข้าไป

มียายแก่คนหน่งจ่าน
เข้าเทวสถานทันใด
มาถึงที่เทวาศัย
กับยายแก่ไซ้พร้อมกัน

ผ่ายผุงคองคางกราวบิน

ยั้งบินยั้งเหนอยเมื่อยพลงัน

ไม้มือนันตรายบังเกิด

ปราศภัยในกุ่มลำเนา

เกาะย้อยห้อยหัวเป็นราว

สองนคอใครใครย็น

ถึงทยายแก่แก่ง

ย้อยยอบนอบน้อมบุชา

๑ ขาแต่ท่านผู้ชคกค

ท่านนมชอคคใคร

พวกเราเอาเป็นทพง

พงคาวาวอนอนอนอง

๑ จักกล่าวข้างผ่ายยายเฒ่า

ยอบย้อยชอคความเมตตา

๑ ตราผุงเจ้าเหล่าน

ใครรักหรือคใคร

๑ ๖๕ กุคคอประบรมพรหม

นกกนคคอมยรรภูถพิณ

โผผินกรรวตวสัน

พากันเกาะอยู่ตเดา

แตกต้นเบ็ดเตลิตเปล่า ๆ

บันเทากสนชวัญบิน

คองคางคิดในใจถวิล

คิดพลางต่างบินลงมา

จงคองคางเข้าไปหา

พลางมีวาจาถามไป ๆ

ประจักษ์ปรากฏยศใหญ่

เป็นอไรจงแถลงแจ่งจริง

หวังสั่งสขลวณถวณสั่ง

เกิดท่านผู้ยงกรุณา ๆ

เห็นคองคางเข้าไปหา

ยายเจ้ามายาตอไป ๆ

อยู่นหัวโตงใหญ่

บอกให้จงพงคังจันต์

นามสรวดีทรวงศิลป์

โบกบินเป็นยานผ่านฟ้า ๆ

๑ คอยอยู่ครุ่นหงฝนหาย

ออกจากวตรางพลาวงคลา

ส่วนนกกเคำแมวนนเลำ

มีต ๆ ชิตชนชนใจ

ฝ้ายฝงคังคาวนนไชร

แวดลอมพรอมกนบุชา

๑ วันหนงมมยรภลศร

บมกรายหลายแหลงแรงลต

จิงสูชมทกพักอยู่

คังคาวแปลกใจโครมา

๑ ขำแต่ทำนผู้ชศร

เราเห็นหนแรกแปลกใจ

เรองอรำงามแท้แลเลิศ

เราเห็นเป็นใหญ่ในดิน

๑ ๕๖ ๑ ปางคชนยนคังคาวถาม

จกบอกสุเจ้าเข้าใจ

พาหนะพระศวัสวต

รูปลาสาอานางรัก

จงยายผู้สุดมุตสา

โคดตามมรรคาค่อไป

เห็นวัดเป็นเยำโตใหญ่

จิงอยู่อาศัยต่อมา

ภกคมีใจหรรษา

คิตวำนกยงสูงยศ ๆ

แวงวามงามฉวีตต

หมายปลตปลตเห็นอยเมื่อยล่ำ

ประตุวตรางข้างหน้า

เข้าหาพลาวงถามความไป ๆ

งามฉวีคชทองผองใส

ทำนนี้เป็นอะไรโครยน

แพรวเพรศเพราพรงยงสน

ใจถวิลโครถามนามใด ๆ

ตอบความให้สนสงสัย

กไชรนกกยงสูงลักษณ

เทวเลิศรบอภาศกต

จงเจ้าประจักษ์ใจปวง ๆ

๐ คิงคาวหัวเราะเยาะเย้ย

ปวดทกเบือเหลือดวง

อวดบาจาเป็นนกยูง

พูดได้ไม่อายวาจา

โน่นแน่ะคือมยุรภุคศรี

เฮอไซร์ ไคภาน่ารัก

๐ ยกยุงย่นชอคำหยาว

สงบจิตตคึดตอปปไปพลัน

คือนกเค้าแมวดอกเจ้า

เจ้าอย่าฟังคำสำนวน

กุ่มแวงกนกนกยูง

รูปขำฮาโอไคภิต

๐ คิงคาวตอบว่าอย่าปด

พระสรสวดศรตรุ

ว่าโน่นค้อยงสูงศกค

หวังให้กูเซอเหลือกลน

๐ นกยูงได้ฟังคิงคาว

ไผจากจัตร่างพลางบิน

เจ้าเอ๋ยกำเรบใหญ่หลวง

จาบจ้วงใจบาปหยาบช้า

ลักษณะสูงเลิศศกคตหนักหนา

คิดว่าพวกเราเซดานัก

ไซ่นกอปรือปลักษณ์

เกาะพักอยู่ชุ่มมุนน ๗

๐ คิงคาวหลงลเมอเพอฝัน

นกนนไซศขศรบริวรรณ

หลงเซอเปล่า ๆ นำสรวล

ชอคตปดปรวนแปรคิต

จงฝูงเจ้าฟังชงจตต

ลิมตาดุนิตคังรู ๗

โกหกสด ๆ เจียวสุ

เฮอตรัสบอกกูกวานชน

เองจักมาปดคตชน

๐ ชมนชนคาเทจเผตลน ๗

๐ ดงคออชฉาวกล่าวจน

๐ สุธนสำนัคพักกาย

ไม่เห็นเป็นคุณประโยชน์

สตวอดถอดตนจนตาย

๑ ฝ่ายผู้คงคาวนั้นไซ้

เข้าไปบนบ้น้อมพร้อมกัน

เพราะคิดว่ายังสูงศักดิ์

บุญญาไม่มัวแหว

จักแก้ความ โฉดให้หาย

ไม่วาย โง่เขลาเมามันท์ ฯ

หลุดภัยปรีเปรมเหมทรรษ

อภิวันน์ไหวเจ้าเค้าแมว

ทรงลักษณเลิศเหลือเชอแถว

คลาดแคล้วเพราะเขลาเบาใจฯ

พระอมรสิงห์เล่ามาเพียงนี้จึงตรัสต่อไปว่า

๑ ตราโยคีมีญาณ

ทหนงทาง โลกอย่างไร

จงท่านทราบข้อข้าไซ

ม่นยตงเราเล่าน ฯ

โยคีตอบว่า

๑ อ้าท่านผู้ฉลาดปราดเปรื่อง

แจ่มแจ้งแจ่งขอพอด

วฤททานค่านง

ท่านจงมงใจไปตาม

๑ พดพลาจจำแลงแปลงตน

แลบदनวงเคลดยงเลดงด

๑ เมอนน

ชายนมนทำอำพราง

เล่าเรองเห็นความตามท

วาทเกลดงเกลาเลาความ

จักบอกให้หน่งในสาม

เขตคามชาบอกบदन ฯ

เป็นพงพอนตนदनหน

เข้าโพรงอนมรมทาง ฯ

อมรดงหนงคดจตตหมาง

แปลงเล่นเชนอย่างโยคี

แลบลิ้นปลิ้นตาทำหลอก
ในรู้อยู่ข้างทางน

๑ พระกमारแดงดิน
แอบอยู่ข้างหลังบังตัว
ยุพราชแดงปกตรน สทอ
เราไซร้ไม่รู้เท่าทัน

ควรเราเอาใจไว้ก่อน
ตรีกถ้อยตรัสถามความไป
บอกข่าวว่าแดงความรู
อย่าเสียสัญญาพาท

เป็นฟังพอนชอกดินหน
ภาษาพองพอนชอนตัว ฯ

เดยวียนโยคแยมหัว
ย่นยวหวรรององน
แคนจตตมนเล่นเห็นชน
จ้งมันหลอกล่อพอใจ

มักจกยักยอนเพียงไหน
เหตุไฉนท่านเล่นเชนน
ไหนเล่าท่านผู้ฤาษี
มุนจงแจ้งแหล่งทาง ฯ

โยคีตอบว่า

๑ ตราบรัชสทอลักษณ์
ทานนมค้ำอาพราง
เราจึงตอบชนิดปฤชณา
สุไควดลเมืองเรองมี
จงกลาวชแจ้งแจ้งจริง
เจ้าให้ความรู้ตไซร้

๑ เมื่อนน
สงบจิตตคคตตอบไปพลัน

เราไซร้ไซจกชัดชวาง
พูดอย่างปฤชณาพาท ๑ ๖๗
กิริยาบอกบวรณถวณถ
วิถแถวเถินเนินใด
ว่าทางแห่งหญิงอย่างไหน
จักให้ความรู้ตักัน ฯ

อมรสกหนึ่งชุนหนหน
อำพรางอย่างนนตามท

เราจักขแพรงแห่งหญิง
เชิญสุดบทรบฟังดงมี

ทุกสิ่งสำแดงแจ่งท
กระด โดยอย่างอาจอิง ฯ

นิทานแสดงวิถีแห่งหญิง

๑ ปางหลังยังมีตาบส
แรงเริงเพลิงฉานนานจริง
แสนสรวงปวงอมรรอนสน

ทรงพรตเด็ดเดี่ยวเชยวียง
เผาผิงชนไปในฟ้า
จึงองค์อมรินทร์ป็นหล้า
ลงมายววยวนชวนชม

๒ ๖๕ เสดเสวริงแกล้งจัตอัจฉรา

ฤษีหุบ้ำตาเกิน
สววมกอดสอดเกยวเกวียวกดม
ครนตาตาบสหมดฤทธิ
ลูกหญิงทงไวแทนตัว

เพลิงเพลิงใจจริงสังสม
อารมณ์รานเร้าเมามัว
นางปลิตตนพราวจากผัว
เถรชรวเดยงตอยุดง ฯ

๑ วันหนึ่งโยคมีจัตต
เสียดบะดละผลหนยง
เสียดายความเพียรเจียรกาล
เหตุทมเมยเสยท

ทวนคิดทได้ไหลหลง
จักคงคินได้ไบบมี
สมาธสมาทานถึงท
ความดีททำไวไรคุณ ๒ ๖๕

นางงามตามมาลางผลาญ
เร้าร้อนรอกเหลืออเจอรุน
เพราะมันยนาเป็นเหตุ
มันไม่เห็นองค่นงลักษณ

บรรดาลใจเดียวเฉียวฉุน
ขุลมุนในจิตตพิษนัถ
ดวงเนตรคุณ โหด โทษหนัก
ไทนจักมาเป็นเชนน

ติดใจในทรงองค์นาง

แม่นเนตรเราไซ้ไรไม่มี

แค่นักจักษุเป็นเหตุ

สนท้วงบ่วงกามตามนัย

๑ ฝ่ายตนชบตรีนิรมล

งามสนทนพาอาทร

ดำเภาเพราทรงองค์อร

งามพักตร์พริตดาฉวี

แต่เยาว์ตราบใหญ่ในเถื่อน

นอกจากดาบสบิตร

เสียดายความงามทราวม้วย

แม่ชนกผู้เป็นโยคี

เหมือนเพชรตกสมทรวงดล

แลเหลียวเปลียวเปลวเข้าเย็น

๑ วันหนึ่งมกามาเห็น

ศรีทรงนางงามงามเจียว

กาเฒ่าเข้าไปใกล้นาง

ดูราโฉมยงนางคราญ

หลงรูปหลงร่างมารศรี

จักเห็นนารีอย่างไร

จึงควักดวงเนตรสองใส

สืบสำรวจใจโยคี ฯ

เสาวภาค ไศภนเพ็ญศรี

ไม่มีจักเปรียบเทียบทัน

อรชรชูเชิดเชิดฉนั้น

งามกรรมเกศเกล้าเกล้ากร

ปราศเพื่อนพูดฟังสั่งสอน

ใครพบบังอรฤา

เนตรใครฤาส่องเห็นศรี

ท่อนเห็นตรึงนั่งเพ็ญ

เหลือนกว่าใครได้เห็น

งามเด่นอยู่ดงองค์เดี่ยว ฯ

นางเพ็ญทีในไพร่เขียว

งามเดี่ยวอยู่อรุณย์กันดาร

พิศพลางกล่าวคำอำหวาน

เยาว์มาลย์งามจริงยิ่งคน

ข้าไซ้ไร ไตเทยอทุกแห่ง

จักหาตรณนิรมล

ไม่มีในแคว้นแดนใด

โฉมเฉลาเสาวภาคพรณี

นางรามงามพบอยู่ป่า

มาตรแมน โฉมตรูด้แดน

นางจักเป็นขวัญกัณฑ์ดา

เกียรติเลื่องเตื่องร่วทวไป

เดินห่างทางนฤพาน

ห่มราชมาต โฉมโฉมตรู

เหมือนผงบนหอมลอมหา

หนุ่ม ๆ คลุ้มคลั่งหวังหอม

อยุ่ยมมผลหรือ

เชิญเกิดทราวม้วยไปเมือง

จักได้เป็นศรีวังราช

อยู่ป่าอารณย์รันทศ

นางยีนกะถากาเดมา

ยกทักนิกใคร่ไปกรุง

ได้เห็นทุกแห่งทุกหน

ทรงภาค ไสภณเพียงนี้

แข่งงามทราวม้วยไซศรี

นารีในโลกฤาแมน

นิกน่าเสียดตายสุดแสน

แคว้นแคว้นจอมกษัตริย์ฉัตรชัย

แห่งพระราชาเป็นใหญ่

อรไทยจงจำคำต

ถึงย่านมานุษในผล

จักกรุกันหลามตามตอม

บุบผาคันอินกลิ่นหอม

หมายถนอมเหมือนมณิศรเรือง

อยู่กรุงฟุ้งชอลอเลื่อง

เป็นเครื่องเชิดชูตฤยศ

ชนปวงเป็นทาสนางหมด

อยู่กรุงปรากฏเกียรติฟุ้ง ๆ

โฉมเจ้าเฉาจิตตคดียุง

หมายท่งมุงทางหว่างเนิน

หวนคิดบิดาอาทร

ซัดใจทจตตคคเพदन

ทงชนกตกไร่ในบ้ำ

คิดไปใจวุ่นซุ่นเคื่อง

บงอรเคยดแคนแสนเขิน

จกเดรดนบ้ำหาเมือง

เรงร่าใจตัวมัวเฟื่อง

เป็นเรองทจตตคคเลว ๆ

นางกล่าวแก่กาว่า

๑ ดูรากาดำอำมหิต

พูดเล่นเป็นบาบปลาบเปลว

แม่นชนกตกไร่ในบ้ำ

ใครเล่าจกอยุดแด

ใครจกตกนาตาชาว

ใครจกปฏิบัติจตทำ

นำใจเจ้าสุดทุจวิต

เบือฟังวาจาจากแก

ความคิดน่าแคนแสนเหลว

เลวเปวเลอะเปอนเขอนแซ

ตัวข้าไปร้างห่างแห

คนแก่ลำบากยากกล้า

เก็บพีนกงเฝ้าเข้าค่า

จกคาจกชุตแด

เราไซร์ไม่คดแยแด

ชวแทจงไปให้พิน ๆ

๑ พุดพลงนางทงกั้งไม้

จากบ้ำสูยงรังตน

๑ ฝ่ายนางลูกสาวฤาษี

เฝ้าเฝ้าเข้าค่าบ้ำรุง

จวบจนชนมายเจ้า

ม้วยมุตสุดปราณนานมา

ขับไล่กาณินบินต้น

บนต้นไม้ใหญ่ในกรุง ๆ

รับใช้โยคีตัมทง

มาค่มุงปฏิบัติบิดา

แก่เฒ่าอ้างว่างกลางบ้ำ

นัยนาชนใดไม้ยอด ๆ

พระอมรสิงห์เล่ามาเพียงนี้จึงตรัสต่อไป

๑ ดูราโยคมีพรต

กำหนดอุปเทศเหตุผล

อันทางนางลวนถวนตน

มนยตั้งยุบลกล่าวณ ฯ

โยคีตอบว่า

๑ ดูรามานุษสุดเปราะ

เลอะเทอะเหล็ดหนบับ

เราถามวิถินารี

ท่านบอกวิถินรพาท

ถามโน้นบอกนัตหนอ

เราไซ้ใคร่ขอถามท่าน

ดูใคร่ทราบเรื่องเมืองกาจัน

จักเดิน โดยย่านทางใด

แม่นข้าบอกเรื่องเมืองเงิน

โดยเดิน เลอคำรำไซ

เจ้าจักเห็นทางอย่างไร

จักเชื่อหรือไม่ใครรู้ ฯ

พระอมรสิงห์ตอบว่า

๑ ดูราฤาษีชเฉา

คำเราไซ้บอกหลอกดู

นางใดในคินันนุ

ย่อมเป็นเช่นตุกล่าวไว้

ทรมาทารกำจ่ากลน

ประโยชน์ผู้นจกได้

ตนเองยอมสละสะใจ

หลงไหลทุกนางอย่างนี้ ฯ

โยคีกล่าววว่า

๑ เจ้าถามตามจิตตคคิดไว้

เราไม่ดอด้งถึงที่

ดูชาญบุญญาพาท

ยินดีแฉกเรื่องเมืองงาม

อันทางที่ใครใจปอง
เจ้าจงมุ่งใจไปตาม

จักบอกให้สองในสาม
ข้อความข้าบอกบัดนี้ ฯ

๑ พดพดาง โยคหนัตว
แลบदनเบตบักหลกกล

เป็นคงคางหวเหาะรี
บินหนีหายไปไม่ช้า ฯ

๑ ฝ่ายพระอมรตงหนงอง
ครูหนงจงโยคมา
ยุพราชเหลยวหน้าว่าชาน
หลงตนลมตวมัวเมอ
ไหนเล่าจักแจ้งแหล่งหน
อย่าเสียสัญญาว่าไว้

แข่งขันยันตลิ่งในป่า
หัวร่อว่า ๆ หลงเธอ
เห็นว่าอาจารย์จักแผลอ
เหลอ ๆ หัวร้องอไป
เวียงคำโคภนอยู่ไหน
บอกไปเถิดหนาอาจารย์

โยคีตอบว่า

๑ เจ้าเคยอย่าใจไว้นัก
จงแจ้งวถนรพาดน

ไม่พักเป็นไฟไซชาน
ตั้งท่านสัญญาว่าไว้

๑๗๐ เวียงไรใหญ่โตโคภิต
จักแลกความรูตไซไร

เราจักชทศบอกให้
จงแสดงแจ้งไปจนครบ ฯ

๑ เมอนน
อายนยอกยอนชอนชบ
เราจักชกความสามครัง
แม่มมันบอกแหล่งแจ้งจริง

อมรตงหรวูเชนเห็นจบ
เสแสร้งแต่ลงตลบเหมือนนลิ่ง
โดยหวังคู่ครองน้องหญิง
จักยิงประโยชนโรจนเรอง ฯ

พระอมรสิงห์ตอบว่า

๑ ท่านผู้บัญชาเป็นทรพย์
เพอแดกความรู้อเมือง

เชิญสดับตู่แสดงแจ้งเรื่อง
อันเรื่องรุ่งอร่ามงามทอง

นิทานแสดงวิถีนรพาด

ปางหลังยมกรุงกษัตริย์

สมบัติบริบูรณ์ภูมทอง

ปราสาทราชฐานกาญจน์ทอง

แก้วก่องงามกำกำไร

พระคลังดงทพย์สมบัติ

สารพัดมาศมณีนครไฉ

สุรางค์นางสนมกรมใน

ไฉไฉแลล่านานวด

อุทยานชานชาบนานาสา

บุบผากลิ่นกลบอบสวน

เสาวรสสดลารายวน

แลลวงงามล้ำายอง

เสนาคณามาตย์ชาติเขอ

คนเสอภูมพลึงทงผอง

ทวยราชภูรุ่งเรืองเนืองนอง

หาเทียบเปรียบสองฤาแม่นั ฯ

๑ แต่พระนราธิปราชา

เขอทรงพระชรายิ่งแดน

ความสุขแห่งราชอาณาจักร

ฤาแก้วนกำลึงวังชา

วันหนึ่งท้าวเยี่ยมพระแกร

แลไปในลานด้านหน้า

ปวงชนกล่นไกลไปมา

ท้าวหนึ่งทศนาตุไป

เห็นเด็กหนงลากเกวียนเล็ก

เกวียนหกจงเด็กร้องไห

นฤบตมราชหฤทัย

รำลึกทไต้เคยเป็น

๕ ๘ ๖ ๘
 ครวงเมอพระองค์ยงเด็ก
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๘
 เกวียนหกเออรกำดำเคญ
 ๐ ๕ ๕ ๘ ๖ ๘
 คานงถงเมอยงเล็ก
 ๖ ๕
 บदनความชรายาย
 ๖ ๕ ๖ ๖ ๕
 คัดใครเป็นเด็กอกครวง
 ๖ ๖
 แม้นคนรูปกายพรายแพรว
 เตือดใจใคร่กลับเป็นหนุ่ม
 ๖ ๕ ๖
 แสนยากบากบนกถนถน

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เคยลากเกวียนเล็กวงเด่น
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 โหยหวนครวญเห็นเขนน
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เป็นเด็กไร่ทุกขสุข
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ผาสกไม้มเดียวแล้ว
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เนอหน่งนวลลของผ่องแผ้ว
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เหมือนแก้วหายไปได้ค้น
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 กัดกุ่มเกินแรงแข่งชน
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ทาวอนออกออดถร็ดไป ฯ

พระราชาเปล่งอุทานว่า

๖ ๖ ๖ ๖
 ๐ อ้อมาบตตรเนตร
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ทรงศลศกตศรมชย
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ไปรดชาผู้ชราภาพแล้ว
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ความแกล่บากยากแค้น
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ใคร่ค้นวัยปฐุมสมจิตต์
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ขอความอิมเอมเปรมะ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เรืองนรงค์ทรวงเดชอดคัย
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ฤทธิไกรเข็ดขามสามแดน
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 คลาดแคล้วสรรพสุขทุกขแสน
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ขอความหนุ่มแทนเถิดพระ
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ด้วยฤทธิพระศลศศะ
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 พระศิวะจงไปรดช้าน้อย ฯ

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๐ ปางพระอิศวรทรงยิน
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ๐ ๗๑ จงเสด็จโดยแต่แต่ดอย
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ตรัสว่าอาพระอะธิป
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ทุกชาติททานเกิดมา

๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 พระนราธิบดินทรกล้าถอย
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เลอนลอยอ้อยหน้าราชา
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 เกาสบเกาครวงแล้วหนา
 ๖ ๖ ๖ ๖ ๖ ๖
 ทานมปรรณนาเลहन

เราได้ช่วยตามทุกครั้ง

ทุกครั้งเป็นดังครั้งน

ต่อเมื่อเคราะห์ร้ายปรา

เช่นนี้ได้ทุกข์ชุกชุม

ท่านล้มความหลังตั้งก

จุจราพังวังรวม

จึงเห็นราคาความหนุ่ม

บุญญาสุขุมฤาณี ฯ

พระราชาทูลว่า

๑ อ้าองค์พระวิศ्वนาถ

๒ ๗๒ ขอฟังพระองค์ทรงตรี

อันทางนิรพานสูนไต่

พระจงอุปถัมภ์ท่านุก

ข้าบาทก้มเกล้าเกศ

ขามกรรมก่อส่อทุกข์

โปรดแสดงแจ้งใจให้สุข

ข้าบุคคลเขลาเบาคิด ฯ

พระอิตวทรที่ว่า

๑ ดูราพระนราธิบตี

อันพระนิรพาน ไศภิต

รู้ได้ใช้ด้วยเวลา

ท่านจงสนใจไปพลาด

ถึงแม่แก่เดมาเท่าท่าน

ไปฟังหมดหมายหน้ายคิด

ท่านอาจทราบลิตถวิชชา

จงจำคำเราเท่านี้

เธอมีความฟุ้งยุงจิตต์

เราไม่ให้ทิศอวยทาง

รู้เพราะวิชาเบ็ดกวาง

ทราบได้ในระหว่างชีวิต

ไม่นานจะหลับดับจิตต์

เวลาน้อยนตยังมี

ก่อนคลาไคลเบองเมืองผ

ตรองไตรให้ตเถิดท้าว ฯ

๑ ตรัสพลางพระวิศวานาถ

ปางองค์นฤบาลวานร้าว

รำลึกกรกรราชชาดา

ท้าวเสด็จเยี่ยมองค์บังอร

เพือนมิ่งพิษฤททกกล้า

ขวัญอนงค์ปลงชนคนปวง

เพราะเกรงท้าวเออจ๊ก โคก

ฝ่ายองค์พระชนกราชา

หฤทัยเออรกำอาออง

แมลงวันตัวดำดำเคญ

องค์พระภูไนยไตรคิต

สนอยากเป็นหนุ่มรุ่มร้อน

๒ ๗๓ แด่เผด็จเสด็จลงคงดา

บ่มตบะบำเพ็ญเป็นนิตย์

จวบจนแม่นาคงคา

ลอยชลวงนเซยวเลียวลต

คินสู่ไกลาสมาชาว

บ้วนบั้นใจราวเพลิงร้อน

ขวัญตาบิตรงค์ทรงคร

หวังวายคลายร้อนรันทรวง

กิดอนงค์ควนิतालुकหลวง

ไต่ลวงทูลราชบิดา

เกิดโรครังเราเจ้าหล้า

เห็นราชกานตาดวงเพ็ญ

คำนึงนวลแฉแดเห็น

ไต่เล่นบนโอษฐ์บังอร

ความรู้อัจฉิตตอดีศร

ภูธรเห็นอวยหน้ายว้ายคิต

ตงหน้าล่างบาปปราบปลัด

ข่มจิตต์ปลงใจในพรต

พาศพรราชาตบส

สู่สมุทรสุดบถบรรยาย ฯ

พระอมรสึงหัตถ์ตรัสต่อไปว่า

๑ ตูราโยคิมิเชาวน

อันทางมรรคผลต้นปลาย

คำเราไขแกล้งแสวงหมาย

เหลือหลายลึกลับซับซ้อน

เราไซ้ได้แสดงแจ้งเรื่อง

ทิศไหนเวียงค้ำกำจร

๑ บัดนั้น โยคชเก

วฤทศมครจักไป

พุดพลาจแลบดินปลนย่น

อมรสึงหนงดุรท

ถูกฉนรากลษสชาดกลาง

กายใหญ่กำยำกำไร

กล่าวว่ตุมรามานุษ

มามิงกบกุสกัน

ชวดกล่าอาวธคมหนัก

เหตุใดเอาชรรคพันฉน

๑ เมอนน

ตอบวามงนผไพร

ฉนยาวโกหกพล่อย ๆ

เขามาพลฉนพนพว

๑ ตรัสพลาจแกว่งชรรคครรรชต

ออกห่างพลาจกล่าจวาท

อยาเยองยักยกอกหลอกหลอน

ตวอนให้บอกออกไป ๆ

แสวงเสยักยกอกหลอกให้

อยู่ใกล้จงดตช

จักแปลงเป็นอนทลคหน

ทรงชรรคฤทศฟาดไป

มันโหดโกรพางเพลิงไหม้

ปากใหญ่แยกเขยวเคยวพัน

เองสดกำเรบเดีบฉน

จกหนทวเลนเป็นฉน

มากจะหักให้ฉน

กุกินพอมิงเมื่อไร ๆ

ยุพราชฤาพรรนทวนไหว

จกชุกให้หลงกลว

ตัดให้เหลอนอยยงชว

กุกตัดทวบฉน ๆ

รากลษสเกรงฤทศทลคหน ๑๗๔

ตแล้วจกได้เห็นกัน

กุณเป็นใหญ่ในป่า
 คงได้แก่แก่นแทนต้น
 พวงพ้องของก้อยทั่ว
 พุดพลาฟหายพลนทนต์

มังมาอดวตแรงแรงขัน
 จักพนมือนนฤาณี
 เองกลัวจงเองเร่งหนี
 หัวเราะเยาะมึลล่อยไป ฯ

◎

◎ เมื่อนน
 แขงชนยกนกกตรกไตร
 พุดพลวชวหากลาหาญ
 แนวไพรในพงดงดอย
 ฤทธมันฉน์ใดไม่พรัน
 หยดยงฟงกยไปพลาฟ

ยพราชเวองฤทธอดศย
 อายนิตวภยไซนอย
 ฉาดฉานมฉาวกลาวถอย
 มั่นคอยทำร้ายหลายทาง
 แต่ตองบองกันมันบ้าง
 ผักกลางดงคณหมนพรวรค ฯ

◎ ทรงแสงชรรคทรงยงย่าง
 ไม้ใหญ่ยอดเยี่ยมเทียมกัน
 เหมือนพรมปลาดบาทพระ
 แสงโพยมไสมสว่างกลางคิน
 ไสมส่องแสงเดือนเหมือนนพิศ

ตามทางใต้แถวแนวสัณท์
 แสงจันทรสผองส่องพน
 พรมเงินงามระตะผน ฯ
 ดาวตณคกหอมลอมจันทร
 พระกุมารชาญฤทธรังสรวรค
 ในสวรวรคเนตรแซแลชม
 องคกนกเวชาสวดยสมอ
 นางตรัสตัดคมค้อดาว

อ ๗๕ ยพราชยาตร์ไปในวัน
 ดำเนรวเพदनนีกตรกหา
 ระออรระระบม

จับปดศค้ำจำได้

เนตรนางปางโกรธโรจน์ราว

เคราะห์กรรมทำให้ไปเฝ้า

นางกรวณิว โกรธโทษกรรม

จักแก้ตัวใหม่ให้สม

ไม่พบเมืองทองผ่องพรรณ

โยไฟพิษมั่นแหม่นหลาว

ไฟชาวเรียงแรงแสงร้อน

นางเยาว์เพอบอกหลอกหลอน

ขับไล่ไล่ต้อนตามทัน

อารมณ์ททมายผายผัน

ไม่หันหน้าต้อนาง ฯ

๐ ตรีกพลาวย่างยาดยบาทเหยียบ

บุกป่าฝ่าเดินเมืงทาง

ช่องว่างหว่างไม้ใหญ่ดำ

ศศอวสทของส่องทก

พระสดุดหยดอยู่ดสระ

เงาอไรในนารำพึง

สาวพ้ามายอยู่ขอบสระ

แจ่มเจดเจดเสลาสาอาง

สำเนียงเพียงพินไพเราะ

พระยังฟังนางพลาฟัด

กรวดทตถดคกรอนองค

เพदनตเพदनฟังบงอร

ลัดเดียวรุกช้ไสวไพโรฉวาง

เห็นสว่างแสงจันทรรัตนพฤษ

ยลนำแผ่นกว้างกลางดึก

ตุลิกเดือนไรไสชิง

พลาฟพระแข่งชนยนชง

เออตดังแลเห็นเป็นนาง

ยังอระให้เด่นแผ่นผาง

วางขางไฉไลใครขีด

แสนเสนานางขับจับจิต

งามจวิตคมขารำพอน

ยุพยงรายเวียงเอียงอน

ภูอรยนต์ลงองฟัด

ยักษณีนไพโรโตหนอ

นิกนำสนิทสนมชมชิต

๑ บัดนนางพบสบเนตร

หยุดพ้องหยุดชบัตร์บัพัก

รูปล่อลामลวนยวนจิตต์

งามจรวทกริยานำรัก ๆ

อมรสังหทรวงเตชสูงศักคิต

พลางกวักหัตตงามทรามวัย

นางกล่าววว่า

๑ ดูรามานุษสุททชาติ

สวยศมคมขำอำไพ

ชำพอนคนเตยวเปลยวนัก

คู่ชบคู่เล่นเจรจา

หนงชำขอถามความชำ

เชญนัง โกลกนบรราย

๑ อมรสังหพิศวงสงสัย

สกตใจไม่พวงหลงเพลน

สาวน้อยนวนลลของนอเลาะ

๑ ๑๖ ชวงโชติโรจน์รวงทวงที

เฮนอองฟังพฤกษนกยม

หตถชาวทาวสเฮอร์องคเยาว์

ทรวงฤททพคนางพลางคิต

ท่านมาตหมายต้นหนไทน

โกล็ ๆ เกิดเจ้าเข้ามา

เชญพัก ในเถอนเพอนชำ

ตักวาทองเทยวเตยวตาย

ใครจำใครฟังตั้งหมาย

อัยารคายชุ่นชองหมองเมิน ๆ

นไฉนแ ลวกลำบำเถิน

ดำเนนเข้าทานารี

เหมาะะเจาะหมตจตสดศวี

มายายายยวเยา

พกตรอมเอมแเอรมแชรลุ่มเฉลา

สองเตาเตงตงตงบว

งามชนิตนไซรไซชว

บุตรม่านากลัว
ยิ่งกว่าบิดาหาเท่า

เนตรคมนมขาวสาวยกษ์
เราไซ้ไรได้เคยเห็นเนตร
เสมอเป็นเกาะกนกนแนว
หัวใจมาตร์ปราศเกราะ
คิดพลางพระองค์ทรงชัย

๑ บัดนั้นนางงามทรามวัย
เข้าใกล้หนอกษัตริย์หัตถวาง
แหงนหน้าดูเนตรนรนาถ
กล่อมเกล้าเสาวภาค ไศภิต

๑ ตูรามานุษสุดทอลักษณ์
ตูเปล้าใจเปลี่ยวเดียวดาย
ข้าเป็นเผ่าพงศวงกว้าง
ไปเคยส่องสบพบพาน
อยากทราบความงามตามจริง
ใครเทียบเปรียบความงามตน

พันพัวเป็นภย์ใหญ่นัก
เพราะเขายวณยตหนัก
นัยนาน่ารักเลิศแล้ว
สนลวเศษยังแก้ว
ภย์เนตรนแคลวคดาศไป
คงจกถกเจาะแผดใหญ่
เข้าใกล้ยืนอยู่ตนาถ

แซไซข้าคมสมร้าง
บนหว่างทรวงองค์ทรงฤทธิ
ผดผาดพรรณภวलयวนจิตต์
นัยนาคอกฤชฤทธิราย ๆ

นางกล้วว่า

ข้าชกจงท่านชานชยาย
ไว้สหายร้องว่าดำราญ
แห่งนางทิตสิริสถานต์ ๗๗
ใครได้ในย่านไพรพน
แห่งหญิงทุกแหล่งแห่งหน
มีคนใดบ้างอย่างตู

ท่านจงแจ้งความตามคิด

เคยเห็นนัยนานาตุ

๑ พระพั่งนางงามถามถ้อย

อินแก้วแพรวพรรณบรรลือ

ยอมมิกายกอกก้องเกศ

แต่จกหาไหนไม่มี

อันได้จากห้องพระสมุท

งามคือศศพันธุอินท

๑ นางพั่งคงแค้นขุนของ

กลุมกลดอดอดฮัดฮัด

บัดเดยวหยตยณณจตต

สอชสยายมวยของคณงลักษณ

มวยลุ่มมตกตกตน

เนตรนางหวางเฝ้าเพญทอง

ยมพลงนางมพจมาน

แม้วานัยนานาว

แต่ผมคมขำของขำ

ท่านคิดคัตคานฐานใด

อย่าบืดอย่าปดหตุ

ดูจตาแห่งตบ่างฤ ๆ

เชอก้อยกลมไกลไซสือ

ชนชอลอชาวัต

ดวนเมลดเลศรงรงส

เหมือนมณทรวงฤททวษณ

แสนสุดรจเรชเอกอ

วิษชุไซตชวงดวงรัตน ๆ

ทบเท่าบอง ๆ บัด ๆ

สบงสบตแตนงอนคอินควัก

ตสนทตถนตหตถถวก

งามผมสมพกตวลำพอง

ดาคอกกลางคนยามสอง

คอสองดาวสงารাত্র

อาทานผู้เขยมเทยมสท

ยังมงามกว่าชำไซร

ใครจกงามกว่าไม่ใด

เห็นไม่มีชอคาอง

จงเร่งรับรองคลของธรรม
ว่ามขำเลิศเพริศพรัง

กล่าวคำสุภาพต่อหญิง
งามยิ่งนางใดในดิน ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๐ ดูรานงเยาว์เสาวภาค

ไซ่อยากอดตริตติน

๐ ๗๘ อินเจ้าเฝ้าองค์โคกนิ

งามสนทุกเส้นเห็นชัด

จักเปรียบพงเปรียบเทียบฟ้า

แสนสง่างามศกตนกษัตร ๐ ๗๙

พิศดาวพราวเด่นเพญพัฒน์

แจกรัตน์รุ่งโรจน์ไซ่ช

แต่สมุทรสุดใหญ่ใตซึ่ง

ลกตงดหมตสดี

งามทะเลเวลารাত্রี

จรัสรัศมีดารา

เงาฟ้ามาอยู่ในน้ำ

งามฉาแลเล่ห์เวหา

ยังแถมความงามธรรมตา

แห่งสาครด้วยช่วยงาม ฯ

๐ นางพงเคองขัตต์บดบอง

ทานพรองถอยพล่าสาสาม

ไม่ชมมขำว่างาม

กล่าวความพาดพงอิงเท็จ

วิชะเค็ดยวณลาดปราดเป็รื่อง

นำเคองนกแคนแสนเซต

ใจแห่งแข่งคอคอเพชร

อาจเผด็จฤทัยไมตรี

พูดปลางแข่งชนยนอง

หน้าบงแดงบมสมศรี

บดเคยวเปลยนหนานาร

ทาทเคยงฉอฉนวนอนวิง

พิงปลางนางเอาเฝ้าหอม

พาดหอมหอมพระอมรสิงห์

พระสัมผัสสมมตมจริง

เกศหญิงกลบกลวทวองค์ อ ๘๐

๑ ๘๑ เหมอนบาทพระอนงค์ทรงคัล้อง ติดต่องหฤทัยไหลหลง

บ่มรักผูกใฝ่ใจจง

อำนาจพระอนงค์ทรงยัง อ ๘๒

อมรสึงหนงชนผนหก

บาศงามความรักฤาขลัง

นางวอนวาจาน้ำฟ้ง

คอคคังตนตรวณฯ อ ๘๓

นางแทยักกล่าวว้า

๑ ๘๔ ๐ อ้าภมร่ออนเขลาเปาราค เหลดอยากภกายอຍห้อยหา

คิตแสนแค้นสุดบุชบา

เกิดมาพอกัชชม

พบภผู้ประหม่าราคะ

ลดยละเวศร้างห่างสม

หลกเลยงเฮยงอายงายงม

ฮารมณลยเหลดอเบือจริง

ปะลาภไ้รูว้าลาภ

โดยสภาพฟ้งกัผู้สิง

หนาทพภมรวอนวิง

อฮนอึงองคอกนุชบุชบา

๑ ๘๕ มอกรห้อยอนในหน้าที

ไม่มีหฤทัยใฝ่หา

บุบผาอาภพ้อบภา

วชน่ากังวลผลกรรม อ ๘๖

เวณชสุคนธ์กคณกคว

ยวนยวให้มอปอปกัมภ อ ๘๗

มอกรจรวจากตรากตรา

ชอกซาอ้างวางปางมรณ

สงสารมาลยลกาหน้าโคก

รุมโรครักเรอเหลดถอน

ในยามบัจจุบันอันร้อน

เชญภมรมวเคล้าเสาวคณธ์ ฯ

พระอมรสึงห้ทรว้า

๑ ข้าเจ้าเขามาด้วยหวานถ้อย สาวน้อยกล้าไว้วินิล

ตฤภาคอเตาเต็มชล

เต็มแล้วตองล้นเลยไป

เจียนม้วยด้วยเสน่หานางหนึ่ง

ไปพึงชมชื่นอื่นได้

เดินดงมั่งบำผาไฟ

หวังได้ทราบเรื่องเมืองทอง

เจ้าผู้ผลดงจางแจ้ง

ย่านแหล่งอย่าสลดขัดข้อง

แม่นสบอารมณ์สมปอง

คุณของเจ้าไซ้ไร่ไ้ว้าย ฯ

๑ บัดนี้นางแทตยแปรตเสียง ดุดสเสียงเบียงบาย

เจ้ามใจมั่งจางราย

ยกย้ายยอนยอกหลอกเรา

บัญญัติพาทตหนัก

เดยวจักประจักษเจยวเจ้า

อันเมืองเรืองอรามงามเงา

ข้าไม่ให้เจ้าไปพบ

ชายอะไรเช่นนมบ้าง

ชชางแซเชอนเกลอนกลบ

พุดจาบาเบอเบอคบ

บัดชบแดนเชนเชนน

หญิงชวณยวณชวรนรด

กลับทตหัวปลกหลกหน

เจ็บใจใครเวยนเชยนต์

อยากชยตวยบาทราตเกลอ ฯ

๑ พุดพลาางนางพรั่าให้

ชดน้อยเนองหลากมากเหลื่อ

ไหลตรงลงสระคละเจือ

เหมือนนาลาเห็นอหลากมา

ทันใดไหลท่นลนหนอง

เรวนองเนองไปในป่า

เดยวใจในพนพสุธา

กลายเป็นเชนมหาสาคร

อมรสิ่งหนึ่งตกลงองค์คิด

เหลียวเนตรตบององค์อร

เยยยวหวเราะเยาะหยัน

อมรสิ่งหนึ่งคิดจิตใจ

เหลียวเหลือบแลเขม่นเห็นรุกช

บั้นพลางพมพาราพง

ตรีกว่าอรรรมตานาร

ยามอดขัดใจไม่ยง

แต่ว่าชลเนตรเลศน

๑๘๘ เล่ห์หลกทกใหญ่ไหลมา

นำหลาก ๆ แท้แน่ว่า

มันแคนกษัตตตรอน

หากกูได้มาอาศัย

จงพนชลภยไทม

คุดหมอกคุดมนาส้าอาน

เหมือนชายเงงงามอำพน

คิดเห็นเช่นเคียรศวะ

เหล่าพฤกษคอดมสมบุรณ

ทุกทิศเป็นลดอกดอกนอน

นางหลอนลอยฉิวปลิวไป

ก้องลนราวป่าฟ้าไหว

น้ำไกลถึงอกตกตดัง

เออบุกลุยชลจนถึง

สำนงกิ่งไม้ใบบัง

ยอมมีชลนัยน์ไหลหลัง

แคนคงชุนครานาตา

ทุกททวมไปในป่า

แลเห็นเช่นมหาสาคร

มายานางนมนั้นหลอน

ง้องอนเราไม่ไยดี

บนค่าคบไม้ใหญ่นี้

ชีวไวก่อนผอนปรน

จันทรสว่างวารมผล

คุดมบนแผ่นพนไพทุรย์

คอดพระผู้ทรงตรศุด

หนองนาจารูญลานตา

๑๘๙ นาคคองคามาทลง

๑๙๐ ตามเรื่องโบราณนานมา

อันเราเนาบนต้นไม้

จำต้องบินต่อพอร่วง

๑ พลังพระไต่ต้นไม้บนพฤกษ

ยังบินยงคณต้นไม้

เหลียวดูผลโตใบเห็น

กับรุกขแลนาคาราม

ยงบนยงนาตามพระ

พระฮอนกากลางยงดู

เว้นแต่พิษณเป็นเจ้า

พระไม่อุปถัมภ์อานวย

ดูทักนกในใจคร้าม

ยงบนยงพังกอกชา

๑ ไต่ตลอดตยอดพฤกษนักพรัน

๑๙๒ ไร่ไฟไซกลบลดดาว

พระกมพกตรตรุดนา

เมอกนามากหลากเจียว

เวียนวงอยู่ในเกศา

ครุบาอาจารย์ท่านแสดง

นำไกลชนมานำแสดง

หวังแสงความรอดปลดปล่อย

ขามตักนามากหลากไหล

นำใหญ่ครัน ๆ ชนตาม

นอกจากจันทร์เพ็ญเป็นสาม

เป็นคลื่นครันความงามฟู

เสียงละลอกเหลอเบือหู

นึกว่าน่ากจะม้วย

บรรดาลเป็นเต้ามาช่วย ๑๙๑

จักม้วยชพลมจมน่า

ฉนากฉลามโลมาคลาคล่า

กองกรรมเกินเพลิงเรืองราว

พอดวันรุ่งสว่างหว่างดาว

อดดาวบักษมเกรียว

ยงชากสนชวญเสียว

เดยวเดยวแห่งลดหมดลง

อันต้นไม้ใหญ่ไพบนา

เมือกบนไม้ใจจง

พฤษหายุกลายเป็นผาเงอม

จักไต่ลงดินสิ้นแรง

เล่ห์กลนางนมนนล่อ

เราลหน้ชดชนไป

มันไซ้มายาพาให้

บินรูกขรบลหนทก

ดินแห่งเราเห็นเป็นน้ำ

ต่อรุ่งแดงตวันบรรดา

เราจรงูสกนกกเห็น

อยู่ยอดผาชันรฎูจวน

ผิวหมายบายบดินดิน

แมนเมยนเคยมุดคุดคู้

ไม่มีอาหารธาวา

เหลอรูเหลอกูชว

๐ จนตวันผันผายบายคุดค้อย

คานงเนตรนลดินแด

เป็นผาน่าคิดพิศวง

จักลง ๆ ไต่ไม้แคลง

เหมือนเออมถงพานาแสง

ผาแขงชันตงกริงภัย

นัยนาเป็นท้อทักใหญ่

นำได้รบต้นดลพฤษ

เห็นเขาเป็นไม้ในดก

พฤษใหญ่ไซ้พฤษไบบาน

ผาธาเราเห็นเป็นศาล ๐ ๕๓

ให้มายามารหมตมวญ

ความเป็นอันแปลกแผกผวน

จักสงวนชีพไฉนไม่รู้

คงทกตกพนแผ่นดิน

ยังอยู่ยังยอดเขา

จะรกกากองเขญเป็นผี

กรรมกกดกกรงแก ๆ

พระลห้อยหานางห่างแห

ดวงแซคอปบุชกรัก

หวังได้สมสู่อยู่สอง
 ยิ่ง ไศกยิ่งแสนแก่นัก
 เวียงตรูอยู่ไหนในโลก
 มุ่งท่องมองเที่ยวเที่ยวทน
 พงศ์เราเฝ้าเลิศเขตผู้
 เสียดลจนหลงวงเวียน
 มายามันหยอกหลอกหลอน

๓๔ เราไม่รู้ใจไทตยะ
 ผิดกรเท่าเคาเลห์
 นิ่งไว้ให้มันสรรทำ
 ไต่ยากเพราะเราเบาคิด
 สุดแสนแสนขุ่นมนม
 ๑ พระทรงกำสรุดหมดคิด
 ผินพบดไปไกลพลัน
 ลิว ๆ ลุยฟ้ามาลิบ
 สองตัวพัวพันกันคลา
 อมรสึงหีบของคทรวงเรน
 บินบ้ายหมายหน้าผานิด

แนบน้องขวัญอนงค์ทรงศักดิ์
 หมายพกตร่มุ่งเพียรเวียนคั่น
 ทุก โกรกท่วงกรอกชอกหน
 แค้นรคนเคองรกายหมายเพียร
 ควรวรมายาพาเหียร
 นาเขยนนาชาฎาตมะ
 ชลฉอนทวมท่นล่นสระ
 เปะปะบนลหนนา
 แมตเลมายามาจด้า
 จกชาเต็มได้ไปมี ๓๕
 เชอสนิท โง่ถนัดบัตต์
 เสียดเพราะเขลาเท่านั้น ๆ
 น้อยจิตตนิ่งเจ้าเหงาพรัน
 เห็นวิหคผกผัน โผมา
 นกทีพี่ย่ทองทเลเวหา
 คาบพาคอกพหงษ์ม่งบิน
 นกเห็นทวางทวางทหน
 วางศพบักษินลงไว้ ๆ

๑ ปางพระอมรสิงหนิงดู
 คาบศพหงส์ทองยงโย
 เกาะยงยงยอดกฐา
 เหนอยหนักพกรอนผอนเย็น

เห็นคู้หงส์เงินงามไซ
 มาไกลทองค้ทรงเร็น
 เห็นท่าหงอยเหงาเศร้าเชญ
 คงเขมน่มุ่งไปไบ้ช้า ๆ

๑ พระเสด็จแสดงองค์ทรงชาน
 ชนเงินงามเงาเพราตา
 ใ้ชนกธรรมตาช้าเห็น
 ในร่างนกด้าจำแดง
 ช้าใคร่สอบความถามนก
 อันศพหงส์สุวรรณนค
 ท่านมาแต่ไหนใคร่ทราบ
 จงแดงให้เราเข้าใจ

อ้าท่านสองพิทคนกกล้า
 ยิ่งกว่าปวงสกณบุญแรง
 คงเป็นเทพดามาแฝง
 ถูกแข่งปางหลังตั้งฎา
 สองวิทคอย่าได้ไซ้สือ
 สกณมชอนันโต
 จักคาบกันจู้สู้ไหน
 อย่าได้อางชนางพรางนาม ฯ

๑ สกณยนิมิตเห็นมานุษ
 จวนตัวกลัวลเมิตเกิดควม

แสนสุดต้งจิตตคิตชาม
 กล้าวตามจริงใจไปพลัน ฯ

หงส์ทูลว่า

๑ ช้าแต่มานุษสุดกล้า
 พาศพพญาหงส์ทรงธรรม
 ๑๕๖ สระชอมานสะสระศรี
 อันพญาหงส์คำทำงาน

สองข้ามุ่งหมายผายผัน
 สูดาวแดนสุวรรณคชนบน
 เบนทแสนสราญบานผล
 วายชนมเมือเสด็จเตจรจบ

ถึงกนกนครอ่อนด้า
เราเชิญศัพพะยาสามินทร์

เออถลามีกหักบั๊กหิน
สู้ถิ่นสระใหญ่ในฟ้า ฯ

๑ เมื่อนน

ยืนหงส์จันทรจพรรณา
ชมขม้นถลันไปไกลนกก
เงอชรรคชู่ท้าว

องค์พระยพราชชาติกล้า
หัตถ์ชวาชกขรรคทนต์
ก่อนวิหคพาศพลบหนึ
พลางมีวาจาตรัสไป ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ ดุราตองหงส์จันทร
อันเรื่องเมืองคำอำไพ
ประสงคจใจใครรู้
ท่านอย่าหลกเดียงเบียงเบน
คินสู่เวียงคำชากอน
ศัพพะญาหงส์ทองยงโย
จงตงวาจาสาบาล
จักพาเข้าไปไม้แคล้ว
ผวหนคลบกหลกหลบ
จกหนบนเลนเบนนทาน
หมายสู่มานละสระเลิศ
อย่าไกลไซ้ออดอดัง

คำต้วว่าวานชานไซ
ข้าใครแจงถนัตชตเจน
เล่าสู่บตรทหารหลานแหลน ๑ ๕๗
ชาเกณชให้พาเข้าไป
จงยอนกลับมาผาใหญ่
พักไวทนต์แล้ว
ว่าท่านทงสองผองแผ้ว
ตามแนวตทรวงบงการ
อันศพเจ้าศกณชนห่าน
อาหารแรงกามะทง
เชือเถตมิให้ไปถึง
จงคณังชงใจให้งาม ฯ

๑ บัดนั้น

ตรึงตรองถองแท่นแนคความ

จักหมายบายเบียงเคียงล่อ

จงถวายปฏิญาณสาบาล

ไปกนกนครก่อนอื่น

สู่แหล่ง โดยรอบบนอบนบ

๑ ทูลพลาถสองหงส์มิ่งหน้า

บ้ำเขาเลาทุ่งมุงตาม

งามสองบั๊กษินบิน โผน

บั๊กผสมลมส่งหงส์ล้อย

๑ พระทอดทศนาผาพฤกษ์

ไซดเขาเขี้ยวข้อมข่มตา

เห็นข้างอย่างหมดตอย

เหล่านกผกบั๊กหลกเรน

ถึงทเลเวลาสายณห์

น่านิลตัน โดดโดดพลาถ

สัทเลเลห์เนตรนวลศรี

นิลทเลบาเบอเบอมอง

สองหงส์ได้สดับวับทวาม

เห็นตามคำทรงบงการ

ย้อท้อถ้อยกล่าวหาวิหาญ

จักทยานพาองค์ทรงภพ

แล้วคนกลับมาพาศพ

ไปตลบแต่ลงล่อช้อความ ฯ

จากผาพานรินทร์บินข้าม

หนเหิรเพदनยามบายคด้อย

พระโหนคอหงส์ทรงท้อย

เหมือนพลอยพุ่งไปในฟ้า ฯ

ลวณพลกแลเหลากจากหล้า

ลานหญ้าแลงามยามเย็น

(หมูน้อยดูไกลไปเห็น)

ผืนแผ่นดินออกนอกทาง

เห็นมหรณพไกรใหญ่กว้าง

ครนควางคอคคณครนพอง

แถมขาดตกบกพร่อง

เนตรนองนลปลงดงเพญ ฯ

๑ พระเพ่งพักตร์ไปในน้ำ

แสงทองส่องอร่ามยามเย็น

แน่พระทฤทัยไซ่อน

หมายพบสบถวิลจินดา

เกาะก่องสองศรีดลก

แสงคากาล้วนชวนแล

จ้งจ้งบังคบบจตา

เพदनเพงเลงชลาอารมณ

หลุดจากคอหงส์ลงฉิว

อากาศปราศกึ่งสงอน

ฮิตเดียวเจียวขณะพระหล่น

กรรมนำกำหนดปลดปลง

ชูปกตรกวกชลตมณา

จกถึงชงเมืองเรืองแพรว

ยงคดียงชองหมองหมาย

๒ ๙๘ ว้ายทกนิกสทกอกทก

เวียนว้ายบายหน้าหาเกาะ

ฉิวเตรเวร้ายว้ายวน

เกาะก่ากนกะพระเห็น

คิตเซ่นเวียงสุวรรณพ้า

แซมชนสมกมลคันทา

ภายหน้านิกเกษบเปรมแด

คอกนกนกรเป็นแน่

รังแกกวนใจให้ชม

แสนสง่าทรวดทรงส่งสม

งวยงมจหนักตถ์พลัดพลัน

ลิว ๆ สู้ทะเลเห็น

จกย่นยดเห็นยวเกยวองค

ตัน ๆ ถึงอุทกตกผลง

ไปคงชีพไปได้แล้ว

คลาคลาคคนคนองคละองแคล้ว

มาแคล้วเมือใกล้ใจนิก

จวนตายเจียวตรูสึก

ในสมุทรสุดลกคิกถัน

จกเหมาะทศไหนใคร่ตัน

คอย่นชีวิตปลดปลง ๆ

๑ ตรีภพวางกายวายแหวก
 คณชลอพอเพื่อนเชิญองค์
 พระเกาะเกาะคณคณชด
 ยากยงกลงเกลือกเสือกตน
 พิปริตผิตแมกแปลกเกาะ
 ดนตบนบตลงยงชา
 ย่างเท้าก้าวไปไซ้หิน
 พระกรงนงตลบขบขยง

เจียนแยกชัพย์ยผยผง
 เกยตรงเกาะว่างหว่างชด
 ลมพटनाพราวราวฝน
 ชนบนเกาะน้อยลดยนา
 จำเพาะไผ่ชลฝนฉ่ำ
 ลมควาลมทงายหลายครง
 ไซ้หินใครคณคณชดง
 คณคณกลกรนเครงเพลงลม ฯ

๑ บदनนเกาะเคลอนเลอนไหว
 พระถวิลจินดาปรารภ
 หลงพันชลไผ่โตนนัก
 ปลาใหญ่ใจดีมีมา

เออโฉนโอนเอียงเพียงลม
 เกาะกลมนหรือคอปลา
 ประจักษ์แจ่งชดมีจฉา
 ชวยชาเชนชนบดลنگก ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ ถ้าพญาปลาใหญ่ไกรเกียรติ
 มัตสยากลากาลัง
 ข้าใครใจจำจำเพราะ
 หมายมุงกรงก้าก้าจร
 ประจักษ์จักลุดอยู่แล้ว
 ขอพงการุณคุณปลา

อย่าเคยตข่าจสุหลัง
 จงพงค้ำข่าวาวอน
 สู่เกาะสูกก่องทองกอน
 คอกนกนกรชมฟ้า
 คลาคแคล้วเพราะเปลยเสี่ยท่า
 พาข้าสู่เกาะเหมาะะนิก ฯ

บัดนั้นปลาใหญ่ไต่ย่น
คิดรีบรีบไปในทัก

หน่อนรินทรักล่าวความยามตัก
ปลาถักทูลถามความไป ฯ^{๑๙๙}

ปลาถามว่า

๑ ดูรามานุษสุดคดลอง
ประสงค์มั่งสรรอันใด
ม^{๑๙}ร^{๒๐}เ^{๒๑}ง^{๒๒}เบ^{๒๓}อง^{๒๔}เก^{๒๕}า^{๒๖}เร^{๒๗}า^{๒๘}ร^{๒๙}ู
หน^{๓๐}ง^{๓๑}ข^{๓๒}า^{๓๓}ไ^{๓๔}คร^{๓๕}เ^{๓๖}ร^{๓๗}า^{๓๘}ม^{๓๙}น^{๔๐}า^{๔๑}ม^{๔๒}ก^{๔๓}
โ^{๔๔}ม^{๔๕}ต^{๔๖}ร^{๔๗}อ^{๔๘}ย^{๔๙}ไ^{๕๐}น^{๕๑}ไ^{๕๒}คร^{๕๓}เ^{๕๔}จ^{๕๕}ง^{๕๖}
ม^{๕๗}เ^{๕๘}น^{๕๙}เ^{๖๐}า^{๖๑}เ^{๖๒}า^{๖๓}ท^{๖๔}ม^{๖๕}มา

ท่านท่องเที่ยวห่างจากไหน
จึงใครถึงทวิปรับร้อน
แต่^{๖๖}ส^{๖๗}ก^{๖๘}ล^{๖๙}่า^{๗๐}ว^{๗๑}ไ^{๗๒}ช^{๗๓}ไ^{๗๔}ป^{๗๕}ก^{๗๖}เ^{๗๗}น
อัน^{๗๘}เ^{๗๙}น^{๘๐}เ^{๘๑}ห^{๘๒}ต^{๘๓}ร^{๘๔}อ^{๘๕}น^{๘๖}ร^{๘๗}ิง^{๘๘}มา
ห^{๘๙}ล^{๙๐}ก^{๙๑}แ^{๙๒}ล^{๙๓}ง^{๙๔}บ^{๙๕}า^{๙๖}น^{๙๗}เ^{๙๘}ม^{๙๙}เ^{๑๐๐}ง^{๑๐๑}เ^{๑๐๒}ร^{๑๐๓}เ^{๑๐๔}ง^{๑๐๕}ห^{๑๐๖}ล^{๑๐๗}้า
จ^{๑๐๘}ัก^{๑๐๙}พ^{๑๑๐}า^{๑๑๑}ล^{๑๑๒}ู่^{๑๑๓}ท^{๑๑๔}วิ^{๑๑๕}ป^{๑๑๖}ร^{๑๑๗}ิ^{๑๑๘}บ^{๑๑๙}ไ^{๑๒๐}ไป ฯ

๑ เมื่อนน
ม^{๑๒๑}ร^{๑๒๒}เ^{๑๒๓}ง^{๑๒๔}เบ^{๑๒๕}อง^{๑๒๖}ห^{๑๒๗}ล^{๑๒๘}ง^{๑๒๙}ค^{๑๓๐}ร^{๑๓๑}ง^{๑๓๒}ไ^{๑๓๓}ว^{๑๓๔}
ป^{๑๓๕}ล^{๑๓๖}า^{๑๓๗}ถ^{๑๓๘}า^{๑๓๙}ม^{๑๔๐}ค^{๑๔๑}ว^{๑๔๒}ร^{๑๔๓}เ^{๑๔๔}ว^{๑๔๕}า^{๑๔๖}เ^{๑๔๗}า^{๑๔๘}บ^{๑๔๙}อ^{๑๕๐}ก^{๑๕๑}
ม^{๑๕๒}ัน^{๑๕๓}เ^{๑๕๔}ม^{๑๕๕}อ^{๑๕๖}ม^{๑๕๗}บ^{๑๕๘}ัก^{๑๕๙}ห^{๑๖๐}ล^{๑๖๑}ก^{๑๖๒}เ^{๑๖๓}ว^{๑๖๔}เ^{๑๖๕}น

อ^{๑๖๖}ม^{๑๖๗}ร^{๑๖๘}ล^{๑๖๙}ิง^{๑๗๐}ห^{๑๗๑}ย^{๑๗๒}ง^{๑๗๓}ท^{๑๗๔}ร^{๑๗๕}ง^{๑๗๖}ส^{๑๗๗}ง^{๑๗๘}ส^{๑๗๙}ย^{๑๘๐}
ก^{๑๘๑}ู^{๑๘๒}ไ^{๑๘๓}ม^{๑๘๔}ร^{๑๘๕}ู^{๑๘๖}เ^{๑๘๗}ด^{๑๘๘}ย^{๑๘๙}เ^{๑๙๐}ค^{๑๙๑}ย^{๑๙๒}เ^{๑๙๓}น^{๑๙๔}
จ^{๑๙๕}ัก^{๑๙๖}ห^{๑๙๗}ล^{๑๙๘}อ^{๑๙๙}ก^{๒๐๐}ท^{๒๐๑}ำ^{๒๐๒}ไ^{๒๐๓}ม^{๒๐๔}ไ^{๒๐๕}ม^{๒๐๖}เ^{๒๐๗}เ^{๒๐๘}น^{๒๐๙}
ล^{๒๑๐}ว^{๒๑๑}ง^{๒๑๒}เ^{๒๑๓}น^{๒๑๔}จ^{๒๑๕}ัก^{๒๑๖}เ^{๒๑๗}ล^{๒๑๘}เ^{๒๑๙}ม^{๒๒๐}ิ^{๒๒๑}ด^{๒๒๒}เก^{๒๒๓}ิ^{๒๒๔}ต^{๒๒๕}ค^{๒๒๖}ว^{๒๒๗}า^{๒๒๘}ม ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสตอบว่า

๑ ดูราปลาใหญ่ใจกล้า
เพราะเส่นทนวนดงองค่างาม
ชา^{๒๒๙}ตาม^{๒๓๐}ห^{๒๓๑}า^{๒๓๒}ร^{๒๓๓}า^{๒๓๔}ช^{๒๓๕}า^{๒๓๖}ต^{๒๓๗}ต^{๒๓๘}ห^{๒๓๙}
เส^{๒๔๐}น^{๒๔๑}า^{๒๔๒}ค^{๒๔๓}ณ^{๒๔๔}า^{๒๔๕}มา^{๒๔๖}ต^{๒๔๗}ย^{๒๔๘}ช^{๒๔๙}า^{๒๕๐}ต^{๒๕๑}เ^{๒๕๒}ขอ

อัน^{๒๕๓}ช^{๒๕๔}ำ^{๒๕๕}อ^{๒๕๖}ก^{๒๕๗}ค^{๒๕๘}บ^{๒๕๙}ว^{๒๖๐}บ^{๒๖๑}ห^{๒๖๒}ว^{๒๖๓}า^{๒๖๔}ม
เ^{๒๖๕}ล^{๒๖๖}อ^{๒๖๗}ห^{๒๖๘}า^{๒๖๙}ม^{๒๗๐}เ^{๒๗๑}ล^{๒๗๒}อ^{๒๗๓}ห^{๒๗๔}ก^{๒๗๕}ร^{๒๗๖}ก^{๒๗๗}เ^{๒๗๘}ร^{๒๗๙}เ^{๒๘๐}ว^{๒๘๑}
ช^{๒๘๒}ย^{๒๘๓}ท^{๒๘๔}ต^{๒๘๕}ฤ^{๒๘๖}ท^{๒๘๗}ธิ^{๒๘๘}เ^{๒๘๙}ท^{๒๙๐}เ^{๒๙๑}ย^{๒๙๒}ม^{๒๙๓}เ^{๒๙๔}ล^{๒๙๕}เ^{๒๙๖}
โ^{๒๙๗}อ^{๒๙๘}บ^{๒๙๙}เ^{๓๐๐}อ^{๓๐๑}เ^{๓๐๒}า^{๓๐๓}ภ^{๓๐๔}า^{๓๐๕}ร^{๓๐๖}ก^{๓๐๗}า^{๓๐๘}น^{๓๐๙}ด^{๓๑๐}า

อันพระยพยงนงราม

เวียงรามงามสมสมญา

ดูขามาดียวเทียวทอง

อดสำหว่าตงองค์ยับ

ตอราชนารัศรภพ

อันเรื่องเบองเกาเบาราน

ทรงนามนางกนกเวชา

อินทราลัยเกษมเปรมทรัพย์

สืบเรื่องเมืองทองชองศัพท

หวังกลับไปถวายรายงาน

เพอสอบประสงคทรวงชาน

เชิญท่านเลาสุดพิ้ง ๆ

ปลาตอบว่า

๑ อามนุษย์สุดกล้าสามารถ

ลาดเลาเคาความตามตง

ชาติก่อนกอบกรรมทำบาป

ได้พิ้งชงองศทรวงศร

ผ่ายซาหน้าทมอยุ่

โองการพระวรรณคุณไกร

พจนาททบอกเบองเรื่องหลัง

เรื่องตงเต็มนนอนม

ตคตามความสาปฤาษี

จึงมความปลอดครอดภัย

จักให้ไปสู่เกาะใหญ่

เออให้ตุมาพาเมือ ๆ ๆ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ อापญามัจฉากลาคณ

จินดาการุญจุนเจือ

โองการพระวรรณคุณเลิศ

กรรมกมเบองเบองไร

ท่านพินสงสัยใหญ่เหลือ

เป็นเรือเร็วพาเข้าไป

เรื่องเกิดเดิมตงครั้งใหม่

เหตุไฉนทราบถนัตชัตติ ๆ

ปลาตอบว่า

อ ๑๐๐ ๑ ขาทรอกคอปญามกระ ู <u>เว</u> อง <u>เบ</u> อง <u>ห</u> ง <u>ด</u> ง <u>มี</u> ทร <u>ง</u> ส <u>ง</u> ส <u>น</u> ท <u>น</u> า <u>พ</u> า <u>ท</u>	พา <u>ห</u> นะ <u>พ</u> ระ <u>ว</u> ร <u>ณ</u> เร <u>อ</u> ง <u>ศ</u> ร เ <u>พ</u> ระ <u>พ</u> ระ <u>ว</u> ร <u>ณ</u> เ <u>ว</u> ล <u>ล</u> กะ อ ๑๐๑ ก <u>บ</u> พ <u>ระ</u> ศ <u>ล</u> อ <u>ศ</u> ะ
อ ๑๐๒ เ <u>ช</u> ระ <u>พ</u> ระ <u>ม</u> ห <u>า</u> ก <u>า</u> ล <u>ะ</u> เม <u>อ</u> ท <u>า</u> น <u>ต</u> ก <u>น</u> า <u>ค</u> ล <u>า</u> ค <u>ล</u> น	ม <u>อ</u> บ <u>ธ</u> ระ <u>พ</u> ระ <u>ว</u> ร <u>ณ</u> บ <u>ญ</u> ฎ <u>ท</u> อ ไ <u>ห</u> พ <u>น</u> ข <u>พ</u> ข <u>ส</u> ด <u>ต</u> ถ
อ ๑๐๓ ภา <u>ระ</u> พ <u>ระ</u> ว <u>ิ</u> ศ <u>ว</u> ร <u>ิ</u> ต ไ <u>ม</u> ่ <u>ท</u> ร <u>า</u> บ <u>ค</u> ำ <u>สา</u> บ <u>ไ</u> คร <u>สา</u> บ อ <u>ย</u> า <u>ไ</u> กร <u>อ</u> ไ <u>ห</u> ด <u>เห</u> ย <u>ม</u> เก <u>ร</u> ย <u>ม</u> ก <u>ร</u> อม อ <u>ด</u> อ <u>ม</u> ห <u>ฤ</u> ท <u>ั</u> ย <u>ไ</u> ว <u>้</u> ด บ <u>ด</u> น <u>ต</u> พ <u>า</u> ผ <u>า</u> ค <u>ล</u> น จ <u>ง</u> ล <u>ะ</u> บ <u>ล</u> ด <u>ง</u> ก <u>ห</u> ล <u>ง</u> ต <u>ู</u> แม <u>น</u> เร <u>า</u> เ <u>า</u> ไ <u>้</u> ไป <u>ไ</u> ก <u>ด</u> เ <u>น</u> ก จ <u>ง</u> ส <u>บ</u> ฮ <u>า</u> ร <u>ม</u> ณ <u>์</u> ส <u>ม</u> ค <u>ิ</u> ต	ม <u>อ</u> บ <u>ต</u> ม <u>ุ</u> ล <u>น</u> ท <u>น</u> ต <u>ย</u> น <u>อ</u> ม แม <u>น</u> ท <u>ร</u> า <u>บ</u> ก <u>ท</u> ร <u>า</u> บ <u>อ</u> ม ๆ ถ <u>ง</u> ต <u>น</u> ไ <u>ก</u> ด <u>เ</u> าะ <u>ห</u> เ <u>มา</u> เ <u>อ</u> ย <u>ู่</u> ว <u>าย</u> สุ <u>เ</u> าะ <u>ท</u> อง <u>ผ</u> อง <u>พิ</u> ศ แ <u>ล</u> อ <u>จ</u> ก <u>พ</u> ล <u>ง</u> ต <u>ว</u> ก <u>ล</u> ว <u>ิ</u> ต ป <u>ล</u> ด <u>ป</u> ล <u>ด</u> ท <u>ก</u> ข <u>เป</u> ล <u>อ</u> ง <u>เร</u> อง <u>ร</u> าย <u>ฯ</u>
๑ เม <u>อ</u> น <u>น</u> แ <u>ง</u> ข <u>น</u> ค <u>ล</u> น <u>ช</u> ล <u>อ</u> ย <u>อ</u> ก <u>า</u> ย เ <u>าะ</u> ท <u>อง</u> ก <u>อง</u> แ <u>ท</u> แ <u>ล</u> เ <u>น</u> ดี <u>ไ</u> ้ <u>ด</u> เ <u>ร</u> ง <u>แ</u> ง <u>มา</u> อ <u>อ</u> น <u>น</u> ก <u>พ</u> ก <u>พิ</u> ศ <u>ป</u> ล <u>ิ</u> ต <u>เม</u> อ <u>ย</u> อ <u>ก</u> ห <u>อ</u> ศ <u>อ</u> แ <u>ห</u> บ <u>แ</u> ส <u>บ</u> ล <u>น</u>	อ <u>ม</u> ร <u>ส</u> ง <u>ห</u> เ <u>อ</u> ก <u>อง</u> ค <u>ท</u> ร <u>ง</u> ว <u>าย</u> พ <u>อ</u> พ <u>ระ</u> สุ <u>ว</u> ิ <u>ญ</u> ฉ <u>าย</u> ผ <u>าย</u> พ <u>้า</u> ห <u>มา</u> ย <u>เบ</u> น <u>ท</u> ส <u>ด</u> อ <u>ต</u> ส <u>ำ</u> ห ถ <u>บ</u> ถ <u>า</u> ถ <u>ง</u> ผ <u>ง</u> ด <u>ง</u> จ <u>น</u> ต ส <u>ด</u> เ <u>น</u> อ <u>ย</u> แ <u>น</u> เ <u>น</u> บ <u>เจ</u> บ <u>ส</u> น พ <u>น</u> ห <u>น</u> เ <u>ม</u> อ <u>น</u> พ <u>ก</u> ถ <u>ก</u> ไ <u>้</u>

ด้มองคฺลงอ้อนหยอมเห็นอย

ลมเฉอยชวรวงบ้หลับไหล

นานนอนผอนองคฺทรวงชัย

แทบใกล้ฝังสมุทสุดเขิน

ผนนาวานออยลอยสระ

บ้ทมะแข่งแซแลเห็น

นงรามงามจริงยิ่งเพญ

นั่งเล่นในเรือเห็นอนา

หัตถขาวท้าวคางนางน้อง

เนตรจ้องอัมพชดข่า

วศมศครามงามดา

ส่องกลากลบกลวบวบาน

บ้ชขาวพรานาจารย์

วบวศมครามงามน่าน

กลายเป็นบวณลกกลนนาน

หอมหวานวอนใจให้แล ฯ

๑ อมวตั้งหนึ่งนทรปลิดลา

เห็นหนานวดนอองผองแซ

ผวาทนพ่นองคฺทรวงแล

เปลี่ยนแปรไปตามความเป็น

ความหลบกลบตมสุข

ความตนพ่นทุกชชุกเขญ

เออคนงกึ่งนงองคฺเพญ

พลงเห็นเวียงทองผองแท้

หมายหามาเห็นเช่นหา

บุญตาเจียวตุรู้แน่

ควรเราเข้าใกล้ไปแล

เบาะแสข่าวสารฐานความ ฯ

๑ เสด็จเดินเพลินคฺมลูมาศ

มหาธาตุแถวถนนล้นหลาม^{๑๑๐๔}

หินทองรองลาดตาตางาม

ตกรามแลล้วนชวนตา

ก้าทองก้องแก้วแพรวเพริศ

ควรเชิดชวเรเวหา

๑๑๐๕ ปราสาทชาตรูปบุพฟ้า

สูงสง่างอมเยี่ยมเทียบมนค^{๑๑๐๖}

<p>ปรากฏกาญจนาภาพร่อย</p>	<p>หอคอยค้ำแนมแกมหยก</p>
<p>ย ๑๐๗ หิรัญย์ศาลามาพัก</p>	<p>เบอกนกแพรวพราวจาวตา ฯ</p>
<p>๑ เข่าบายร้ายเร้เตรเตร็ฯ</p>	<p>พระเสด็จลดเลี้ยวเทยวหา</p>
<p>จนจิตตคตคณคณนา</p>	<p>ไม้หามูลเหตุเลศไต่</p>
<p>เวียงรางกลางนากาเก็ฯ</p>	<p>กาญจนเพชรพลอยมุกต์สุกใส</p>
<p>เกาะหม้ายกรงหม้ายหมายใจ</p>	<p>หาใครชาวชนพลเมือง</p>
<p>ไม่พบสักผู้คน</p>	<p>อนอนใจอดหมดเรื่อง</p>
<p>ยังมหาปราสาทมาศเรื่อง</p>	<p>จักเยองยাত্রโกฎไปตุ</p>
<p>เขาได้คจรรเราเขาคัน</p>	<p>มีคณฤาใครไม่อยู่</p>
<p>เก็บเต็มเต็มตามความรู</p>	<p>คนสยงุตศรภพ</p>
<p>เพอถวายรายงานการเทยว</p>	<p>ลดเลี้ยวชอกชนจนสบ</p>
<p>บนบทุกท่งแห่งแจ้งครบ</p>	<p>เงินจบความรู้กัณัน ฯ</p>
<p>๑ เสด็จทอดทศนาปราสาท</p>	<p>ยุพราชเดินเดยวเทยวตัน</p>
<p>งามทวารบานค้ำอำพน</p>	<p>ชุ่มปพาพกาญจน์พันอำไพ</p>
<p>อชตมจันทรคจันทรพรรณแพรว</p>	<p>สกาแว้วแกมทองส่องใส^{ย ๑๐๘}</p>
<p>ย ๑๐๘ ดูสดมภ์ชมเดินเพลินใจ</p>	<p>พณูไรรับผนังผนัง</p>
<p>เพดานพิศดาวกาญจน์แก้ว</p>	<p>ดาวิกาภาแพรวเพริศสัน^{ย ๑๐๙}</p>
<p>ทุกห้องอ่องโอ้ไคกัน</p>	<p>ยังถวิลยงพวงสงกา ฯ</p>

- ๑ รเมียรมองห้องกลางกว้างใหญ่ หฤทัยรัญจวนหวนหา
 เห็นอาสน์มาศเอี่ยมเยียมตา อากาศพรรณมณมณฑ
 เห็นอแทนแผ่นกนกปกฉาด กลางอาสน์สำอางวางศพ
 พระคันทศนาปรารภ มาพบทรากรใครใน
 เวียงร่างวงร่างกลางคลื่น งามรื่นมโนรสดี
 ปราศคนปราศสัตว์บงูพิ ชงมชวตจิตต์ใจ
 ศพนศพเดี่ยวเจียวหนอ เครื่องสอสัญญาว่าไต่ -
 เคยมีร่างกายหายใจ เป็นไกลสงมชวต
 ขอกภัยให้ตัดหน้า เบ็ดผ้าผนกกนบกปิด
 ยดพกตรสลกทรวงบ่วงพิษ ตกตลงองจตตตตตา ฯ
- ๑ เพราะศพชงพระมาพบ คอศพนางกนกเวธา
 ขยเนตรเหตุเหลือเชอตา เป็นบาทหรือผนฉนใด
 นางอยู่ดี ๆ ที่โน้น เมื่อโน้นยุพยงทรงไต่
 เราหนดนอกวงใน หวังใจจักแสวงแหล่งตร
 บุกบ่าผ้าทะเลเตวจับ ไฉนศพศรีพชชชช
 ชวญอนงค์องค์ศอางค้อย่างนี้ ไบมีสองได้ในภพ ฯ
- ๑ พระเพงเลงตลงองอยู่ เหมือนตะบุงรังไว้ไกลศพ
 หฤทัยใหม่ชอคอคบ เหลอรรบเหลือตุ้ผลุกรวม

๑ ก่าสรวดหมตสตริตรัก
นานนึ่งยงในใจชา

ทอทกนยนาคลาคล่า
จวบคาวพระตลงองแล ฯ

๑ ค่อย ๆ บรรจงทรงบิด
ย่องออกนอกห้องหมองแด
ถึงคนบันไดใกล้สระ

ภูษิตคุดมพกตรเพ็ญแข
ทอแททฤททยไซครวญ
จงพระมุขาก่าสรวด

หยุดนงยงคณงถงนวล
เหมือนเลมอเออผันตน ฯ

รัญจวนเจียนพรากจากชนม์
เครื่องคลนชดชากาหล

แหวคัจจาเวียงเดียงคน

เสาะคนดับขาวบ่าวร้อง

ย่นพยคุดบดพดคณ

ครัน ฯ ไครมครกกกก้อง

๑๑๑ เสียงตรงคดงเยียงเดียงช้อง

เพรียกพร้องพราบ่าวขาวไป

หาผู้รเรื่องเมืองมาศ

คู่ราชนาวิศรีไค

สมบตชตยาธิปัตย

จักให้แบ่งกิงพงพอด

เสียงตรงคพ้งไปไซคณ

ครัน ฯ มาเครียวเจียวหนอ

เสียงคนเสียงช้องร้องคลอ

สอ ฯ กันมาหากู ฯ

๑ ดกคณตนเลมอเออผัน

จนตวนเยยมหาเวชาตรู

พระตนจากผันผันดู

ปราสาทมาศตรูตาชม

ตริตรักนิกในใจพระ

เกษมะหมายไวไม่สม

เคลอนคลาศปราศเครื่องเรื่องรมย์ จากมพกตรกณบคณบพลัน

สู่อินทราลัยไกรเกรือง

มาพบศพน้องหมองพรรณ

จกกลับกลับโฉนไช่งาย

จำเป็นจำกอยุยง

กายกุดรอาลามก

จำจกจุมองคลงล่าง

๑ พระเสด็จโตดดำชำระ

ผุดผืนผืนจากวาร

เล่าเรื่องวนิตาฮาสน์ญ

อัศจรรย์ใจราวราวพัง

หวังวายข้ามสมทสุดหวัง

นงนงนุกหาทาทาง

สกปรกชุนคลาดาด่าง

ในอ่างทองคากาน ฯ

เสยสะเคียรองคทรวงศรี

พอดยีนชาวบ่าวไป ฯ

๑ เจ้าเฮยเจ้าชา ไครยีนอย่าชา เร่งมาเร็วไว พังคำประกาศ

ตั้งราชทฤทัย ถอยคำจำไป สืบส่อต่อกัน ฯ

๑ ชายดมชาติ ควรคู่ราช ชาดาลาวลัย เคยเห็นเมืองทอง

งามผ่องเพียงจันทร์ จงเฝ้าเจ้าอนัน ทรวงสีทอฤทัย ฯ

๑ ท้าวจกยอยศ ลือชาปรากฏ เกียรติแคว้นแดนตรี จดสรร

บันให้ ราไชศวรศรี สारพรรณอนัน แบ่งมอบครอบครอง ฯ

๑ หน่งจะประทาน ยุพยงนงคราญ ลักษณะลาลายอง องคกนก

เวชา บุปผาผิวทอง ประคั้บประคอง เป็นคู่ชูใจ ฯ

๑ ชายดมชาติ แจงเรื่องเมืองมาศ สูราชเร็วไว ราชวัลอันยั้ง

ทุกสิ่งสมใจ กอบโกยโดยนัย ที่ประกาศเฮย ฯ

๑ อมรตังหนึ่งพียงตรับ
รายรองของเสยงเยยงเคย

เห็นคนไปมาคลาดล่า
ผิดแผกแปลกใจใครรู้

อาบในสระคำดามุด
กรุงอินทราลัยไกลจริง
ชยเนตรแยงกรรณพรนจิตต์
นั่งพงนงมองรองรอย

เต็มหูแน่นแลเห็น
ย่นบ่าวกล้าวษาจาเวียง

แห่งท้าวชยทัตฉัตรเข็ด
อันพระยุพยงนงคราญ
เหตุไฉนยังกล้าวบ่าวร้อง
นำพวงสงสัยใจนั้ก

ทรงสดับคำข่าวกล้าวเผย
พระเงยพักตรชเง้แลดู

เร้าล้นหลามตามผล
เราอยู่เกาะทองผ่องพรัง

มาผิดในสระมีสิ่ง
คิดกริ่งหฤทัยไข่น้อย

วิปริตหตาบ่าถ้อย
ย่นถ้อยคำคนพลเวียง

ความเป็นอันแท้แซ่เสยง
สำเนียงพระประสงคบงการ

ยังเกิดความทรงสงสาร
สนปรานไปแล้วแคล้วรัก

เพรียกพร้องพล้อยๆบ้อยหนัก
จักซักสอบความถามดู

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ อาราชบรุษหยุดก่อน
อันองค์ยวดศรุต
คาทตฆองรองบ่าว

ถ้าเป็นเช่นใดใครยิน

ด่วนย่นเดินโยในผล
ยังอยู่แห่งใดในดิน

เป็นข่าวจริงจงทงสน

บอกรีบไปเกิดเบ็ดความ

๒๕๖ |
ขานมชาวกล้าวขาน
๒๕๗ |
อาจแกลงแจ่งเวียงเมืองงาม

๒๕๘ |
หลักฐานติดต่อชอถาม
๒๕๙ |
สมตามจอมกษัตริย์ตราสมา ฯ

๒๖๐ |
๐ บदनน
๒๖๑ |
ชายนนใครไหนมา
๒๖๒ |
กิริยาท่าทางอย่างกล้า
๒๖๓ |
ควรเวาเล่าชอชอการณ

๒๖๔ |
ราชบรุษได้ฟังกิงชา
๒๖๕ |
เสอณาเปยกนาราคาญ
๒๖๖ |
เงรจาองอาจฉลาดชาน
๒๖๗ |
ชาวสารล็บสวนทวนควม ฯ

ราชบรุษตอบว่า

๒๖๘ |
๐ ดูราชายชาญหาญกล้า
๒๖๙ |
อันพระยพยงนงราม
๒๗๐ |
เนามหาปราสาทราชฐาน
๒๗๑ |
นงรามงามฉวีศรีภู
๒๗๒ |
พระบิดาหาผู้ชชาติ
๒๗๓ |
หวังสองครองกนมนรก
๒๗๔ |
สมบตจัดสรรบันให้
๒๗๕ |
แต่จักอุปถัมภ์ท่านก
๒๗๖ |
ในเวียงเมืองทองกองแก้ว
๒๗๗ |
ชายโตได้เวียงเมืองงาม
๒๗๘ |
ทรงชกหลักพยานฐานเคา
๒๗๙ |
จักทรงทราบพदनทนต์

๒๘๐ |
เงรจาปราศทอชอถาม
๒๘๑ |
บอกตามลาดเลาเรารู้
๒๘๒ |
บริวารแวดล้อมพร้อมอยู่
๒๘๓ |
ไรค์ควรเคียงเรียงพักตร์
๒๘๔ |
ชายฉลาดเซาเฉลิมเสริมศักดิ์
๒๘๕ |
เพมภกตราชฎีรปราศทุกซ์
๒๘๖ |
เพื่อได้ผดุงเผดิมheimสุข
๒๘๗ |
เฉพาะบุคคลผู้รักควม -
๒๘๘ |
ผองแพรวเพรศลบภพสาม
๒๘๙ |
ทูลควมพระตนชบตรี
๒๙๐ |
ลาดเลาเลศชบวนถวนถ
๒๙๑ |
ผวมควมสัตยชดจริง

แม่บอกหลอกหลวงบัวทองเท็จ

คือปลัดชีวิตปลัดทง

แม่สรุเรื่องเมืองทอง

จักให้ไปสู่ภบาล

๑ เมื่อนน

จักบอกออกเหตุเซตคาม

ตรัสว่าอำท่านชาญเขาวน

ใช้กล่าวเกลื่อนกลบทบทวน

พูดเท็จเผด็จสตัยชดชวาง

เซตบาปหลาบจำธัมมะ

แต่จักแจ้งชดบदन

ขอทูลความลับกับองค์

๑ บदनน

ตอบว่าอย่าวุ่นชุ่นเคื่อง

ครรงกอนมีชายหมายโชค

มักไม่รักตัวกลัวตาย

หมายมนต์นดานพาดเตบ

จับได้ไม่ฆ่าพาเรา

สำเรจอย่าหมายร้ายยง

จักกลงกลางดินสนปราน

ท่านองทรงธรรม์บรรหาร

เพอท่านเพ็ดทูลมุลความ

อมรสึงหกริงเค้าเขาถาม

ไปตามจริงใจไปควร

ข้าวเราเหลือแปลกแมกผวน

โดยชบวนปดไม้โลกะ

เป็นทางงงโง้โมหะ

ตจะบอกความตามตรง

เกรงมีความคลาดมาตมิ่ง

ยุพยงยอดหญิงมิ่งเมือง

ราชบรุษไม่เห็นเป็นเรอง

เป็นเครื่องให้เราเข้าร้าย

มาโหยกเหยกเล่นเห็นงาย

ทูลชยายเยียงปดคตเค้า

กาเวบลวงลลลลลลลล

ให้เขาเนอด้วยช่วยมน

เจ้าอย่ามาทำกำเริบ

แม่นเราเบาใจไม่ทัน

จักถูกตำหนิตน

วาจาเบาเบอเหลือดวง

เจ้าอย่ามาเล่นเซนน

โง่ ๆ ไปปิดคตเคล็ด

๑ เมื่อนน

ความเกาเอกกลับมารอ

ครวก่อนนุกบอกออกเท็จ

สับหลักชกถามถามลวง

แมนกกระตอรรน

เห็นบาบมปากาเรา

กุกเล่นตวยวคต

คำบ่าวชาวชานนนานเขา

อิมเอิบอวดเล่นเห็นชน

รู้เท่าเจ้าอนมาลวง

ภูมินทร์กรว โกรธ โทษหลวง

จาบจ้วงจงใจในเท็จ

ทาวมอาญาชาเขต

จักเสด็จสมทวงตั้งฎา ฯ

อมรสิงห์หนึ่งไว้ไซสือ

จักถือโทษไซ้ไปควร

เขาเขตคาคาชาวกลาวดวน

สอบสวนชอชานฐานเค้า

ฝูงคนคงหาว่าเขลว

ไม่เอาเป็นสำน้ำพา

ให้จิตตมั่งงกงขา

ครนหาพบแล้วแคล้วไป ฯ

พระอมรสิงห์ตรัสว่า

๑ อาทานหาญเหลือเชอจตต

เห็นมนฉนนแล้ว ๆ ไป

แหงหดผดแหบแสบคอ

เสียงทานชานแข่งแย่งชอง

ว่าคตแมนยาคำไซ

ตามใจจงเลยวเทยวร้อง

ร้องคลอเสียงคลอชองหมอง

เสียงร้องเสียงเคาะเหมาะนัก

คอช้องร้องไกลไม้แสบ

ท่านท่องร้อยรายหลายพัก

อนึ่งพระภูบาลผ่านหล้า

หาผู้รเรื่องเมืองทอง

ท่านเที่ยวเลี้ยวเลาะเสาะถาม

สวนซาหนามงจรงรัก

ทราบเรื่องเมืองนนมนเหมาะ

หมายพงจงมาคารพ

ความรู้ต่องค์ทรงเดช

ท่านไม่ฟังคำนำพา

สบช่องส่องทางกว้างให้

ท่านทงโอกาสปราศธรรม

เป็นซาหนาทมชด

ความรบผิดชอบรอบเค้า

ตามใจไม่เออเพื่อข้า

โอกาสความรู้ภอร

เชิญท่านเที่ยวเลาะเสาะร้อง

๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

อนึ่งผู้รเรื่องเมืองไ

คอคนคับแคบแสบหนัก

ประจักษ์เป็นแน่แพะของ

ให้มาสืบข่าวข่าวก้อง

คู่ครองขวัญอนงค์ทรงลักษณ์

สืบตามประสงค์ทรงศักดิ์

ภูดกกดองค์ทรงภพ

เหตุเพราะข้าได้ไปสืบ

นอบนบจอมกษัตริย์ฉัตรฟ้า

โดยเหตุข้าได้ไปหา

ต่อหน้าทชงพงท่า

ทรงชัยทราบเรื่องเมืองกำ

พูดปล้ำผิดพลาดลาดเลา

ปฏิบัติโดยนัยใจเจ้า

ยอมเนาในท่านศาลร้อน

ขอลาดลาไกลไปก่อน

จักจรกับข้าพาไป

เคาะช้องจาเรียงเสียงใส

หาได้เชิญหาอย่าท้อ ๆ

๑ บัดนั้น

หนักอกตกใจไม่ง้อ

บ่าวร้องมานานปานนี้

ทองสอดสอ ๆ จอแจ

ชายนมทาวาทราบ

ควรสดบยบยงฟังดู

จำเป็นพาไปให้เฝ้า

แม่นปดคดชอกกอรรม

พลงพลาดอาจเราเขาเนอ

เคราะห์เชิญเป็นโรเป็นกัน

ราชบุรุษฟังไปใจผ่อ

เห็นชอบกพร่องถ่องแท้

ทุกทเทยวเสาะเบาะแแต่

เห็นแน่ว่าใครไม่รู้

โชคลากมาเฮอเกอ์

อาจรูจริงจดังคำ

ทูลเคาคากล่าวข่าวซ้ำ

จักนำโทษใหญ่ได้มัน

แต่เหลือจักแก้แปรมัน

โทษทัณฑ์ยอมเสี่ยงเทยงแท้

ราชบุรุษกล่าวว่

๑ ถ้าท่านพาลโกรธโหดเหี้ยม

เอาเล่นเป็นจริงดังแต่

คำเราเข้าถามตามเห็น

ใช้สภาพหยาบหยามลามลวน

มาเถิดมาไปในวัง

จงทูลมุดความตามเค้า

๑ พุดพลาฟากันผ่นผาย

เหยา ๆ เต้าไปไกลจริง

อย่าเกรียมใจกริ่งยงแก้

รีบแรวเร็วไปไม้ควร

ว่าเป็นเชิงชอบสอดสวน

ทบทวนเกินเหตุเลศเสา

เพื่อฟังโองการผ่านเกล้า

ใช้เปล้าปราศทางอ้างอิง ๆ

ตัวนายนำหน้าพาวัง

อมรสังหัพกเฟงเวงรอน

เหมือนภยไฉหลังตงหน้า

ถึงวังบังคมภูธร

๐ เมื่อนน

สถิตอาสน์มาศรัตนวิ

พร้อมทั้งอมรสงหพรงรูป

กรวกรวดตวาดเหมเสนา

อายนชคตปดไ้

โทษทณชอนหนกจกรอ

ครงกอนหลอนหลอกบอกเรื่อง

ครนชกหลกเปอนเลอนไป

มาหลอกแฉวหลกอกหรือ

ครวากอนหอนดงครงน

๐ เมื่อนน

บังคมกมราบกราบกราน

ชานมบุญหนนกรรม

ขอเฝ้าเยาวมาลย์กานดา

ไซคิดตดตอขอเทจ

จกทูลหลกทางอ้างอง

แฉนถลาเลหลมหลอน

ยอกรวทลควมตามมี ๆ

องคทาวชยทตเทยมสัท

นฤบดเห็นเขาเข้ามา

ผอมชบแต่ตริหน้า

ปล่อยบ่าเขาวงตงฤ

โยโสพุดจาบาดอ

ชนหรือหมายมันฉนไ้

ชาวเมืองค้ำกองผองใส

ไ้ไค้ไ้พุดเลนเห็นค

สองมอหมายเห็นเป็นมี

จกชยชวตปลดตปราณ ๆ

หนอนวินทรยนราชบรรหาร

ภูบาลอยยาเผดจเมตตา

ทรงธรรมจงฟังตงวา

ตงหน้าทลควมตามจวัง

สำเรจตวยหลอกกกลอกกลง

ทุกสงแต่สตยอตรา

๒ ๘ ๘
แม่นทุลความเทจเคลลคคค

๒ ๒ ๒ ๒ ๒
พระจงลงราชาชญา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ไดเฝาเจาทญงมิงวรุ

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ทุลแลวแลวแตทรงอรรม

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ยอมเบนยอมตายวายชพ

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ชรงตริถนดชดด

๒ ๒
๐ เมอนน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ตรองกรงนงตรกนกนาน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
แม่นไม่จวิงจงดงบอก

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
อาจเบนเชนมันสัญญา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ควรคิตรอบคอบสอบสวน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
มักไม่รักตวกลวตาย

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
๐ ตริตรกนกมนดนน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ใหีริบร็วไบไนาน

๒ ๒
๐ เมอนน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ทราบคาดารัศราชา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
คาวพนบนอมจอมภพ

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
แลดลงองสนอนทรย

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ปรากฎแกนรนทรปนหลา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
เชนชาชาบาทฟาดพน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ชอความตามสตยจดสร

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
จกทาหาหนบนด

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ชอรบทุลรองเบองก

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ภุมจงทราบบทมาดย ๒

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
นถุบคินทรยนคาราชาน

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
มันหาญคาหาวกลาวทา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ลวงหลอกจับไดใหีชา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ฎาบาบาบุมกลุมกาย

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ทบทวนทาทางอยางหมาย

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
จักวายชิวตปลิตปราณ ๒

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ภุมมราชบรรหาร

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
เชิญองคนงคราญชนมา ๒

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
โลมยงองคกนกเวชา

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
สุภคาชนเฝาภุม

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ผินสบยพราชปราคศร

๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒
ยุวดใดออตใจใครีจา

มีอะไรลบลกนิกได้

ชาติก่อนกอบก่อก่อกรรม

คบคล้ายคบคลาน่าแค่น

เลือน ๆ เหมือนหมอกหลอกใจ

๑ ฝ่ายพระยพราชมปราศคิด

เห็นองค์นางขวัญกัณฑ์ดา

ชบพักตร์สลักทรวงบ่วงโคก

เงยเห็นเพ็ญเนตรนวลนง

ลิมร่ำล่ำยากยากเข็ญ

หัตถ์อาหาของคณงพินทุ์

๑ ฝ่ายพระยพยงทรงยศ

เห็นท่าบารห์ล่ำพอง

ความรลิกชาติใดไกลถึง

ลิมสนิตบิตปลัดหมตมวญ

วานชนชายนมหน้า

ปล่อยไปในเกณท์เคนตาย

หาญใจในเท็จเคล็ดคด

แสนชบคอบหน้าตากลวง

แล้วอโรปางบรรพพหุหา

จวนจำได้แล้วแคล้วไป

จักแหล่นจากรู้อยู่ไหน

ทราวมวยพิศวงสงกา ฯ

พระจริตพินเพื่อนเหมือนนบ้า

นัยนานองอาบซาบองค์

เหมือนโรครึ่งใจไหลหลง

แสงส่องรัศมีสันด

เป็ลย่นเป็นปลมปลาบซาบสน

แต่ตนเด็ดใครได้ครอง ฯ

ถอยถดออกห่างพลาจ้อง

มาคนองนิกหยามลามลวน

พอชงเคียดพลันผันผวน

อ๊กอ้วนอกโกรธโทษร้าย

เข้ามาหลอกเล่นเห็นง่าย

ยังหมายกลับมากล้าลวง

เลยวลดเวงใจใหญ่หลวง

เหมือนขวงแค้นมาน่าแค่น ฯ^{๑๑๓}

นางกนกเรชาตรีสว่า

๑ อ้าบฤษสุดคดองทองเทยว
นำขามความรักแมน

ข่าวเมืองมุตามาแสวง
ลาดเลาเล่าไปให้

แมนมาปด ใ้ โห้หัง
หมายมชวตตตต

โอกาสครงนทสอง
จงนักรักไตรให้งาม

๑ เมชนน

โถมยงทรงเฉลยเย้ยเยาะ
พระยีนนางเยาะเพราะไสด

บัญญัติพาที่หนีปลิว
จักพูด ๆ ไปใ้บอก

เสยงตดศอตนยนย่น
สองครงสามครงตงหน้า

ชดชดชตรคายหลายคราว

ฉลาดเฉลียวรักพจบแผน
มันแมนมรรคาพาที่

ล่อแหลงแสดนหลากสากษ์ ๑๑๔
ครงนเงากลานากลว

ชกครงเหมอนเหยเสยหัว
ชยามวหมายเปล้าเบาความ

ชยาปองความทตาม
พยายามปดไปให้เพราะ ๆ

หน่อนรินทรย่นพจน์หมดเหมาะ
เหมอนเฉาะดวยมตกรตรว

นางโกธ ๆ ไปไม่กรว
เนตรหวเห็นนางพางกลน

จักบอก ๆ ยากชวากชน
ยงผนยงฟกอกกรว

จักพยายามแสดงแจงชว
จงกล้าวโดยคตมมา ๆ

พระอมรสังข์ทูลนางว่า

๑ อ้าองคยวตมศกค
ไ้ลหนวราชอาชญา

นางจักทำไฉนไม่ว่า
จักฆ่าฎาเชยนเจียนตาย

ข้าชชทุลถามความช้า

ตุดงนจนใจไม่วาย

นางมีชวิตพิศเห็น

เหตุไฉนในกนกธานี

๑ เมื่อนั้น

ยินข่าวกล่าวความตามนัย

ชายนั้นสามารถกาจกล้า

ตรึกพลันขวัญอนงค์ทรงแล

ว่าล็กชาติเก่าเคาก

ถูกสาปฤษีมีธรรม

๑ ยพยงทรงถลาควาสอด

ชดนัยน์ไหลซาบอาบตา

กาดเก่าเรารกำลำบาก

กรรมทุกชทุกวารนานปี

สรวลพลางนางชนกนแสง

ขุนเศร่าเคลาสุขทุกชทวน

เงื่อนงำโฉมยงทรงฉาย

มันหมายมาทุดมดมี

เหมือนเพญจันทรตรูอยู่น

จึงมีศพนางวางไว้ ๆ

อรพินทสนทรวงสงสัย

ทราบได้แจ้งจิตชดแท้

เคยผ่าไปเห็นเป็นแน่

เห็นแปรเปลี่ยนไปในบรรพ์

จำพญาสามไทม์

จากสวรรค์ตกตรงลงมา ๆ

กรกอดยพราชชาติกล้า

เคียรชบองสาสาม

กรรมชดพลัดพรากจากที่

แต่นจกราสารวด

ลำแดงโคกพลางนางสรวล

อ๊กอ้วนอกใจไฟฮือ ๆ

นางท้าว

๑ พระเอวยพระเสด็จเตริจเตร

รูเรื่องเมืองงามตามลอ

ชาติเก่าเราอยู่ครัก

กอกรรรทำตามความยุ

ผลกรรรล้าบากยากแท้

บาบใหญ่ได้ลามตามตุ

ผวเมยเสยทมี่ชาติ

ครนพบสบหน้าสาม

พระจงทรงเสาะเปาะแเส

สบน้องสองครังดงจง

พระองคจงจาคานอง

บวรจพบกันวนันไต

๑ ตรัสพลางยพยงนงลักษณ

แขงขงองสนอนทรย

จาวสรสมิตเนตร

ชนมากหลากใจไม่วั้น

ยั้งเปล่งเพงจรงยั้งปลง

แปลกจรงนึ่งชมโฉมตรู

เดินเอียงคเดียวเจียวหรือ

เหตุคือพระได้ไปล

ควาร้างปางควักจักข

มทลเสดเลาเบารู

จักแกจักเกอเหลอกู

พงรุจกกนวนน

แคลวคลาดจากกันวนก

ตองลลาไปไกลองค^{๑๑๕}

กอบแกกกรรมหนนบุญส่ง

จักคงคนสุขทุกขไว้

เพียรทองเทยวคนจันไต้

จักไปสุขสันตทนต์ ๖

หัตถ์ผลกองคพระผละหนี

ทรงศรีสองสว่างพางเพญ

สังเกตเกินใครไต้เห็น

ยั้งเด่นยั้งชเง้แลดู

ตางนงพศเพญเป็นหมุ

ไม่รู้เหตุใหญ่ไกลกาล ๖

๑ ฝ่ายท้าวชัยทัตตยศ
พกตรพศจตตพวงนงคราญ

ก้องกาลาลบภพสาม
ยั้งพศยั้งตตตาเตอน

นางใคร่ไต่คชชน
คนนลक्षणลาชาคม
ได้เขยเลยได้ไร่ทุกซ์
สืบวงศ์ทรงฉายพรายแพรว

๑ ฝ่ายโหราจารย์ชาญเวท
เห็นราชาดาตาวณย์
ต่างดูตาทันสนพกตร
ร้อนอกตกรกำลาเคญ

๑ ขณะนั้น โฉมยงทรงลักษณ
ล้มองคกลงพลันทันที

๑ ปางราชบิตรงค์ทรงภพ
ศาลทุกซ์รกรตอด้ใจ

ทรงเดชแสนทรงสงสาร
อาการเปล่งปลั่งดั่งเดือน

เคยงามแต่ไหนไม่เหมือน
ชกเงอนทฤทัยให้ชม

แสนหมั่นไซ้ชายหมายสม
อารมณ์พระลกถกแล้ว
เสพสุขกอบเกอเชอแถว
ผ่องแผ้วเพราะบุญหนุนทัน ฯ

สังเกตหลักแผนแมนมน
ยั้งจันทรแจ่มงามยามเพ็ญ
ประจักษทวงททเห็น
ทุกซ์เขญอันหนักจกมี ฯ

ผิวพกตรเผือดสดดหมดสี
ชวปลัดปลดหมดไป ฯ

เห็นศพยวดศรีไส
ภูวนัยชอนสดบชบลง

๑

๑ เมื่อนน
พมพวาพวาเพื่อเผลออกค

ยุพราชพนเพื่อนเหมือนหลง
ผินตรงเดินออกนอกวง

ผู้คนอลหม่านพลาญพลก

พระเสด็จคุมไปไ้ยัง

เหมือนเมาเหลาเซมเต็มท

กมหน้าผาแหวกแซกวน

เดยวทำหน้าบุดพุดพว

เดยวหนงนงเหงาเซาซม

ฝูงชนยลเออเมอจิดต

บางหลกบางลหนตว

บางชบอกกนหนนแน

เประอะเปอนเหมือนเด็กเล็กนิต

บ้างกล่าวข่าวใหญ่ในวัง

หมายคยวตศรตว

นางเห็นหน้าเจ้าเซาหน้อย

ละซพรบไปไ้ยัง

ทาทางอยางนมหนา

เหมือนมาซาองค์ทรงลักษณ

ปวงชนบ่นว่าน่าโกรธ

พระยนิพระไม่ไ้ยดี

อุกหลกเหลดอนบคบคง

ไม่พงถอยคาสาคน

ทวงทีไซเซเตร่หน

มนมนมวเมอเพอพม

เดยวทานงหน้าทาซม

ม้ามมเหมือนบ้านากลว

วิปริตทำทำน่าหว

บางยวบางเยาเซาซต

ชายนชแยกกตสทอ

กจรัตนาเลนเอนดู

นำชงชายหยาบจาบจู

เหมือนงูเป็นเสนียดเกลียดชง

ดาวน้อยหนเตลิตเสริดสร้ง

เหลดองวอยุดพกตว

หมายหาพายพยงทรงศกต

หนกนกความทลงถงต

กล่าวโทษยุพราชปราศศวี

หรือทแทไม่ไ้ยนิ

หลงคนต่นอกนอกผล
ความคิดปลิดปลดหมดชั้น

ไ้ดูไ้ฟังทั้งสน
ความถวิลจำได้ไม่มี ฯ

๑ ถึงสระซุดของคดงนัง
พอเพื่อนจาเพาะเคราะห์

จวนคลงฆากนบับ
เกิดมืฐักตรกไ้

เหตุผลชนคั่นแสนเชญ
นัยนาพร่าพร่าซ้ำใจ

กลับเห็นแจ้งจิตคคไ้
หลังไหลหลากหล่นฝนเค็ม

เหมือนสมุทมิไ้ในเนตร
ตาแดงแสงกานาเต็ม

สังเวชชลนัยน์ไหลซึม
จักเม้นให้หยุดสตร

สนแข่งแรงโรยโหยหวน
กรมเกรียมเทียมไฟไหม้ภู

กำสรวล ไ้กสังยงสู
หล่อนอยุ่ในทุกชคลูกเคล้ำ ฯ

๑ ลมของคดงนอนอนเปลย
หลับพลนฝนเห็นเพญเพรา

ละเหยหฤทัยไ้เศรำ
นางเขาวยมแยมชมตา

กองรกกากาสรดหมดสน
รัศมีศครามงามตา

พิศนลเนตรนองจองหน้า
วนตาพกตรพรมยมน

อาบในแสงเนตรนงลักษณ
ปรีดาอารมณกกลมกลน

ประจักษสขยงสังอน
เต็มตนหฤทัยไ้ปาน ฯ

๑ เสวยสุขในฝันหรรษา
หลับเหมือนไม้ชอนนอนนาน

ศัยยาร่มไม้ไพศาล
ภูบาลพกผอนอนล้ำ

กลางคนพี่น้องคทรงตน

คานึงนางชวัญกันตา

๑ ถ้าเจ้าเสาวภาคเพ็ญโฉม

กรรมทนต์บ่จวนประวนแปร

พบแล้วแคลวกันวนัน

กลางชพรบดหนทง

แตกอนมหวงตงหน้า

กรรมชดบตนชวต

นางว่าอย่าขามตามหา

เมอจวนบรจรบพบพกตร

ราฟงถงคากาชบ

วาชนม้พันไปใครมี

จักจำคำสงตงกล้าว

ท่องเทยวเลยวเลาะเสาะความ

๑ ตรกพลางพระเสด็จเตริจเตร

ทุกเขตเทศคามถามคน

ท่านพบภริยาฮาหรือ

รศมลครามงามดา

ดกคนเงยบเหงาเศราหน้า

นียนานองนาชาแต่ ๗

ยิ่งโสมส่องขาลาแซ

ถองแทททางบาปหลาบจริง

หมตท่มงมอ้งนอ้งหญิง

กุกกลงกลางตนสนคิด

เสาะหาสืบถามตามติด

ปลดปลัดไปแล้วแคลวรัก

บากหน้าเสาะแสวงแหล่งหลัก

เราจกสุขสันตทนต์

อาภัพจริงใจไฟจ

ถิ่นที่ ๗ ให้ไปตาม

สืบข่าวข้อไซไปขาม

ติดตามจนตายวาชนม้ ๗

เทยวเวร้อนไปในหน

สืบค้นเสาะข่าวกล้าวคำ

นางคือเยาวเรศเนตรชำ^{๑๑๑๖}

ต้องกลากลบกลวทวไถล

เป็นราชนาวิศรดา

แต่หายไม่รื้อยไหนด

พบแล้วแคล้วคลาดปราศไป

สงไวทขามาตาม

ท่านรื้อยไหนดได้โปรด

ยกโทษให้ขามาตาม

อย่าเห็นเป็นกวนลวงลลาม

บอกความแก่ข้าสามี่ ๆ

๑ ปวงคนย่นคำพราเพื่อ

บาเบอเบอหจจ

นารสีใสไหนดมี

รังสเนตรครามงามครัน

ท่าทางอย่างบ้านาเบอ

พูดเบอบ่มใจใฝ่ฝัน

จกตรบยบยงพงมัน

เห็นม่นจาเหลวเลวขาม

พระเสด็จเตจรจเตจรรัตน

ฝูงคนหัวเราะเยาะหยาม

ทุกแหลวกแซกชุกทุกคาม

สืบความทุกแคว้นแดนคน

ทุกที่ไกลใกล้ในโลก

ทุกโกรกทุกกรอกชอกหน

หุบเขาเดาน้ำลำชล

ปราศผลมุ้งหมายตายแต่ ๆ

๑ พระเสด็จตนพงตงพฤกษ

ยงรลกรกร่างหางแห

บายบทลตเดี่ยวเหลยวแล

ยดแถงยามหงายฉายฟ้า ๑๑๑๗

คิดแก้ไขแสงแข่งศรี

ชนสู้ยวดเด่นหล้า

เพญจันทรพรรณนวลยวนตา

หยอนกวารศมสนนล

หาแถงแถงฟ้าหางาย

เบอหน้ายบงนภพกตรมณ

๑๑๑๘ หาเดือนเพอนเกินเดินดิน

คือนลนัยนาหาตาย

เพ็ญเดือนเพ็ญดินสนหา

เพ็ญเดือนเดือนฟ้าทาง่าย

เดือนเด่นเด่นดินนิลพราย

เดือนฉายเงาหาสปราศนิล

เสาะในไตรภพสบแล้ว

คลาดแคล้วคือวิหคผกผัน

เหลือร่ำจำใจไต่ดิน

เสาะสุโนค โบกบินบนฟ้า

จักทันฉันใดใครรู้

ไอ้กูกกรรมคมกล้า

ควรวญพลาจครางคร่าหน้าตา

โศกากลางเกลือกเดือกกาย ฯ

◎ เมื่อนน

พระศลิศร์มานฉานฉาย^{๑๑๑๑}

สถิตแทนแผ่นผาอากาศ

พวรรณรายรังสัถระ

ใครเสด็จเต็รจเต็รเร่เล่น

ยามเพ็ญไพบูลย์ชุนหะ

ชมจันทรคันทเลเมฆะ

บานพระหฤทัยในฟ้า

ชวนเขวชยาปรารภ

นางนบนวนน้อมจอมกล้า

พระโอบองค์ขวัญกัณฑ์ตา

กัถยานองแอบแนบพระ

เหิรเหาะเลาะดัดตัดเมฆ

รุจิเรขรังสัศคะ

ชมผ้าป่าไม้ไคละ

พระศิวะอุมนางกลางฟ้า

สององค์ทรงสรวาญบานเบิก

เอิกเกริกภูตไพรไต้กล้า

๑๒๐ จวบขณะพระศิวะพระศิวา

ทัศนาวเนาไพรในพง

เห็นองค์อมรดงหวงเพื่อ

พราเมลดอเพรียกไพรไหลหลง

โหยหานารมิตง
 พระศิวะระลึกนิกได้
 เคราะห์ใหญ่ไล่ตามตามทัน
 ภูตผีศาจมาตหมาย
 กจำอานวยช่วยช้อน
 ตรีกพลาตพระศิวะเนตร
 อมรสังหวงเพื่อเผดอตน
 พระศิวะทูลนางพลาตพา
 สู่หิมาลัยในปล้น
 สงเสด็จพระเจ้าเจตเร็จพา
 เหาะจากเขาคันธบรพต
 ลงในไพรกว้างกลางเขต
 แหวกทางหว่างรุกข์บุกพน
 บรพตาลช่องใหญ่ให้เกิด
 พระศิวะของกองค์ก
 บิศาจรากษสหมดหลาย
 แรดข้างกว้างมามาเครียว
 มวณูบหงส์จงจอกออกวง
 ตาษดามาเฝ้าเจ้านาย

ทอดองค์ครวญคร่ำรำพรรณ
 เป็นไปเพราะบาปสาปสรร
 แกล้งกลนบกรายบายรอน
 ยักย้ายยอนยอกหลอกหลอน
 ฝันนอนพอให้ภัยพ้น
 เล่าเลศเลาเรื่องเบองตน
 อนุสนธิศาสาปบาปบรรพ์
 พระศิวาวรรณฉายฉายผัน
 ผากบรพตผู้ชยศ
 เรื่องโรจน์โชติเหล่าปรากฎ
 หมายบถบายสู่ภูวดล
 ทรงเพศโยคีชตน
 ดันตันอารณย์จันตัก
 แชวนเข็ดขุไว้ในดัก
 อุกทกภตम्मเกลดยว
 แทตยรายทารณจนเดียว
 งเงยวหม่มหม่มร้าย
 ทงกทงถกเสอเหลือหลาย
 ต่างถวายเคารพนบน้อม ฯ

ย ๑๒๒

๑ ปางปกคุดตีตรีเนตร

ฝักตทุษณแทตย์แวดล้อม

คดาคดาสาสตวียดเยียด

เวียงรอบนอบน้อมพร้อมกัน

พระเมยพจมานหวานล้อม

ธาเจ้าเหล่าคนองปองนิตย

จงฟังตงเราเล่าช

มาเดยวเทยวเวเชชุต

ตามทานารมลกษณ

ฝ้ายองคองรามทรามวัย

แมนพบในพงจงเจ้า

อียบนหนหาทาดาย

จกถอดลอลลอกหยอกเฝ้า

ไม่ห้ามตามจิตตคตการ

ออย่าช่าออย่าชบตบชวิต

จงจำคาสงรงรอก

วันทมกรรมกรรมจำจง

ทนทุกชทุกห้วงบ่วงมี

ปวงแปรตบ่วงบ่ามาห้อม

พรงพร้อมทานพครบครัน

เมียดเสียดแซกแซงแข่งขัน

ฟังบัญญัติองค์ทรงฤทธิ

โอบอ้อมโองการบานจิตต์

จกคตเช่นช่ามานุษ

บ้านชายหนุ่มกลมมสด

เดินหยุดเดินยงคดงไค้ด

แสงจักษุครามงามไซ

ร้องให้รำโหยโหยพาย

จดจำค่าเราเล่าหมาย

ทำร้ายชวิตปลิดปราณ

ย้วเราอย่างไรในย่าน

พอสราญใจเล่นเป็นพอ

ชวิตของเขาเราขอ

คตขอทห้ามปรามน

ทงสองทุกสาปบาปก

ตามที่ถูกแข่งแผลงเดิม

เวรกรรมทำไว้ได้ล้าง

ทุกขเหี้ยมทุกขยาชาเต็ม

วันใดได้พบสบพักตร์

กุมเมตตาอาทร

ปวงเจ้าเข้าใจใส่จิตต์

ชนทำพลาเพลิงยงเอียงโอน

ย ๑๒๓

๐ ตรีผลาดวงพระศลิตรีโลจน์

ย ๑๒๔

จรวงจากฟากมหากานน

สองห่างเห็นสุขทุกข์เสริม

โคกเพิ่มเศวราเพียบเสียบชอน

สองจกสมสุขทุกข์ถอน

จกชอนสู่แหล่งแห่งโน้น

อย่าคิดร้ายกาจผาดโผน

คือ โยนทุกข์ใหญ่ใส่ตน ฯ

ช่วยโชติเจ็ดฉายพรายหน

ก้องถกถกเกยรตเฟื่องเลื่องฟ้า ฯ

๐ จำจะกล่าววบทไป

วางแทนแผ่นทองผ่องตา

ส่งตส่งบศพเดียวเปลี่ยวตาย

เวียงมาศปราศชนคนกวน

๐ สาวสุวรรณเมือเมือชพ

หลีกพระอมรสหหนเรน

นางออกนอกร่างนางไป

พริบเนตรเดียวไปไกลจริง

พักตร์เผือดเลือดค้อย ๆ แล่น

ถึงร่างนางกนกเรชา

ในมหาปราสาทมาศล้วน

วังหม้ายอยู่ร่างกลางสวน

ศพนวดนอนน่านปานเป็น ฯ

ดังปัทปตวนตบวบเห็น

เหมือนเล่นชอนหาถาทง

จากอินทราลัยไฉยั้ง

เข้าสิงทรากนางทางโน้น

แร้นแค้นเหมือนใบไม้ไกร่น

โลหิตกัจจกอบปลอบโยน

ค้อยวุฐกของคองดกณ

ผุดผวาหาองค์ทรงชัย

อยู่เดียวเปลี่ยวเปล่าเศร้าแสน

เหลือบเหลียวเทียวแลแปรปรวน

เหมือนฟันทนพราวจากฝัน

เอองค์ทรงเศร้าเรารุก

เหตุเข็ญเป็นไฉนใครทราบ

หลอกให้เห็นภัยไฟพอน

ดองหยกจากเจ็บเจ็บเนือ

เหลือรูเหลือเราเดาทัน

อยู่วงทองเชอเมือก

เวียงร้างว่างคนหนไต

พราวพญาสามมีเดช

สุดหมายบายเบียงเลียงเดียว

สุขสันต์มั่นหมายกายหน้า

มัวชมมั่งงาคานง

สิดาจากรามตามพบ

ขัดโพลนเปลี่ยนแปลงแดงไป

ลิมจกษุสองส่องใส

เห็นได้แต่ทองทองล้วน

คิดแค้นชุนคากาสรวล

อ๊กอ้วนอกกรรมกรรมทุกซ์

ใครสรรสร้างให้ไรสุข

เคล้าคลุกอยู่ในภัยร้อน

ชรอยบาปกรรมลามตามหลอน

ยามนอนหลับแผดเมอมนันท์

พอเชื่อว่าไซ้ไฟฝัน

แม่นมั่นว่ากรรมทำได้

บदनนุกอยู่ไหน

ทำไมมาอยู่ผู้เดียว

โดยเขตคำสาบขวาบเขวียว

แสนเดียวใจสันพรันพริง

จำหาทางให้ไปถึง

จกสิ่งสุขได้ใบมี

ราชพคินส์คู่ศรี

ย ๑๒๕ หนึ่งนางนกละยงเยงมี
 ตามละร้างห่างหาย
 แสนเศร้าเศร้าหาอาตุร
 ความรักชกใจให้สู้
 ไม่หมายวายพรากจากชนม์
 ดำเร็จอารมณ์สมมาต
 ตั้งสติไตรไตรได้ด
 นางไหนไต่หล้ามาเทียบ
 ฤทธรักหนักแน่นแน่นไป

หนึ่งใจทรรภครบุรี ๑๒๖
 เจียนวายชีวิตปลิดสูญ
 อาภุคกรรมกรรมทำน
 ยอมอยู่กลดเกลือกเสือกสน
 ตนรนรหาสาม
 ยื่นสคู่ราชเวียงศรี
 เพราะมีความรักชกใจ
 ความรักจักเปรียบเราได้
 คงได้สมตามความรัก ฯ

๑ เหลียวแลเงแห่งนแดนเงียบ ไศกเสียบใจเห็บเจ็บหนัก
 อยู่เดียวเปลี่ยวของคณงลกษณ ออกอกอวนราวคราววร้อน
 รบยของมองชายยายชวา แลหน้าเหลียวหลังยังหยอน
 กริ่งกัยใจว่าอาวรณ์ อนอนนอกโหยโรยรา
 ถึงทวารบานทองผองเพริศ ลายเลิศล้วนมณมีค่า
 แนวผลูปค้ำก่าตา ตาษตาด้วยแก้วแกมกาญจน์
 เสด็จออกนอกวงตงหน้า จินตนาชมขลาดอาจหาญ
 ลดเฉยวเทยวดูอยู่นาน ไปพานพบใครในเวียง
 กรุงไกรไรราชฎีปราศสัตว์ แสนสงัดเหงาใจไร้เสียง

เลือกทองส่องแห้วแลเรียง

ยพยงทรงยาตราบาทย่าง

ถึงทะเลเวลาสายณห์

แข่งชนยนยงผงนา

งามนลินยนาหน้าชม

สัสมทตุงครามยามอยู่

ครนนลินยนามานา

สมทเตมาเจ้ากดยลเลห์

ไ้แข่งแข่งคู้ความ

แต่ใครได้ความงามเพิ่ม

ยอมให้นัยนามาย่อม

๑ นางยนักถนกลดตอัสสุ

แลสมทสุดเคร้าเปลาชนม

๑ อ้าพญาสาครฉอนคณ

เหตเหยมเกรยมกลามากวน

พลดคณเคยเขยชน

อกทเลเลห์ไฟไหม้อ้อ

นานลดนเซนเป็นฝอย

เคมคอชลดนยน์ไหลพักตร

ไฟเพนียงสัฉานปานกัน

อ่างวางเวียนเร่เทห์

อิงอรรัตนพกว้างทางลม

ทกชชาชอกชกอกชม

เนตรผสมแสงส่องส่องนำ

เดยวตเพลิงใจใสฉ่า

ยังทำให้สมทสุดงาม

รุกเนในจิตตคตขาม

ครนครามเนตรนลินยยอม

หวังเฉลิมเลองลอชอหอม

เพอพร้อมเพรียงความงามตนา

อัมพียงเพลิงเริงหลน

ยังจุนใจนางครางครวญ ฯ

ท่านสอนอกไซ้ให้ทวน

ก่าสรวลโคกสลักรักรอ

จงคณเควงกลองจวังหรือ

องอเพราะพรากจากรัก

พราพรอยพรมหน้าชาหนัก

พรากกรักคอพรากจากภพ

อกุกอกสมุทสุดแม่น

ทกขเราเท่าทันอรรณพ

เกอหนุนจุนใจให้สม

ช้อนชุปอุปถัมภ์ท่านุก

๐ พร้าพลางนางเลงเพ่งแล

ตุสมุทสุดทวนครนครน

ละลอกหัวขาวฉาวฉ่า

ฉาดฉานชานเขินเล่นลือ

ยุพยงบงคลื่นตนตน

โน่นอะไรในน้ำสำคัญ

เรือใหญ่ใบกว้างกางแล่น

รอยบุญหนุนทบอบรม

๐ ยุพยงทรงใบกฤษา

เห็นไปในมหาวาร

๐ บัดนั้น

แห่งการค่าชายหมายตน

อุตสาห์มาสมุทสุดกว้าง

สลาตันบนเหเขชวน

มันแม่นคือไอไฟอบ

ช่วยลบเคราะห์บ้างล้างทุกข์

อารมณ์รบถึงซึ่งสุข

โปรดปลุกชีพไว้ให้ฟื้น ฯ

ท้อแท้ทุกข์เผื่อเหลือฝัน

เครื่องคลื่นลมใหญ่ได้ยอ

หล่น ๆ กันมาสอ ๆ

วิ่งลือไล่หลาตามตามกัน

พลางผืนพักตร์แลแปรผัน

กำบนเข็มแข่งแข่งลม

มันแม่นหมายใจได้สม

อาจชมเคราะห์บาปคาบน ฯ

ลมพาลลิวปลายคลายคล

ถึงทเรือแล่นแควนชล ฯ

หัวหน้าวานชคิตผล

เป็นคนมั่งคั่งทองมวญ

อ้างว่างคนวันหันหวน

เจียนจวนจกยับยับปาง

ลมพัดพลัดห่างทางหมาย

เห็นเกาะเหมาะใจใกล้ทาง

มีหญิงยืนเดี่ยวเปลี่ยวอยู่

แค้นแค้นแสนเศร้าเปล่าเปลือง

๑ อนันกนกธานีศรีฉาย

ปราสาทมาศกำอำไพ

ชนหลายแลไปไปเห็น

เห็นเกาะกรวดทรายทรายรอง

เพราะเทพารักษ์ศักดิ์ลา

ฝูงชนธรรมดาสามัญ

๑ หัวหน้าวานิชคิดหลาก

สตรีนเดี่ยวเปลี่ยววตน

เกาะเปล่าปราศผู้รู้จัก

ฝนตกแดดออกชอกชวา

ยามหนาว ๆ น้ำจ้ำหนาว

ปราศทักบางนั่งนอน

๑ คิดพลันหันลากำบน

ให้หย่อนเรือน้อยลอยใน

แล่นตกายกลางคลื่นตนข้าง

เกาะว่างถิ่นฐานบ้านเมือง

คิดใคร่ไปตรูเรื่อง

จักเปลืองชีวิตปลิดไป ๆ

แพรวพราวพรรณทองผ่องใส

เมืองใหญ่ทั้งเมืองเรืองรอง

เหมือนเช่นฉากบังทองผอง

เวียงทองไม้มทนน

เชือกกำบังมิตชิดมน

ใช้ขวัญเนตรซึ่งพึงยล ๆ

ชดमारคห่างไกลในหน

อยู่ทนทุกข์ยากตรากตรำ

โคกสลักทรวงเศร้าเศร้าค่า

ยามร้อน ๆ ล่าจ้ำร้อน

ลมกร้าวแดดกล้าหน้าหยอน

อาวรณ์แวกรวมทำได้ ๆ

เข้าพลันบังเกาะเหมาะได้

น้ำใสสีครามงามชง

เรียกพลกันเขียงเพรียงพร้อม

คนแรงแข่งชนคั่นคัง

เชิญองค์นางเขาวเนาเรือ

เห็นนางพางเห็นเพญจันทร

พุดจาบราไลในที

เชิญนางวางองค์ลงพัก

ขอเป็นเกาฮทอง

ชยาคตบดเบียงเคียงเคียง

๐ เมื่อนน

ย่นชอพอค้ำพาท

ไธักรวมเอัยกรรวมท่าเชิญ

ตกในมือนันทันใด

เมืองมาศปราศคนค่นแคบ

คิดว่ามาพรากจากร้อน

อยู่เดี่ยวเปลี่ยวจตบนเกาะ

แต่ยงตกความาคล็ก

อกเอัยเคัยกรรวมท้าวไฉ

จับบอกออกอกความตามที

ออกอ้อมเรือใหญ่ไปหิง^{ป ๑๒๗}

ตตบึงไปยงผ้งพลัน

รบเมอคนลากำบน

กระสันเสียวทรวงบ่วงรัก

มารครเห็นตเห็นอยเมื่อยหนัก

บนตกแห่งพนเจียว

บลลงกภลภกตหนักเห็นยว

เชิญเหลยวแลบางขางน ฯ

นางกนกเวชามารคร

ยวตเต้ออกตกใจ

หมายเร้นไมลหน้ไฉ

ยลภยยงพนชนม์มรณ

โคกแมน้ใหม่หมกอกอ้อน

ยงยอนทุกชยบทบทุกช

มันเหมาะไม่มทสข

ถกรกรานเลนเชนน

เห็นไฉวาเหลอเมอหน

มันมความชลาตอาจกถ้ว

ว่าเราเจ้าหญิงยิ่งยศ
 บิตราขเวรณคนกถัว
 มั่นเียงเกรงนามชามเดช
 สยดสยของพองเกล้าเบาคิด

ปรากฎเกียรติไกรไปทั่ว
 มีผวเรืองรงค์ทรงฤทธิ
 ภูอเวศลือชัยไกรกิตต์
 อาจตมจตตเมตตา ฯ

นางตรัสแก่นายวานิชย์ว่า

๑ ตราพานิชสิทธิโชค
 แม่นเราเล่าเรื่องเนองมา
 ท่านผู้ผลุขรรมนำคิด
 การกอกองกรรมทำลาย
 ชายอนันต์ญญาคล้าย
 ไปเข้าพลวันพันพัว
 ขอบอกออกไซให้แจ้ง
 กรุงไกรใหญ่พันคนนา
 ภูวนัยชัยทตเทยมลห
 ปวงบัจจามิตรคิดคด
 นนคอประชนกปกเกล้า
 พรากพระฉวีชวัญครวชิต
 สามมกตตฤทธิกล้า

ออย่าโทษกเหยกกกล้ากร้าวกล้า
 วาจาอนุสนธิตนปลาย
 ไซจิตตชวจกมกง่าย
 ย่อมหมายเมือหลกปลีกตัว
 พบหญิงพลัดพรากจากผัว
 กริ่งกลัวเกรงกรรมนำพา
 ดำนักหลกแหล่งแห่งช้า
 อินทราลัยเรื่องเลองยศ
 ฤทธิเกรียงกล้าปรากฎ
 ย่อมสยดสยของยอทัชคค
 แห่งเราผู้รทมกรรมจิตต์
 ชวตมเดียวเปลยวตาย
 อยู่มา ๆ พรากจากหาย

จกตั้งใจตนจนตาย

พบแล้วแคล้วก้นวัน โน้น

มุ่งพักตร์จกแสงวงแห่ลงตรี

ท่านมีเมตตาการุณ

จงเร่งเฟ่งพาเข้าไป

เมื่อพระบิตุรงค์ทรงลักษณ

ทรงศกตจกทรงยินดี

ต่าง ๆ ราววดมนต์แท้

จกสนกัถวรวรอรอน

ปวงสุขอยู่เย็นเป็นสุข

ได้ราชอุปการบานใจ

๑ บदनน

ส่งไพร่ให้บอกออกเรือ

พิศนางพลาถนักรักกว่า

คำไซไพร่เพราะเหมาะใจ

ขอเคาเล่าบอกออกแจ้ง

หาจบพบไตรไม่แมน

รอนร้ายเวหาสาม

เหมือนโจรจับพาล่าหนี

ตั้งทับุญกรรมทำได้

บุญคุณเล็กล่องดวงได้

เพื่อให้พบหาสาม

ประจักษ์จิตตลวงนถวนถ

ในที่ท่านอวยช่วยช้อน

ผ้าแพรเงินทองกองก้อน

เที่ยวชอนชอกค้ำมาไป

มวณมุขมั่งคั่งหลงไหล

เพราะไ้ชอบคุณคุณเจือ ๆ

วานชคตคานาเหลือ

ลมเหนือพัดพุงมุ่งไป

นวลหน้านาคตพิศมัย

แจ่มใสเลิศสนดินแดน

หลักแหล่งสอสดตยชดแสน

นิกแมนมนเห็นเป็นจริง -

๐ ๑๒๘	วาราชนารมลกษณ	สูงศักดิ์เกียรติไกรใหญ่ยิ่ง
	เทียมทุกขเทียมผามาฟัง	เหมือนกลดกลางหล่มจมนาน
	อยู่เดียวเปลี่ยวตนบนเกาะ	คราวเคราะห์หาหนบนหาญ
	เยยใดใครทำรำบาน	สงสารเศร้าเสียดเบียดเบียน ฯ

พ้อทักกล่าวว่

๐ ๑๒๙	๐ อ้าองคยุดมลกษณ	แสนสลัก โศกศัลยหนเหยน
	ยศศักดิ์อศคฐานนานเนียร	จวบเจียนจกปลดหมดปราณ
	เหตุเชญเป็นไฉนใคร่ทราบ	รอยบาปได้เบียดเสียดผลาญ
	อยู่กรงฟุ้งเฟื่องเนืองนาน	นงคราญทรงสวัสดิศอตรา
	เกิดเหตุเภทพานปานไหน	คือใครบกกบรักษา
	จึงพวากจากพลัดชัตมา	มรรคาข้ามสมุทสุดไกล
	เกาะเลี่ยนเตียนโล่งโปร่งเปล่า	นงเยาว์อยู่เดียวเปลี่ยวได้
	บ้านเมืองเคืองแค้นแสนใจ	ฤาไฉนนางลหน้มา ฯ

๐ เมื่อนั้น	ยพยงทรงพรนบญหา
ยินเค้าเขาถามคความมา	ไต่รตราตรึกตรองคคองความ
เวียงทองก่องไกรใหญ่กว้าง	แลสล้างลอยฟ้าน่าขาม
ศคาก่าสดงตงาม	เรื่องอร่ามแลเหมือนเดือนเพ็ญ
เมืองใหญ่ไซ้ช้อยร้อยยอด	ตาบอดฤาไรไม่เห็น
ฮารกษศกคคตทอบตเวณ	มิดมั้นมิให้ใครพบ

แม่เฒ่าเล่าเรื่องเมืองมาศ

ทงเกาะเหมาะมนอรรณพ

ชบอกไปเห็นเขนช

แม่เกล้าวราวเรื่องเนองมา

ควรบอกออกนัยไปบ้าง

ชอกชานาตามาคลอ

โอภาสพรายแสงแจ้จบ

งามลบเลิศจริงยังฟ้า

เห็นทจกเห็นเป็นบ้า

เห็นว่าจกเห็นเป็นบอ

เกล้าคำอำพรางบางช้อ

ย้อท้อทางกรรมล้ำเคญ ๆ

นางศรีตอบว่า

๑ อ้าทานชาญสมุทสดหาญ

ช้ำแดนแค้นเศราเซาเยน

พระชนกยกเขยเขยคู้

ยามยากพรากพลตักตดา

เออเทยวเดี่ยวเลาะเสาะหา

เถลถลาล่าปากวากเว

จวบตลู่เกาะเสาะหา

สองช่าอากพ้อบจน

ท่านตรกนิกความยามเขญ

เอนตตควยชวยพน

อนนรหดกรกชอ

ตรกตรองถองความงามมน

ไซชานชงช้อสอเขญ

เพราะเป็นกองกรรมทำมา

สมสู่เชกคดอองสองช่า

เวรพากรรมพัตชัตเซ

ตามช่า ๆ จรร่อนเว

อยู่เออองคความตามคน

พระสวามี่ร้างห่างหน

จาดนदनคนนวนคน

ล้ำเคญ ไศกแค้นแสนช้น

สุพนคนแควนแตนคน

นบถอความสตัยชัตผล

ยอมยลทางชอบกอบการ ๆ

๐ บัดนั้น	วานิชคิดคำราชา
ตรึกกริ่งนึ่งในใจนาน	เขาวมาลัยทรงลักษณศกตลา
เชื่อได้ใช้ปดคตเค้า	แมนเราเรารุกปลุกปล่า
ฤาเขาเฝ้าหยอกชอกช่า	จกนาเป็นเรื่องเครื่องรอน
รู้ถึงซึ่งพระบิตูราช	นำชยาดฤทธิรงค์ทรงศร
ยากนักจกบุกชุกชอน	ชอกชอนเร้นราชอาชญา
เราจำทำเช่นเห็นชอบ	โดยรบบอบแบบอย่างนางว่า
ลอลวงบ่วงเล่ห์เวลา	ที่พาสู่แหล่งแห่งเรา
โฉมเฉลาเบาจิตตคตคัน	รักคุณคงคล้ายวายเศวรา
เราลอบปลอบโฉมโฉมเล่า	ค้อยพเน้าพนอนवलชวณรัก
เชยชมสมหวังตั้งว่า	ภริยาผองศรมศกต
มอบกายหมายถนอมพร้อมพรัก	นงลักษณียนยอมน้อมใจ
สิงสู่อยู่สองครองสุข	ทำนุกนวลน้องผองใส
นางอวยตวยแล้ว ๆ ไป	บิดาว่าไต่ไปก็แล้ว
รักลูกจำใจให้ดู	อยู่มั่นพันผูกผูกมัด
กุนมบุญจุนตัก	เหมือนงวทรวงเครื่องเรื่องยศ
ลมพัดพัดไปไกลเกาะ	โศคงามยามเคราะห์ดีเหมาะหมด
๐ ๑๓๐ พบพานกานดาลาด	วันทตทุกขภัยไฉนน้อย

ลากคู่หน้าปรากร
นงนุชบษบามายอ

เหมือนมตมาพบสบอ
อกน้อยหนงกุ่ม

วาณิชกล่าวว

๐ ออองคองลกษณศกตลา
ตหวงตงหน้าปรารม
อุปถัมภ์คางุนหนุนโชค
ทวงสงพงเยาเวาเขาเยน
บदनมคณตนต
มังกานภารหนกจกกลา
ชาเหลอเบอศากาณชย
นางคองปลงโคกโรคกรรม

พจนร่าไพเราะเหมาะสม
จกชมบุญนางพางเพญ
เฉลิมโฉลกเรวคิตปลิตเชญ
อญเบ็นสุขสวัสดิศอตรา
วายุชอนชดพดกกลา
ไปพาเรือแล่นแกว่นลม
แมนคคคาศกตจกสม
อารมณ์ร่างเคร้าเบาใจ

๐ ทลนางพลาางลามาพลัน
ตงทศพิศแมนแล่นไป
แมนทชทางกลางคณ
คณคณานาเชนเบนเกดอ
เทพเจ้าเนาเรือเมอศว
วันตามยามเยนเห็นดิน
เวียงชัยใหญ่กว้างอย่างเอก
นาครัฐนามกรุงรุ่งเรือง

ให้หันทางเสือเรือใหญ่
เจนใจชานาญการเรือ
ตกตนเตนเบียงเฉยงเห็นอ
ลมเชอแล่นอ่าวราวบิน
อำนวยนิรภัยในสินธุ์
แถวถนภุมฐานบ้านเมือง
รุจเรชชนลชชอเลออง
ไกรเกรองเกยรตกลาธาต

ราชาปราวกฤษยัคยััง

ทรงนามรามเสนฤทธิ

ปวงราชฎีปราวคร้อนนอนสุข

แย้มหทัยอมมุขทุกตน

๑ กล่าวนำนายดำกำบน

ใจคอพ้อคำร้าย

ใบกว้างกางแดนแม่น้เข้ม

วังอ่าวอ่าวใหญ่ใบตัง

เรือเดียบเทียบแอบแทบท่า

จากเรือเมือเรือนเหมือนใจ

๑ ฝ่ายชนชาวกรุงมุ่งเห็น

บอกกันพล้นพามาแด

พ้อคำพานางพลาางเดิน

ค้อเดือนเดือนพามาเมียง

ว่าวานิชใหญ่ไปค้า

ทวภพจบแผนแดนไกล

๑ ปางพระราชปราวกฤษ

แรมบ้ำด้ามฤคถกม

เค็กกรังเกรงหน้ายพ่ายหนี

เหมือนมณชวงเซ็ดเลศชน

ทำนุกถิรนานบานผล

โกคณัทรพยดาสำเริง ฯ

มาตมนัจตมุงยุงเหียง

แต่เพลิงวากเราเราริง

ลมเต็มเร็วพามาถึง

ห่อนหังให้ปลดลดใบ

พล้นพายัพดีศรีไศ

ทรามว้ยหวาดหวอนพรันแด ฯ

นงเพญเพียงจันทรพรรณแข

จอแจโจษจรรदनเวียง

นางสเทินใจแท้แซ่เสียง

สำเนียงบรรลือออกไป

ได้สาวชาวฟ้ามาใหม่

หาไม่มีนางอย่างนี้ ฯ

พระยศขรรยงทรงศรี

เลียดหชอกชอนชอนเรน

หลายวันตนพงดงพฤษ

ตอนเตาเสาสายบายเย็น

ผอนราชมารมณสมหมาย

ยามเที่ยงเบียงรอนผอนทัพ

ฝูงคนกล่นไกลไปมา

นางเพญูเช่นพรรณจันทรเรือง

ไต่หล้าหาใครไม่เหมือน

จำเวญูเพลินตาอารมณ

๑ อิศคาราลอขอไซร์

ยินชาวท้าวทรงสงกา

กล่าวความงามสุดสุดผาด

งามเพญูเช่นจันทรจรรณ

ความจริงกริ่งใจไม่เชื่อ

แต่จิตตคึดใครไปดู

๑ พระเสด็จเยองยาตราทอย่าง

หมอกวานชาญคชกคมือ

สนแดดแผดเผาเบารอน

ผู้คนพลเมืองเนองนับ

คกคกพลไพร่ไล่เล่น

เคียวเชญูฆ่าเนอเหลอนับ

ทรงสบายเจดวันผนกลบ

อยู่พลับพลาใหญ่ไกลเมือง

มากหน้ามากผู้รูเรื่อง

ชนเลองลอวานาชม

คอเตอนเด่นพกตรคกคสม

งามคคคคเหมือนเลอนฟ้า ๆ

ทราบไปถึงท้าวเจ้าหล้า

นุกนำใครเห็นเยนน

เหลือคาคเหลือคคคคค

จักมีญาไรใครรู้

วาจาบาเบอเบอหู

จักสู้นางในได้ญา ๆ

ทรงขางมนมวดวดอ

ขอถอชมรงบงคบ

ชบชอนเกณท์แท้แลสรรพ

คกงคบกนคณมี ๆ

๑ ฝ่ายองค์นงคราญกานดา

พ้อคำพาสู่บุรี

ตั้งเกตุกริยาอาการ

นิตยไชชอถือใจ

เขาพามาขงยังบ้าน

มุ่งพักตร์จกแนบแอบอิง

นางนิกตรึกไทรในจิตต์

เยี่ยมแกลแด่ไกลในทาง

นางพยกกวกหัตถ์ตรัสชาน

ขัสสารผ่านแกลแด่เพลิน

๑ ปางนายช่างต้นยอดนาง

หยุดพลันผันหน้ามาดู

เขาเกี่ยวช่างไปไกลแกล

ชมเนตรนงลักษณพักตร์พรม

๑ ฝ่ายพระทรงชัยไกรยศ

เห็นองค์นงรามงามทพย

ลิมองค์ทรงตลงองอด

พบความงามเลิศเบ็ดตา

นางกนกเวหาไซศรี

ยุดย้าแยงเกรงภัย

หาหวาญเห็นเหลือเชื่อได้

จักไว้วางจิตต์ผิดจริง

บืดทวารบานใหญ่ไว้นิ่ง

สู่สังสมสองครองนาง

จักคิดหลบหลหน้ห่าง

เห็นช่างโย่ ๆ ไต่เดิน

อำทานเทยวทองคล้องเกิน

ขอเชิญหยุดยงฟังดู ๆ

เกี่ยวช่างยังไว้ในผลดู

จอมภูทรงพยกพักตร์รยม

พิศแซไซงามครามจ่ม

แสนอมตาปลมลมพริบ ๆ

ปรากฏศกตสทอทศสืบ

เหมือนหยิบจันทรจากฟากฟ้า

จอมกษัตริย์แสนโฉดโธษรู้ธำ

บัญญัติอดอนันต์ไป

แลตลงถึงหน้าหน้าต่าง

นายช่างยงช่างอย่างใจ

๑ เมื่อนนงรามงามลักษณ

ช่างหยุดยั้งดังหวังแต่

เกาะหน้าหน้าต่างพลางป็น

เสียดลอกจากยงยงตน

๑ จงนางกางควาหาท้าว

สัมผัสหัตถ์นางพางใจ

หมอช่างไสช่างย่างโย

ท้าวปรีมอุมอาบชาบมน

๑ กล่าวม่ายพอกาบาจตต

เอิบอาบปลาบปลมลมกน

กรุ่มกรุ่มอุมก้อพอบ่าว

หน้าหมองมองหาขาดม

๑ ปางองค์พงศ์สุรยภูลศกต

เฮมใจได้องค่นงคราญ

ยีนนางกล่าวตรัสชัดไก่อ

ท้าวให้เทียบแอบแทบแกล ๗

ผิวพักตร์มองเห็นเพ็ญแข

นิกแน่นในบุญหนุนนม

ปล่อยตนลงกลางช่างตน

ให้พันพลัดตกหกไป ๗

จอมดาวเออมรบจับได้

เพียงได้สุขสันตชนบน

เต้าไต่ตามแถวแนวหน

เหมือนนผจญได้แคว้นแดนดิน ๗

เพदनคิดความรักจกตน

นิกนินย่นาน่าชม

บอกข่าวแข่งชนชนชม

เป็นลมเลยตายวายปราณ ๗

ฤทธิกรุ่มราวห้าวหาญ

ภูบาลเร้งช่างย่างดิน

	๒๔๕	๕๕๕
	ครนถิงชงราชณีเวศน์	นรเศรษฐ์ปลาบปลมลมมลิน
ย ๑๓๑	๔๖๖	๕๖๕
	เลงพกตรลักษณนางพางอินทุ	งามนลินยนาหน้าเพลิง
	๖๖๖	๖๖๖
	ตรสว่าฮาเจ้าเพราพกตร	จงหักใจรวยชวยเขิน
	๗๗๗	๗๗๗
	ปราศจิตตคคชองหมองเมิน	ขอเชิญนางช้วยอวยความ
	๘๘๘	๘๘๘
	ให้รู้ลู่แหล่งแห่งเจ้า	โฉมเฉลาอย่าชลาตหวาดขาม
	๙๙๙	๙๙๙
	ตรง ๆ จงบอกออกนาม	นงรามอย่าพะวงสงกา ฯ
	๑๐๐	๑๐๐
	๑ เมื่อนน	โฉมยององค์กนกเวธา
	๑๑๑	๑๑๑
	ยีนเลิศเกศกษตริยตริตมา	กัลยาณทุกความตามจริง ฯ

นางทูลว่า

๑	๒
๑ ข้าแต่พระมหाराชา	๑ โศกข้านแสนเชิญเป็นหญิง
๒๒๒	๒๒๒
ไรผู้กเกอเออชิง	๒๒๒
๓๓๓	๓๓๓
กุดเลิศเกิดตมิชาติ	๓๓๓
๔๔๔	๔๔๔
กรรมกลามาตามลามลก	๔๔๔

พระราชอาครร

๑	๒
๑ ฮาเจ้าเสาวภาคจากฟ้า	๑ ใจขาร้อนเริงเพลิงศร
๒๒๒	๒๒๒
กานดาอย่าสลตตรอน	๒๒๒
๓๓๓	๓๓๓
เบนราชนารมลกษณ	๓๓๓
๔๔๔	๔๔๔
พ้อคำบ้าใจใครมี	๔๔๔
๕๕๕	๕๕๕
เปรียบอย่างนางสหมศกต	๕๕๕
๖๖๖	๖๖๖
คาคคตผิดเประอะเลอะเลือน	๖๖๖

๑๑๓๒

นงเยาว์เนาปณคนบ้า

นกกนางเกยจเดี่ยวจัน

พเห็นเพญเจ้าเพราะจันทร

หมายม่นจกถนอมจอนนาง

เหมือนมณมมาหาพ

มารศรีอย่ารคนหม่นหมาง

ตห่วงผ้งเสนหเสทวาง

เพชรกลางมงกุฏสุดรัก

จักผดุงกรุงไกรใหญ่เกิด

เกียรติเขตสูงจุงศักดิ์

ไซคงามยามเคราะห์เหมาะนัก

นงลักษณเร่งลดปลดร้อน ฯ

นางทูลว่า

๐ อ้าองค์ทรงเดชเกศหน้า

พระอัยยอันยอกหลอกหลอน

พระองค์ทรงธรรมกำจร

ชนชั้นชุมสมภาร

ทรงศักดิ์รกรชอถอสตย

บำบัตทุกขราชฎีอาจหาญ

ทศพิธราชธรรมนำมาน

ปราบพาลพรรคเฝ้าเหล่าร้าย

ตฐาสามมแลว

แต่แคลวคลาตรางห่างหาย

เวียนหวังตั้งใจไม่วาย

ม่นหมายเมอหาสาม

พระองค์จยงพงษา

เทพดาอารกชศักดิ์

ปราศธรรมนำหทัยไมตรี

บาปกรรมย้ายชีวิต

ข้าไซริไม่มีทพง

ท้าวพงเออเพื่อเกอจัตต

ละความลามลวนชวนชิต

ทรงฤทธานจกตาจำเวญ ฯ

พระราชอาครัสว่า

๑ อ้าองค่นงรามงามหน้า

คือเดือนเดือนฟ้ามาเทวี

แยบอย่างทางธรรมจำเวญ

ตุเพลิงจิตตรกนักรวม

เจ้าไซรัใจชอถือสัตย์

ดาวพัดไฟเราะเหมาะมั่น

ผ้าร้างห่างไปไกลกัน

สู่สรวรรคเสียแล้วแคล้วรัก

ทางธรรมนนตราบ้าง

แต่นางนำคลาตปราศหลัก

เพราะนิลนัยนามาชัก

ให้พวักพวนใจใคร่ขีด

แรงราคมากมนพ่นผูก

ไม่รู้จกถูกจกผิด

มีนเมาเบาเตงเพ่งพิศ

หมายจิตต่มุงจกรักน้อง

ถ้อยธรรมคำเทศน์เลิศชอ

ไปถือว่าสัตย์ชัดชอ

นางจกชักใจให้ปอง

ทำนองทางธรรมนำคิด

๑ ๑๓๓ เหมือนเอาใยบัวมัดข้าง

มัดอย่างใด ๆ ไม่ติด

คลาตรกจกถวต

เชิญขนิษฐน้อมใจในรัก

กานตาการุญหนุนสุข

จกทนุกนงรามงามศกิด

อุปถัมภ์จำเวญเชิญชัก

ความรักลอมนางอย่างรว

หวังผดุงจุงใจให้นุช

แสนสุดสุขปลมดมผัว

เหมือนหนองนอยนาคลามา

แห่งทวเพราะแตกแผ่ร่อน ๆ

นางทูลตอบว่า

๑ อ้าพระราชปรางกุ
พลัดผิวตัวขาวาวรณ์
เหมือนสมุทสุดลึกทกมาก
พระสยามายวมวเมา
ตั้งใจไปเดี่ยวเที่ยวทั่ว
พากเพียรเวียนหวังตงตา

พระยศแผ่ย่านพาลหยอน
คือฟอนไฟลุกทุกข้เร้า
แสนยากที่แตกแผดเผา
ขอเนาความสตัยอตรา
ทุกคามตามตัวผิวขาว
เดินหนัดน้หาสามี่ ๆ

๑ ปางพระภุเบศแคว้น
อิมจิตตพศหนานาริ
พั่งนางอย่างผู้หนวก
ขอธรรมคาทชชก
คำชดทตทานฐานขอ
นำลหน้ไหลดนไคิน
แย้มพยักพกตรยมอมเอิบ
กลมกลัดหัดถฮาฮองค

เกศหมายแมนมนชมสมศรี
เป็นทจาเวญเพลิงรัก
ยิ่งบวกความใคร่ไหหนัก
พิศพิกตรเพลิงไปไบบิ้น
เปรียบคือรดชลบนหิน
แห่งสนสุญไปไบบึง
กำเวบวาคมลุ่มหลง
สุดทรงเสียวศัลยบันทรวง ๆ

๑ เมื่อนน
ไคกรวมท่าแค้นแสนดวง
ทวงหนงพงลหน้ไค
ใจเสื่อเหลออฮอนวอนวิง

นงเพญเห็นท่าบาหลวง
จักลวงหน้จากยากจริง
ฮักห้วงบ่วงใหญ่ภยยิ่ง
ค้ำนตงไม่หยุดสุดรู้

จำใจใช้มาษาหญิง

กตศกตฉกตตศต

นักปลางนางพรมยมเยอง

ทวงทยยวนชวณชม

ซึ่งตั้งอินไซร์ไปสู้

เนตรกออาวธสุดคม

ชาเลองเนตรครามงามสม

เหมือนกลมเกลียวใจในรัก ฯ

นางทูลว่า

๐ ถ้าพระทรงฤทชกตตเลิศ

ตวชามาเคยวเปลยวนัก

มาสู้อยู่ในมือท้าว

โอบอ้อมอมใจไปแคณ

ทาวเลียงเพียงนมหรือ

มอบกายหมายส่งพงบุญ

ชอสนองรองบาทนาคเจ้า

นบนอบมอบปรานผ่านฟ้า

แตวนนนองชองชด

หวังรมยกลมกลนย่นยาว

จนนเป็นจนนอบาทจ

จกสคชนรนรวย

ลำบากยากแค้นแสนเข็ญ

เชอชอาชยาเขาเวารุก

ยศเชตชวงศทรวงศกต

หมายพกตรพงองคทรวงแควน

จอมดาวเออเพื่อเหลอแลน

เห็นแมนมนวาการุญ

จกตอใจเคยวเฉยวจน

คคคณจอมกษตรยอตรา

ไผเฝ้ากตลกตกรักษา

เป็นชาชวงไซไกลท้าว

ชอผดภมินทร์ป็นดาว

ปราศราวรมราบตราบม้วย

โลกาวินาศน้อกตวย

เหมือนชววยปลุกเคราะห์เพาะทุกช

ยอมเป็นไปแจกเสกปลุก

สาบทุกสาบจนน

พระองค์จงฟังตั้งว่า
แม่นไม่เมตตาปรานี

๑ เมื่อนน

หันเหมเปรมปรีดิ์มโหฬาร

นางนตมตริงพรุ่งน

วณนผวชนครนกรก

ไม่ไห้หงลักษณ์พกผอน

ฟังตอตอมยอมตาม

ใจหญิงจริงอยู่กทราบ

เพียรเกยวเดี่ยวใจไม่แคล้ว

๑ ตรองตรกนิกในใจท้าว

ใครเข้าเคดาคชชิต

ท้าวยดนางยมพรมเนตร

จักชยบจับจูบลบพกตร

ไตคิด ๆ ว่าอย่าเพอ

จักชมสมใจในคราว

๑ ท้าวเสด็จเดินออกนอกห้อง

พิศนางวางสดวยงวยง

ใจข้าไม่หมายหน่ายหนี
ชีวิตจกบนสนไป ๆ

ภมินทร์ย็นคำรำไซ

จกไตรนรมย์สมนึก

วันตฤกษงามยามตก

อกทกเปล้า ๆ เบาคความ

บังอรจกคจิตตชาม

โฉมงามปลงใจให้แล้ว

มีสภาพ โอนอ่อนหย่อนแกลว

ผองแผ้วอารมณ์สมคิด ๆ

จอมดาวตุดตมปลมจตต

เพลินพิศเพราทรงนางลักษณ์

ทรงเตชดมองค์ทรงคกต

แสนชยักชย่อนอกฟกร้าว

ท่าเชอช่มชามความฉาว

เมอสาวน้อยน้อมยอมองค์ ๆ

กมลบยงมาเมียงเยียงหลง

ยุพยงยมพรายชายตา

เชิญไท้ให้ยาตร์บาทออก
 ฤกษ์งามยามดีมา
 ขอบเป็นทาสมีจิตต์
 ปราโมทโปรดปรานฐานใด

๑ ปางพระราชานายก
 ไปแล้วมาเล่าเมามาย
 หักใจไปนั่งยังอาสน์
 ปวงโจรใจร้ายตายเตียน
 ฟังคดีมตตยตตสัน
 ยุติธรรมคำรหัพิจารณ

๑ ฝ่ายพระยุพยงทรงเลิศ
 เป็นศัสตราวุธยุทธเยื้อง
 ขวัญอนงค์ทรงเรียกสาวใช้
 จงแสดงแจ้งทชทาง
 เป็นพระมหษมศกค
 สูเรงเพ่งพาดลาไคล

๑ บัดนี้สาวใช้ใจสัน
 อันองค์นางงามงามอน

ไปนอกห้องกลางข้างหน้า
 อย่าช้าเชิญกลับฉบับไว
 มานิตยน์อมพักตร์รักใคร่
 เต็มใจจักยอมมอบกาย ฯ

ทรงวกเวียนเพลนเดินหลาย
 วุ่นวายลับสวนเวียน
 วิจารณ์การปรัมหนามเสียน
 ชำเขียนตามทรงบงการ
 สอบสนช่อมชกหลักฐาน
 เพ่งใจในงานบ้านเมือง ฯ

ใช้เนตรนงรามงามเลื่อง
 ปลดเปลื้องทุกชกัยได้พลง
 ไว ๆ เปิดทวารบานข้าง
 บินนางคือนงคองค์ใด
 ตำนกโฉมตรูอยู่ไหน
 ตูใครเฝ้าฟังบังอร ฯ

หวาดหวอนภยองค์ทรงคร
 ภูธรพิศมัยใครชม

แม้นเราเข้าคัดขัดขาม
 นางโกรธโทษแค้นแสนคม
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕
 อนงค์ทรงศกตจักรพรรต
 ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 นงลักษณ์จกบันฉันโต
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕
 คิดพลันผันหน้าพานาง
 ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 นงรามตามนางพลางนำ

เขาวมาลย์หมายใจไม่สม
 กุจุมทุกข์แท้แน่ใจ
 เหมือนดินในหัตถ์จัดได้
 เป็นไปตามอย่างนางทำ
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 เยื้องย่างเร็วไปในคำ
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕
 ลู่อำหนักใหญ่ในวัง ฯ

๑ จวบขณะพระราชมหิษ
 ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 เรื่องราวข่าวร้ายหมายฟัง
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 แค้นใจใคร่ทูลบอก
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ปราบกษัตริย์ไพร่บูดย์
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ควรหรือถือแบบแบบไพร่
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 คบนางกลางตลาดชาติคาว
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ใครถือเนื้อเล่นเช่นแกะ
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 จับหนักจกใครไปดู

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 เอมมีเหตุทักไคลคลั่ง
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 กำลังเรียกขามาทูล
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 นายกแดนใหญ่ไฮสุรย์
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ประยรรพร้อมพรั่งตั้งดาว
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 เครื่องให้คนฟังรังหยาว
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 เกยวสาวเมื่อเตมาเจ้าชู
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 ใครแฉดะอกเล่นเช่นหมู^{๑๐๓๔}
 ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 โลกอกเกรียมเทียมไฟ ฯ

๑ กำลังนางกษัตริย์กตักกุ่ม
 ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 บัดเดียวเหลียวแปรแลไป
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ท่าทางอย่างยอบนอบน้อม
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 นมนวลดยวนิยมพรมเพदन

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 รังรวมเพลิงโกรธโรจน์ไหม้
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 สบเนียนนางย่างเดิน
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 งามดม่อมมรรยาทปราศเงิน
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 จำเวญแลสง่าน่ารัก

^{๑๑๑๑ ๑๑}
มทษมจตตพควง

เข้ามาเคารพชบพคตร์

๑๑ ๑๑
๑๑ เมอนน

อภวาทนบามลทูลมา

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
นางเบณฑพทหงเดยว

แม้นไม่ปราโมทโปรดปราน

^{๑๑ ๑๑}
วนนภเบคเกศรัฐ

เขอเถลึงหลังชางยางจร

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ทรวงเขม่นเห็นชานหน้าตาง

^{๑๑ ๑๑ ๑๑}
สู่วงตงเบนชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ตวชชชชชชชชชช

อภพอับโชคโคกกรม

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ไม่สมคร์รททททททท

รักชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ชชชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑}
เมตตชชชชชชชชชช

เวลาจำเพาะเหมาะแล้ว

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ชชชชชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
เห็นองค์มารศรมศกต

นงลคษณสงสัยนัยนา ๑

โคมยงองค์กนกเรชา

^{๑๑ ๑๑}
กคชชชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
ชชชชชชชชชชชชชช

จกคชชชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
จชชชชชชชชชชชชชช

เนองนรแท่แทนแน่มมา

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
เทยบชชชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑}
เชคหน้าชชชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
แต่แคล้วคลาดร้างห่างสม

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
รันทมทกชชชชชชชช

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
มุงหน้าเบนนิตยคคคคคค

เทวีจงไว้ใจวาง

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
รบลเรวเตนเห็นห่าง

^{๑๑ ๑๑ ๑๑}
ในกลางราตรนเจยว

ขอแคล้วคลาดไปไม่เหลียว

^{๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑}
คนเดยวคณนคคคคคค ๑

๑ ตรีศพลางนางกษัตริย์ตรีศตั้ง
 ล้วนสนิทคิดใช้ใกล้ตา
 ปลอมองค์นางเยาว์เค้าไพร่
 ออกจากวังในไปพลัน

กานต์อนนงพร้อมหน้า
 วังหาเครื่องแต่งแปลงวรรณ
 พาให้รบผลผลัน
 สาวสวรรค์หลบหลีกปลีกไป ฯ

๑ ปางพระภูเบศเกศรัฐ
 คอยฤกษ์เบิกบานดาลใจ
 คิดเข้าเล่า โลม โนมศรี
 นักขอมวาจาทำทาง
 อวยอย่าหยกชพเจบ
 นักจูบลูบคางนางนวด
 ยามตกนักขอมออมอ้ม
 นักกายกายของคองเยาว์

จอมกษัตริย์ชนเข้มแจ่มใส
 จักใคร่สู่สมชมนาง
 พุดจาพาทแผ้วถาง
 อางขนางไปโยใช้ควร
 คมเคิบไซซึ่งพึงสรวล
 นักชวนนางชดกริตเกา
 ในจิตตคตจุมพิตเจ้า
 นักเตากำตคตจรรย ฯ

๑ ครนทราบวานางร้างหนี
 คลงคล้ายคชสีหมมน
 ดำเนียงเวียงวังดงลุ่ม
 อุตลุดสุดใจไพร่พล

ภุมเฉยนฉนหนนหัน
 วงถลนแดนบาชาคน
 บ้างลุ่มบ้างถลาภาหล
 แตกร่นลุ่มตายรายตา ฯ

๑

เมื่อนน
 หนออกนอกเมืองเนองมา

ยพยององค์กนกเวธา
 ถึงบ้านางยงนงพัก

วันทมกรรมใจใหญ่หลวง

เหินคเหินอยเมื่อยองคณงลักษณ

โศกลึกนึ้กในใจนาง

แม่นแอบแทบฐานบ้านคน

จักตกคีนไปในวัง

ท้าวผวบัวเบยเคลยเคล้า

แม่นไม้คีนไปในหัตถ์

เหลอหลายชายอนตนองค

เห็นแสงนัยนาหน้ามด

กระสันพันพัวมัวเมา

หญิงงามยามร้างห่างผัว

บุกไพรโคลคลาอาวณัย

๑๑๓๕ ส่ำส่ำห่มเสอเนอราย

โดยมากหากหาญผลาญคน

ภยชายร้ายยงสังหาราย

จำกอยู่ไพรไต่ดิน

๑ นางเสด็จเตร็จตนบนบุก

วันคินชนองคทรวงกาย

สุดดวงเต็มโอช โศกลัก

กรรมสลกทรวงเว้าเศรำฉน

อ้างวางอาวณัยคณตน

ฝูงชนเดินดูรู้เค้า

เนานงหนาเปลยเมยเจ้า

ค้ำเขาเซยชิตตคกรง

แห่งกษตริยชงใจไหลหลง

อนทนงนำใจใครเรา

เพาะพิชเสนหาบ้ำเขลา

เหลอเต้าไตลหนมน

พังกลวภยชายหมายมน

ไปพรนสังหสตวักคตน

หังหลายทีในไพรสณช

เพราะผลอาหารการกิน

ทำลายเกยรตหญิงยงฉน

สูณส่ำส่ำห่มเสอเนอราย ฯ

เหล่ารกชัฒนหลวมากหลาย

ทุกขมลายรกกฉาจารย์

สงสารการเสวยเคยเคก

รสอเนกนานาอาหาร

ยามยากตรากตรำรำคาญ

ยังปราณอยู่บ้วนปรวนแปร

มันเผือกเลือกหามาได้

ก็ไม่มีรสหมดแก้

ล่าอาหารที่เสวยเซยแด

จอกแหนไหลหลากมากเจียว

ดงหนามครามครนมน์เหลือ

นางเมื่อนมมองจ้องเกี้ยว

เจ็บเนื้อเหลือชามหนามเรียว

ลดเลียวกตกนมรรคา

หนามเชือดเลือดไหลใสแสง

คอดแต่งทบทบจมหญ้า

อัสสุพุดนบนคา

คอกว่าเพชรแพรวแววพราย

ทรมาทารก้าลำบาก

แสนยากยามร่างห่างหาย

พลัดพรากจากผัวตัวตาย

จกสลายชีพสลดตตลง

เดินป่ามาเดียวเปลี่ยวแสน

คืบคั้นชุนเขิญเป็นผง

ครงนชวตปลิดปลง

ไ้ทนงว่ามีชวะ ๆ

๑๑๓๖

๐ อ้าอ โศกปราศ โศก โศกชน

ยังยืนอยู่สถิตอิศระ

เหลือคเนเวลาวาระ

วฒนะอยู่ในไพรนี้

ชอชอยยอยยวนชวนชน

เวงรนรกขมลภลศร

อยู่เป็นหลักป่าตาบิ

เบนทรมรอนผอนทุกช

๑๑๓๗

อ้าศรีวัต โศก โบกบัต

คือนัตรุเฉลิมเสรมสุข

ตุ โศก ไรศเศว้าเรารุก

เกล้าคลุกเคราะห์กรรมล่าเคญ

จงอ โศกศรีไพรไพศาล

บอกแจ้งแหล่งที่สมิตมั่น

นำที่ศรีอ โศก โบกเศร้า

บัด โบก โศก ในใจตู

ช่วยสมานทุกขชากลาเชญ

ซึ่งเร็นชอนตัวผู้ตู

พฤษ์เฒ่าจงแถลงแจ้งผลู

จึงสูจักสมสมญา ฯ^{๑๑๓๘}

๑ อ้าพยัคชคกตกกลาสามารถ

เข้มแข็งแรงเรียวเทยวมา

โถมฤควาชากลาหาญ

เจนแผนแดนบ่าราชย์

ว่าพระอมรสหมศกต

ช่วยชಾಯาเผดจเมตตา

มั่นไม่ไห้ทางอย่างว่า

โ้กผู้ปราศญาตีเครือ

เชญกินไปกินผินหลัก

วังเกยจเดยตฉนันท

สัตว์ดมเกยรตเกลยดชา

^{๑๑๓๙}ชาติศวาสามานย์พาไพโร

เชอชาตราชกุดบุญมาก

กรรมใหญ่ไ้ทันวันทต

นำชยาดยาม โกรธ โยษฐ์อ้า

แยกเขยวเคยวช่าสาใจ

ถินฐานคุดหาอาศัย

ช่าไห้จงบอกออกมา

สำนักอยู่ไหนในป่า

กอบการณุตผู้เมอ

กินช่าเสยเถดเล็กเหลือ

บอกเลื่อ ๆ ไ้ไยดี

ปลดปลักตัวหายหน้ายหนี

บัดสสุดแสนแค้นใจ

จ่าจตตคุดหาหมาไฟโร

คงไม่ปล่อยปละละลด

ยามยากบาปต้นบุญหด

แสนสลดเหลือสลดบัดทั้ง ฯ

๑ อ้าพญาภาสรวรอันหนัก

นอนทกนิกเห่นเย็นจวัง

พาหนะพระยมสมยศ

ซ้ำทำกรรมหยาบบาป โยน

ถงทชวตปลัดปลัด

ขอพวงขงมหงตทงทกช

พาเฝ้าเจ้าแห่งแหล่งหน้า

จากโคลน โยนพาเข้าไป

๑ ความยนิณินหน้ามาเบ็ง

มัจตตบิตเบอนเชอนชก

๑ หลายวันคนเสด็จเต็รจเต็ร

ว่าให้ในดงองค์เดียว

ยามหนาว ๆ เนอเหลือหนาว

วายนกคกคก

ยามร้อน ๆ เนอเหลือร้อน

เผาแผดแดดเข้มเต็มดวง

อิดโรย โหยหิวผิวเผือด

เหน็ดเหนื่อยเมื่อยเหน็บเจ็บใจ

ลงปลักตีแปลงแหล่งตั้ง

เกลือกกลางกลางหล่มจมนโคลน

ปรากฏเก่งกาจผาด โผน

โทษ โปนเร็วตามตามรุก

วันทตทุกชเถอเหลือปลุก

คู่สขปร โลก โศกไว้

พวงอาหารท้าวดาวไต ๑ ๕๑๐

ไว ๆ บัดนตนัก ๆ

สูงเท่งยื่นใหญ่ในปลัก

หนพกตรวงแล่นแสนเป็รียว ๆ

ร้อนเร็วไปในไพรเขี้ยว

ลดเดียววารณย์จันตัก

พรอยพราวนำคางกลางดึก

หนาวลึกลงไปในทรวง

ทินกรส่องใสในสรวง

เหมือนลวงในอกหมกไฟ

ค้อมัดกรวดเชือดเลือดไหล

ทราวม้วยทอตองค์ลงพัก

แทบร่วมไม้ใหญ่ไวยริน
นัยนานองนาพราพกตร

ทรงสอนใหม่หมกอกหัก
นงลักษณะชบชอนอ่อนแรง ฯ

๑ จักกล่าวชาวป่าล่าสัตว์
ดินแดนแดนใหญ่ไพรแวง

เลาะลัดมรรคากล้าแข็ง
เจนแจ้งทุกก้าวราวพน

๒๑๔๑

พวกภิลลหินชาติกาจกล้า
ถมึงทงดงดอถอยตน

มากหน้ามีในไพรสณฑ์
เป็นคนเก่งกล้ากว่าใคร

พากันตบพงดงคา

เห็นหญ้าโลहितติดใหม่

ในจิตตคิตเตาเข้าใจ

สัตว์ไพรล่าบากยากตน

ตามรอยโลहितที่ค้น

จรลัดลึงเกล็ดอกเสือกสน

เจ็บหนักจกคนสนขนม

ในหนไม้ห่างทางไป

คิดพลางต่างคนตมมอง

อย่างย่องแยกกันตมได้

ยิบเสียงหญิงเคว่าเฝ้าใจ

ร้องไห้แดงเห็นเข็ญจริง

หลากในใจภิลลสันพุด

แทตย์ทุษณ์แปลงร่างอย่างหญิง

จักใกล้ใจขามคร้ามจริง

ตางนึ่งแอบมองจ้องนาง

มามากด้วยกันพลนกล้า

วังราเขาลอมพรอมข้าง

นงรามงามพบบูอยู่กลาง

เหมือนอย่างราหูจันทร

หน้าไพร่ใจดำตาฮา

นิกนารังเกยจเดี่ยวตน

ภาษาพูดคำคามัน

ฟังกันไปเตาเข้าใจ

มันนิ่งตนางพลางคิด

ชวพอชวแม่แต่ไร

อันความงามเพ็ญเป็นพิษ

ต่างแยกแตกสามัคคี

ต่างคนสนใจใคร่นาง

เกิดการรบราฆ่าฟัน

คนนกกนกางพลางยุติ

คนโน้นไฉนพันบั่นกลาง

ฆ่าฟันกันตายวាយวอด

ยิงแย่งแทงฟันลั่นดัง

๑ ปางองค์นงลักษณ์พัทรวเผือด

บ่มบ้ำซากันบรรลย์

มันวังชิงยุติครุฑคร่า

แทงฟันกันลุ่มจมดิน

ทราวมวยไต่ทหน้เร้น

เหน้อยหนักพกยงบังไม้

แขนขาตขาขาดดาษบ่า

สุดสนภลลรายตายนอน

ในจิตต์มาตมั่งหลงไหล

ก็ไม่เห็นนางอย่างน

ตอติดตามเลือนเหมือนผี

ต่างมั่งหมายร้ายกัน

ต่างหมางใจเพื่อนเพื่อนพัน

แย่งกันอุตลุดคนาง

คนนเขาจุดอกข้าง

กิดขวางวุ่นวังชิงองค์

ม้วยมอดยบยู่ยมูยผง

เปลืองปลงชีวิตปลิดไป ๆ

เห็นเลือดเหล่าภิลลรินไหล

อรไทยอกสันชวัญบิน

บ้างคว่าหัตถ์พลาจนางตน

ทงสนเจ็บตายวายไป

มิดเม้นในบ้ำอาศัย

แลไปเห็นศพชบชอน

บ้างซากันม้วยด้วยศร

บังอรเบาอกฟกองค์

ยบยอกชอกซาตาเซยว
 เวียนวนตันไปในตง
 นัยนาคลอคคองนงนา
 ภัยภลลสนแลวแคลวมา

เจบแสบแปลบเสยวเทยวหลง
 ยพยงเหนตเหนอยเมอยลา
 ทกชคาชุนแคนแสนสา
 ภัยบาอน ๆ ดนตง

๑ ยามเย็นเห็นหนองส่องใส
 ยพยงทรงยงนงดง
 ดาวสวรคบบรรอมลมหลับ
 แจ่มแจ่งแสงจันทรพรรณพราย
 โสเมส่องมองพักตร์รักรูป
 ไซ้แสงส่องโคมโคมงาม
 สาสหหมีเสอเนอราย
 หวงหาอาหารธารทก
 เห็นนางนอนอยู่ดูหลาก
 นึกว่าอาหารหวานมัน
 พระศุลมคาคาวัส
 ชนคตมตอตถตรัสไว้
 สาสตวจตตบาทชาตราย
 จกตมชมกลนยนพค

มดไรแลสอาดปราศม^{๑๑๔๒}
 ดังองคบังอรออนกาย
 อจกรับคอแซแลฉาย
 งามดม่ายรศมตคราม
 ลอบจูบนางนอนหอนชาม
 นงรามหลับไหลใต้พฤษ
 โคควายแรตข้างกวางถก
 บางนกตมنال้านน
 แสนอยากขบฆ่าอาสาญ
 เขยจค้นใครเคยวเสยวใจ
 ห้ามสตัด ๆ จาคำได้
 เกรงภัยศมภูรฤทธ
 กลากลายไกล ๆ ใครจิตต์ -
 นางนทรแนหลับกับพน ๆ

๑ อันหนองน้ำใสในพน
คือหนองส่องกว้างกลางคณ
นางแทตย์ทอดกรพ้อนเล่น
นงเยาว์เข้ายวนกวนแต่

๑ คณนางอสุภกุลศรี
ถึงหนองน้ำใสไหลลึก
เห็นนางหงนอนอ่อนนงค์
แปลกมากหลากใจใครเลย
บรรเจิดเลิศล้ำหน้าพร้อม
ขอเรียงเสียงไรใครย็น

เนตรหลับนงรามงามปล้ม
จับนางพลางสนั่นทันใด
โฉมยงองค์กนกเวธา
๑๑๔๓ ทรามวัยไทตยามายืน
ต่างนางต่างคิดพิศวง
ทุกส่วนยวนใจไม่เว้น

งามชลพราวไพรไซ่อน
วานชื่นอมรสึงหนึ่งแด
งามเช่นสาวฟ้าหน้าแข
วังแกเล่ห์กลทันทุก ๆ
จวลแสงยามยามดก
หมายนิกมาเล่นเช่นเคย
พิศพักตร์เพราศรรพหลับเฉย
มาเกยกายอ่อนนอนดิน
จุมลุมแลพรงยงสน
ศศพินทุ่พราวฟ้ามาไพร

เนตรลุ่มจกเป็นเช่นไทร
อรไทยผู้หลับกลับฝัน ๆ
ผุดผวาองค์สนพด้นตน
กลางคณแสงยามยามเพญ
งามทรงยงใครได้เห็น
คือเค้นเอาความงามไว้ ๆ

นางแทตย์กล่าววว่า

ดูรานาวรมลพิษณ
เนตรงามครามชงถึงใจ

ผิวพักตร์ผุดผ่องส่องใส
คือไซสองแขแดมา

โถมงามนามใดใครแจ้
 กุลกษัตริยชดแท้แน่ตา
 ดงใหญ่ไซถิ่นมานุษ
 นีหนองของตออยู่ไพร
 พงไพรไซรัตน์บัจฉรณ์
 ผิดถิ่นดินดงนงลักษณ
 กบัตผู้ความงามลบ
 จงยงพงคำสำคัญ

หลักแหล่งบ้านเมืองเลื่องหล้า
 เดินป่าเหตุผลกลใด
 ยากสุดทักลามาได้
 ทำไมมานอนผ่อนพัก
 เห็นหอนงดงามตามศกดิ์
 อย่าสมัคมาแย่งแข่งกัน
 สวมภพปราศผู้ค้ำ
 มิฉนั้นชดใจไม่

นางกนกเรชาตรีว่า

๐ ดูรานงเยาว์เพราพัคตร์
 ขาหรือคอรราชนารี
 มาเดี่ยวเที่ยวเถินเดินทุ่ง
 สวมมแลวแคลวคดา
 เธอได้ไปเดี่ยวเดี่ยวเลาะ
 ลำบากยากจนพันใจ
 ถึงกนกนกรตอนหนึ่ง
 พบกันพลันจากพรากทศ
 วันใดวันหนึ่งพึงหวัง
 โคมตรูผู้ข้าคารพ

ทรงลักษณสุดท้อไสไซศรี
 บุตรจอมกษัตริยฉัตรพา
 มาตมุงหมายตามตามหา
 พลัดหน้าพรากกายหายไป
 สืบเสาะกรงทองผ่องใส
 จวบในอารมณ์สมคิด
 แลวจงคนวงดงจตต
 จำติดตามไปให้พบ
 จกตงหน้าคนจนสบ
 ทราบจบเจนแผนแผนไพร

ย้อมรูดูทางกลางย่าน
เหนือใต้ใกล้ห่างทางใด

๑ นางแทตยยนนางพลงนิก
นทรอคคอรานาร

ยังเกศเนตรกผู้ยง
นอยทรอดถอมความ
ได้เล่นเห็นกันวันน

เป็นไรเป็นไปไ้ก่ลัว

นิกพลงนางแทตแปรตแปรวัน
แปรว่างอย่างยักษพกตรัฐ

เชิญท่านบอกกล่าววข่าวไซ
ควรไปตามหาสามี่ ๆ

รสกขงเคียดเสียดสี
ขงมเนตรคมผมงาม

กว่าหญิงทวแคว้นแดนสาม^{๑๑๔๔}

หยาบหยามโอหังตงตว
อวดดอถอมผว

จักหัวฎาให้ใครรู้

โลดเล่นแผดร้องก้องท
โอยสูชอุษาเขยวเคยวพน ๆ

นางแทตย์กล่าววว่า

๑ นเณะนางงามสามหล้า
ข่าวใจเจ้าเท่าทัน

ตงหน้าหาผวตวเอก
พบตวผวเมยเคลียคดล

เมินเสียดเกิดเจ้าเราบอก

ลูกสาวแทตย์ใหญ่นายยักษ
ไม่ไหเจ้าไปไ้ตพัน

ตราตราขากแค้นแค้นดี

จักหาเป็รียบเนอเหลอสร
หมายมนมาลวงลวงค

อภิเชกกันใหม่ไ้ตหนอ

รูปลอของคเคยงเวียงพกตร

ไซหลอกจงแจ่งแหล่งหลัก

แผศกตสาราญยานน

เวียนวนอยู่ในไพرن

จักทวทุกขใหญ่ไ้ร้อน

อย่างเร่งละขีพรีบหนี
ข้าขอบชมหน้าอาวรณ์

อยู่นั้นทนภัยไปก่อน
ไฟฟอนคือทุกขรุกราน ฯ

๑ ขบเขยวเกยวพลางนางเขยาะ
เทยวเหาะเสาะไปไบนาน
คือรากษสเดมาเจ้าเดศ
เล่าความตามในใจจริง
คู่รักของชายร้ายกาจ
ท่านจงตรงไปไล่ตาม
ทรมานฐานไหนไม่ว่า
เราารุกทุกขทัมอัปจน

หัวเวาะก้องไพโรไพศาล
พบพานเพื่อนบ่าหน้าถึง^{ปี๑๔๕}
แปลงเพศหลอกพระอมรสิงห์
ว่าหญิงมานุษสุดงาม
บังอาจจ้วงจาบหยาบหยาม
ลวงลามล่อลวงบ่วงกล
ให้ฆ่าตัวในไพรสนต์
ว้ายชนม์ลงเองเกรงโย ฯ

๑ มั่นยืนนางบอกออกบถ
คิดได้ให้แสนแค้นใจ
ตดลนชนใหญ่ไซ้เล่น
พบหนานาวรทรก
แต่การนไซ้ไรไซ้ง่าย
แม่นถล่าทำพลาดปราศบุญ
พระศุดมคากำขบ
ตามใจให้ทำจำเพาะ

รากษสยนิตมีไหน
กูไซ้รัมนัทำชานัก
กระเด็นออกไปไกลหนัก
จางกแกแค้นแทนคุณ
อาจร้ายแรงเรยวเฉยวคุณ
คือต้นตวงคู่เคราะห์
เราสตรูกันมนเหมาะ
เพียงเหาะแหะหลอกหยอกเข้า

กุจกชักใจให้บ้า

ทรงชัยไม่ห้ามปรามเรา

๐ ตรีกพลนมนรบริบทา
เมียงมองช่องทางว่างไม้

แม่นฆ่าตัวนางช่างเจ้า

อาจเขี้ยวแค้นเช่นใจ ฯ

มายาหมายหยอกหลอกใหญ่
พอได้ทีทำยาย

◎

◎

◎

๐ เมียนน

ตกใจโทตยาพาท

นางแทตยแมตเสียงเพียงสาย

เหมือนลมเร็วพัดพรอ

โคมตรอยเดี่ยวเปลี่ยวตง

กรงภยในพงสงกา

เหตุผลกลใดไม่ทราบ

โศกเคียดกรรมทำกู

จักวายชีวิตคิดแน่

ลำบากยากแค้นแสนกลัว

รวภัยใหญ่เหลือเบอหลก

จำเพาะเคราะห์กรรมจ่ายอม

๐ แสนขยาดหวาดเสียวเปลี่ยวเปลี่ย นางเยาว์ชอกชาร่าให้
เวลาอาทิตยอุทัย

นางกนกเวชามารศรี

ยุดอกสนชวัญปลิว

ฟ้าฟาดปราศกายหายฉิว

ลิว ๆ ลอยไปในฟ้า

ยพยงเย็นชดมตหน้า

โทตยาโกรธเกลียดเคียดต

มันหยาบยิงเสือเหลือสู้

เหลือรูเหลือปลกหลกตัว

เว้นแต่ได้พบสบผัว

พันพัวทุกชภยไล่ลอม

จักปลกตัวเมอเหลืออ้อม

หวังถนอมชพมันฉันใด ฯ

๐ นงเยาว์ชอกชาร่าให้
ทราวม้วยหิวโหยโรยรา

ขณะนั้นขวัญอนงค์ทรงรู้
 ใกล้เคียงคั่นเขี้ยวเข้ามา
 ออกสนขวัญหนัดผอ
 พวกกิปลัดหินชาติกาจไพร
 ฤๅสัตว์สงหเดอเนอร่าย
 ยุพยงทรงเอียงเมียงดู

มีผู้แหวกชฎัดบ่า
 นางถลาเร้นองค์โพรงไม้
 ไครหนอบกผ้าป่าใหญ่
 มาไล่ลวนลามตามดู
 กลากรายมาไปในผดู
 โฉมตรูดีใจโคปาน ๆ

๑ เพราะพระสามลลิต
 องอาจยาตราอาการ
 ทรงเครื่องเรืองรองทองแก้ว
 กุมขรรคคั่นตงพงไพร
 อรไทยใจปลมดมหมด
 วิ่งเข้าเคล้าสอดคอกอดองค์

บุกชฎมาในไพรสาณฑ์
 ห้าวหาญปราศความขามใคร
 เพรศแพรวพลอยมกต์สุดไส
 ไฉไลรูปปลักษณ์คักคทรวง
 ทกซ์ปลดปราศไปไหลหลง
 โฉมยงชบเสือกเกลือกพักตร์ ๆ

๑ ไ้อพระภักตากล้าแกลัว
 จงอยู่คัครองน้องรัก
 น้องเทยวเดี่ยววเลาะเลาะหา
 ชอกชาลาบากยากตน
 พบกนนวนนตนัก
 พรรดเฝ้าเหล่าร้ายหมายมา

มาแล้วหรือองค์ทรงคักค
 ปกบักษ์บวงภัยไปพัน
 บุกป่าเถื่อนแถวแนวหน
 ภัยคนภัยสัตว์อตรา
 เพราะยักษ์กายใหญ่ได้เข้า
 ตงหน้าทารายกายน้อง ๆ

๐ นางชบพักตร์ตรับหลับเนตร

หมดทุกข์หมดกรรมจำจง

๐ ครุหนิงนางปลมลมเนตร

ผิวหายกลายกลับวัยไป

แอบอิงพิงผิวมัวเผลอ

ยักษ์หยอกกลอกตาน่ากลัว

โฉมยงคองคตนั่งนงก

กรีดกราดหวาดทุกข์รอกโรม

องคตชนชวญุหายร้ายยัง

หวุดหวิดชิตนางกลางไพร

๕ สนั่นเหตุชุนเคืองเคืองชอง

๕ อยู่สองแสนเพลนเดินไพร ๕

๕ ส่งเวทหวัดสนหวนไหว

๕ ยักษ์ใหญ่กำยำงาตัว

๕ พดเพื่อพรำไปไซ้ผิว

๕ ยมยวแยกแยะปะแพละโลม

๕ ในอกคือไฟไหม้ไหม

๕ ถาโถมจากมันทันใด

๕ นางวิ่งเร็วพลันมันได้

๕ ทรามวยลุ่มสลบชบลง

๐

๐ เทียงคนชนฉานาคาง

๕ ลาวนอยคอยพนตนองค

๕ โสภผู้หลาบบาบโทษ

๕ กรรมเกรยวเคยวเชญเหนแท้

๕ ยามรงบหลับอยู่กุ่มน

๕ หนม้น ๆ ตามฉามรุก

๕ ฝันหรือไซ้ฝันตนน

๕ เดยวนนฝนฝนแปร

๕ กระจ่างจันทรแดงแดงส่ง

๕ ในตงนอนเดี่ยวเปลี่ยวแแต่

๕ อยู่โดดดงร้างห่างแห

๕ จกแกเกลือกผู้ผลทุกข์

๕ ยักษ์มันเขาทาบลาปลุก

๕ อุกหลุกไล่กังรังแก ๐๑๔๖

๕ ตนหรือไซ้ตนมไม่แน่

๕ หรอดตนขนแฉเหล่าพฤกษ์

ความจริงกรงจตตคตพรน

ตน ๆ ชื่นใจไม่นึก

จักหยุดเกรงภัยในถิ่น

รักรักกลัวกรรมจำทน

๐ งามจันทร์ตนพากลาแสง

นางห้องช่องทางกลางไพร

เคิรพลางนางขแงแลเหลียว

ราฟังถึงองค์ทรงยศ

โฉมยงทรงแลแปรพักตร์

โน่นผิวหรือผิวตัวแปลง

เห็นหน้าสามมศกต

คร่ำคร่าผาเสื่อเหลือใจ

นงลักษณ์อกอ้วนบ้วนจิตต์

แสนพรนนันใครไต่พฤษ

ผิวหรือไซ้ผิวกลัวน้ก

แกว่งไกวในแต่แปรปรวน

ความใคร่พนักัยไพรมอง

ความใคร่ไร่เคร่าเนาภู

ไซ้ผ่นดอกกรู๊ส

ยงตรกยงกรงยงลน

จักเคิรเกรงภัยในหน

นิรมลย่องอย่างหว่างไม้ ๆ

แซแซงรังสีศรีไส

อำไพเดือนเพ็ญเห็นมด

แดนเสียวใจชาก่าสรต

ยั้งสลตจิตต์หลาบบาบแรง

พลางชงกแซงชนย่นแหยง

มาแสรงนอนนึ่งฟังไม้

นงลักษณ์ยงทรงสงสัย

จำได้ทุกอย่างนางน้ก

สคคิตสุดของตรองตรก

ลาลกเลศหลากยากล้น

ยักษ์หรือไซ้ยักษ์อกอ้วน

จักควรฉันใดใครรู้

ความใคร่คินสองครองคู้

ความใคร่ไต่สู่สุขชง

เหมือนเชือกสัดเกลียวเหนียววัง

ความกลัวความจำค้ำ

สาวสวรรค์บนบ้วนหวนเห

พิศพักตร์พระเผือกเลือดไร

ฤมาบ้านานปาน

จากไปใจชายหน้ายรัก

นั่งนอนอ่อนใจไซ้หลับ

ยักษ์ใหญ่มายาฆ่ากาม

๐ เมื่อนนตามมีเดช

ลูกตกลงถึงเขาวเขาขีด

โฉมขององค์นั่งนงก

เฮอโอบองค์พลงนางย่น

๐ พระว่าอำเจ้าเพราพักตร์

กรรมชดพัดพราภจากมา

สิ้นรักชวตคิดไว้

แสนยากหากบุญหนุนทัน

แต่โฉนโฉมของทรงนิง

เรามาพากันदनทุกซ์

ลากบ้งอรไปให้ถึง

แย่งตั้งองค์นางห่างไว้

เหลือคเนใจนางอย่างไหน

เหตุโฉนแน่นิ่งกริ่งนั้

สนชพรบลดหนผลก

ฤภกจิตตติดตาม

จักจับกริ่งจิตตคิดขาม—

นงรามเรรวนบ้วนคิด ฯ

ลิมเนตรเห็นนวลยวนจิตต

พระพิศพักตร์นางพางกลืน

แสนสทกสทอ่อนใจใฝ่ฝัน

ใจตนเต็มทรงสงกา ฯ

ยอดรักผู้ร่วมใจข้า

เดินบ่าเสาะถามตามกัน

ว่าใกล้เวลาอาสัญ

จากวันนไปไรทุกซ์

เหมือนกริ่งเกรงขามความสุข

บ้ายมุขสู่เมืองเวียงยศ ฯ

๑ อ้าพระมัวขวัญครวชิต

น้องไซร์ไซจิตตคคคค

ภมณเห็นเช่นผว

แนหรือคอตวผวรัก

ทรงฤทธลือชาปราภฏ

หากสยตสยองในใจนัก

แต่กลัวไซองค์ทรงศกค

ไซยักษ์จาแดงแปลงลือ ๆ

๑ เธอว่าอ่านองของพิ

นงเยาวเจายงรงรอ

จำพมิได้ในตง

ไซว่าชาเหลือเมอครึ่ง

พบกันพลันนางร้างพิ

เซตหลาบบาปยำกรรมโยน

นางว่าอย่าคร้ามตามหา

พบนางอย่างคากำขับ

มารศรตรัสหลากมากหนอ

เพราะชอบชุนชากำบัง

โฉมยงลุ่มตามความหลัง

อยู่ยังโรงคัลวันโน้น

เหมือนรบลดเดินแผ่นไผน

คือโค่นภูเขาเอาทับ

พมาเห็นอยออนนอนหลับ

นางกดับหดห่อท้อแท้ ๆ

๑ นางว่าอ่าองค์ทรงศกค

กลัวภัยใจบัวนปรวนแปร

แปลงเป็นเช่นตัวผวข้า

ข้าเซลาเข้าไปใกล้กาย

น้องรักกริ่งใจไม่แน

เดอดแต่เพราะยักษ์ลฤษณร้าย

มายามันยุงมุงหมาย

เจียนสลายเพราะหลงงงววย ๆ

๑ อ้าเจ้าเสาวภาคจากหล้า

เหยมโรคโคกใจใกล้ม้วย

น้องอย่ามัวเมินเขินชวย

จงชวยให้เห็นเป็นไป

ยักษ์ใหญ่ไหนเจ้าเจ้าเอ๋ย

คนไข้ใจเผด็ชเพื่อไป

บุกป่าผ่าภัยไพร่กว้าง

อย่าท้อหนอเจ้าเพราะจันทร์

พบกันวันนัดแล้ว

งามเพลนเดินร่วมชมรุกข์

ยามพราวจากไปใจเศร้า

ทราวมเชยเงยพักตร์สักนิต

๑ ไฉมตรุษพักตร์จกจูบ

ยักษ์ใหญ่กาย่างายน

หน้าตาหน้ากลัวตัวขน

นางกรวดหวดร้องก้องพลาง

๑ ยพยงองค์อ่อนช้อนชบ

จนดวงเวลารাত্রี

แสงสว่างนางพันทนขน

ชอกชากาลังวงษา

ใคร่ลูก ๆ ขนมนเคี้ยว

องค์เย็นเช่นนาลาธาร

ทราวมเชยอย่างทรงสงสัย

ฉับไฉนางเป็นเช่นนั้น

เหตุร้ายหลายอย่างนางฝัน

ลึมนันให้หมดปลดทุกข์

จกแคล้วคลาดเศร้าเนาสุข

ความสนุกในบ้านาคิด

พบเจ้าใจชื่นรณจิตต์

จุมพิตพอให้ใจชื่น ๆ

เห็นรูปผิวหายกลายอื่น

มนย่นปากอำหานาง

สองทนต์โง้งอกออกข้าง

ลุ่มกลางไพรพลันทันที ๆ

นอนสลบเหมือนหลับกับที่

สุริยศรีส่องไสไซฟ้า

เคยมนพกตรมตชดหน้า

นอนบ้านึกปลดหมดปราณ

จกเพียรเหลือจกหักหาญ

นอนนานจนแตกแผดเผา

กำลังยังมีมาบ้าง

น้อย ๆ ค่อยทรงองค์อร

บาทนางพานางย่างเต้า

จักไปไม่ห้ามตามใจ

ไปถึงซงหนองหมองนั้ก

เห็นเงาเคราเหลือเบือตา

๐ ไ้ออกกุเอยเคยลุข

เวลาอาภพ้อบจน

จักหน้ทไ้หนไม่พัน

ในยุคทุกขยอมตรอมทุกข

ควรกูยูนตกว่า

อยูนอยุไ้หนไม่แคล้ว

ผเสอเสอสมหมต

แกงกาจอาจท่ายาย

ทำเล้เสแสร้งแปลงรูป

ดวงเราเข้าไปใกล้ตัว

ล่อใจให้ปลมลมเครา

ไ้อีกผู้กรรมนำทศ

โฉมนางลกนังยังอ่อน

บทจรข้า ๆ คลาไคด

จิตต์เจ้าไม่คิตทศไ้หน

ยอมให้สองบาทยาตร์พา

นงลักษณเยยมนาซาหน้า

เหมือนบ้ำชดชูปรูปตพ ๆ

สบทุกขทไ้ในไพรสณท

เพราะผลกรรมเก่าเรารุก

เหลือตนเหลือตนบนบูก

ความสุข โลกใหม่ใกล้แล้ว

เป็นอาหารเดือเชอแกล้ว

จักแผ้วพนภยไ้มี

รากษสแทตยทุษณภูตผี

บ้างมีมายาน่ากลัว

เคราชูปท่าทางอย่างผ้ว

กุมัวมันไปไม่คิต

แล้วเขาชดลวงดวงจิตต์

ความผิดชาติก่อนร้อนรูก

ชาติทุกขยากมากฉัน
 จักตนรันทมล้มลุก
 กำลังวังชาหาไม่
 ลำบากยากเข็ญเช่นนี้

๑ โฉมยงทรงรำก่าลรด

โหยหวนครวญครางกลางภู
 แดดเที่ยงเบียงผอนรอนหาย
 สายัณห์พลันองค์นงเยาว์
 แรงโรยโหยหวนครวญหา
 เหนื่อยอ่อนนอนเศร้าเปล่าใจ
 ผันวาศามลลด
 อรไทยใจสิ้นขวัญเบรียว
 ตนเขม้นเห็นผัวกลัวหนัก
 พบผัวขวางหน้าทาพรัง
 หันซ้ายพบผัวตัวกล้า
 ซ้ายขวาหน้าหลังนั่งรอ
 บ้างแข่งแข่งแซกแหวกสู่
 อมรดิ่งหวังไขว่หลายองค์

ทานทนไปโยใช้ดู
 เพิ่มทุกข์ทำไมใช้ดี
 เห็นไกลชงเบองเมืองผี
 จักมีชีพไว้โยกู ๆ
 แดนสลตโคกสูงยิ่งสู้
 คือดอยูกองเพลิงเริงเร้า
 แดดบ้ายเบียงถอยน้อยยเข้า
 ยิ่งเร้ารุมอกหมกไฟ
 นัยนานองน้ำคร่ำให้
 หลับไหลอยู่ตงองค์เดียว
 บุกชฎมาในไพรเขียว
 แสนเสียวอกอนาทหวาดจริง
 นงลักษณผ่นผละจะวัง
 ยินนั่งหน้าพรมยมลธ
 หันขวาพบผัวหัวรอ
 ยืนกล้ออยู่กลางทางตง
 บ้างจุมมาใกล้ไล่ส่ง
 โฉมยงกายสั่นงันงก

หลบชายยายชวาหาที่
 เหนอยหนนผบาลามก
 หลบเนตรวิ่งไปในป่า
 ลมลูกคลุกคลานนานครัน

หลีกดวงวุ่นมุ่นหมก
 นางยกสองหัตถ์อดกวรรณ
 เป็นบ้าเพราะใจไหวหวั่น
 พระจรีตผัดผันพันเพื่อน ฯ

◎

๑ ปางพระอมรสีห์มหัคคต
 รมไม้ไพโรกว้างต่างเวียน
 ตงหน้าห่าน้องท่องโลก
 ดนรภขบภชภูถัดนาน
 เหน็ดเหนอยเมื่อยเปลี่ยเปลี่ยสุด
 เอนองค์ลงนอนผ่อนตน
 หลบพลันผ่นเห็นเพ็ญมาศ
 ก้าทองก้องถ้วนชวนตา
 แลหามาครทอนเห็น
 เข้าใกล้ไปปองมองเมียง
 เสด็จทอดทศนาปราสาท
 งามทวารบานคำอำพน
 อัจฉมจันทรคจันทรพรรณแพรว
 คูศตมภ์ชมเดินเพลินใจ

ดำนักในแถวแนวเถื่อน
 แม่นเหมือนคนบ้าสามานย์
 ถูก โฉลกร้ายหลาบบาปผลาญ
 ไปพานพบนางกลางพน
 เออหยุดยั้งในไพโรสถนัท
 มณฑลรมไม้คัยยา
 ปราสาทยอดเยี่ยมเทียมผา
 ทศนาเนืองนัยในเวียง
 เยือกเย็นหิมหยาตปราศเสียง
 เหลียวเฉวียงแลสดำรำคั้น^{๑๑๔๗}
 ยุพราชเดินเดี่ยวเทยวตัน
 ชุ่มปพาพกาญจน์พันอำไพ
 สกาวแก้วแกมทองส่องใส
 พันอุไรรับผนังผนัง

เพดานพิสดารกาญจน์แก้ว

ทุกห้องห้องโอ้โศภิน

รเมียรมองห้องกลางกว้างใหญ่

เห็นอาสน์มากเต็มเยยมตา

เห็นอื้นแผ่นกนกปกลาด

พระคันทันนาปรารภ

เปิดผ้าผนกกนกปกหน้า

หลากจตุตพศหน้านาร

๐๑๘๘ เปิดยื่นเห็นเป็นใจราศ

แค้นโศกโศกเลี้ยวเกรยวกราว

ยพราชหวาดพันตนชน

๐๑๘๘ ออฉาวกราวกรูหม์พฤษ

๐ ลูกถลันผันแปรแลเนตร

เวียงวงพงชฎัดเดาะ

แม่นยำจำได้ไม่ผิด

ตงสารกานดาหน้าอง

พระคู่สูนางพลาขาน

๐๑๘๘ อยุนพมาหาองค์

ตาริกาภาแพรวเพริศสัน

ยิ่งถวิลยิ่งพวงสงกา

หฤทัยรัญจวนทวนหา

๐๑๘๘ อภาพรธมณมื่นพ

กลางอาสน์สำอางวาศพ

๐๑๘๘ มาพบทรากรใครไน

เห็นกนกเวหาไซศรี

๐๑๘๘ เทวแลบดินปล้นยาว

๐๑๘๘ เดีงมม่นทวยวหยา

๐๑๘๘ ในราวอาวณัยจันต

๐๑๘๘ เดีงครนเครงไพโรนต

๐๑๘๘ อกตกเยยยวหัวเราะ

๐๑๘๘ สังกตเห็นหญิงวังเหยา

๐๑๘๘ มนเหมาะรูปร่างอย่างน้อง

๐๑๘๘ เพ่งพิศโฉมเจ้าเศว้าหมอง

๐๑๘๘ คร้าคลองอัสสุพลง

๐๑๘๘ เขาวมาลย์อยากรังวงหลง

๐๑๘๘ บุกพงพบก้นวัน

๑ เมื่อนนางต้งนงก

โถมยงหลงว่าตามี

หลบองค์ทรงผ่นคณหนี

ปางพระยุพราชชาติฟ้า

แสนฉงนสนเททเลहन

ทรงฤทชิตตามทรามว้ย

๑ ฝ่ายองค์นงพินทุสนทา

เหยียบหล่มดมองค์ลงพลัน

๑ ขณะนั้นเสื่อใหญ่ไจร้าย

จากซุ่มพุ่มไม้ไพรแวง

คร่อมองค์นงลกษณจกเคยว

เขยวเคนเห็นได้ไม่ชา

๑ ปางพระอมรสังหวงตู้

ทรงชรรคัพันฟอนรอนราน

๑ แต่เดื่อนั้นไซร์ไซ้เสื่อ

เสื่อเงาเขาคร่อมห้อมองค์

ต้ององค์นงเขาวเขาเหมาะ

นงเพญเป็นทอนนอนเนา

หวนอกตกใจไม่หนี

คือผีเพศแต่รงแปลงมา

วิ่งเร็วไปในป่า

ทศนนางลหนีไป

จกมีเหตุการฐานโทษ

ที่ในแนวป่าอาวณย์ ฯ

ในจิตตคิดว่าอาสัญ

สาวสวรคเคียดคณสนแรง ฯ

ร่างกายกายากกล้าแขง

ลำแดงเดช โผน โจนมา

แสนเสียวโจนางกลางป่า

กานดาจกปลดหมดปราณ ฯ

เขาสูเสื่อร้ายหมายผลาญ

ประหารเสื่อใหญ่ในดง ฯ

หลงเชอมายาพาหลง

เชอทรงแสงชรรคัพันเงา

จำเพาะถูกถนัดตัดเกล้า

หน้าเพราในไพรไร่ปราณ ฯ

๑ อมรสังหนงตลงขงแขง
กลงเกลอกเตอกกลมขมชาน

๕ สนแรงกำสรวคหมตหาญ
ไบนานนึ่งแน่นแปรไป ๆ

◎

◎

◎

๑ เมื่อนน
๕ สนสาปบาปกรรมทำไว้
๕ ลอยเลอนเหมือนพวากจากผัน
๕ ปลาบปลมลมเนตรนงเยาว์

นางอนคยนี้ศรีไส
๕ ที่ในชาติก่อนร้อนเว้า
๕ สาวสวรวคเปลืองปลดหมตเคร้า
๕ พลงเข้าปลุกพญาสามี ๆ^{๑๑๔๗}

๑ สององคทรวงจำคำสาป
๕ สนสาปธาบสนยนิค

๕ ชุนแคนแสนหลาบบาป
๕ เหาะลสุแหลงแห่งฟ้า ๆ

จบภาค ๒

ในนิทานเรื่องกนกนคร

นิทานเรื่องกนกนคร

ภาค ๓

บทยอดเขาไกลาส

๑ เมื่อนน

เห็นพญาคณธรรมภรรยา

พากันหนีจากปากดิน

ทราบแจ้งแห่งเหตุเภทพาน

บิดาตายสพรตเลิศ

สนสาปหลาบาจำลาเคญ

เหมือนพนจากผ่นอันร้าย

ภริยาสามปีรดา

๑ ตรกพลา:พระศลิศวร

ชาวดินยนิเสียงเยียงนน

พระอิศวรเป็นเจ้าเนาผา

ชยายยพยงนงคราญ

สูถนทพิพาศัยไพศาล

เพราะกรรมนำการณเกิดเป็น

จึงเกิดการสาปบาปเชญ

เหาะเห็นดับดับกลับมา

ผ่นผายสูสูวรรคทรรษา

ชนหน้านวลเวียงเคียงกัน ฯ

สำรวจก้องหลาฟ้าดิน

สำคัญใจว่าฟ้าร้อง ฯ

จบภาค ๓ ในนิทานเรื่องกนกนคร

แล

จบบริบูรณ์

ภาคอธิบาย

แล

ปทานุกรมสังเขป

ภาคอธิบาย

นิทานเรื่องกนกนคร กลอน ๖

ของ

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

- อ. ๑ “พระวิศเวศวรเรื่องศรี” “วิศเวศวร” เป็นนามๆ หนึ่งของพระอิศวร พระอิศวรมีนามมาก ที่ใช้ในหนังสือคือ ศลี ศิว ศศีเศขร กงกาธร ศัมภู มเหศวร มหาเทว อุมาบตี महाกาล ปศุบัติ เป็นต้น
- อ. ๒ “ศศีเสียบเผ้าเพราพราย”. “ศศี” แปลว่ามีกระต่าย คือ พระจันทร์ เผ้า แปลว่าผม ศศีเสียบเผ้าหมายความว่า พระอิศวรทรงพระจันทร์ เป็นปิ่น มีเรื่องว่าทรงหนึ่งพระจันทร์ทำผิดเพราะเป็นชู้กับนางคารา (ชนนีพระพุท) ผู้เป็นชายาของพฤษบัติ เกิดความใหญ่จนพระจันทร์ ถูกกำจัดไปอยู่นอกหมู่เทวดา ต่อเมื่อพระอิศวรทรงรับพระจันทร์มา บุกไว้บนพระเกศา พระจันทร์จึงได้กลับเข้าสู่หมู่เทวดาได้.
- อ. ๓ “อ้าพระธำรงกงคา”. คือ กงกาธร(ทรงไว้ซึ่งแม่น้ำกงคา) เป็นนาม พระอิศวร มีเรื่องว่าเมื่อแม่น้ำกงคาจะลงมาจากสวรรค์นั้น แผ่นดิน จะแตก เพราะกำลังน้ำซึ่งไหลตกลงมาโดยแรง พระอิศวรต้องเอา พระเศียรรับไว้ แผ่นดินจึงรอดภัยไปได้ แม่น้ำกงคาตกลงบน พระเศียรแล้วหลงอยู่ในพระเกศาช้านาน จึงหาทางไหลเลยไปได้.
- อ. ๔ “เหมาะหมตพจมานบานมน” “บานมน” คือเป็นที่บ้านใจ.
- อ. ๕ “ข้าแต่พระศศีเศขร”. “ศศีเศขร” เป็นนามพระอิศวร แปลว่า เสียบพระจันทร์ไว้ที่ผม.

- อ. ๖ “พระหทัยใต้ม่วงทรงปอง” “ม้วง” คือม้วง.
- อ. ๗ “เหมือนสี่พระศอทรงศักดิ์”. พระอิศวรนั้นพระศอเป็นสันติ เรียกว่าสันติภูริ มีเรื่องว่าเมื่อกวนเกษียรสมุทรเพื่อจะเอาอมฤตนั้น มีพิษชอกกาลกุฎิลอยขึ้นมามากมาย จะเบนภัยแก่เทวดาแลอสูรซึ่งประชุมกันอยู่จนพระอิศวรทรงกลืนพิษนั้นเสียสิ้น เทพดาแลอสูรจึงพ้นภัยพิษนั้นไม่ทำร้าย พระอิศวรก็จริง แต่ทำให้พระศอเป็นสันติ.
- อ. ๘ “สัมภุชฌ์เป็นเจ้าของ”. “สัมภุ” เป็นนาม ๆ หนึ่งของพระอิศวร.
- อ. ๙ “รังสีเล่ห์แสงศศธร”. “ศศธร” แปลว่า ทรงไว้ซึ่งกระต่าย คือพระจันทร์.
- อ. ๑๐ “เคร่าใคร่ได้เคดีย์เมี่ยมัง”. “เคร่า” แปลว่า คอย.
- อ. ๑๑ “เนาเรือเหนือสรสัษม์”. “สรสั” แปลว่าสระ “ษัษม์” แปลว่า มีบัว ว่าหนองบัว, สระบัว.
- อ. ๑๒ “ตรณจันทร์นวลชวนชม”. “ตรณ” แปลว่าเรือ (เครื่องข้าม).
- อ. ๑๓ “งามฉวีคือชวาน่าใคร”. “ชวา” คือคอกกุหลาบ.
- อ. ๑๔ “คิดเจ้าคือจันทร์ครรพิต”. ครรพิต = หึง.
- อ. ๑๕ “เออมห่อนถึงองค์นงลักษณ์”. “ห่อน” แปลว่าเคย. เช่น “บ่ห่อนมี” แปลว่าไม่เคยมี. แต่ในกาพย์กลอนของเราใช้ห่อนแปลว่า “ไม่” โดยมาก เช่น โคลงในเตลงพ่ายว่า
 “เบื่องนนฤนาถผู้ สยามินทร์”
 “เบียงพระมาลาผิน ห่อนพ้อง”
- เป็นต้น ในกาพย์กลอนที่ข้าพเจ้าแต่ง ใช้ห่อนแปลว่า “ไม่” เกือบเสมอที่ใช้ถึงนั้นว่าผิดความเต็ม. แต่ก็ชินใช้ เพราะเลื่อนกันมานานแล้ว แลคำที่ใช้เลื่อนอย่างนงมีอีกหลายคำ.
- อ. ๑๖ “พิศเนตรนวลนางกลางสินธุ”. “สินธุ” ศัพท์ที่ใช้มากในหนังสือไทยในที่หมายความว่าน้ำ อันที่จริงแปลว่าทะเล แปลว่าแม่น้ำ แลเป็นชื่อแม่น้ำสายหนึ่งในอินเดียด้วย.

อ. ๑๓ “สอนัลป็นจันทรพรรณโร”. “พรรณโร” แปลว่าวรรณเป็นทอง (โร แปลว่าทอง).

อ. ๑๔ “นางอนุศยีนีสรีโส”. “อนุศยีนี” คำนี้ฝรั่งเขาแปลไว้ว่าเมียผู้ภักดี ต่อหัว.

“A devoted wife. But the word has another technical philosophical significance; it connotes evil, clinging to the soul by reason of sin in a former birth, and begetting the necessity of expiation in another body”.

อ. ๑๕ “ใครพั่งหม่นไส้ทุกหน”. “หม่นไส้” คำนี้ผู้หนังสือมักเขียนว่า “มันไส้” ดูได้ความดีกว่า แต่เสียงพูดพูด “หม่นไส้” เสมอ.

อ. ๒๐ “วาสพสุรฤทธกิดขาม”. “วาสพ” เป็นชื่อเรียกพระอินทร์.

อ. ๒๑ “อิงจัตถออลราวาม”. “วาม” คือพยายาม (อัจฉรา ท อ. ๖๘).

อ. ๒๒ “ทรงนามทักษะโยคี”. พระทักษะเป็นพรหมฤๅษีประจำชาติ. ครองหนึ่งกระทำพิธีบชายัญเป็นการใหญ่ เชิญเทพคามามาก แต่ไม่ได้เชิญพระอิศวรผู้เป็นเขย. พระอิศวรทรงเห็นเป็นการหมิ่นประมาท จึงเสด็จมาทำลายพิธี ตัดเศียรพระทักษะขาดแล้วโยนเข้ากองไฟ ให้ไหม้เสีย ครั้นเลิกการกาหลงแล้ว จะหาเศียรพระทักษะมาติดเข้าอย่างเก่าก็ทำไม่ได้ จึงต้องตัดเอาหัวแพะหรือแกะมาติดแทน. รูปฤๅษีชงตัวเป็นคนหัวเป็นแพะหรือแกะนั้น ก็รูปพระทักษะของตน.

อ. ๒๓ “ข้าแต่พระปิ่นปราณเศ”. “ปราณเศ” แปลว่าเจ้าแห่งลมหายใจ เป็นคำเมียใช้เรียกหัว แลหัวใช้เรียกเมียก็ได้.

อ. ๒๔ “อานนังแนแลนา”. “อานน” แปลว่าหน้า

อ. ๒๕ “ชเชิญชามารศรี”. “มารศรี” ศัพท์นี้ใช้เรียกนาง แต่ไม่ทราบว่าเป็นใครแน่ ข้าพเจ้าเคยกล่าวในตอนอธิบายศัพท์ในพระนลคำฉันท์ว่าจะเปลี่ยนนางเป็นสรี แห่งกามเทพหรือสรีแห่งความรักจะได้ทางหนึ่งกระมัง (เพราะมารเป็นชื่อกามเทพ แลเปลี่ยนความรักก็ได้) แต่ได้พบในหนังสือสมุคคำตัวคินสอแห่งหนึ่งเขียนว่ามาณศรี แปลว่ามีสรี.

- อ. ๒๖ “นางสุโลจนากลาหาญ”. “สุโลจนา” แปลว่านางเนตรงาม
- อ. ๒๗ “เชอบงนงรามทรมวย”. “บง” แปลว่าคูก.
- อ. ๒๘ “จงเกิดเป็นมนุษย์”. “มนุษย์” แปลว่านางมนุษย์.
- อ. ๒๙ “ครองอินทிரาลย์ไกรเกรียง”. “อินทிரาลย์” แปลว่าที่อยู่แห่งนางอินทรา คือพระลักษมณ์เป็นเจ้าของแห่งความงาม ศัพท์อินทราลย์นี้เป็นชื่อนี้โลดบาด คือ บัวสีน้ำเงิน เพราะเมื่อพระลักษมณ์แรกเสด็จลอยชนจากท้องเกษียรสมทนน ทรงนั่งในบัวชนิดนี้.
- อ. ๓๐ “ทรงนามธรรมราชาทร”. “ทร” คำอื่นที่จริงแปลว่าทรงไว้ซึ่งแผ่นดินหรือรองรับแผ่นดินไว้ หมายความว่าภษา หรือเป็นนามพระนารายณ์ในตำแหน่งที่ทรงยกแผ่นดินไว้ ตามเรื่องในกฤษณาวตารเป็นต้น ในหนังสือไทยเราใช้ทรแปลว่าพระเจ้าแผ่นดิน น่าจะเห็นว่า เป็นเพราะยกย่องพระเจ้าแผ่นดินว่าเป็นอวตาร แห่งพระนารายณ์ ไม่ใช่เพราะศัพท์ทร แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นแน่.
- อ. ๓๑ “สร้อยันทรสรีสอดสีสยาม”. แปลว่าสร้อยแห่งพระจันทร์ แลสร้อยแห่งพระศอ สีครามแก่ (สยามแปลว่าสีกล้า)
- อ. ๓๒ “อุทธอนงค์หลงไหลโคล่คดุ้ง”. “อนงค์” แปลว่าไม่มีองค์ หรือไม่มีตัวเป็นนามพระกามเทพ ซึ่งถูกเผาเป็นจุดไปทรงหนึ่ง เพราะตาไฟของพระอิศวร ความรักนงกล่าวว่าพระกามเทพทำให้เกิดจึงใช้ศัพท์ “อนงค์” อย่างที่ใช้ในที่นี้ อนึ่งควรกล่าวเสียทีเดียวว่า ในสมุดเล่มนี้ใช้อนงค์แปลว่า กามเทพหรือความรักเสมอ ไม่มีที่แปลว่านางเลย ถึงในที่ซึ่งใช้ว่า “ขวัญอนงค์” ก็แปลว่า ขวัญของกามเทพ.
- อ. ๓๓ “หีบคอกอัมพูชอำไพ”. “อัมพูช” แปลว่าคอกบัว (เกิดในน้ำ).
- อ. ๓๔ “แกล้วกล้ามหารดฤทธ”. “มหารด” คำนี้แปลว่าทหารใหญ่ มีคาถาว่า

เอโก ทศ สหสุราณิ

โยธเยทฤษฏุ ธนวินา

ศสุตรศาสุตรปรัวิณศุจ

วิเชฎฐะ ส มหารดะ

ความว่าผู้รอบรู้ในเชิงอาวุธ

คนเดียวอาจสู้ทหารธนูได้ถึงหมื่นคน

นน ทานว่าเป็นมหารด

- อ. ๓๕ “ขคราชเรียงแรงแขงขร”. “ขค” แปลว่านก (ไปในฟ้า) “ขคราช” คือ ครุฑผู้เป็นพญานก.
- อ. ๓๖ “อุงค์ฤทธลาคำธ”. “อุงค์” แปลว่านาค งูก็เรียก (แปลว่าไปตัวออก)
- อ. ๓๗ “มมิ่งหมายเหมือนเคลื่อนไหว”. “มิ่ง” ศัพท์นี้ใช้ในถิ่นตามความเดิมซึ่งแปลว่าชีวิต.
- อ. ๓๘ “พระคณัชนยาหาไม”. “คณย” แปลว่าลูกชาย ‘คณยา’ แปลว่า ลูกหญิง.
- อ. ๓๙ “รอยกรรมทำไว้ในบรพ”. “บรพ” ศัพท์นี้หนังสือไทยใช้มาก ในความว่า “ก่อน” เช่น “บรพบุรุษ” เป็นต้น พจนานุกรมกล่าวว่าเป็นคำแผลงมาจาก สสกฤตปुरुว ซึ่งน่าจะเห็นว่า “แฝง” มาก.
- อ. ๔๐ “ใ้บุตรสคบาปปลาบจิตต์” ลัทธิพราหมณ์ถือว่าความไม่มีบุตรนั้น บาบ จะต้องรับทุกข์ในภายหน้า เพราะเมื่อตายไปแล้ว แลยังเป็นเปรตอยู่นั้น ต้องมีลูกเป็นผู้เส้นตัวยกก่อนเข้าบิณฑเจปอะตัว ผู้ตาย จึงจะได้รับผลเต็มที คนอื่นทำไม่ได้เหมือนลูก. ครนเมื่อพ้นวิสัยแห่งเปรตไปเป็นปีตฤแล้ว ถ้าไม่มีลูกหลานของตนเองเป็นผู้เส้น ก็ยังได้ความเคือตร้อนเหมือนคน แต่ค้อยยังชว เพราะเคือองเส้นซึ่งลูกหลานในเคือญาติเคือวกันบูชาส่งไปนั้น พวกเขาปีตฤกันค้วยกันได้ ถึงไม่มีลูกหลานของตนเอง ก็พออาศัยผู้อื่นในเคือญาติเคือวกันได้ เป็นอันไม่อค แต่เบรตนนั้นต้องได้รับเส้นจากลูกหลานเจปอะตัว มิฉนั้นต้องอค.
- อนึ่งมีคำกล่าวไว้ในมนธรรมศาสตร์ (๙.๑๓๘) ว่า เพราะลูกคัมพ้อมให้คกนรกขมทชอว่า ปตุ พระสวย์ภ จึงทรงเรียกกลกว่า “บุตร” อันที่จริงเราทำนว่าเชือว่านรกขมทชอ ปตุ นั้น มีผู้ “ประคิษฐ” ขึ้น เพื่อจะแปลคำว่า “บุตร” เท่านั้นเอง
- อ. ๔๑ “เพ็ญชุณห์แจ่มวงทรงกลด”. “ชุนห์” แปลว่าพระจันทร์.
- อ. ๔๒ “นางกลอดชาคาลาวลัย”. “ชากา” แปลว่าลูกหญิง.
- อ. ๔๓ “เห็นราชทาริกานาร”. “ทาริกา” แปลว่าเด็กหญิง.

- อ. ๔๔ “หอมทรัพย์เหมจัตต์พิสมย์”. “พิสมย์” คำนี้เป็นคำ สักกฤต “วิสมย” ภาษาบาลีเป็นวิมุหโย แปลว่าแปลกใจ แต่ใช้ว่า “รัก” กันมาก.
- อ. ๔๕ “ควรจำธรรมดاناไร”. แขนงมักจะเปรียบหญิงกับไธนา เพราะหญิงเป็นที่เกิดแห่งพืชคน ดังเช่นไธนาเป็นที่เกิดแห่งพืชข้าว.
- อ. ๔๖ “ชาดาดวงใจไซ้เฉา”. “เฉา” ในที่นี้ว่าเฉลา ว่าโง่.
- อ. ๔๗ “ตรัสให้หาราชพาลา”. “พาลา” แปลว่านางสาว.
- อ. ๔๘ “มัธยมกลมเกลตาเพราเพริศ”. “มัธยม” ในที่นี้แปลว่าสเอว.
- อ. ๔๙ “มาตร้แม่น้มีวรรณอันเป็น”. “มีวรรณ” คือมีชาติซึ่งฝรั่งเรียกว่า Caste.
- อ. ๕๐ “เกรงอุมาบตีเดชิต”. “อุมาบตี” แปลว่าผู้พระอุมา คือพระอิศวร.
- อ. ๕๑ “แจ้งเรื่องเมืองมาศ”. “มาศ” แปลว่าทองคำหนักหนึ่งสออันนั้นทวิภาค เอาไว้ในพวกคำเขมร สกตด้วย ศ. เมื่อสอบดูในภาษาเขมร (Bernard, s Dictionary) ก็มี มาส แปลว่าทองจริงๆ แต่มี ผู้เห็นว่าคำ ๆ นี้เป็นภาษามลายูก็มี เพราะมลายูก็เรียกทองว่ามาส เหมือนกัน แต่บทานุกรมของกระทรวงศึกษาธิการแสดงว่า ศัพท์นี้เป็นภาษาบาลีแลสักกฤต มาโส แล มาษ (A particular Weight of gold Apte..) อย่างไรก็ตามก็ไม่มีหลักซึ่งเห็นควรสกต ศ ได้ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเหตุใดหนังสือรุ่นก่อนจึงใช้ ศ แต่เห็นสะดวกก็ใช้บ้าง เมื่อท่านเห็น มาศ ท่านอาจเห็นว่าสกตผิด แต่ท่านทราบว่าแปลว่าทองเป็นแน่.

อนึ่งในที่นี้ขอกล่าวเสียที่เดียวว่า ตัวสกตแลศัพท์ในหนังสือนี้ใช้ตามทีเห็นสะดวกบ่อย ๆ คำที่ทราบแล้วว่าเห็นกันโดยมากกว่าใช้กันผิดมาเต็ม ในหนังสือนี้ก็เช่นใช้อย่างเก่าเนื่องๆ ต่อไปภายหน้าถ้าผู้แต่งเปลี่ยนแปลงความเห็น อาจแก้ไขในคราวพิมพ์ต่อไปก็ได้ อันที่จริงอย่าว่าแต่ศัพท์แม้กลอนก็คงเปลี่ยนบ้าง

- อ. ๕๒ “ขรรขงทรงลักษณรูป”. “รูป” แปลว่ามีรูปงาม.
- อ. ๕๓ “ศัทรุศัทรหน้หน้า”. “ศัทรุศัทร” คือศัทรุผู้ถืออาวุธ (ศัทร=อาวุธ)
- อ. ๕๔ “คงขอทราม้วยให้ปล้น”. “ยอ” แปลว่ายอก.
- อ. ๕๕ “จักสรรสมบุญสุณา”. “สุณา” แปลว่าลูกสะใภ้.
- อ. ๕๖ “จักไม่ชนชมรมณ”. “รมณ” แปลว่าเมีย.
- อ. ๕๗ “กุมไว้ในพันทิสาลา”. “พันท” แปลว่านักโทษ พันทิสาลา” ที่ขังนักโทษ.
- อ. ๕๘ “แฉวเถินภุทธคอนคิน”. “ภุทธ” ในที่นี้แปลว่าภุเขา (ดู อ. ๓๐).
- อ. ๕๙ “ทุกราษฎร์ลดเลี้ยวเที้ยวคุด”. “ราษฎร์” ในที่นี้แปลว่าแฉวแฉวัน คำเดียวกับรัฐ.
- อ. ๖๐ “มิดเช่นในธำสิงขร”. “สิงขร” ที่จริงแปลว่ายอด แต่เราใช้ แปลว่า ภุเขาเกือบเสมอ.
- อ. ๖๑ “มากนั้กมากหนาทาทิน”. “ทาทิน” แปลว่าไหม้ ว่าทำให้เกิดทุกข์ ว่าทำให้เกิดเดือดร้อน.
- อ. ๖๒ “อ้าวนัสลาข้มพรต”. “วนัสลาขี” แปลว่าฤษีอยู่ป่า
- อ. ๖๓ “ดูข้าขอลามสามหน”. สามหน=สามทาง
- อ. ๖๔ “คือเทวาลัยริมฝั่ง”. เทวาลัย” แล “เทวาศัย” แปลว่าที่อยู่แห่ง เทวคา ในที่นี้ คือศาลเจ้า ศาลเทพารักษ์ หรือเทวสถาน.
- อ. ๖๕ “กูคือพระบรมพรหม”. “พรหม” เป็นเพศหญิงแห่งศัพทพรหม แปลว่าเมียพระพรหม.
- อ. ๖๖ “ปางสัจฉินฉินคิงดาวถาม” “สัจฉิน” แล “สัจฉี” แปลว่านกกุง.
- อ. ๖๗ “พูดอย่างปฤษณาพาท”. “ปฤษณา” คำนี้ตั้งใจใช้ในความที่ อังกฤษใช้ว่า riddle น่าจะเขียน ปรักนามากกว่า เพราะคงจะเป็น ศัพทที่แปลว่าคำถามนั่นเอง.

อ. ๖๘ “เสกสร้างแก่งจ้อจ้อรา”. นางฟ้าประเภทที่เรียกจ้อจ้อรา นี้ ให้นำเครื่องที่ถูกใช้ลงมาเป็นเมียฤษีคร่าเครออยู่เสมอ ๆ สุดแต่ฤษีตนไหนบำเพ็ญพรตแก่กล้าจนจะเป็นภยแก่เทวดาเมื่อใด นางฟ้าพวกนี้ก็ถูกใช้ลงมาทำลายทบะด้วยวิธีวนกาม ถ้าสำเร็จก็ต้องเป็นเมียฤษี ถ้าไม่สำเร็จเพราะ ฤษีบางองค์มีทบะเชี่ยวชาญเกินที่จะยั่ววนให้สำเร็จได้ ก็ยังจะเสียชื่อว่าไม่เก่งอีกชั้นหนึ่งเล่า แต่ข้อได้เปรียบของนางฟ้ามียุขข้อหนึ่ง คือไม่รู้จักมราก็ ถึงหากจะมาเป็นเมียนาสกปรกจนที่สุดมีลูก ก็กลับเป็นสาวบริสุทธิ์ได้อยู่เสมอ.

ข้อที่ว่าฤษีบางตนบำเพ็ญพรตแก่กล้า จนเป็นภยแก่เทวดานั้น เพราะเหตุว่าผลแห่งพรตนั้นทำให้ได้เป็นใหญ่ ถึงแย่งตำแหน่งพระอินทร์ก็ได้ เหตุฉะนั้นเทวดาจึงไม่ชอบให้ฤษีทำทบะเกรงครัดนัก ถ้าเห็นเชี่ยวชาญหนักเข้า ก็ต้องเพียรทำลายพิธี คือ ให้นางฟ้ามายวนกามเป็นต้น การทำทบะให้แก่กล้าชรอยจะเป็นทางให้ได้นางฟ้าเป็นเมีย จึงมีคนคนองกล่าวไว้ว่า ถ้าใครอยากมีเมียนางฟ้า ท่านว่าจงทำทบะ.

อ. ๖๙ “ความดีทำไว้ไรคุณ”. ฤษีที่ทำทบะถ้าเกิดเหตุเช่นนี้ก็เสียผลแห่งทบะหมด ต้องตั้งต้นใหม่

อ. ๗๐ “เวียงไรใหญ่โตโสภิต”. “เวียงไร” แปลว่าเมืองทอง.

อ. ๗๑ “จึงเสด็จโดยแดนแต่ลอย”. หมายความว่าไปด้วยใจ ไม่จำเป็นต้องไปด้วยตัว เป็นสิ่งซึ่งพระผู้เป็นเจ้าทำได้.

อ. ๗๒ “ขอฟังพระองค์ทรงตร”. “ตรี” คือตรีศูล อาวุธสามปลายแหลม ซึ่งเป็นอาวุธพระอิศวร. หนังสือไทยเรียกตรีศูลว่าตรีบ้อย ๆ เช่นที่พรรณานี้ในเรื่องรามเกียรติเป็นต้น.

อ. ๗๓ “แต่เพด็จเสด็จลงกงกกา”. ในที่นี้ควรอธิบายไว้สักหน่อยว่า แม่น้ำ
 กงกกา^๕นั้นแขกจีนนับถือว่าเป็นแม่น้ำบุญ เมื่อใครลงอาบก็ล้างบาป
 ได้ เหตุฉนั้นริมฝั่งแม่น้ำกงกาจึงเป็นที่ซึ่งบุคคลพึงไปทำตบะ เมื่อ
 ตายศพก็ลอยน้ำไป หรือเมื่อมีผู้เผาแล้วก็เอากระดูกทิ้งลงไป นับ
 ว่าเป็นบุญ^๕ทงหนน.

อ. ๗๔ “รากษสเกรงฤทธิ์ลดหนี” รากษสนั้นอ่านในหนังสือสังเกตว่ามี
 พวกๆเข้ารบเข้าฆ่าซึ่งๆ หน้าอย่างกล้าๆ พวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่ง
 ไม่ใคร่สู้ซึ่งๆ หน้า มักจะลวงด้วยมายาต่างๆ ให้คนเสียที่เพลิง
 พลังก่อนจึงเข้าทำร้าย มีคำกล่าวเวลาโพล้เพล้เป็นเวลารากษส
 ออกหากิน แขกจึงห้ามกันว่าไม่ให้คนนอนหลับเวลานั้น เพราะ
 กลัวว่าถ้ารากษสมาพบกำลังหลับ ก็จะทำร้ายได้ถนัด การห้าม
 ไม่ให้นอนหลับในเวลาโพล้เพล้นั้น ไทยเราก็อ้างห้ามอยู่จนบัดนี้
 แต่ไม่เคยได้ยินคำอธิบายว่าทำไมจึงห้าม จะเป็นด้วยแขกมาสอน
 ไว้ให้กลัวรากษส จนเดี๋ยวนี้เราเลิกกลัวรากษสแล้ว แต่ยังไม่เลิก
 กลัวนอนเวลาโพล้เพล้ จึงไม่มีคำอธิบาย ก็เป็นได้ หรือถ้ามี
 ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยิน.

ถ้าจะกล่าวตามโปรเฟสเซอร์เคาซัน รากษสมีสามจำพวก
 พวกหนึ่งทำนองเดียวกับยักษ์ คือเป็นอสูรชนิดไม่ชั่วร้าย ไม่สู้เป็น
 ภัยแก่ใครนัก รากษสอีกจำพวกหนึ่งเป็นศัตรูของเทวดา แลจำพวก
 ที่สามเป็นพวกที่เที่ยวอยู่ตามป่าช้า เทียวทำลายพิธีบูชา กวนคน
 จำพรต สิ่งทราศพ กินคน แลทำการลามกเป็นภัยแก่มนุษย์ด้วย
 ประการต่างๆ ราวดะ คือ ทศกัณฐ์เป็นใหญ่ของรากษสจำพวก
 ที่สามนี้ แต่บริวารของทศกัณฐ์ไม่กล้าหาญเหมือนนายเสมอไป ถึง
 ซึ่งรากษสในเรื่องนี้ซึ่งกล่าวว่ามีสี่อุมรสิ่งๆ หน้าเป็นต้น.

อ. ๗๕ “ยุพราชชาติไปในวัน”. “วัน” (วันะ) แปลว่าป่า.

- อ. ๗๖ “ช่วงโชติโรจน์ร่วงท่วงที”. ร่วง คือ รุ่ง
- อ. ๗๗ “แห่งนางทิตีศรีसानต์”. นางทิตีต้องกินคู่กับนางอทิตี เป็นบุตร
พระทักษะฤๅษีประชาชนดีด้วยกันทั้งสองนาง นางทิตีเป็นต้นสกุลมี
เผ่าพันธุ์เรียกว่า ไทตยะ หรือแทตย์ (แปลว่าเหล่ากอนางทิตี)
นางอทิตีเป็นต้นสกุล มีลูกหลานเรียกว่าพวกอาทิตยะ (แปลว่าเหล่า
กอนางอทิตี) พวกไทตยะเป็น อสุระ พวกอาทิตยะเป็นสุระ คอ
เทวดา.
- อ. ๗๘ “อันเจ้าเฝ้าห้องโสภิน”. “เฝ้า” แปลว่าผม.
- อ. ๗๙ “แสนสง่างามศักดิ์นักกษัตริย์”. “นักกษัตริย์” คือท้าว
- อ. ๘๐ “เกศหญิงกลบกลวท่วงศ์” “เกศ” แปลว่าผม.
- อ. ๘๑ “เหมือนบาทพระองค์ทรงคด้อง”. “บาทพระองค์” คือบ่วงของ
พระกามเทพ.
- อ. ๘๒ “อำนาจพระอนงค์ทรงย้ง”. “ทรงย้ง” คือทรงทำให้เป็นไป.
- อ. ๘๓ “ถือคลังคนตรวิณา”. “วิณา” คือพิณ,
- อ. ๘๔ “อ้ากรออ่อนเขลาเขาราค”. “ภมร” แปลว่าแมลงภู่.
- อ. ๘๕ “มธุกรหย่อนในหน้าที”. “มธุกร” แปลว่าแมลงภู่ ว่าผึ้ง.
- อ. ๘๖ “ทาวชะ”. แปลว่าความรัก เป็นชื่อกามเทพ แปลว่า Produced
in the heart ตามคำแปลของ Monier=Williams.
- อ. ๘๗ “ชวนชั่วให้มรูปอุปถัมภ์”. “มรูป” “แปลว่าแมลงภู่ ว่าผึ้ง
- อ. ๘๘ “เล่ห์ลักทักใหญ่ไหลมา”. “ทัก” แปลว่าน้ำ.
- อ. ๘๙ “น้ำคอกงคามาลอง” “กังกา” คือแม่น้ำพระกังกา.
- อ. ๙๐ “ตามเรื่องโบราณานมา”. ทรงนกล่าวดังเรื่องแม่น้ำพระกังกา
ลงมาจากสวรรค์ตกสู่พื้นดินโดยแรง จนเป็นที่วิตกว่าโลกจะแตก
พระอิศวรจึงเอาพระเคียวเข้ารับไว้ แม่น้ำพระกังกาตกลงบน
พระเคียวพระอิศวร เทียวหลงวนเวียนอยู่ในพระเกศาช้านาน
จึงไหลเลยไปได้ (ดู อ. ๓)

- อ. ๕๑ “บรรดาเป็นเตาฆ่าหมย”. ตรงนี้กล่าวถึงกรุมาวตาร คือปางเมื่อพระนารายณ์อวตารเป็นเตา.
- อ. ๕๒ “รำไพไขกลบลดวาว” “รำไพ” คือพระอาทิตย์.
- อ. ๕๓ “ศาลาเราเห็นเป็นศาล”. “ศาล” คือ ต้นไม้ ต้นรัง Shorea robusta.
- อ. ๕๔ “เราไม่รู้ใจโทตยะ”. “โทตยะ” คือแทตย์.
- อ. ๕๕ “อักข่าเต็มได้ใบมี”. มายาชนิดที่นางแทตย์แสดงหลอกอมรสิงห์ กล่าวกันว่า เป็นมายาที่ล่อให้เห็นไปเท่านั้น ถ้าไม่กลัวจะทำร้ายอะไรก็ไม่ได้ เช่นหลอกให้เห็นเป็นน้ำท่วม ถ้าผู้ดูหลอกไม่กลัวแลไม่เห็น น้ำก็ไม่ท่วมจริง หรือถ้าทำมายาให้เห็นเป็นเสือจะเข้ากัด ถ้าไม่กลัวแลไม่เห็น เสือก็ไม่กัด เพราะเสือไม่มี มีแต่มายาที่ทำให้เห็นเป็นเสือเท่านั้น แต่ถ้าผู้ดูหลอกตกใจวิ่งหนี ก็อาจเกิดอันตรายเพราะเหตุอื่น เช่นหกล้ม หรือ “ตีมือ” เป็นต้น ตามคำที่เล่ากันว่าผีหลอก ก็ดูเป็นทำนองอย่างนี้ ไม่ปรากฏในคำเล่าบอกว่าผีเข้าทำร้ายคนได้ เป็นแต่หลอกให้ตกใจกลัวเท่านั้น.
- อ. ๕๖ “สระช่อมานสระสระศรี”. สระชื่อนี้ กล่าวว่าเป็นหนองบุญอยู่บนเขาไกลาส เป็นที่เกิดเติมของหงส์ (คือห่านคอยาวเรียวซึ่งอังกฤษเรียกเรียก Swan) แลกล่าวกันว่า หงส์ทั้งหลายย่อมพาตัวไปยังสระนี้ทุก ๆ ปีในฤดู ไข่ หรือก่อนฤดูผสม.
- อ. ๕๗ “เล่าสู่บุตรทหารหลานเหลน”. “ทหาร” แปลว่าเมีย.
- อ. ๕๘ “ว้ายทักนิกสทกอกทัก”. “ทัก” มีความเป็น ๒ นัย คือ (๑) คำ เขมรแปลว่าน้ำ (๒) อาการความเด่นแห่งอก.
- อ. ๕๙ “ปลาฉีกทูลถามความไป”. “ฉีก” เป็นคำไทยเก่า. แปลว่าตัวผู้ใช้สำหรับสัตว์เท่านั้น เช่นม้าฉีกแปลว่าม้าตัวผู้ เป็นต้น.

- อ. ๑๐๐ “ข้าหรือคือพญามกระ”. “มกระ” เป็นชื่อสัตว์นาบางชนิด คือปลาฉลามเป็นต้น แดแปลเป็นคำที่เราใช้ว่ามังกรด้วย มกรเป็นพาหนะของพระวรุณเจ้าน้ำ.
- อ. ๑๐๑ “เพราะพระวารุณวัลลกะ”. “วารุณวัลลกะ” เป็นนาม ๆ หนึ่งของพระวรุณ
- อ. ๑๐๒ “เคชะพระมหากาละ”. “มหากาล” เป็นนาม ๆ หนึ่งของพระอิศวร,
- อ. ๑๐๓ “ภาระพระวิศวัต”. “วิศวัต” เป็นนาม ๆ หนึ่งของพระวรุณ.
- อ. ๑๐๔ “มหาธาตุแฉวณนถันหลาม”. “มหาธาตุ” แปลว่าทองคำ.
- อ. ๑๐๕ “ปราสาทชาตรูปจุมพ้า”. “ชาตรูป” แปลว่าทองคำ
- อ. ๑๐๖ “สูงสง่าแจ่มเขมเทียมนค”. “นค” แปลว่าภูเขา.
- อ. ๑๐๗ “หิรัณย์ศาลามาพก”. “หิรัณย์” แปลว่าทองคำ (นาน ๆ มีแปลว่าเงินบ้าง).
- อ. ๑๐๘ “สกาจแก้วแถมทองส่องไส”. “สกาจ” คือขาว.
- อ. ๑๐๙ “คุดมภ์ชมเคิรเพลินใจ”. “คุดมภ์” แปลว่าเสา.
- อ. ๑๑๐ “คาริกภาแพรวเพริสสัน”. “คาริกา” คือดาว.
- อ. ๑๑๑ “เสียงตรังกคังเขียงเสียงฆ้อง”. “ตระรงค์” แปลว่ากลืน.
- อ. ๑๑๒ “อันผู้รู้เรื่องเมืองไร”. “เมืองไร” คือเมืองทอง.
- อ. ๑๑๓ “เหมือนขวงแก่นมาน้ำแก่น”. “ขวง” แปลว่าผี.
- อ. ๑๑๔ “ส้อแหล่งแสนหลากงากษ”. “สากษ” แปลว่าผู้เห็นด้วยตา.
- อ. ๑๑๕ “ต้องลลาไปไกลองค”. จงสังเกตว่า ลลา เป็นคำ ๒ คำ คือ “ล” กลับ “ลา” ไม่ใช่ลลา,
- อ. ๑๑๖ “นางคือเขาวเรศเนตรขำ”. “เขาวเรศ” คำนี้ปทานุกรมแปลว่า “นาง” ล้วน ๆ แต่รูปศัพท์ชอบกล

- อ. ๑๑๗ “ยอดแฉงขามหงายฉายฟ้า”. “แฉง” คือพระจันทร์.
- อ. ๑๑๘ “หาเดือนเพื่อนเดินเค็ดิน”. “เดือน” คือพระจันทร์
- อ. ๑๑๙. “พระศุภสีร์มานฉานฉาย”. “ศุภมาน” แปลว่ามีสิริ เป็นคำเรียก พระอศวร พระนารายณ์ ท้าวกุเวร และผู้เป็นเจ้าของใหญ่ทุกๆ ไป.
- อ. ๑๒๐ “จวบขณะพระศิวะพระศิวา”. “ศิวา” เป็นเพศหญิงแห่งศัพท ศิวะ เป็นนามเรียกพระอุมาในตำแหน่งที่เป็นชายนางพระอศวร
- อ. ๑๒๑ “ฝากบรรพตผู้ชอุสม”. เขาหิมาลักษณ์นี้มีนามว่า ฤๅษีบรรพต เป็น ชนกของพระอุมา.
- อ. ๑๒๒ “ปางปศุขัตติตรีเนตร”. “ปศุขัตติ” แปลว่าเจ้าแห่งสัตว์ เป็นนาม พระอศวร คำว่าภุขัตติอีกคำหนึ่ง แปลว่า เจ้าแห่งภูต ก็เป็นนาม พระอศวรเหมือนกัน พระอศวรเป็นเจ้าแห่งปศุและเจ้าแห่งภูต จึง ห้ามได้อย่างในเรื่องนี้.
- อ. ๑๒๓ “ตรัสพลางพระศุภสีร์โลจน”. “ตรีโลจน” แปลว่าสามเนตร.
- อ. ๑๒๔ “อรจากฟากมหากานน”. “กานน” แปลว่าป่า.
- อ. ๑๒๕ “หนึ่งนางนกลีขงเขื่องม”. “นางนกลีขง” คือ นางสกุนตลา มเหสีท้าวทวยยันต มีเรื่องว่าครั้งหนึ่งฤๅษีวิศวามิตรทำตบะเขี้ยวชาญ จนร่อนถึงพระอินทร์ๆ ให้นางอัจฉราลงมายวน ฤๅษีหลงจน เสียตบะ นางมีกรรม กลดอกถูกทิ้งไว้แล้วกลับไปสวรรค์ มีสกุนตะ (นกลี) มาเลียงเด็กไว้ เด็กจึงได้ชื่อว่า นางสกุนตลา แปลว่านาง นกลีขง.
- อ. ๑๒๖ “หนึ่งไวทรรภีศรีบุรณ”. “ไวทรรภี” แปลว่านางแห่งกรุงวิทรรภี คือ นางทมยันต ผู้เป็นมเหสีพระนล.
- อ. ๑๒๗ “ออกอ้อมเรือใหญ่ใบหึง”. “ใบหึง” แปลว่าไม้หนาน.
- อ. ๑๒๘ “เหี่ยมทุกข์เหี่ยมพามาพิง”. “เหี่ยม” แปลว่าเหตุ

- อ. ๑๒๕ “ยศศักดิ์อัครฐานนานเนียร”. “นานเนียร” หมายความว่า ไม่มี มานาน (เนียร=นิร)
- อ. ๑๓๐ “พบพานกานดาลาค”. “ดาลค” แปลว่าลห้อย.
- อ. ๑๓๑ “ถึงพักตร์ลักษณนางทางอินทุ”. “อินทุ” แปลว่าพระจันทร์.
- อ. ๑๓๒ “กษัตริย์อยู่เข้าเนาเรื่อน”. “กษัตริ” แปลว่านางกษัตริย์ ใจความตรงน้อมอธิบายว่าคนในตระกูลพ่อคามีวรรณะต่ำ จะกำเริบเอานางกษัตริย์ ซึ่งเป็นคนวรรณะสูงไปเลี้ยงไว้ในเรือนนั้นผิดแบบแผน ประเพณีตลอดถึงพระเวท นับว่าเป็นบาป.
- อ. ๑๓๓ “เหมือนเอาโยบัทม์มัดข้าง”. “โยบัทม์” แปลว่าโยบัว.
- อ. ๑๓๔ “ใคร่แฉะออกเล่นเช่นหมุ”. เมื่อกำลังแต่งกลอนนี้ ในเวลาอ่านทวน ได้มีผู้ทักว่าเรื่องนกล่าว่าเป็นเรื่องแขก เหตุไฉนจึงใคร่แฉะหมุ ผู้แต่งคิดว่าเมื่อพิมพ์หนังสือแล้ว อาจถูกทักเช่นนั้นอีกหลายราย จึงเห็นควรจะชี้แจงไว้บ้าง.

เรื่องนเนื้อเรื่องเดิมเป็นเรื่องแขกสินทุ แฉะแขกนั้นมีหลายพวก ถ้าจะกล่าวให้เข้าใจเรื่องแขกทุกประเภท ก็เห็นจะต้องมีสมุดเล่มโต ๆ อีกเล่มหนึ่ง จึงจะพอเล่าย่อ ๆ ได้ อันที่จริงคำว่าแขกนั้นภาษาไทยเดิมก็แปลว่าคนมาจากตัวอื่นเท่านั้น คำที่เราใช้ว่า “แขกเมือง” เดียวกันใช้ตรงความเดิม.

แขกเกลียดหมุนั้น แขกอิสลามหรือที่เรียกว่าแขกมทะหมักแขกสินทุ ไม่เกลียดหมุยิ่งกว่าสัตว์อื่น พวกที่มี “วรรณะ” สูงแลถือเคร่งข่มไม่กินเนื้อสัตว์เลย ไม่ว่าหมูหรืออะไรหมก แต่พวกที่ “วรรณะ” ต่ำหรือไม่เคร่ง ข่มกินเนื้อสัตว์รวมทั้งหมูด้วย.

อนึ่งควรเป็นที่เข้าใจกันว่าเรื่องนเนื้อเรื่องเดิมแขกก็จริง แต่ในหนังสือไทยแต่งสำหรับไทยอ่าน จึงกลายเป็นไทยยิ่งกว่าแขกแปลงชาติ

ท่านอย่าลืมว่าเรื่องรามเกียรติ์นั้นนักเรื่องแขกฮินดู แต่พระราม ทำอะไรหลายอย่างที่แขกไม่ทำ.

- อ. ๑๓๕ “สาสท์หมเสอเนอราย”. “วาพมิก แลวยาลมฤค คือสัตว์ซึ่งกิน สัตวอนเป็นอาหาร ไคแกเสอเป็นตน เหล่านเรียกว่า “เนอราย”
- อ. ๑๓๖ “อ้อโสภปราศโสภโชคชน”. ถ้ากล่าวแก้นอโสภทำนองนี้ได้ แต่งไว้หลายปีแล้วในพระนลคำฉันท์ ครึ่งนลองเอามาว่าเป็นกลอน คุบ่าง กลอนสั้นนี้ไม่ได้ แต่เมื่อลองอ่านทวนดูก็เห็นว่าพอไปได้ จึงเอาลงไว้ในที่นี้.
- อ. ๑๓๗ “อัสรวัดโสภโบกบัตร์”. “วัดโสภ” เป็นชื่อต่นอโสภอีกชื่อหนึ่ง อโสภแปลว่าไม่มีโสภ แลต่นอโสภก็คือต่นไม้ที่เรามักเรียกกันว่า ต่นโสภนั่นเอง
- อ. ๑๓๘ “อิงสุจักสมสมญา”. “สมญา” แปลว่าชื่อ
- อ. ๑๓๙ “ชาติสวามานย์พาพไพร”. “สวา” แปลว่าหมา พาพ แปลว่า สัตว์กินสัตว์อนเป็นอาหาร (แต่แปลว่างูก็ได้).
- อ. ๑๔๐ “ฟังอาร์ท้าวคาวไต”. พระยมเป็นโลกบาลประทีศได้.
- อ. ๑๔๑ “พวกภิลล่หินชาติกาจกล้า”. “ภิลล่” เป็นชื่อชนชาวป่าจำพวกหนึ่ง กล่าวว่าเป็นพวกดุร้าย เลี้ยงชีพด้วยการฆ่าสัตว์ และโจรกรรมเป็นพน.
- อ. ๑๔๒ “มลไรแลสอาดปราศสง”. “มล” คือมลทิน.
- อ. ๑๔๓ “ทรามวัยไทตชามาชน”. “ไทตยา” คือนางเทตย์.
- อ. ๑๔๔ “กว่าหญิงท้วแก้วนแคนสาม”. “แคนสาม” หรือ สามภพ สามโลก เหล่านี้หมายความว่า โลกสวรรค์ ๑ โลกมนุษย์ ๑ โลกบาดาล ๑.
- อ. ๑๔๕ “พบพานเพื่อนป่าหน้าลิง”. รากษสแลอสุรประเภทอื่น ๆ นั้นกล่าว ว่า มีมากท้วเป็นคหน้าเป็นสัตว์ หรือรูปสัตว์หน้าคน มีลักษณะ วิปริตต่าง ๆ ผิดกับลักษณะเทวคาแลมนุษย์.

เทวคาน^๕นรูปร่าง^๕อย่างเดียวกับมนุษย์^๕ เพราะมนุษย์^๕เป็นผู้แต่ง^๕หนังสือ^๕ จึงบัญญัติให้เทวตามลักษณะรูปร่าง^๕อย่างเดียวกับตน.

- อ. ๑๔๖ “อุก^๕หลุก^๕โล^๕อ^๕รัง^๕แก^๕”. ก^๕ง = ก^๕น.
- อ. ๑๔๗ “เหล^๕ย^๕ว^๕เจ^๕ว^๕ย^๕ง^๕แล^๕ส^๕ด^๕ำ^๕ร^๕ำ^๕ค^๕น^๕”. “เจ^๕ว^๕ย^๕ง^๕” แปลว่า^๕ซ้าย “ส^๕ด^๕ำ^๕” แปลว่า^๕ขวา
- อ. ๑๔๘ “เปลี่ยน^๕เห็น^๕เป็น^๕ไว^๕ร^๕ำ^๕ค^๕”. “ไว^๕ร^๕ำ^๕ค^๕” คือ^๕ฤษี^๕ผู้^๕ปราศ^๕จาก^๕ร^๕ำ^๕ค^๕ะ^๕ ใน^๕ที่^๕นี้^๕คือ^๕ ร^๕ำ^๕ค^๕ษ^๕ส^๕ที่^๕แปลง^๕เป็น^๕โย^๕คี^๕.
- อ. ๑๔๙ “พ^๕ล^๕ำ^๕ง^๕ข^๕ำ^๕ป^๕ล^๕ุก^๕พ^๕ญ^๕ำ^๕ส^๕ำ^๕ม^๕”. ทรง^๕น^๕ใน^๕ช^๕ณะ^๕ที่^๕ยัง^๕เป็น^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ ผู้^๕แต่ง^๕เคย^๕ถูก^๕ถาม^๕ว่า^๕ห^๕วั^๕ช^๕ำ^๕ค^๕แล^๕ว^๕ทำ^๕ไ^๕ม^๕จ^๕ึง^๕ข^๕ำ^๕ป^๕ล^๕ุก^๕ผ^๕ำ^๕ไ^๕ด้^๕ ผู้^๕แต่ง^๕ค^๕อ^๕บ^๕ว^๕ำ^๕ห^๕เ^๕็น^๕จ^๕ะ^๕ก^๕ลับ^๕ค^๕ิต^๕ก^๕ัน^๕ก^๕ระ^๕ม^๕ง^๕.

อีก^๕แห่ง^๕หนึ่ง^๕ม^๕ผู้^๕ถาม^๕ว่า^๕เหตุ^๕ไ^๕ท^๕น^๕ำ^๕ง^๕ก^๕น^๕ก^๕เร^๕ข^๕ำ^๕จ^๕ึง^๕ร^๕ู้^๕จ^๕ก^๕ช^๕้อ^๕ม^๕ร^๕ล^๕ิง^๕ห^๕ ใ^๕ม^๕เห็น^๕กล^๕ำ^๕ว^๕ท^๕ไ^๕หน^๕ว^๕ำ^๕ได้^๕บ^๕อ^๕ก^๕ช^๕้อ^๕น^๕ำ^๕ให้^๕ท^๕ร^๕ำ^๕บ^๕ ผู้^๕แต่ง^๕ค^๕อ^๕บ^๕ว^๕ำ^๕ไ^๕ม^๕ท^๕ร^๕ำ^๕บ^๕ว^๕ำ^๕ท^๕ร^๕ำ^๕บ^๕ไ^๕ค^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ไร^๕ (แล^๕ไ^๕ม^๕ห^๕เ^๕็น^๕จำ^๕เป็น^๕จะ^๕เพ^๕ิม^๕ก^๕ล^๕อ^๕น^๕เพ^๕ื่อ^๕ให้^๕ช^๕้อ^๕น^๕แจ^๕ม^๕แจ^๕ง^๕ช^๕น^๕).

ปทานุกรม สังเขป

(เลขบอกตำแหน่งหน้า)

คำนำ การพิมพ์หนังสือกนกนกรณ^๕ ผู้แต่งได้มอบให้ผู้อื่นตรวจตัวเรียงพิมพ์ทานกับต้นฉบับ ผู้ตรวจแสดงความเห็นว่า คำกลอนนั้นใช้ศัพท์หลายศัพท์ซึ่งผู้อ่านบางคนอาจไม่เข้าใจ เพราะคำแปลในภาคอธิบายยังน้อยนัก เห็นควรเติมปทานุกรมขึ้นอีกส่วนหนึ่ง

ผู้แต่งตอบว่าตามใจ ผู้ตรวจจะเก็บเอาศัพท์ไหนมาแปลบ้างก็ช่วยเก็บแลช่วยแปลให้ตลอดไปเถิด

ปทานุกรมสังเขปมีกำเนิดด้วยประการฉนี้ — น.ม.ส.

กัณฐ์ ๖๘. กอ.

กัลยาณี ๑๓๖. นางงาม.

กำเดา ๖๗. ร้อน บางแห่งว่าเขลา.

กำรือ ๖๗. เข็ญใจ, ชักสน.

ข่าวสาร ๔๑. ข่าวมีประโยชน์ยิ่ง.

ข้อน ๆ ๑๗. บั่นป่วนใจพิลึก.

เขือ ๑๗. เจ้า, ท่าน (บุรุษสรรพนาม)

คนเสือ ๘๘. คนกล้า, คนสามารถ.

ครรรชิต ๘๓. คำรณ. รูปเดิม กัชชิต.

การพ ๑๒๓. คำเดียวกับ เคารพ. การพ

เป็นรูปบาลี เคารพ เป็นรูป สัสกฤต.

กำแหง ๑๘. เข้มแข็งยิ่งนัก.

จันทัก ๑๓๗. ประกอบด้วยความดูร้าย.

ฉวาง ๘๕. กว้าง. ไพรรฉวาง ป่ากว้าง.

ฉันทิต ๔๘. พอใจ, พึงใจ.

(gratified-M.M. Williams)

โถโถ ๘๕. งาม. ตุ รางช้าง.

ขำง้อ ๗๒. แสนยาก แสนลำบาก.

ฉาณ ๑๔. ความเพ่งใจจนเกิดสงบ.

เชียวฉาน ขำชองในกึ่งนี้.

ดาบ ๑๓๕. เปล่า. หาดาบ. หาไม่ได้

ดาบแศ เปล่าใจ, เปลี่ยวใจ.

ศีตล ๑๑๓. ทำน้ำ.
 แด ๑๖. แดลาญ ใจพรัน.
 ตบะ ๓. ความเพียรเพากิเลส. แรงตบะ
 เพียรเพากิเลสอย่างยวดยิ่ง.
 ตรีทิพ ๕๐. สวรรค์ อันตรทิพ แทน
 สวรรค์
 ธีร ๑๕๒. มั่นคง ธีรนาม มั่นคง
 มานาน.
 ทฤษฎี ๔. เห็น (ทวิยทิพยเนตร).
 ทฤษฎีตรีภพ เลงทิพยเนตรเห็น
 ตลอด ๓ ภพ
 ทานพ ๑๓๘. ยักษ์, อสุรุ.
 ทำงน ๒๒. นักกรรมทำงาน กรรม
 นัก คือกรรมกรรม.
 ธรรมบด ๔. กลองธรรม. ทางชอบ
 ชาติ ๒๘. โลก. ลงมาชาติ ลงมายัง
 โลกนี้
 นพศุภ ๒๗. ยอดแหลม ๙ ยอด.
 นรเทพ ๓๗. พระราชา. ตามอักษรว่า
 คนเทวดา หรือเทวดาของคน.
 นรเสริฐ ๓๘. พระราชา ตามอักษร
 ว่าคนประเสริฐ หรือ คนสูงศักดิ์.
 นเรสุร ๖๘. พระราชา. ตามอักษรว่า
 ผู้กล้าในคน (นเร+สร) เป็นชนิด
 อลัดดี ไม่ลบวิบัติ อย่างที่ใช้ในคำ
 อันว่า เขจร (เข+จร)
 นากร ๑๘๗. ชาวเมือง.

นิสากร ๒๘. พระจันทร์ ตามอักษรว่า
 ทำรัศมีในกลางคืน (นิศา+กร)

นิสัย ๑๕๔. ใจคอ. เนื้อความเช่นนี้
 ใช้ตามที่ชินกันในไทย แท้จริงคำนี้
 ออกจากบาลีว่า นิสฺสโย ซึ่งแปลว่า
 เป็นที่อาศัย ในบางแห่ง เลงอาจารย์
 โดยความว่า เป็นที่อาศัยของศิษย์ คู่
 กับคำ นิสฺสิตโก ศิษย์ มีข้อที่ว่า ผู้
 อาศัยอาจารย์. แต่ในคำนี้จึงเลื่อน
 มาไกลทีเดียว น่าจะเป็นเพราะคำที่
 ออกเสียงใกล้เคียงกัน คือ อัจฉาสัย
 หรือ อธิยาสัย ซึ่งแปลว่า ความนิยม
 ในใจ, ความคิดอ่าน, ความปรารถนา
 อันพอไปกัน ไต่กับอดีตแห่งใจคอใน
 ภาษาไทย.

นันน ๕๑. มีสนัน

บธ ๑๓๗. ทาง.

บร ๒๖. ฆ่าศึก. บรขาม ฆ่าศึกพรัน.

บวรณ ๔๓. เต็ม. จากปฺรณในบาลีที่
 แสดงรูปนี้ ตามที่กวีใช้กันในทางบท
 กลอน.

บังคัล ๑๐. เผ่า (กิริยาที่ไปหาเจ้า.)

บาปกรรม ๑๘. ทำบาป.

ประภาสิต ๔๑. ข้อความที่ประกาศ.

ปริมาณ ๓๐. นับ.

ปพาพ ๑๘๗ แก้วชนิดหนึ่ง ฝรั่งเศสเรียก
 ว่า Coral.

บทมะ ๑๕. บัว. บัณฑิตัน บัณฑิตัน
กลิ่นหอม.

ปาปะนาสน์ ๒๐. ผู้ให้บาปฉิบหาย, ผู้
ทำลายบาป.

ผล ๔๐. ทาง.

เผด็จ ๓๗. กิ.ก.

พบุ ๘๕. คำหนังสืออนันตวิภาคแปล
ไว้ว่าหน้า: งาม. แต่ที่จริง เห็นจะมาจาก
คำบาลีว่า วัฏ แปลว่า รูป, กาย,
เนื้อตัว

พรรค ๒๖. พวก. เหล่า. พลศัพท์
พลศัพท์.

พรรค ๓๕. มีผิว. คือ ผิวงาม.

พัลลภ ๑๐. สนิท. ชิค.

พินทุ์ ๗๘. วั, ชำนาญ, คุ้นเคย. จาก
วินทุ์(knowing, acquainted or
familiar with-M.M. Williams)

กุตพินทุ์ เชี่ยวชาญ, ชำชอง, พินทุ์
คำนี้ ตามธรรมดาแปลว่า หยาด หรือ
วง กุจก้า ศศพินทุ์ (ตุ).

ภวต ๕๗. เจริญ. จาก กุส คำไทยกัน
เอง (ตุ บวรรณ).

ภัสตา ๒๘. ผัว. ตามอักษรว่า ผู้เลี้ยง.
คำนี้แลใช้กันเลื่อนไปเป็น ภัสตา ซึ่ง
วิปริต.

ภุคต ๑๓๗. พันแผ่นดิน. ภู แผ่นดิน
ภุคต พน. คำนี้ใช้เลื่อนมาเป็น ภูคต.

มนท์ ๕๒. อ่อน, เหลา, โง่.

มนท์ ๒๘. ปราสาท. ตามธรรมดา
หมายเป็นเรือนของใครๆทั่วไปก็ได้.

มนท์ ๖. คุ มนต์

มัตสยา ๑๑๐. คำนี้ คือ มัจฉา นั้นแล
แต่เป็นรูปสัตว์.

มาเกรียว ๑๓๗. มาถึง.

มานพ ๔๑. คน, ประชา ถ้าเป็นรูปนี้
มานพหมายความว่า คนหนุ่ม.

มานิต ๘. นั้บถือ, เการพ.

มาพท ๑๑๕. เรือนหลวง.

มันพ ๑๑๖. มี ๘ สี่ มณมันพ คือ มณ
นพรัตน์.

แมนแมนขุด ๒๖. ทุ่งเทพคาขุด.
แมนเทพคา

โมหันธ์ ๕๖. หลงมิด, หลงงม
(โมห+อันธะ)

มรรยง ๓๘. ชิงชัง เข้มแข็ง.

มุนี ๕๘. นางสาว.

โยคะ ๒๐. เพียรทำ, เพียรบำเพ็ญ.

สำรวมโยคะ เพียรทำอย่างเคร่งครัด
หรือ อย่างขมกั้ขมั้น.

รงค์ ๔๖. ที่สถาน รงค์สงคราม
สนามรบ

รณรงค์ ๔๖. สนามรบ. รณ=ยุทธ.

รติ ๑๗. ความยินดี ความกำหนัด.

(รติกรรมว่า "อัครรย")

ราชพ ๑๔๐. พระราม. ตามอักษรว่า
เหล่ากอแห่งราม.

ราชาง ๕๕. งาม. ราชางไลไล=
งาม มีอรรถว่า งามเลิศล้ำ หรือ
งามเลิศฟ้า.

ริปู ๔๗. ฆ่าศึก.

รุจิเรข ๒๗. ลวดลายงดงาม.

รุจิ ๕. งดงาม. คำเติม รุจิ.

แรงควงเสือใหญ่ ๕๕. คือ แรงควง
เสือใหญ่. ควง จาก กุจ (คুবวรรณ).

ลาวัลย์ ๒๘. สวยงาม, งามพริ้ง

ลำเภา ๕๔. งาม.

เลศ ๔๐. กลอุบาย.

วิชชุ ๕๘. สายฟ้า. วิชชุโชติช่วง
สายฟ้า สว่างซ้ซวาล.

เวียงคำ ๕๘. เมืองทอง

แวง ๑๔. ยาว. ไพธแวง ป่าเป็น
ทวยาว.

ศสพินทุ์ ๕๘. พระจันทร์ ตามอักษร
ว่าวง แห่งกระต่าย.

ศัลย์ ๒๔. คำ^๕ รูปชาติ^๕ ป็น สัตละ^๕ ซึ่ง
ตามธรรมเนียมแปลว่า ลูกศร: หอก
หาว, ฯลฯ แต่สำนวนทางธรรมใช้
เป็นชื่อแห่งความโศก ตั้งคำเติมว่า
โศกสลัล ลูกศรคือโศก หรือ โศก
ขลุกลุกล ซึ่งไทยใช้ว่า โศกศัลย์
ฉนน คำศัลย์ใน^๕นี้ จึงหมายความว่า
เศร้าโศก.

ศานต์ ๘. สงบ. ในประโยคที่ว่า
มานิตกวนัยไสศานต์ หมาย นัยคือ
กวนัยด้วยน้ำใจอันใสสงบ อย่างที่
เรียกว่าน้ำใสใจจริง.

ศกนี ๑๐๖. นก. นรูปลัสสกฤต (ไม่ใช่
ตัวเมีย) คำเติม ศกนี.

สะโรช ๗. ดอกบัว. ตามอักษรว่า
เกิดในสระ, สระโรชนงรามงามเจือ
หมายความว่างามแห่งดอกบัว ความ
งามแห่งนางกละกันไป.

สังสนทนา ๑๑๓. เจริญโต้ตอบกัน.
คำ^๕ รูปเติมเป็นตั้ง^๕นี้แท้ แต่ใช้กัน
วิปลาสนา ตัดส่ง ออกเสีย เหลือแต่
สนทนา ซึ่งวิปริต แม้คำ^๕ สังสนทนา
อรรถเติมแท้ว่า เปรียบ, เทียบ, เทียบ
เคียง.

สันต์ ๑๕. สงบ.

สาภลย์ ๑๐. ทงหมต, ทงสน.

สามินทร์ ๑๐๗. เจ้าใหญ่.

(สามี+อินทร์)

สำนัง ๑๐๒. อาศัย.

สุภกา ๓๔. นางงาม หอึงสวย. ตาม
อักษร ถึงความเป็นคนงาม (สุภ กา).

สุรามร ๒๖. เทวดาผู้ไม่ตาย

เสาวภาค ๑๕. ส่วนแห่งสวรรค์ เสาว
แห่งสวรรค์ (heavenly—M.M.
Williams)

เสาวรศ ๘๕. รศแห่งสวรรค์

หยาบ ๕๕. ฉาว อิง.

อติสัย ๕. สูงศักดิ์, ประเสริฐยิ่ง.

อนุสนธิ์ ๑๔๖. สืบต่อ.

อรพินท์ ๑๒๕. บัว, ดอกบัว. ใช้ใน
ในถิ่นเป็นชื่อแห่งนาง โดยสมมติว่า
นางเป็นตจดอกบัว

อารัญย์ ๘๕. กำเนิด คือ อรัญญ์ นั้นแล
เป็นรูปสัสมกฤต.

อวนิทรี ๕๓. พระเจ้าแผ่นดิน อวนิ
แผ่นดิน.

อัครับ ๑๖๗. โคมแขวนของโบราณ
ชนิดหนึ่ง.

อัมพู ๑๔๒. น้ำ. อัมพูช 'เกิดในน้ำ'
หมาย เป็นบัวก็ได้ ปลาก็ได้.

อัสสุ ๑๔๒. นาคา.

อากุล ๑๔๐. ยุ่งเหยิง. วุ่นวาย.

อานันท์ ๔๐. เป็นที่เพลิดเพลิน.

อุทบล ๗. กำเนิด คือ อุปลด ดอกอุบล
นั้นแลเป็นรูปสัสมกฤต

อุปเทศ ๓๓. ช้าง, แนะนำ

อุโรช ๓๔. นม, ถิ่น. ตามอักษรว่า
ที่อก

ปฏิทิน 100 ปี เทียบ 3 ภาษา
แบบใหม่เป็นฉบับที่สมบูรณ์
เริ่มแต่

พ.ศ. 2436 ถึง พ.ศ. 2536

ค.ศ. 1893 ถึง ค.ศ. 1993

สำหรับค้น วัน เดือน ปี เกิดทั้งทางสุริย-
คติและจันทรคติ และเทียบทางปฏิทินอื่น การ
เทียบของจันทรคติในปฏิทินเล่มนี้ ได้เริ่มตั้งแต่
ดวงจันทร์ 19 ถึง 34 ช่วงทั้งปีที่ 1 ถึง 3
และมันักกบท 1 ถึง 81 การเริ่มของ
ไทยตั้งแต่พ.ศ. 2436 ถึง 2536 จ.ศ. 1255
ถึง 1354 ร.ศ. 112 ถึง 211 ส่วนคริสต์
ศักราชเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1893 ถึง 1993

หนังสือเล่มนี้ได้ออกจำหน่ายแล้วถึงได้รับคำชมเชยจากบุคคลสำคัญ ๆ
หลายท่าน ทั้งฝ่ายสมณะและฆราวาส เช่นสมเด็จพระวันรัต วัดพระ-
เชตุพนฯ, พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดจักรวรรดิราชาวาส, พระธรรม
เจดีย์ วัดสระเกศ, พระธรรมโกศาจารย์ วัดมหาธาตุฯ พระเทพวิสุทธิเมธี
วัดพระเชตุพนฯ พล.ต.ท. พิชัย กุลละวณิชย์ รองอธิบดีกรมตำรวจ ฯลฯ
เป็นต้น

ผู้เรียบเรียงได้พยายามค้นคว้าโดยใช้เวลานานที่สุดเพื่อความละเอียด
ละออถูกต้องทุกตัวอักษรโดยแท้จริง ไม่มีการผิดพลาดด้วยประการใดๆเลย
จึงกล้ารับรองได้ว่า สมควรเป็นคู่มือ ของพระคณาธิการ' พระอุปัชฌาย์
ท่านเจ้าอาวาส' กรรมการอำเภอ' ศึกษาธิการ' อาจารย์ใหญ่' ครูและเจ้าตำบล
ตลอดจนห้องสมุดและประชาชนทั่วไป ทุกท่านควรมีไว้เพื่อประดับสติ
ปัญญาและความรู้ว่าเป็นหนังสือที่ให้ความสะดวกเกินคำ

มีจำหน่ายปลีกและส่งที่ศิลปาบรรณาคาร ตรงข้ามหลังกระทรวงกลาโหม

พระนคร

ราคาเล่มละ 50 บาท

ศิลปาบรรณาคาร

โทร. 227037